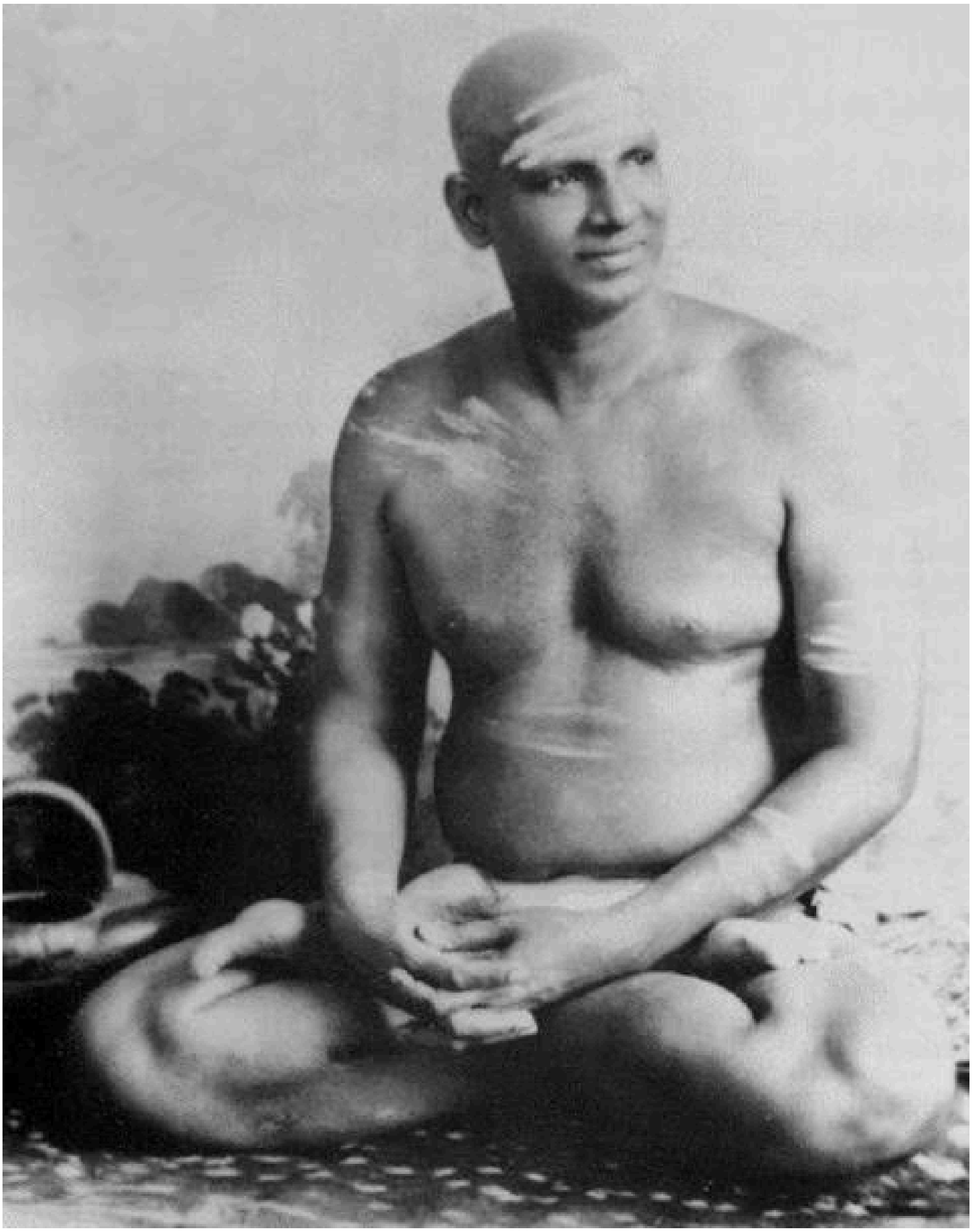
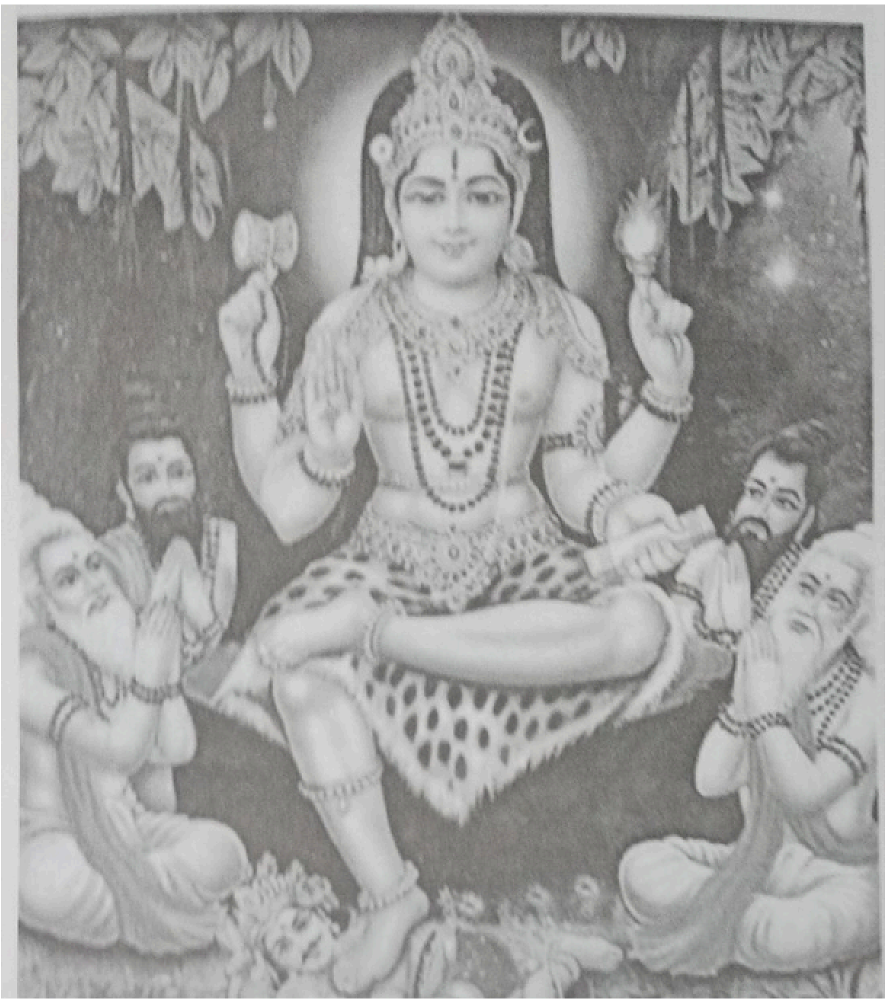

एकादशोपनिषदः

(मूल मन्त्राः)

ॐ

(ईश, केन, काठक, प्रश्न, मुण्डक, माण्डुक्य, तैत्तिरीय, ऐतरेय, श्वेताश्वतर, छान्दोग्य एवं बृहदारण्यक)

एकादशोपनिषदः

(मूलमन्त्ाः)

(ईश, कि, काठक, प्रश्न, मुण्डक, माणुडुक्य, तैनिरीय, ऐतरेय, श्वेताश्वतर, छान्दोग्य एवं बृहदारण्यक)

प्रकाशक

द निवाइि लाइफ सोसायटी
पत्रालय ऩशवािन्दिगर२४९,१९२
निला : नटहरी गढ़वाल ,उिराखण्ड नहमालय भारत (),
www.sivanandaonline.org, www.dlshq.org
प्रथम संस्करण २०१२
(१०००प्रनतयााँ)

PRICE: 140/-

'द निवाइि लाइफ सोसायटी, नशविान्दिगर' के नलए
स्वामी पद्माभिान्द द्वारा प्रकानशत तथा उन्हीं के द्वारा
'योग-वेदान्त फारेस्ट एकोमी प्रेस, नशविान्दिगर-२४९१९२,
नटहरी गढ़वाल, उत्तराखण्ड' में मुनित ।
For online orders and Catalogue: visit disbooks.org

प्रस्तावना

उपनिषन्मन्त्राः नितान्तप्रोदकात्मनिशुद्धिकरा इत्यनभ- ज्ञमतम् । आषषकालादारभ्याद्यप्रभृनत महान्तो ज्ञानिनः स्वस्वरूपािुसन्धािािनौपनिषन्मन्त्पारायणं र्मिं ि प्रनतनदिं श्रिापूवषकमवश्यं करणीयनमत्युद्बोधयन्त्यस्मि् । अतो मुमुक्षुणां सुखस्वाध्यायाथषमेकादशोपनिषन्मन्त्ा एकद्धस्मनु्पुस्तके मुनिता- ि त्सार्मिर्मी भवेनदनत नवियष श्रीगुरोः करुणयेदिीमत्र प्रकानशतमद्धस्त। अस्य ग्रन्थस्य पाठकािां स्वाध्यायशीलािामुपरर सवेषामृनषवयाषणामिुग्रहवषाषभवेनदनत प्राथषिा।

नशविान्दाश्रमः — इनत िारायणस्मरणम्

स्कन्दषष्ठीः — **द डिवाइन लाइफ सोसायटी**

विम्बर १, २०११

दश शान्ति मन्त्ाा:

ॐ शं ि◌ो नमत्रः शं वरुणः । शं ि◌ो भवत्वयषमा।शंइन्द्रोबृहस्पनतः । शं ि◌ो नवषुणुरुरुक्रमः । ि◌मो ब्रह्मणे । ि◌मसे्ते वायो। त्वमेव प्रत्यक्ंषं ब्रह्मानस।त्वामेवप्रत्यक्ंषंब्रह्म वनदष्यानम । ऋतं वनदष्यानम। सत्ंयं वनदष्यानम । तन्मामवतु । तद्वक्तारमवतु । अवतुमाम्।अवतुवक्तारम् ।। ॐ शाद्धन्तः शाद्धन्तः शाद्धन्तः ।।१ ।।

ॐ सह ि◌ाववतु। सह ि◌ौ भिुकुतु।सहवीयंकरवावहै।तेिद्धस्व ि◌ावधीतमसुतु मा नवनद्वषावहै ।। ॐ शाद्धन्तःशाद्धन्तःशाद्धन्तः।।२।।

ॐ यश्छन्दसामृषभो नवश्वरूपः।छन्दोभ्योऽध्यमृतात्सम्बभूव । स मेन्द्रो मेधया सूपृणोतु । अमृतस्य देव धारणो भूयासम् । शरीरंमेनविषषणम्।निह्वामेमधुमिमा । कणाषभ्यां भूरर नवशुरुवम् । ब्रह्मणः कोशोऽनस मेधया नपनहतः।शुरुतंमेगोपाय।।ॐशाद्धन्तः शाद्धन्तः शाद्धन्तः ।।३।।

ॐ अहं वृक्षस्य रेररवा। कीनतषःपृष्ंनगरेररव।ऊर्ध्वपनवत्रो वार्निनीव स्वमृतमद्धस्म । ि◌नवण˘ □□ सविषसम् । सुमेधा अमृतोऽनक्षतः । इनतनत्रशंकोवेदािुविम्।। ॐ शाद्धन्तः शाद्धन्तः शाद्धन्तः ।।४।।

ॐ पूणषमदः पूणषनमदं पूणाषतूपूणषमुदच्यते।पूणषस्यपूणषमादाय पूणषमेवावनशष्यते ।। ॐ शाद्धन्तः शाद्धन्तः शाद्धन्तः ।।५ ।।

ॐ आप्यायनुतु ममाङ्गानि वाक्प्राणिकुषुः श्रोत्रमथो बलनमद्धन्द्रयानण ि सवाषनण । सवं ब्रह्मौपनिषदं माहं ब्रह्म निराकुयां मा मा ब्रह्म निराकरोदनिराकरणमस्त्वनिराकरणं मे असुतु । तदात्मनि निरते य उपनिषतुसु धमाषसे्ते मनय सनुतु ते मनय सनुतु ।। ॐ शाद्धन्तः शाद्धन्तः शाद्धन्तः ।।६ ।।

ॐ वाङे्मे मिनस प्रनतनष्ता । मिो मे वानि प्रनतनष्तम्। आनवरावीमष एनध। वेदस्य म आणीस्थः । शुरुतं मे मा प्रहासीरिािधीतिाहोरात्रान्ंसंदधामूयृतं वनदष्यानम । सत्ंयं वनदष्यानम । तन्मामवतु । तद्वक्तारमवतु । अवतु माम् । अवतु वक्तारम् । अवतु वक्तारम् ।। ॐ शाद्धन्तः शाद्धन्तः शाद्धन्तः ।।७।।

ॐ भिं ो अनपवातय मिः ।। ॐ शाद्धन्तः शाद्धन्तः शाद्धन्तः ।।८।।

ॐ भिं कणेनभः शृणुयाम देवाः । भिं पशे्येमाक्षनभयषित्राः । द्धस्थरैरङ्गैसुतुष्टुवा ᳬ □□ सस्तिूनभर्वषेशेम देवनहतं यदायुः । स्वद्धस्त ि इन्द्रो वृिश्रवाः स्वद्धस्त िः पूषा नवश्ववेदाः । स्वद्धस्त स्तािाक्ष्योंऽररष्टेनमः स्वद्धस्त ो बृहस्पनतदषधातु ।। ॐ शाद्धन्तः शाद्धन्तः शाद्धन्तः ।।९।।

ॐ यो ब्रह्माणं नवदधानत पूवं । यो वै वेदांप्रिनहणोनत तसै्मै । तं ह देवमात्मबुद्धिप्रकाशं मुमुकुषुवै शरणमहं प्रपद्ये ।। ॐ शाद्धन्तःशाद्धन्तः शाद्धन्तः ।।१०।।

श्री गुरु-वन्दना

ॐ िमो ब्रह्मानदभ्यो ब्रह्मनवद्यासंप्रदायकतृषभ्योवंशनषषक महद्भ्यो िमो गुरुभ्यः । सवोपप्लवरनहतः प्रज्ञािघिः प्रत्यगब्रह्मैवाहमद्भस्म ।।१ ।।

ॐ िारायणं पद्मभवंवनशषं् शद्धक्ंतं ि ततुपुत्रपराशरं ि ।
व्ासं शुकं गौपदं महान्ंतंगोनवन्दयोगीन्द्रमथास्य नशष्यम् ।।२ ॥

श्रीशंकरिाायषमथास्य पद्मपादं हिस्तामलकं ि नशष्यम् ।
तं तोटकं वानतषककारमन्यािस्मद्गुरून्ंसंततमितोऽद्भस्म ।। ३ ।।

शु्रुनतसूमृनतपुराणिाामालयं करुणालयम् ।
मिानम भगवत्पादं शंकरं लोकशंकरम् ।।४।।

शंकरं शंकरिाायं केशवं बादरायणम् ।
सूत्रभाष्यकृतौ वन्ेदे भगवन्तौ पुिः पुिः ।।५ ।।

ईश्वरो गुरुरात्मेनतमूनतषभेदनवभानगिे ।
व्ीमवद्व्याप्तदेहाय दनक्षणामूतषये िमः ।।६ ।।

श्री दडिणामूडति स्तोत्रम्

नवश्ंवं दपषणदृश्यिमािगरीतुल्ंयं निािान्तगषतं

पश्यन्नात्मनिमायया बनहररवोद्भूतं यथा ििनिया ।
यःसाक्षात्कुरुते प्रबोधसमये स्वात्मिामेवाद्वयं
तस्मै श्रीगुरुमूतषये ि म इदं श्रीदनक्षणामूतषये ।।१ ।।

बीिस्यान्तररवाङ्कुरो ि गनददं प्राननिवषकल्पं पुि-
माषयाकद्धल्पतदेशकालकलिावैनित्र्यनित्रीकृतम्।
मायावीव नविृम्भयत्यनप महायोगीव यः स्वेच्छया
तस्मै श्रीगुरुमूतषये ि म इदं श्रीदनक्षणामूतषये ।। २ ।।

यस्यैव स्फुरणं सदात्मकमसत्कल्पाथषकं भासते
साक्षात्तत्त्वमसीनतवेदविसा यो बोधयत्यानश्रताि् ।
यत्साक्षात्करणाद्भवेन्न पुिरावृनिभषवाम्भोनिधौ
तस्मै श्रीगुरुमूतषये ि म इदं श्रीदनक्षणामूतषये ।।३ ।।

िािनिछिघटोदरद्धस्थतमहादीपप्रभाभास्वरं
ज्ञािं यस्य तु ि कुषुरानदकरणद्वारा बनहः स्पन्दते ।
िािामीनत तमेव भान्तमिुभात्येतत्समस्तं ि गत्
तस्मै श्रीगुरुमूतषये ि म इदं श्रीदनक्षणामूतषये ।।४ ।।

देहं प्राणमपीद्धन्द्रयाण्यनप ि लां बुद्धिं शूनं्यनवदुः
स्त्रीबालान्धिडोपमास्त्वहनमनत भ्ांता भृशं वानदिः ।
मायाशद्धक्तनवलासकद्धल्पतमहाव्ामोहसंहाररणे
तस्मै श्रीगुरुमूतषये ि म इदं श्रीदनक्षणामूतषये ।।५ ।।

राहुग्रस्तनदवाकरेन्दुसदृशो मायासमाच्छादिात्
सन्मात्रः करणोपसंहरणतो योऽभूत्सुषुप्तः पुमाि्।
प्रागस्वाप्सनमनत प्रबोधसमये यः प्रत्यनभज्ञायते
तस्मै श्रीगुरुमूतषये ि म इदं श्रीदनक्षणामूतषये ।।६ ।।

बाल्यानदष्वनप ि ाग्रदानदषु तथा सवाषस्ववस्थास्वनप
व्ावृिास्विुवतषमािामहनमत्यन्तः स्फुरन्तं सदा ।
स्वात्मािं प्रकटीकरोनत भितां यो मुद्रया भिया
तस्मै श्रीगुरुमूतषये ि म इदं श्रीदनक्षणामूतषये ।।७।।

नवशं्व पश्यनत कायषकारणतया स्वस्वानमसम्बन्धतः
नशष्यािायषतया तथैवनपतृपुत्राद्यात्मिा भेदतः ।
स्वप्ने ि ाग्रनत वा य एषपुरुषो मायापररभ्ानमतः
तस्मै श्रीगुरुमूतषये िमइदंश्रीदनक्षणामूतषये ।।८।।

भूरम्भांस्यिलोनिलोम्बरमहिाषथो नहमांशुः पुमि्
इत्याभानत िरिरात्मकनमदं यसै्यैव मूत्यषष्टकम् ।
ान्यिद्धंतं्ाकि नवद्यते नवमृशतां यस्मात्परस्मानद्वभोः
तसै्मै श्रीगुरुमूतषये िम इदं श्रीदनक्षणामूतषये ।।९।।

सवाषत्मत्वनमनत सुफुटीकृतनमदं यस्मादमुष्ष्मि् स्तवें
तैास्य श्रवणािथाऽथषामिाद् ध्यािाच्च संकीतषाात् ।
सवाषत्मत्वमहानवभूनतसनहतं स्यानदश्वरतं्वं स्वतः
नसियेितुपुिरष्टधापररणतं िैश्वयषमर्व्ाहृतम् ।।१०।।

डवषयसूडिका

ॐ

ईशावास्योपनिषत्

ॐ पूणषमदः पूणषनमदंपूणाषतूपूणषमुदच्यते ।
पूणषस्य पूणषमादायपूणषमेवावनशष्यते ।।
ॐ शाद्धन्तःशाद्धन्तःशाद्धन्तः ।।

ॐ ईशावास्यनमदं ॅ □□सवंयद्धत्कञ्चिगत्यां ि गत् ।
ति त्यक्तेि भुञ्जीथामागृधःकस्यद्धास्विम् ।।१ ।।

कुवषन्नेवेह कमाषनणर्निीनवषेच्छत ॅ □□ समाः ।
एवं त्वनय िान्यथेतोऽद्धस्तिकमषनलप्यते िरे ।।२ ।।

असुयाष िाम ते लोकाअन्धेितमसाऽऽवृताः ।
ता ॅ □□ से्ते पे्रेत्यानभगच्छद्धन्तयेकोत्महिो िििः ।।३ ।।

िजेदेकं मिसो िवीियौदे्देवाआपुनुवनूपूवषमषषत् ।
तिावतोऽन्यिात्येनत नतष्द्धिस्मन्नपोमातररश्वा दधानत ।। ४ ।।

तदेनत तनै्नैनततदूरेतद्वद्धन्तके ।
तदन्तरस्य सवषस्यतदुसवषस्यास्यबाह्यतः ।।५।।

यसुतु सवाषनण भूतान्यात्मन्येविुपश्यनत ।
सवषभूतेषु िाऽऽत्मिां ततो ि नविुगुप्सते ।।६ ।।

यद्धस्मन्सवाषनण भूतान्यात्मैवाभूनद्धिातः ।
तत्र को मोहः कः शोकएकत्वमिुपश्यतः ।।७ ।।

स पयषगाचुछुक्रमकायमव्रणमस्नानवरशुिमपापनविम् । कनवमषिीषी
पररभू: स्वयंभूयाषथातथ्यतोऽथाषन्यदधाच्छाश्वतीभ्यः समाप्यः ॥८॥

अन्ं धं तमः प्रनवशद्धन्तयेऽनवद्यामुपासते ।
ततो भूय इव ते तमो यउनवद्याया रताः ।।९ ।।

अन्यदेवाहुनवषद्ययाऽन्यदाहुरनवद्यया ।
इनत शुशुरुम धीराणां ये िस्तनद्धिनक्षरे ।।१० ।।

नवद्यां िानवद्यां ि यस्तदे्वेदोभयꣳ □□ सह ।
अनवद्यया मृतुंयुं तीखाष नवद्ययामृतमशुनुते ।।११ ।।

अन्ं धं तमः प्रनवशद्धन्त येऽसंभूनतमुपासते ।
ततो भूय इव ते तमो य उ संभूत्याꣳ □□ रताः ।।१२ ।।

अन्यदेवाहुः संभवादन्यदाहुरसंभवात् ।
इनत शुशुरुम धीराणां ये िस्तनद्धिनक्षरे ।। १३ ।।

संभूनतं ि नविाशं ि यस्तदे्वेदोभयꣳ □□ सह ।
नविाशिे मृतुंयुं तीत्वाषऽसंभूत्याऽमृतमशुनुते ।।१४ ।।

नहरण्मयेि पाते्रेण सत्यस्यानपनहतं मुखम् ।
ततं्त्वं पूषन्नपावृणु सत्यधमाषय दृष्टये ।।१५ ।।

पूषन्नेकषे यम सूयष प्रािापत्यरूव्यूहरश्मीन्समूह तेिो यिे रूपं
कल्याणतमं तिे पश्यानम योऽसावसौ पुरुषः सोऽहमद्धस्म ।। १६ ।।

वायुरनिलममृतमथेदंभस्मान्तꣳ □□ शरीरम् ।
ॐ क्रतो स्मर कृतꣳ □□ स्मर क्रतो स्मर कृताँꣳ □□ स्मर ।।१७।।

अग्ने नय सुपथा राये अस्मान्विश्वानि देव वयुनानि विद्वान् ।
युयोध्यस्मज्जुहुराणमेनो भूयिष्ठां ते नम उक्तिं विधेम ॥१८ ॥

ॐ पूर्णमदः पूर्णमिदं पूर्णात्पूर्णमुदच्यते । पूर्णस्य पूर्णमादाय पूर्णमेवावशिष्यते ॥ ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः॥

॥ इति ईशावास्योपनिषत्संपूर्णा ॥

ॐ

केनोपनिषत्

प्रथमः खण्डः

ॐ आप्यायनुतु ममाङ्गानि वाक्प्राणिकुषुः श्रोत्रमथो बलनमद्धन्द्रयानण ि सवाषनण सवं ब्रह्मौपनिषदं माहं ब्रह्म निराकुयां मा मा ब्रह्म निराकरोदनिराकरणमस्त्वनिराकरणं मेऽसुतु तदात्मनि निरते य उपनिषतुसु धमाषसे्ते मनय सनुतु ते मनय सनुतु ।। ॐ शाद्धन्तः शाद्धन्तः शाद्धन्तः ।।

ॐ किनषतं पतनत पे्रेनषतं मिः कि प्राणः प्रथमः पै्रैनत युक्तः ।
किनषतां विानममां वदद्धन्त िकुषुः श्रोतं्रं क उ देवो युिद्धक्त ।।१।।

श्रोत्रस्य श्रोतं्रं मिसो मिो यद्वािो ह विा॰ □□ स उ प्राणस्य प्राणः।
कुिषुषिकुषुरनतमुच्य धीराः पे्रेत्यास्माल्लोकादमृता भवद्धन्त ।। २ ।।

ि तित्र िकुषुगषच्छनत ि वाग्गच्छनत िो मिो ि नवद्मो ि
नर्विीमो यथैतदुिनशष्यादन्यदेव तनद्धनदतादथो अनवनदतादनध ।
इनत शुशुरुम पूवेषां ये िस्तर्द्धव्यािनक्षरे ।।३ ।।

यद्वािाऽभ्युिनदतं येि वागभ्युद्यते ।
तदेव ब्रह्म तं्वं नवद्धि िेदं यनददमुपासते ।।४ ।।

यन्मिसा ि मिुते येिाऽऽहुमषिो मतम् ।
तदेव ब्रह्म तं्वं नवद्धि िेदं यनददमुपासते ।।५ ।।

यच्चकुषुषा ि पश्यनत येि िकुषु॰ □□ नष पश्यनत ।
तदेव ब्रह्म तं्वं नवद्धि िेदं यनददमुपासते ।।६ ।।

यच्छरोते्रेण ि शृणोनत येि श्रोत्रनमदं॰ □□ शुरुतम् ।
तदेव ब्रह्म तं्वं नवद्धि िेदं यनददमुपासते ।।७ ।।

यत्प्राणेि ि प्रानणनत येि प्राणः प्रणीयते ।
तदेव ब्रह्म तं्वं नवद्धि िेदं यनददमुपासते ।।८ ।।

।। इनत प्रथमः खण्डः ।।

नद्वतीयः खण्डः

यनद मन्यसे सुवेदेनत दभ्मेवानप िूं तं्वं वेत्थ ब्रह्मणो रूपं ।
यदस्य तं्वं यदस्य ि देवेष्वथ िु मीमांस्यमेव ते मने्ये नवनदतम् ।।१ ।।

िाहं मने्ये सुवेदेनत िो ि वेदेनत वेद ि ।
यो िस्तदे्वेद तदे्वेद िो ि वेदेनत वेद ि ।।२ ।।

यस्यामतं तस्य मतं मतं यस्य ि वेद सः ।

अनवज्ञातं नर्विातां नवज्ञातमनर्विाताम् ।।३।।

प्रनतबोधनवनदतं मतममृतत्वं नह नवन्दते ।
आत्मिा नवन्दते वीयं नवद्यया नवन्दतेऽमृतम् ।।४।।

इह िेदवेदीदथ सत्यमद्धस्त ि िेनदहावेदीन्महती नविनष्टः ।
भूतेषु भूतेषु नवनित्य धीराः प्रे्त्यास्माल्लोकादमृता भवद्धन्त ।।५।।

।। इनत नद्वतीयः खण्डः ।।

तृतीयः खण्डः

ब्रह्म ह देवेभ्यो नवनिग्ये तस्य हब्रह्मणो नवियेे देवा अमहीयन्त ।
त ऐक्षन्तास्माकमेवायं नवियोऽस्माकमेवायं मनहमेनत ।।१।।

तद्ैवैषां नविज्ञौ तेभ्यो ह प्रादुबषभूव तन्नर्व्ाित नकनमदं यक्षनमनत ।।२ ।।

तेऽनग्नमब्रुवञ्जातवेद एतनर्द्धिाीनहनकमेतद्यक्षनमनत तथेनत ।।३।।

तदभ्यिविमभ्यवदत्कोऽसीत्यनग्नवाष अहमस्मीत्यब्रवीज्जातवेदा वा अहमस्मीनत ।।४ ।।

तद्धस्म॰ □□ स्त्वनय नंकं वीयषनमत्यपीद॰ □□सवंदहेयं यनददं पृनथर्व्ानमनत ।।५ ।।

तसै्मै तृणं निदधावेतद्दहेनत तदुपप्रे्याय सवषिविे तन्नशशाक दग्ु स तत एव निववृते िैतदशकं नवज्ञातुं यदेतद्यक्षनमनत।।६।।

अथ वायुमब्रुविायवे तनर्द्धिाीनहनकमेतद्यक्षनमनत तथेनत ।।७।।

तदभ्यिविमभ्यवदत्कोऽसीनत वायुवाष अहमस्मीत्यब्रवीन्मातररश्वा वा अहमस्मीनत ।।८ ।।

तद्धस्म॰ □□ स्त्वनय नंकं वीयषनमत्यपीद॰ □□ सवषमाददीय यनददं पृनथर्व्ानमनत ।।९ ।।

तसै्मै तृणं निदधावेतदादते्स्वेनत तदुपप्रे्याय सविााषेतन्नशशाका- ऽऽदातुं स तत एव निववृते िैतदशकं नवज्ञातुं यदेतद्यक्षनमनत ।। १० ।।

अथेन्द्रमब्रुवन्मघवन्नेतनर्द्धिाीनह नकमेतद्यक्षनमनततथेनत तदभ्य- िविस्मानिरोदधे ।। ११ ।।

स तद्धस्मन्नेवाकाशे द्धस्त्रयमािगाम बहुशोभमाािमुमांहैमवतीं ंता॰ □□ होविा नकमेतद्यक्षनमनत ।। १२ ।।

।। इनत तृतीयः खण्डः ।।

तुिथषः खण्डः

सा ब्रह्ेमेनत होविा ब्रह्मणो वा एतनद्धिये महीयर्ध्मनत ततो हैव नवदांकिार ब्रह्ेमेनत ।।१।।

तस्माद्वा एते देवा अनततरानमवान्यान्ेदेवान्यदनग्नवाषयुररन्द्रस्ेते ।
ह्ेयिेन्ेनेनदष्ं पस्पशषस्ेते ह्ेयिेत्प्रथमो नवदांकिार ब्रह्ेमेनत ।।२।।

तस्माद्वा इन्द्रो ऽनततरानमवान्यान्ेदेवान्स ह्ेयिेन्ेनेनदष्ं पस्पशष स ह्ेयिेत्प्रथमो नवदांकिार ब्रह्ेमेनत ।। ३ ।।

तस्ैयैष आदेशो यदेतनद्वद्युतो व्र्द्युतदा३ इतीन्न्यमीनमषदा ३ इत्यनधदैवतम् ।।४।।

अथाध्यात्ंमं यदेतिच्छतीव ि मिोऽर्ीि ैतदुपस्मरत्यभीक्ष्णं संकल्पः ।।५ ।।

ति तद्धिं ािम तद्विनमतुयुपानसतर्व्ं स य एतदेवं वेदाऽनभ हैवं सवाषनण भूतानि संवाञ्छद्धन्त ।।६ ।।

उपनिषदं भो बूरूहीतुयुक्ता त उपनिषद्ब्राह्मीं ंवाव त उपनिषद- मबूरूमेनत ।।७ ।।

तस्ैयै तपो दमः कमेनत प्रनतष्ा वेदाः सवाषङ्गानि सत्यमायतिम् ।।८ ।।

यो वा एतामेवं वेदापहत्य पाप्मिामिन्ेते स्वगे लोके ज्ेयेये प्रनतनतष्नत प्रनतनतष्नत ।।९।।

।। इनत ितुथषः खण्डः ।।

ॐ आप्यायनुतु ममाङ्गानि वाक्प्राणिकुषुः श्रोत्रमथो बलनमद्धन्द्रयानण ि सवाषनण सवं ब्रह्मौपनिषदं माहं ब्रह्म निराकुयां मा मा ब्रह्म निराकरोदनिराकरणमस्त्वनिराकरणं मेऽसुतु तदात्मनि निरते य उपनिषतुसु धमाषस्ेते मनय सनुतु ते मनय सनुतु ।। ॐ शाद्धन्तः शाद्धन्तः शाद्धन्तः ।।

।। इडत केनोपडनषत्ंसंपूणिा ।।

ॐ

काठकोपनिषत्

प्रथमोऽध्यायः

प्रथमा वल्ली

ॐ सहिाववतु । सह ौ भिुकुतु । सह वीयं करवावहै। तिेद्धस्व ावधीतमसुतु । मा नवनद्वषावहै । ॐ
शाद्धन्तः शाद्धन्तः शाद्धन्तः ।।

ॐ उशन् वै विाश्रवसः सवषवेदसं ददौ ।
तस्य ह िनिकेता ाम पुत्र आस ।।१।।

त॰ □□ ह कुमार॰ □□ सन्तं दनक्षणासु ीयमिाासु श्रिाऽऽनववेश सोऽमन्यत ॥ २ ॥

पीतोदका ग्तृणा दुग्दोहा निररद्धन्द्रयाः ।
अिन्दा ाम ते लोकास्तान्स गच्छनत ता ददत् ।।३ ॥

स होविा नपतरं तत कस्मै मां दास्यसीनत ।
नद्वतीयं तृतीयं त॰ □□ होविा मृत्यवे त्वा ददामीनत ।।४।।

बहूिामेनम प्रथमो बहूिामेनम मध्यमः ।
नक॰ □□ द्धस्वद्यमस्य कतषर्व्वं यन्मयाऽद्य कररष्यनत ॥५॥

अिुपश्य यथा पूवे प्रनतपश्य तथाऽपरे ।
सस्यनमव मत्यषः पच्यते सस्यनमवाऽऽयिते पुिः ।।६।।

वैश्विारः प्रनवशत्यनतनथबाषह्मणो गृहाि् ।
तस्यैता॰ □□ शाद्धन्त कुवषद्धन्त हर वैवस्वतोदकम् ।।७।।

आशाप्रतीक्षे सङ्गत॰ □□ सूितां िष्टापूते पुत्रपशू॰ □□ ि सवाि् ।
एतद्वृङ्क्ते पुरुषस्याल्पमेधसो यस्यािश्नन्यसनत ब्राह्मणो गृहे।।८ ।।

नतस्रो रात्रीयषदवात्सीगृहे मेऽिश्नि् ब्रह्मन्ननतनथिषमस्यः ।

मिसे्तेऽसुतु ब्रह्मन्स्वद्धस्त मेऽसुतु तस्मात्प्रनत त्रीरिृणीष्व ।।९ ।।

शान्तसंकल्पः सुमिा यथा स्याद्वीतमनुयुगौतमो माऽनभ मृत्यो ।
त्वत्प्रसृष्टं माऽनभवदेत्प्रतीत एतत्त्रयाणां प्रथमं वरं वृणे ॥१०॥

यथा पुरस्ताद् भनवता प्रतीत औद्दालनकरारुनणमषत्प्रसृष्टः ।
सुख॰ □□ रात्रीः शनयता वीतमनुयुस्त्वां ददृनशवानूमृतुयुमुखात् प्रमुक्तम् ।।११ ।।

स्वगे लोके ि भयं नंकंीिद्धिस्त ि तत्र तं्वं ि िरया नबभेनत ।
उभे तीत्वाषऽशियानपपासे शोकानतगो मोदते स्वगषलोके ।।१२।।

स॰ □□ त्वमनग्न स्वण्यषमधे्येनष मृत्यो प्रबू्रूनह त॰ □□ ीश्रिााय मह्यम् ।
स्वगषलोका अमृतत्ं्वं भिन्त एतनद्वतीयेि वृणे वरेण ।।१३॥

प्र ते ब्रवीनम तदु मे निबोध स्वण्यषमनगं्नं िनिकेतः ीिप्रि् ।
अिन्तलोकाद्धप्तमथो प्रनतष्ां नवद्धि त्वमेतं निनहतं गुहायाम् ।।१४।।

लोकानदमनगं्नं तमुविा तसै्मै या इष्टका यावतीवाष यथा वा ।
स िानप तत्प्रत्यवदद्यथोक्तमथास्य मृतुयुः पुिरेवाह तुष्टः ।।१५ ।।

तमब्रवीत्प्रीयमाणो महात्मा वरं तवेहाद्य ददानम भूयः ।
तवैव िाम्ना भनवतायमनग्नः सृङ्ां िमामिेकरूपां गृहाण ।।१६ ।।

नत्रणानिकेतद्धस्त्रनभरेत्य सद्धन्ध नत्रकमषकृिरनत िन्ममृतूयू ।
ब्रह्मिज्ञ देवमीड्यं नवनदत्वा ीिनाये्येमा॰ □□ शाद्धन्तमत्यन्तमेनत ।।१७।।

नत्रणानिकेतस्त्रयमेतनद्वनदत्वा य एवं नवद्वा॰ □□ ीिनुते िानिकेतम् ।
स मृतुयुपाशानुपुरतः प्रणोद्य शोकानतगो मोदते स्वगषलोके ।।१८ ।।

एष तेऽनग्निषनिकेतः स्वग्यों ंयमवृणीथा नद्वतीयेि वरेण ।
एतमनगं्नं तवैव प्रवक्ष्द्धन्त ीिाससूतृतीयं वरं िनिकेतो वृणीष्व ।।१९ ।।

येयं पे्रेते नवनिनकत्सा मिुषे्येऽस्तीते्येके ियमस्तीनत िैके ।
एतनद्वद्यामिुनशष्टस्त्वयाऽहं वराणामेष वरसूतृतीयः ।।२०।।

देवैरत्रानप नवनिनकद्धत्सतं पुरा ि नह सुनवजे्ञेयमणुरेष धमषः ।
अन्य वरं िनिकेतो वृणीष्व मा मोपरोत्सीरनत मा ीिसृैम् ।।२१ ।।

देवैरत्रानप नवनिनकद्धत्सतं नकल तं्वं ि मृत्यो यन्न सुनवजे्ञेयमात्थ ।

वक्ता ि ास्य त्वादृगन्यो ि लभ्यो ि ान्यो वरसुतुल्य एतस्य कनित् ।।२२ ।।

शतायुषः पुत्रपौत्रािृणीष्व बहून्पशून्द्धस्तनहरण्यमश्वाि् ।
भूमेमषहदायतिं वृणीष्व स्वयं ि ीव शरदो यावनदच्छनस ।।२३ ।।

एतिुल्यं यनद मन्यसे वरं वृणीष्व नविं निरीनवकां ि ।
महाभूमौ िनिकेतस्त्वमेनध कामाां त्वा कामभिां करोनम ।।२४ ।।

ये ये कामा दुलषभा मत्यषलोके सवाषन्कामा ॱ □□ श्छन्दतः प्राथषयस्व ।
इमा रामाः सरथाः सतूयाष ि हीदृशा लम्भीया मिुष्यैः ।
आनभमषत्प्रिानभः पररिारयस्व िनिकेतो मरणं माऽिुप्राक्षीः ।॥२५॥

श्वोभावा मत्यषस्य यदन्तकैतत्सवेद्धन्द्रयाणां िरयद्धन्त तेिः ।
अनप सवं ीनवतमल्पमेव तवैववाहास्तव िृत्यगीते ।। २६ ।।

ि निविे तपषणीयो मिुष्योलप्स्स्यामहे नविमिाक्ष्म िेत्त्वा ।
ीनिवष्यामो यावदीनशष्यनसत्वंवरसुतुमे वरणीयः स एव ॥२७॥

अिीयषताममृतािामुपेत्यिीयषन्मत्यषः क्वधःस्थः प्रिािि् ।
अनभध्यायिणषरनतप्रमोदािनतदीघषिीनवते को रमेत ।।२८ ॥

यद्धस्मनन्नदं नवनिनकत्सद्धन्त मृत्योयत्सांपराये महनत बूरूनह िस्तत् ।
योऽयं वरो गूढमिुप्रनवष्टो िान्यंतस्मान्ननिकेता वृणीते ।।२९ ॥

।। इनत प्रथमावल्ली ।।

डितीया वल्ली

अन्यच्छेरयोऽन्यदुतैव प्ेरेयसेत्ते उभे िािाथे पुरुषॱ □□ नसीतः ।
तयोः श्ेरेय आददािस्य साधु भवनत हीयतेऽथाषद्य उ प्ेरेयो वृणीते ।।१ ।।

श्ेरेयि प्ेरेयि मिुष्यमेतस्तौ संपरीत्य नवनविद्धक्त धीरः ।
श्ेरेयो नह धीरोऽनभ प्ेरेयसो वृणीते प्ेरेयो मन्दो योगक्ेषेमावृणीते ।।२।।

स त्वं नप्रयाद्धन्प्रयरूपाॱ □□ ि कामािनभध्यायन्ननिकेतोऽत्यस्राक्षीः ।
ितॱ □□ सृङ्कां नविमयीमवाप्तो यस्यां मज्जद्धन्त बहवो मिुष्याः ।।३।।

दूरमेते नवपरीते नवषूिी अनवद्या या ि नवदे्येनत ज्ञाता ।
नवद्याभीद्धप्सिं िनिकेतसं मन्ेये ि त्वा कामा बहवोऽलोलुपन्त ।।४।।

अनवद्यायामन्तरे वतषमिाा:स्वयं धीराः पद्धण्डतंमन्यमिााः ।
दन्द्रम्यमाणाः पररयद्धन्तमूढाअने्धैव िीयमिाा यथान्धाः ।।५ ।।

िसांपरायः प्रनतभानतबालंप्रमाद्यन्तं नविमोहेि मूढम् ।
अयं लोको िाद्धस्त पर इनतमािीपुिः पुिवषशमापद्यते मे ।।६ ।।

श्रवणायानप बहुनभयों ििलभ्यःशृण्वन्तोऽनप बहवो यं ि नवद्युः ।
आियो वक्ता कुशलोऽस्यलब्धाऽऽयिो ज्ञाता कुशलािुनशष्टः ।।७।।

ििरेणावरेण प्रोक्तएषसुनवजे्ञेयो बहुधा निन्त्यमािः ।
अिन्यप्रोके्त गनतरत्र िास्त्यणीयान्ह्यतत्यषमणुप्रमाणात् ।।८।।

िैषाि तकेण मनतरापिेया प्रोक्ताऽने्यैव सुज्ञािाय पे्रष् ।
यां त्वमापः सत्यधृनतबषतानस त्वादृङ्ािो भूयान्ननिकेतः प्रष्टा ।।९।।

िािाम्यिह॰ □□ शेवनधररत्यनित्यं ि ह्यधु्रुवैः प्राप्यते नह धु्रुवं तत् ।
ततो मया िनिकेतनितोऽनग्नरनितै्यषैर्वै्यैः प्राप्तवािद्धस्म नित्यम् ।।१०।।

कामस्याद्धप्तं िगतः प्रनतषं्ां क्रतोरिन्त्यमभयस्य पारम् ।
स्तोम- महदुरुगायं प्रनतषं्ां दृष्वा धृत्या धीरो िनिकेतो ऽत्यस्राक्षीः ।।११।।

तं दुदषशष गूढमिुप्रनवषं्टं गुहानहतं गह्वरेष्ं पुराणम् ।
अध्यात्मयोगानधगमेिि देवं मत्वा धीरो हषषशोकौ िहानत । ॥१२॥

एतचु्छुत्वा संपररगृह्य मत्यषः प्रवृह्य धम्यषमणुमेतमाप्य ।
स मोदते मोदिीय॰ □□ नह लब्ध्वा नववृत सद्म िनिकेतसं मन्ये ॥१३॥

अन्यत्र धमाषदन्यत्राधमाषदन्यत्रास्मात्कृताकृतात् ।
अन्यत्र भूताच्च भर्व्ाच्चयित्पश्यनस तद्वद ।।१४।॥

सवे वेदा यत्पदमामिद्धन्ततपा॰ □□नस सवाषनण ि यद्वदद्धन्त।
यनदच्छन्तो ब्रह्मियं िरद्धन्त तिेपद॰ □□ संग्रहेण ब्रवीम्योनमते्येतत् ।।१५।

एतियेवाक्षरंब्रह्मएतियेवाक्षरं परम् ।
एतियेवाक्षरं ज्ञात्वायोयनदच्छनत तस्य तत् ।।१६ ।।

एतदालम्बि॰ □□श्रे्रेष्मेतदालम्बिं परम् ।
एतदालम्बिं ज्ञात्वाब्रह्मलोके महीयते ।।१७।।

ि ियते नियते वा नवपनिन्नायं कुतनिन्न बभूव कनित् ।
अौ नित्यः शाश्वतोऽयं पुराणो ि हन्यते हन्यमिो शरीरे ।।१८ ।।

हन्ता िन्मन्यते हनुतुँ □□ हतिन्मन्यते हतम् ।
उभौ तौ ि नर्विीतो िायँ □□ हद्धन्त ि हन्यते ।।१९।।

अणोरणीयान्महतो महीयिाात्माऽस्य िन्तोनिषनहतो गुहायाम् ।
तमक्रतुः पश्यनत वीतशोको धातुप्रसादान्मनहमिामात्मिः ।।२० ।।

आसिीी दूरं व्रिनत शयिाो यानत सवषतः ।
कस्तं मदामदं देवं मदन्यो ज्ञातुमहषनत ।। २१ ।।

अशरीरँ □□ शरीरेष्विवस्थेष्ववद्धस्थतम् ।
महान्तं नवभुमात्मिां मत्वा धीरो ि शिोनत ।।२२ ।।

ायिमात्मा प्रिीिवे लभ्यो ि मेधया ि बहुिा शुरुिते ।
यमेवैष वृणुते तिे लभ्यस्तस्यैष आत्मा नववृणुते तिूँ □□ स्वाम् ।।२३ ।।

ानिवरतो दुिररतान्नाशान्तो िासमानहतः ।
ाशान्तमािसो वानप प्रिीज्ञेौमापुनुयात् ।।२४ ।।
यस्य ब्रह्म ि क्षत्रं ि उभे भवत ओदिः ।
मृत्युयषस्योपसिेिं क इत्था वेद यत्र सः ।।२५ ।।

।। इनत नद्वतीया वल्ली ।।

तृतीयावल्ली

ऋतं नपबन्तौ सुकृतस्य लोकेगुहां प्रनवष्टौ परमे पराधे ।
छायातपौ ब्रह्मनवदो वदद्धन्त पञ्चाप्नयो ये ि नत्रणानिकेताः ।।१।।

यः सेतुिीिािाामक्षरं ब्रह्म यत्परम् ।
अभयं नततीषषतां पारं िानिकेतँ □□ शकेमनह ।।२।।

आत्मिां रनथिं नवद्धि शरीर रथमेव तु ।
बुद्धिं तु सारनथं नवद्धि मिः प्रग्रहमेव ि ।।३।।

इद्धन्द्रयानण हयिााहुनवषयाँ □□ स्तेषु गोिरि् ।
आत्मेद्धन्द्रयमिोयुक्तं भोक्तेत्याहुमषिीनषणः ।।४।।

यस्त्वनवज्ञािवान्भवत्ययुके्ति मिसा सदा ।
तसे्येद्धन्द्रयाण्यवश्यानि दुष्टाश्वा इव सारथेः ।।५।।

यसु्तु नवज्ञािवान्भवनत युके्ति मिसा सदा ।
तसे्येद्धन्द्रयानण वश्यानि सदश्वा इव सारथेः ।।६।।

यस्त्वनवज्ञािवान्भवत्यमिस्कः सदाऽशुनिः ।
ि सि तत्पदमाप्नोनत संसारं िानधगच्छनत ।।७।।

यसु्तु नवज्ञािवान्भवनत समिस्कः सदा शुनिः ।
स तु तत्पदमाप्नोनत यस्माद्भूयो ि ि ायते ।।८ ।।

नवज्ञािसारनथयषसु्तु मिःप्रग्रहवान्नरः ।
सोऽर्ध्िः पारमाप्नोनत तनद्वष्णोः परमं पदम् ।।९।।

इद्धन्द्रयेभ्यः परा ह्यथाष अथेभ्यि परं मिः ।
मिससु्तु परा बुद्धिबुषिेरात्मा महान्परः ।।१० ।।

महतः परमव्यक्तमव्यक्तातु्पुरुषः परः ।
पुरुषान्न परं नंकंनित्सा काष्ा सा परा गनतः ।। ११ ।।

एष सवेषु भुतेषु गूढोऽऽत्मा ि प्रकाशते ।
दृश्यते त्वग्रयया बुिया सूक्ष्मया सूक्ष्मदनशषनभः ।।१२।।

यचे्छेवाङ्मिसी प्राज्ञस्तद्यचे्छेज्ज्ञाि आत्मनि ।
ज्ञािमात्मनि महनत नियचे्छिेद्यचे्छेच्छान्त आत्मनि ।।१३ ।।

उनिष्त िाग्रत प्राप्य वरानन्नबोधत ।
कुषुरस्य धारा निनशता दुरत्यया दुगं पथस्तत्कवयो वदद्धन्त ।।१४ ।।

अशब्दमस्पशषमरूपमव्ययं तथाऽरसं नित्यमगन्धवच्च यत् ।
अिाद्यिन्तं महतः परं धु्रुवं नििाय्यतनृ्मृतु्युमुखात्प्रमुच्यते ।। १५ ।।

िानिकेतमुपाख्यािंमृतु्युप्रोक्तॅ □□ सिातिम् ।
उक्त्वा शु्रुत्वा ि मेधावीब्रह्मलोके महीयते ।।१६ ।।

य इमं परमं गुह्यंश्रावयेद्ब्रह्मसंसनद।
प्रयतः श्रािकाले वा तदािन्त्याय कल्पतेतदािन्त्याय कल्पत इनत ।।१७ ।।

।। इनत तृतीया वल्ली ।।

इडत प्रथमोऽध्यायाः

नद्वतीयोऽध्यायः

प्रथमा वल्ली

परानञ्च खानि व्र्तृणत्स्वयमूभूस्तस्मात्परापश्यनत िान्तरात्मि् ।
कनिद्वीरः प्रत्यगात्मिामैक्षदार्विवृकुषुरमृतत्वनमच्छि् ।।१।।

परिाः कार्मिाुयद्धन्त बालासे्ते मृत्योयषद्धन्त नवततस्य पाशम् ।
अथ धीरा अमृतत्ं नवनदत्वा धु्रुवमधु्रुवेद्धष्वह ि प्राथषयने्ते ॥२॥

यिे रूपं रसं गन्ंधं शब्दान्स्पशाष ̆ □□ ि मैथिुा् ।
एतैिव नर्विाानत नकमत्र पररनशष्यते । एतद्ैवै तत् ।।३ ।।

स्वप्नान्ं्तं िागररतान्ं्तंाभिौ यिेुापश्यनत ।
महान्ं्तं नवभुमात्मिां मत्वाधीरो ि शिोनत ।।४।।

य इमं मर्ध्वं वेद आत्मिां िीवमद्धन्तकात्।
ईशिां भूतभव्स्र्य ि ततो नविुगुप्सते । एतद्वैतत्।।५॥

यः पूवं तपसो िातमद्भ्यः पूवषमिायत।
गुहां प्रनवश्य नतष्न्तं यो भूतेनभव्र्षपश्यत । एतद्वैतत्।।६।।

या प्राणेि संभवत्यनदनतदेवतामयी।
गुहां प्रनवश्य नतष्न्तीं ंया भूतेनभव्र्ािायत।एतद्वैतत्।।७।।

अरण्योननिषनहषतो िातवेदा गभषइवसुभृतोगनभषणीनभः।
नदवे नदव ईड्यो िागृवद्भद्भहषनविद्धद्भमषुिष्येनभरनग्नः।एतद्वैतत्।।८।।

यतोोदेनत सूयोऽस्तंयत्रिगच्छनत।
तं देवाः सवे अनपषतास्तदु िात्येनतनिक।एतद्वैतत्।।९।।

यदेवेह तदमुत्रयदमुत्रतदद्विह।
मृत्योः स मृत्युमाप्नोनतयइहिनेवपश्यनत।।१०।।

मिसैवेदमाप्तव्र्ं िेह ििााऽद्धस्त नंकं िि ।
मृत्योः स मृत्युं गच्छनतयइहिनेवपश्यनत।।११।।

अंगुष्मात्रः पुरुषो मध्य आत्मनि नतष्नत ।
ईशािं भूतभव्स्र्यततोनविुगुप्सते।एतद्वैतत्।।१२।।

अंगुष्मात्रः पुरुषो ज्योनतररवाधूमकः ।
ईशािो भूतभव्स्र्यसएवाद्यसउश्वः।एतद्वैतत्।।१३।।

यथोदकंदुगेवृष्टंपवषतेषुनवधावनत।
एवं धमाषि् पृथक्पश्र्ंयंस्तोविानुवधावनत।।१४।।

यथोदकं शुिेशुिमासक्तंतादृगेवभवनत।
एवं मुिेनविाषितआत्माभवनतगौतम।।१५।।

।। इनतप्रथमावल्ली।।

डितीया वल्ली

पुरमेकादशद्वारमिस्यावक्रेतसः ।

अिुष्ाय ि शोिनत नवमुक्ति नवमुच्यते । एतद्वै तत् ।।१ ।।

हꣳ स□□सः शुनिषद्वसुरन्तररक्षसोता वेनदषदनतनथदुषरोणसत् ।
िृषिद्वरसदृतसद्व्योमसदब्जा गोिा ऋतिा अििा ऋतं बृहत् ।।२।।

ऊर्ध्वं प्राणमुन्नयत्यपािं प्रत्यगस्यनत ।
मध्ये वामिमासीिं नवश्वे देवा उपासते ।।३ ।।

अस्य नवसंसमािस्य शरीरस्थस्य देनहिः ।
देहाद्विमुच्यमािस्य नकमत्र पररनशष्यते । एतद्वै तत् ।।४।।

ि प्राणेि िाऽपािेि मर्त्यो िीवनत किि ।
इतरेण तु िीवद्धन्त यद्धस्मन्नेतावुपानश्रतौ ।।५ ।।

हन्त त इदं प्रवक्ष्यानम गुह्यं ब्रह्म सिातिम् ।
यथा ि मरणं प्राप्य आत्मा भवनत गौतम ।। ६ ।।

योनिमन्ये प्रपद्यन्ते शरीरत्वाय देनहिः ।
स्थाणुमन्येऽिुसंयद्धन्त यथाकमष यथाश्रुतम् ।।७।।

य एष सुप्तेषु िागनतष कामं कामं पुरुषो निनमषमाणः ।
तदेव शुक्रं तद्ब्रह्म तदेवामृतमुच्यते ।
तद्धस्मंल्लोकाः नश्रताः सवे तदु िात्येनत किि । एतद्वै तत् ।।८ ।।

अनग्नयषथैको भुविं प्रनवष्टो रूपं रूपं प्रनतरूपो बभूव ।
एकस्तथा सवषभूतान्तरात्मा रूपं रूपं प्रनतरूपो बनहि ।।९ ॥

वायुयषथैको भुविं प्रनवष्टो रूपं रूपं प्रनतरूपो बभूव ।
एकस्तथा सवषभूतान्तरात्मा रूपं रूपं प्रनतरूपो बनहि ।।१० ।।

सूयो यथा सवषलोकस्य िक्षुषि नलप्यते िाक्षुषैबाषह्यदोषैः । एकस्तथा सवषभूतान्तरात्मा ि नलप्यते लोकदुःखेि बाह्यः ।।११ ।।

एको वशी सवषभूतान्तरात्मा एकं रूपं बहुधा यः करोनत ।
तमात्मस्थं येऽिुपश्यद्धन्त धीरास्तेषां सुखं शाश्वतं िेतरेषाम् ।।१२ ।।
नित्योऽनित्यािां िेतिश्चेतिािामेको बहूिां यो नवदधानत कामाि् ।
तमात्मस्थं येऽिुपश्यद्धन्त धीरास्तेषां शाद्धन्तः शाश्वती िेतरेषाम् ।।१३ ।।

तदेतनदनत मन्यन्तेऽनिदेश्यं परमं सुखम् ।

कथं ि तनद्विीयां नकमुभानत नवभानत वा ।।१४ ।।

ि तत्र सूयो भानत ि ि न्द्रतारकंमिा नवद्युतो भाद्धन्त कुतोऽयमनग्नः ।
तमेव भान्तमिुभानत सवं तस्यभासा सवषनमदं नवभानत ।। १५ ।।

।। इनत नद्वतीया वल्ली ।।

तृतीया वल्ली

ऊर्ध्वमूलोऽवाक्शाखएषोऽश्वत्थः सिातिः ।
तदेव शुक्रं तद्ब्रह्मतदेवामृतमुच्यते ।
तद्धस्मल्लोकाः नश्रताः सवे तदुिते्येनत कि । एतदै्वै तत् ।।१ ।।

यनददं नकञ्च ि गत्सवंप्राण एिनत निःसृतम् ।
महद्भयं वज्रमुद्यतं य एतनद्वदुरमृतासे्ते भवद्धन्त ।।२।।

भयादस्यानग्नस्तपनतभयािपनत सूयषः ।
भयानदन्द्रि वायुि मृतुयुधाषवनत पञ्चमः ।।३ ।।

इह िदशकद्बिो प्राक्शरीरस्य नवस्रसः ।
ततः सगेषु लोकेषु शरीरत्वाय कल्पते ।।४ ।।

यथाऽदशष तथात्मनि यथा स्वप्ने तथा नपतृलोके ।
यथाऽपुसु परीव ददृशे तथा गन्धवषलोके च्छायातपयोररव ब्रह्मलोके ।।५।।

इद्धन्द्रयाणां पृथग्भावमुदयास्तमयौ ि यत् ।
पृथगुत्पद्यमािाां मत्वा धीरो ि शोिनत ।। ६ ।।

इद्धन्द्रयेभ्यः परं मिो मिसः सत्त्वमुिमम् ।
सत्त्वादनध महािात्मा महतोऽव्यक्तमुिमम् ।।७।।

अव्यक्तािु परः पुरुषो व्यापकोऽनलङ्ग एव ि ।
यं ज्ञात्वा मुच्यते िनतुरमृतत्वं ि गच्छनत ।।८ ।।

ि संदृशे नतष्ठनत रूपमस्य ि ि कुषुषा पश्यनत कििैम् ।
हृदा मिीषा मिसाऽनभकूलृप्तो य एतनद्वदुरमृतासे्ते भवद्धन्त ।।९।।

यदा पञ्चावनतष्ठन्ते ज्ञािानि मिसा सह।

बुद्धिि ि नविेष्टनत तामाहुः परमां गनतम् ।।१०।।

तां योगनमनत मन्यन्ते द्धस्थरानमद्धन्द्रयधारणाम् ।
अप्रमिस्तदा भवनत योगो नह प्रभवाप्ययौ ।।११ ।।

नैव िाा ि मिसा प्रापुंतुं शक्यो ि िकुषुषा ।
अस्तीनत ब्रुवतोऽन्यत्र कथं तदुपलभ्यते ।।१२ ।।

अस्तीत्येवोपलब्धव्स्तत्त्वभाविे िोभयोः ।
अस्तीत्येवोपलब्धस्य तत्त्वभावः प्रसीदनत ।। १३ ।।

यदा सवे प्रमुच्यन्ते कामायेऽस्य हृनद नश्रताः ।
अथ मयोऽमृतो भवत्यत्रब्रह्म समश्नुते ।।१४ ।।

यदा सवे प्रनभद्यन्तेहृदयस्येह ग्रन्थयः ।
अथ मयोऽमृतो भवत्येतावद्ध्यिुशासिम् ।।१५ ।।

शतं िैका ि हृदयस्य िाड्यस्तासां मूधाषिमनभनिःसृतैका ।
तयोर्ध्वमायन्नमृतत्वमेनत नवष्वङ्न्या उत्क्रमणे भवद्धन्त ।। १६ ।।

अङ्गुष्मात्रः पुरुषोऽन्तरात्मा सदा िििां हृदये संनिनवष्टः ।
तं स्वाच्छरीरात्प्रवृहेनुमुञ्जानदवेषीकां धैयेण ।
तं नवद्याच्छुक्रममृतं तं नवद्याच्छुक्रममृतनमनत ।। १७ ।।

मृत्युप्रोक्तां िनिकेतोऽथ लब्ध्वा नवद्यामेतां योगनवनधं ि कृत्स्नम्म ।
महाप्राप्तो नविरोऽभूनद्वमृत्युरन्योऽप्येवं यो नवदध्यात्ममेव ॥१८॥

इडत डितीयोऽध्यायाः

ॐ सह िाववतु । सह िौ भुिकुतु । सह वीयं करवावहै। तेिद्धस्व िावधीतमस्तु मा नवनद्वषावहै ।।
ॐ शाद्धन्तः शाद्धन्तः शाद्धन्तः ।।

।। इडत काठकोपडनषत्संपूणिा ।।

ॐ

प्रश्नोपनिषत्

प्रथमः प्रश्नः

ॐ भिं कणेनभः शृणुयाम देवाः । भिं पशे्येमाक्षनभयषित्राः । द्धस्थरैरङ्ैगैसुतुष्टुवा सस्तिूनभर्व्षशेम
देवनहतं यदायुः । स्वद्धस्त ि इन्द्रो विृश्रवाः। स्वद्धस्त िः पूषा नवश्ववेदाः । स्वद्धस्त िस्ताथोऽ ररष्टेनमः ।
स्वद्धस्त िो बृहस्पनतदषधातु ।। ॐ शाद्धन्तः शाद्धन्तः शाद्धन्तः ।।

ॐ सुकेशा ि भारद्विाः शैब्यि सत्यकामः सौयाषयणी ि गाग्यषः कौसल्यिाश्वलायिो भागषवो
वैदनभषः कबन्धी कात्यायिसे्ते हैते ब्रह्मपरा ब्रह्मनिष्ाः परं ब्रह्मिोषमाणा एष ह वै तत्सवं वक्ष्तीनत ते ह
सनमत्पाणयो भगवन्ंतं नपप्पलादमुपसन्नाः ।।१ ।।

तान् स ऋनषरुविा भूय एव तपसा ब्रह्मियेण श्रिया संवत्सरं संवत्स्यथ यथाकामं प्रश्नानूपृच्छत
यनद नवज्ञास्यामः सवं ह वो वक्ष्ाम इनत ।। २ ।।

अथ कबन्धी कात्यायि उपेत्य पप्रच्छ भगवनुकुतो ह वा इमाः प्रिाः प्रिायन्त इनत ।। ३ ।।

तसैमै स होविा प्रिाकामो वै प्रिापनतः स तपोऽतप्यत स तपस्तप्स्त्वा स नमथिुमुत्पादयते । रनयं ि प्राणं िेत्येितौ मे बहुधा प्रिाः कररष्यत इनत ।।४ ।।

आनदत्यो ह वै प्राणो रनयरेव िन्द्रमा रनथवाष एतत्सवं यन्थले िामूतष ि तस्मानूमूनतषरेव रनय ।।५ ।।

अधानदत्य उदयन्यत्प्रािीं िनदशं प्रनवशनतर प्राच्च्यािाणान्रद्धश्मषु सनिधिे ।
यद्दनक्षणां यत्प्रतीिीं ियदुदीिीं यशो यदूरंध्ं यदन्तरा नदशो यत्सवं प्रकाशयनत तिे सवाषािाणािद्धज्य सनिधिे ।।६ ।।

स एष वैश्वािरो नवश्वरूपः प्राणोऽनिरुदयते ।
तदेतदृिामुयुक्तम् । ॥७।
नवश्वरूप हररणं िातवेदसं परायणं ज्योनतरेकं तपन्तम ।
सहस्ररद्धश्मः शतधा वतषमिाः प्राणः प्रिािामुदयत्येष सूयषः ।॥८॥

संवत्सरो वै प्रिापनतस्तस्यायिे. दनक्षणं िोरं ि । तये ह वै तनदष्टापूते कृतनमतु्युपासते ते िान्द्रमसमेव लोकमनभियन्ते । त एव पुिरावतषन्ते तस्मादेत ऋषयः प्रिाकामा दनक्षणं प्रनतपद्यन्ते । एष ह वै रनययषः नपतृयाणः ।।९ ।।
अथोिरेण तपसा ब्रह्मियेण श्रिया नवद्ययात्मािा- मद्धिष्यानदत्यमनभियन्ते । एतद्वै प्राणािामायतिमेतदमृतमभय- मेतत्परायणमेतस्मान्न पुिरावतषन्त इत्येष निरोधस्तदेष श्लोकः ॥१०॥

पञ्चपादं नपतरं द्वादशाकृनतं नदव आहुः परे अधे पुरीनषणम् । अथेमे अन्य उ परे नविक्षणं सप्तिक्रेे षिर आहुरनपषतनमनत ।।११ ॥

मासो वै प्रिापनतस्तस्य कृष्णपक्ष एव रनवः शुक्ल प्राणस्तस्मादेत ऋषयः शुक्ल इष्टं कुवषन्तीतर इतरद्धस्मि् ॥१२॥

अहोरात्रो वै प्रिापनतस्तस्याहरेव प्राणो रानत्ररेव रनयःप्राणं वा एते प्रस्कन्दद्धन्त ये नदवा रत्या संयुज्यन्ते ब्रह्मियषमेव तद्यािात्रौ रत्यासंयुज्यन्ते ।।१३ ।।

अन्नं वै प्रिापनतस्ततो ह वै तिेतस्तस्मानदमाः प्रिाः प्रिायन्त इनत ।।१४।।

तद्ये ह वै तत्प्रिापनतव्रतं िरद्धन्त ते नमथिुमुत्पादयन्ते।तेषामेवैष ब्रह्मलोको येषां तपो ब्रह्मियं येषु सत्यं प्रनतनष्ठतम्।।१५।।

तेषामसौ नवरिो ब्रह्मलोको ि येषुनिह्ममृतं ि माया िेनत ।। १६ ।।

।। इनत प्रथमःप्रश्नः ।।

नद्वतीयः प्रश्नः

अथ हैं भागषवोवैदनभषः पप्रच्छ।
भगवन्कत्ेयेव देवाः प्रिा नवधारयन्ेते कतरएतत्प्रकाशयन्ेते कः पुिरेषां वररष् इनत ।।१।।

तस्ैमै स होविा। आकाशो ह वा एष देवोवायुरनिरापः पृनथवी वाङ्क्षिकुषुः श्रोत्ंरं ि ।
ते प्रकाश्यानभवदद्धन्त वयमेतद्वाणमवश्थ्य नवधारयामः ।।२ ।।

तािररष्ः प्राण उविा मा मोहमापद्यथाहमेवैतत्पञ्चधात्मिां प्रनवभज्ैयैतद्वाणमवष्टभ्य नवधारयामीनत
तेऽश्रद्दधािाबभूवुः ।॥३॥

सोऽनभमिाादूध्र्षमुत्क्रामत इव तद्धस्मनुनुत्क्रामत्यथेतरेसवष एवोत्क्रामन्ेते तद्धस्म॰ □□□ प्रनतष्मिो सवष एव
प्रानतष्न्ेते । तद्यथा मनक्षका मधुकरिराािमुत्क्रामन्ंतंसवाष एवोत्क्रामन्ेते तद्धस्ंमं॰ □□□ प्रनतष्मिो सवाष एव
प्रानतष्न्त एवं वाङ्क्षिकुषुः श्रोत्ंरंतिप्रीताः प्राणं सुतुिद्धन्त ।।४ ।।

एषोऽनग्नस्तपत्ेयेष सूयष एष पिषन्यो मघविोषवायुरेषपृनथवी रनयदेवः सदसच्चामृतं ि यत् ।।५।।

अरा इव रथािभौ प्राणे सवं प्रनतनष्तम् ।ऋिौयिू॰ □□ नष सामानि यज्ञः क्षत्ंरं ब्रह्म ि ।। ६ ।।

प्रिापनतिरनस गभे त्वमेव प्रनतिायसे । तुभ्ंयं प्राणप्रिाद्धस्त्वमा बनलं हरद्धन्त यः प्राणैः प्रनतनतष्वनत । ॥७ ॥

देविाामनस वनितमः नपतणां प्रथमा स्वधा।ऋषीणां िरतं सत्यमथवाषनङ्गरसामनस ।।८ ।।

इन्द्रस्ंत्वं प्राण तेिसा रुिोऽनस परररनक्षता।त्वमन्तररक्ेषे िरनस सूयषस्ंत्वं ज्योनतषां पनतः ।।९ ।।

यदा त्वमनभवषषस्यथेमाः प्राण ते प्रिाः । आिन्दरूपाद्धस्तष्द्धन्त कामायान्न भनवष्यतीनत ।। १० ।।

ब्रात्यस्ंत्वं प्राणैकनषषरिा नवश्वस्य सत्पनतः । वयमाद्यस्य दातारः नपता त्ंवं मातररश्व िः ।।११ ।।

या ते तिूवाषनि प्रनतनष्ता या श्रोत्ेरे या ि िकुषुनष । यिामिनस संतता नशवां तां कुरु मोत्क्रमीः ।।१२।।

प्राणस्ेयेदं वशे सवं नत्रनदवे यत्प्रनतनष्तम् । मातेवपुत्रान्रक्षस्व श्री प्रज्ञां ि नवधेनह ि इनत ।। १३ ।।

।। इनतनद्वतीयःप्रश्नः ।।

तृतीयः प्रश्नः

अथ हैं कौसल्याश्वलायिः पप्रच्छ । भगवनुकुतएष प्राणो ायते कथमायात्यद्धस्मशरीर आत्मिां वा प्रनवभज्य कथं प्रनतष्ते कोित्क्रमते कथंबाह्यमनभधे कथमध्यात्मनमनत ।।१।।

तसै्मै स होवााानतप्रश्नानूपृच्छनस ब्रनह्मष्ोऽसीनत तस्मोिऽ ब्रवीनम ।। २ ।।

आत्मि एष प्राणो ायते । यथैषा पुरुषे छायैतद्धस्मनै्नैतदातं मोकृतायात्यद्धस्मञ्छरीरे ।। ३ ।।

यथा सोिवानधकृताद्धिनियुङ्क्त एतान्ग्रामोतान्ग्रामिानधनतष्- से्वेत्येवमेवैष प्राण इतराााणानूपृथकूपृथगेव संनिधे ।।४।।

पायूपस्थेऽपां िकुषुःश्रोते्रे मुखिानसकाभ्यां प्राणः स्वयं प्रानतष्ते मधे्ये तु समाः । एष ह्येतद्भुतमन्नं समं यिनत तस्मादेताः सप्तानिषो भवद्धन्त ।।५ ।।

हृनद ह्येष आत्मा । अत्रैतदेकशतं ाििां तासां शतं द्वासप्तनतद्वाषसप्तनतः शतमेकैकस्यां भवन्त्यासु वाारिनत ।।६ ।। प्रनतशाखााासहस्रानण

अथैकयोर्ध्व उदाः पुणे्यि पुण्यं लोकं यनत पापे पापमुभाभ्यामेव मुष्यलोकम् ।।७।।

आनदत्यो ह वै बाह्यः प्राण उदयते्येष ह्यो ाकुषुष प्राणमुगृह्णाः । पृनथर्व्यां या देवता सैषा पुरुषस्यापामवष्टभ्यान्तरा यदाकाशः स समाो वायुर्व्यािः ।।८ ।।

तेो ह वाव उदास्तस्मादुपशान्ततोः । पुभषवनमद्धन्द्रयैमषिनस संपद्यमाैः ।।९ ।।

यद्धच्चिसे्तैष प्राणमायानत प्राणसे्तसा युक्तः । सहात्मा यथासंकद्धल्पतं लोकं यनत ।। १० ।।

य एवं नवद्वााणं वेद ि हास्य प्रा हीयतेऽमृतो भवनत तदेष श्लोकः ।।११ ।।
उत्पनिमायनतं स्थां नवभुत्वं िव पञ्चधा । अध्यात्मैवप्राणस्य नवज्ञायामृतमशु्नुते नवज्ञायामृतमशु्नुत इनत ।।१२ ।।

।। इनत तृतीयप्रश्नः ।।

तुथषः प्रश्नः

अथ हैं सौयाषयणीगाग्यषः पप्रच्छ ।
भगवने्नेतद्धस्मनुपुरुषे कानि स्वपद्धन्त कान्यद्धस्मञ्जाग्रनतकतर एष देवः स्वप्नान्पश्यनत कसै्यैततुसुखं भवनत कद्धस्मनु्नु सवे संप्रनतनष्ताभवन्तीनत ।।१ ।।

तसै्मै स होविा यथा गाग्यष मरीियोऽकषस्यास्तं गच्छतः सवाष एतद्धस्मंसे्तिौमण्डल एकीभवद्धन्त ताः पिुः
पिुरुदयतः प्रिरन्त्येवं ह वै तत्सवं परे देवे मिसे्येकीभवनत ।
तिे तह्येष पुरुषो ि शृणोनत ि पश्यनत ि निघ्रनत ि रसयते ि सूपृशते िानभवदते िादिे ि िान्दयते ि
नवसिृते ियायते स्वनपतीत्यािक्षते ।।२ ।।

प्राणाग्नय एवैतद्धस्मनुपुरे िाग्रनत ।
गाहषपत्यो ह वा एषोऽपािो व्र्यािोऽिाहियषपािो यिाहषपत्यात्प्रणीयते प्रणयिादाहवीयः प्राणः ।।३ ।।

यदुच्छरासनिःश्वासावेतावाहुती समं ियतीनत स समािः ।
मिो ह वाव यिमाि इष्टफलमेवोदािः स एिं यिमािमहरहब्रषह्म गमयनत ।।४ ।।

अतै्रैष देवः स्वपे्ने मनहमािमिुभवनत ।
यदृष्टं दृष्टमिुपश्यनत शुरुतं शुरुतमेवाथषमिुशृणोनत देशनदगन्तरैि प्रत्यिुभूतं पिुःपिुः प्रत्यिुभवनत दृष्टं िादृष्टं ि
शुरुतं िाशुरुतं िािुभूतं िािािुभूतं ि सच्चासच्च सवं पश्यनत सवषः पश्यनत ।।५ ।।

स यदा तिेसाऽनभभूतो भवत्यत्रैष देवः स्वप्नान्न पश्यत्यथ तदैतद्धस्मञ्छरीर एततुसुखं भवनत ।। ६ ।।

स यथा सोम्य वयांनस वासोवृक्षं संप्रनतष्ने्ते ।
एवं ह वै तत्सवं पर आत्मनि संप्रनतष्ते ।।७ ।।
पृनथवी ि पृनथवीमात्रा िापिापोमात्रा ि तिेि तिेौमात्रा ि वायिु वायुमात्रा िाकाशिाकाशमात्रा ि िकुषिु
ष्टिर्व्ं ि श्रोत्र ि श्रोतर्व्ं ि घ्राणं ि घ्रातर्व्ं ि रसि रसनयतर्व्ं ि त्वक्च स्पशषनयतर्व्ं ि वाक्च वक्तर्व्ं ि
हस्तौ िादातर्व्ं िोपस्थिा- ऽऽनन्दनयतर्व्ं ि पायिु नवसिषनयतर्व्ं ि पादौ ि गन्तर्व्ं ि मिि मन्तर्व्ं ि
बिुद्धि बोिर्व्ं िाहंकारािहकतषर्व्ं ि निि ि िेतनयतर्व्ं ि तिेि नवद्योतनयतर्व्ं ि प्राणि नवधारनयतर्व्ं
ि ।।८ ।।

एष नह िष्टा स्प्रष्टा श्रोता घ्राता रसनयता मन्ता बोिा कताष नवज्ञािात्मा पुरुषः । स परेऽक्षर आत्मनि
संप्रनतष्ते ।।९ ।।

परमेवाक्षरं प्रनतपद्यते स यो ह वै तदच्छायमशरीरमलोनहतं शुभ्मक्षरं वेदयते यसुतु सोम्य स सवषज्ञः सवो
भवनत । तदेषश्लोकः ।।१० ।।

नवज्ञािात्मा सहदेविै सवैःप्राणा भूतानि संप्रनतष्ठद्धन्त यत्र ।
तदक्षरं वेदयते यसुतु सोम्यससवषज्ञः सवषमेवानववेशेनत ।।११ ।।

।। इनतितुथषः प्रश्नः ।।

पञ्चमः प्रश्नः

अथ हैं शैब्य: सत्यकाम: पप्रच्छ।
स यो ह वै तद्भगवन्मिुष्येषु प्रायणान्तमोंकारमनभध्यायीत ।
कतमं वाव स तेि लोकं ियतीनत ।।१ ।।

तस्ैमै स होविा ।
एतद्ैवै सत्यकाम परं िापरं ि ब्रह्म यदोंकारः ।
तस्मानद्वद्वोतैिवायतिैकतरमिेनत ।।२ ।।

स यद्येकमात्रमनभध्यायीत स तेिव संवेनदतसूतूणषमेव िगत्यामनभसंपद्यते ।
तमृिो मिुष्यलोकमुपियन्ेते स तत्र तपसा ब्रह्मियेण श्रिया संपन्नो मनहमािमिुभवनत ।। ३ ।।

अथ यनद नद्वमात्ेरेण मिनस संपद्यते सोऽन्तररक्ं्षं यिुनभषरुन्नीयते सोमलोकम्।
स सोमलोके नवभूनतमिुभूय पिुरावतषते ।।४ ।।

यः पिुरेतं नत्रमात्ेरेणोनमत्येतैिवाक्षरेण परं पुरुषमनभध्यायीत स तेिनस सूये संपन्नः ।
यथा पादोदरस्त्विा नवनिमुषच्यत एवं ह वै स पाप्मिा नवनिमुषक्तः स सामनभरुन्नीयते ब्रह्मलोकं स
एतस्माज्जीवस घिात्परात्परं पुररशयं पुरुषमीक्षते ।
तदेतौ श्लोकौभवतः ।।५।।

नतस्त्रो मात्रा मृतुयुमत्यः प्रयुक्ताअन्योन्यसक्ता अिनवप्रयुक्ताः ।
नक्रयासु बाह्याभ्यन्तरमध्यमासुसम्यक्प्रयुक्तासु ि कम्पते ज्ञः ।।६।।

ऋद्भग्भरेतं यिुनभषरन्तररक्ं्षंसामनभयषित्कवयो वेदयन्ेते ।
तमोंकारेणैवायतििेनेत नवद्वान्यिच्छान्तमिररममृतमभयं परं िेनत ।।७ ।।

।। इनत पञ्चमः प्रश्नः ।।

षष्: प्रश्नः

अथ हैं सुकेशाभारद्विाः पप्रच्छ ।
भगवद्धन्नण्यिाभः कौसल्यो रािपुत्रो मामुपेत्ैयैतंप्रश्नमपृच्छत षोिशकलं भारद्विा पुरुषं वेत्थ ।
तमहं कुमारमब्ुरुवं िाहनममं वेद यद्यहनमममवेनदषंकथं ते िावक्ष्नमनत समूलो वा एष पररशुष्यनत
योऽिृतमिनभवदनत तस्मान्नाहाषम्यिृतं वक्ुतुम् ।
स तूष्णीं ्रथमारुह्य प्रवव्रिा । तं त्वा पृच्छानम क्वासौ पुरुष इनत ।। १ ।।

तस्ैमै स होविा । इहैवान्तःशरीरे सोम्य स पुरुषो यद्धस्मन्ेनेता षोिशकलाः प्रभवन्तीनत ।। २ ।।

स ईक्षांकि्रे कद्धस्मन्नहमुत्क्रान्त उत्क्रान्तो भनवष्यानम कद्धस्मिा प्रनतनष्ते प्रनतष्ास्यामीनत ।। ३ ।।

स प्राणमसृित प्राणाच्छ्रूद्धिं खं वायुर्ज्योनतरापःपृनथवीद्धन्द्रयं मिोऽन्नमन्नाद्वीयं तपो मन्त्ाः कमष लोका लोकेषुिाम ि ।।४।।

स यथेमा िद्यः स्यन्दमािाः समुिायणाः समुिंप्राप्यास्तं गच्छद्धन्त नभद्येते तासां िामरूपे समुि इत्येवं प्रोच्यते । एवमेवास्य पररिष्टुररमाः षोिशकलाःपुरुषायणाः पुरुषं प्राप्यास्तं गच्छद्धन्त नभद्येते िासां िामरूपे पुरुष इत्येवं प्रोच्यते स एषोऽकलोऽमृतो भवनत तदेष श्लोकः ।।५।।

अरा इव रथिाभौ कला यद्धस्मिनतनष्ठाः ।
तं वेद्यं पुरुषं वेद यथा मा वो मृत्युः पररव्यथा इनत ।।६ ।।

तान्होवाचैतावदेवाहमेतत्परं ब्रह्म वेद िातः परमस्तीनत ।।७ ।।

ते तमिषयन्तस्त्वं नह िः नपता योऽस्माकमनवद्यायाः परं पारं तारयसीनत ।
मिः परमऋनषभ्यो िमः परमऋनषभ्यः ।।८ ।।

ॐ भिं कणेनभः शृणुयाम देवाः भिं पश्येमाक्षनभयषित्राः ।
द्धस्थरैरंगैस्तुष्टुवा सस्तिूनभव्यषशेम देवनहतं यदायुः ।
स्वद्धस्त ि इन्द्रो वृिश्रवाःस्वद्धस्त िः पूषा नवश्ववेदाः ।
स्वद्धस्त िस्ताक्ष्योऽररष्टनेनमःस्वद्धस्त िो बृहस्पनतदषधातु ।।
।।ॐ शाद्धन्तःशाद्धन्तः शाद्धन्तः ।।

।। इनत प्रश्नोपनिषत्संपूणाष ।।

ॐ

मुण्डकोपनिषत्
प्रथमं मुण्डकम्

प्रथमाः खण्डाः

ॐ भिं कणेनभः शृणुयाम देवाः भिं पश्येमाक्षनभयषित्राः ।
द्धस्थरैरङ्ैगैसुतुष्टुवा सस्तिूनभर्वषशेम देवनहतं यदायुः ।
स्वद्धस्त ि इन्द्रो विृश्रवाः स्वद्धस्त िः पूषा नवश्ववेदाः ।
स्वद्धस्त िस्ताथोऽररष्टिनमः स्वद्धस्त िो बृहस्पनतदषधातु ।।
।। शाद्धन्तः शाद्धन्तः शाद्धन्तः ।।

ॐ ब्रह्मा देविाां प्रथमः संबभूव नवश्वस्य कताष भुविस्य गोप्ता ।
स ब्रह्मनवद्यां सवषनवद्याप्रनतष्ामथवाषय ज्येष्ुत्राय प्राह ।।१ ।।

अथवषणे यां प्रवदेत ब्रह्माथवाष तां पुरोविाानङ्गरे ब्रह्मनवद्याम् ।
स भारद्विााय सत्यवहाय प्राह भारद्विाोऽनङ्गरसे परावराम् ।।२।।

शिौको ह वै महाशालोऽनङ्गरसं नवनधवदुपसन्नः पप्रच्छ ।
कद्धस्मनुनु भगवो नवज्ञाते सवषनमदं नवज्ञातं भवतीनत ।। ३ ।।

तस्ैमै स होविा ।
द्वे नवदे्ये वेनदतरे्वे् इनत ह स्म यद्ब्रह्मनवदो वदद्धन्त परा िैवापरा ि ।।४।।

तत्रापरा ऋग्वेदो यिुवेदः सामवेदोऽथवषवेदः नशक्षा कल्पो व्ाकरणं निरुक्तं छन्दो ज्योनतषनमनत ।
अथ परा यया तदक्षरमनधगम्यते ।।५ ।।

यिदिेश्यमग्राह्यमगोत्रमवणषमिकुषुः श्रोत्रं तदपानणपादम्।
नित्ंयं नवभुं सवषगतं सुसूक्ष्मं तदव्यं यद्भूतयोनिं पररपश्यद्धन्त धीराः ।।६ ।।
यथोणषिानभः सृिते गृह्णते ि यथा पृनथव्ामोषधयः संभवद्धन्त ।
यथा सतः पुरुषात्केशलोमानि तथाक्षरात्संभवतीह नवश्वम् ।।७।।

तपसा िीयते ब्रह्म ततोऽन्नमनभिायते ।
अन्नात्प्राणो मिः सत्ंयं लोकाः कमषसु िामृतम् ।।८।।

यः सवषज्ञः सवषनवद्यस्य ज्ञािमयं तपः ।
तस्मादेतद्ब्रह्म िाम रूपमन्नं ि िायते ।।९ ।।

।। इनत प्रथममुण्डके प्रथमः खण्डः ।।

डितीयाः खण्डाः

तदेतत्सत्ंयं मने्त्ेषु कमाषनण कवयो यान्यपश्ंयंस्तानि त्ेरेतायां बहुधा संततानि ।
तान्यािरथ नियतं सत्यकामा एष वः पन्थाः सुकृतस्य लोके ।।१ ।।

यदा लेलायते ह्यनिषः सनमिे हव्वािहिे ।
तदाज्यभागावन्त- रेणाहुतीः प्रनतपादयेत् ।।२।।

यस्यानग्नहोत्रमदशषमपौणषमासमितुमाषस्यमिाग्रयणमनतनथवनिषत ि।
अहुतमवैश्वदेवमनवनधिा हुतमासप्तमांस्तस्य लोकाद्धन्द्धिस्त । ॥३॥

काली कराली ि ििमोवा ि सुलोनहता या ि सुधिूवणाष ।
सुफुनलनङ्गी नवश्वरुिी ि देवी लेलायमािा इनत सप्त निह्वाः ।।४।।

एतेषु यिरते भ्ािमिोषु यथाकालं िाहुतयो ह्याददायि् ।
तं ियन्त्येताः सूयषस्य रश्मयो यत्र देविां पनतरेकोऽनधवासः ।।॥५॥

एह्येहीनत तमाहुतयः सुविषसः सूयषस्य रद्धश्मनभयषिमिां वहद्धन्त ।
नप्रयां वािमनभवदन्त्योऽषियन्त्य एष वः पुण्यः सुकृतो ब्रह्मलोकः ।।६।।

प्लवा ह्येते अदृढा यज्ञरूपा अष्टादशोक्तमवरं येषु कमष।
एतच्छेरयो येऽनभिन्दद्धन्त मूढा िरामृत्युं ते पुिरेवानप यद्धन्त । ॥७॥

अनवद्यायामन्तरे वतषमािाः स्वयं धीराः पद्धण्डतंमन्यमािाः । िङ्घन्यमािाः पररयद्धन्त मूढा अने्धिैव िीयमािा यथान्धाः ।।८ ।।

अनवद्यायां बहुधा वतषमािा वयं कृताथाष इत्यनभमन्यद्धन्त बालाः । यत्कनमषणो ि प्रवेदयद्धन्त रागिोतुराः क्षीणलोकाश्च्यवने्ते ।।९।।

इष्टापूतं मन्यमािा वररषं् िान्यच्छेरयो वेदयने्ते प्रमूढाः ।
िाकस्य पृषे् ते सुकृतेऽिभूत्वेमं लोकं हीतरं वा नवशद्धन्त ।। १० ।।

तपःश्रिे ये ह्युपवसन्त्यरणे्ये शान्ता नवद्वांसो भैक्ष्यिां िरन्तः ।
सूयषद्वारेण ते नवरिाः प्रयाद्धन्त यत्रामृतः स पुरुषो ह्यव्ययात्मा ।।११ ।।

परीक्ष् लोकान्कमषनितान्ब्राह्मणो निवेदमायान्नास्त्यकृतः कृतेि ।
तनद्वज्ञािाथं स गुरुमेवानभगचे्छेत्सनमत्पानणः श्रोनत्रयं ब्रह्मनिष्म् ।।१२ ।।

तसै्मै स नवद्वािुपसन्नाय सम्यक्प्रशान्तनिाय शमान्वताय ।
यिेाक्षरं पुरुषं वेद सत्ंय प्रोवाितांतत्त्वतो ब्रह्मनवद्याम् ।।१३।।

।। इनत प्रथममुण्डकेनद्वतीयः खण्डः।।

।। इडत प्रथममुण्डकं समाप्तम् ।।

नद्वतीयं मुण्डकम्

प्रथमाः खण्डाः

तदेतत्सत्ंय यथा सुदीप्तात्पावकानद्वसु्फुनलङ्गाः सहस्रशः प्रभवन्ते सरूपाः ।
तथाक्षरानद्वनवधाः सोम्य भावाः प्रियन्ते तत्र िैवानपयन्ति ।।१ ।।

नदव्ो ह्यमूतषः पुरुषः सबाह्याभ्यन्तरो ह्यिः ।
अप्राणो ह्यमिाः शुभ्ो ह्यक्षरात्परतः परः ।।२।।

एतस्माज्जायते प्राणो मिः सवेन्द्रियानण ि ।
खं वायुर्ज्योनतरापः पृनथवी नवश्वस्य धाररणी ।। ३ ।।

अनग्नमूषधाष िक्षुषी िन्द्रसूयौ नदशः श्रोते्र वान्द्वग्ववृिता वेदाः ।
वायुः प्राणो हृदयं नवश्वमस्य पद्भ्यां पृनथवी ह्येष सवषभूतान्तरात्मा ।।४।

तस्मादनग्नः सनमधो यस्य सूयषः सोमात्पिषन्य ओषधयः पृनथव्याम् ।
पुमान्रेतः नसञ्चनत योनषतायां बह्वीः प्रिाः पुरुषात्संप्रसूताः ।।५ ।।

तस्माद्दिः साम यिूँनष दीक्षा यज्ञाि सवे क्रतवो दनक्षणाि ।
संवत्सरि यिमािि लोकाः सोमो यत्र पवते यत्र सूयषः ।।६ ।।

तस्माच्च देवा बहुधा संप्रसूताः साध्या मिुष्याः पशवो वयांनस ।
प्राणापािौ व्रीनहयवौ तपि श्रिा सत्ंय ब्रह्मियं नवनधि ।।७ ।।

सप्त प्राणाः प्रभवद्धन्त तस्मात्सप्तानिषः सनमधः सप्त होमाः ।
सप्त इमे लोका येषु िरद्धन्त प्राणा गुहाशया निनहताः सप्त सप्त ।।८ ।।

अतः समुिा नगरयि सवेऽस्मात्स्यन्दने्ते नसन्धवः सवषरूपाः ।
अति सवाष ओषधयो रसि यिैषभूतैद्धस्तष्ते ह्यन्तरात्मा ।।९ ।।

पुरुष एवेदं नवश्ं्वं कमषतपो ब्रह्म परामृतम् ।
एतद्यो वेद निनहतं गुहायां सोऽनवद्याग्रद्धन्ं्थं नवनकरतीह सोम्य ।।१० ।।

।। इनत नद्वतीयमुण्डकेप्रथमः खण्डः ।।

डितीयाः खण्डाः

आनवः संनिनहतं गुहिारं िाममहत्पदमत्रैैतत्समनपषतम्।
एित्प्राणनन्ननमषच्च यदेतज्जाथ सदसद्वरेण्ं्यं परं नवज्ञाद्यद्वररष्ं िप्रााम् ।।१ ।।

यदनिषमद्यदणुभ्योऽणु ि यद्धस्माँल्लोका निनहता लोनिकि ।
तदेतदक्षरं ब्रह्म स प्राणस्तदु वाङ्मिः । तदेतत्सत्ं्यं तदमृतं तदे्विवेर्ं्व् सोम्य नवद्धि ।।२ ।।

धिुगृहीत्वौपनिषदं महास्ं्त्रं शरं ह्युपासानिनशतं संदधीत ।
आयम्य तद्भावगतेि ितसा लक्ं्षं तदेवाक्षरं सोम्य नवद्धि ।।३ ।।

प्रणवो धिुः शरो ह्यात्मा ब्रह्म तल्लक्ष्मुच्यते ।
अप्रमिेि विेर्ं्व् शरविन्मयो भवेत् ।।४।।

यद्धस्मन्द्यौः पृनथवी िान्तररक्षमोतं मिः सह प्राणिै सवैः ।
तमेवैकं िाथ आत्मािमन्या वािो नवमुञ्चथामृतस्ै्यैष सेतुः ।।५ ।।

अरा इव रथिाभौ संहता यत्र िाड्यः स एषोऽन्तिरते बहुधा िायमािः ।
ओनमत्ेयेवं ध्यायथ आत्मािं स्वद्धस्त वः पाराय तमसः परस्तात् ।।६ ।।

यः सवषज्ञः सवषनवद्यस्ै्यैष मनहमा भुनव।
नदर्ं्वे ब्रह्मपुरे ह्ेयेष व्ीमन्यात्मा प्रनतनष्तः ।।७।।

मिोमयः प्राणशरीरिेता प्रनतनष्तोऽन्ने्ने हृदयं सनन्नधाय ।
तनद्विज्ञािे पररपश्यद्धन्त धीरा आिन्दरूपममृतं यनद्वभानत ।।८।।

नभद्यते हृदयग्रद्धन्थद्धश्छद्यन्ेते सवषसंशयाः।

क्षीयन्ते ास्य कमाषनण तद्धस्मन्दृष्टे परावरे ।।९ ।।

नहरण्मये परे कोशे नवरिं ब्रह्म निष्कलम् ।
तचुछुभं ज्योनतषां ज्योनतस्तद्यदात्मनवदो नवदुः ।। १० ।।

ि तत्र सूयो भानत ि िन्द्रतारकं िमा नवद्युतो भाद्धन्त कुतोऽयमनग्नः ।
तमेव भान्तमिुभानत सवं तस्य भासा सवषनमदं नवभानत ।। ११ ।।

ब्रह्मैवेदममृतं पुरस्ताद्ब्रह्म पिाद्ब्रह्म दनक्षणर्तिोरेण ।
अधोर्ध्वं ि प्रसृतं ब्रह्मैवेदं नवश्वनमदं वररष्म् ।।१२।।

।। इनत नद्वतीयमुण्डके नद्वतीयः खण्डः ।।
।। इडत डितीयमुण्डकं समाप्तम् ।।

तृतीयं मुण्डकम्
प्रथमाः खण्डाः

द्वा सुपणाष सयुिा सखायासमािं वृक्षं पररषस्विाते ।
तयोरन्यः नपप्पलं स्वाद्वत्त्यिश्नन्नन्यो अनभािकशीनत ।।१ ।।

समािो वृक्षे पुरुषो निमग्नोऽिीशिया शोिनत मुह्यमािः ।
जुष्टं यदा पश्यत्यन्यमीशमस्य मनहमानमनत वीतशोकः ।।२।।

यदा पश्यः पश्यते रुक्मवणं कताषरमीशं पुरुषं ब्रह्मयोनिम् ।
तदा नवद्वानुपुण्यपापे नवधूय निरञ्जिः परमं साम्यमुपैनत ॥३ ।।

प्राणो ह्येष यः सवषभूतैनवषभानत नविािद्धद्वान्भवते िानतवादी ।
आत्मक्रिी आत्मरनतः नक्रयावािेष ब्रह्मनवदां वररष्ः ।।४ ।।

सतेयि लभ्यस्तपसा ह्येष आत्मा सम्यग्ज्ञािेि ब्रह्मियेण नित्यम् ।
अन्तःशरीरे ज्योनतमषयो नह शुभ्रो यं पश्यद्धन्त यतयः क्षीणदोषाः ।।५ ।।

सत्यमेव ियते िािृतं सतेयि पन्था नवततो देवयािः ।
येिाक्रमनत्यृषयो ह्याप्तकामा यत्रतत्सत्यस्य परमं निधािम् ।।६ ।।

बृहच्च तनद्दव्यमनिन्त्यरूपंसूक्ष्माच्च ततूसूक्ष्मतरं नवभानत ।
दूरात्सुदूरे तनदहाद्धन्तके ि पश्यद्धत्स्वहैव निनहतं गुहायाम् ॥७॥

ि िकुषुषा गृह्यते िानप विाा िान्ैयैदेवैस्तपसा कमषणा वा ।
ज्ञािप्रसादेि नवशुिसत्त्वस्ततसुतु तं पश्यते निष्कलं ध्यायमािः ।।८ ।।

एषोऽणुरात्मा ितसा वेनदतव्ो यद्धस्मिाणः पञ्चधा संनववेश ।
प्राणैर्निं सवषमोतं िप्रिाां यद्धस्मद्धिशुिे नवभवत्येष आत्मा ।।९ ॥

यं यं लोकं मिसा संनवभानत नवशुिसत्त्वः कामयते यांि कामाि् ।
तं तं लोकं ियते तांि कामांस्तस्मादात्मज्ञं ह्यिषयेद् भूनतकामः ।।१०।।

।। इनत तृतीयमुण्डके प्रथमः खण्डः ।।

डितीयाःखण्डाः

स वेदैतत्परमं ब्रह्म धाम यत्रनवश्वंनिनहतं भानत शुभ्रम् ।
उपासते पुरुषं ये ह्यकामास्ते शुक्रमेतदनतवतषद्धन्त धीराः ।।१ ।।

कामान्यः कामयते मन्यमािःसकामनभिायते तत्र तत्र ।
पयाषप्तकामस्य कृतात्मिद्धस्त्वहैवसवेप्रनवलीयद्धन्त कामाः ।।२ ।।

िायमात्मा प्रविििे लभ्यिोमेधया ि बहुिा शुतेि ।
यमेवैष वृणुते तेि लभ्यस्तस्यैषआत्मानववृणुते तिूं स्वाम् ।।३ ।।

िायमात्मा बलहीिेि लभ्यो ि िप्रमादात्तपसो वाप्यनलङ्गात् ।
एतैरुपायैयषतते यसुतु नवद्वांस्तस्यैषआत्मा नवशते ब्रह्मधाम ।।४ ।।

संप्राप्यैिमृषयो ज्ञािातृप्ताः कृतात्मािो वीतरागाः प्रशान्ताः ।
ते सवषगं सवषतः प्राप्य धीरा युक्तात्मािः सवषमेवानवशद्धन्त ।।५ ।।

वेदान्तनवज्ञािसुनिनितााथाषः संन्यासयोगाद्यतयः शुिसत्त्वाः ।
ते ब्रह्मलोकेषु परान्तकाले परामृताः पररमुच्यद्धन्त सवे ।।६।।

गताः कलाः पञ्चदश प्रनतष्ठा देवाि सवे प्रनतदेवतासु ।
कमाषनण नवज्ञािमयि आत्मा परेऽव्यये सवष एकीभवद्धन्त ।।७।।

यथा िद्यः स्यन्दमािाः समुिेऽस्तं गच्छद्धन्त िामरूपे नवहाय ।
तथा नवद्वान्नामरूपानद्वमुक्तः परात्परं पुरुषमुपैनत नदव्यम् ।।८।।

स यो ह वै तत्परमं ब्रह्म वेद ब्रह्मैव भवनत िास्याब्रह्मनवतुकुले भवनत ।
तरनत शोकं तरनत पाप्मािं गुहाग्रद्धन्थभ्यो नवमुक्तोऽमृतो भवनत ।।९ ।।

तदेतदृिभ्युक्तम्-
नक्रयावन्तः श्रोनत्रया ब्रह्मनिष्ाः स्वयं िुह्वत एकनषं श्रियन्तः ।
तेषामेवैता ब्रह्मनवद्यां वदेत नशरोव्रतं नवनधवदै्यैसुतु ीणषम् ।।१०।।

तदेतत्सत्यमृनषरनङ्गराः पुरोविा ैतर्दीणषव्रतोऽधीते ।
मिः परमऋनषभ्यो िमः परमऋनषभ्यः ।।११।।

।। इनत तृतीयमुण्डके नद्वतीयः खण्डः ।।

।। इडत तृतीयमुण्डकं समाप्तम् ।।

ॐ भि कणेनभः शृणुयाम देवाः भिं पशे्येमाक्षनभयषित्राः । द्धस्थरैरङ्गैसुतुष्टुवाˇ □□ सस्तिूनभर्व्षशेम देवनहतं यदायुः । स्वद्धस्त ि इन्द्रो वृिश्रवाः स्वद्धस्त िः पूषा नवश्ववेदाः । स्वद्धस्त िस्ताथोऽररष्टेनमः स्वद्धस्त िो बृहस्पनतदषधातु ।। ॐ शाद्धन्तः शाद्धन्तः शाद्धन्तः ।।

।। इडत मुण्डकोपडनषत्संपूणाि ।।

ॐ

माण्डूक्योपनिषत्

ॐ भिं कणेनभः शृणुयाम देवाः भिं पशे्येमाक्षनभयषित्राः ।
द्धस्थरैरङ्गैसुतुष्टुवाˇ □□ सस्तिूनभर्व्षशेम देवनहतं यदायुः ।
स्वद्धस्त ि इन्द्रो वृिश्रवाः स्वद्धस्त िः पूषा नवश्ववेदाः ।
स्वद्धस्त िस्ताथोऽररष्टेनमः स्वद्धस्त िो बृहस्पनतदषधातु ।।
ॐ शाद्धन्तः शाद्धन्तः शाद्धन्तः ।।

ओनमत्येतदक्षरनमदंˇ □□ सवं तस्योपर्व्ाख्यािं भूतं भवद्धनवष्य- नदनत सवषमोंकार एव ।
यच्चान्यद्धत्त्रकालातीतं तदप्योंकार एव ।।१ ।।

सवषˇ □□ ह्येतद् ब्रह्मायमात्मा ब्रह्म सोऽयमात्मा ितुष्पात् ।।२।।

ािगिररतस्थाोि बनहष्प्रज्ञः सप्ताङ्ग एकोनवंशनतमुखः स्थूलभुग्वैश्वािरः प्रथमः पादः ।।३ ।।

स्वप्नस्थाोऽन्तःप्रज्ञः सप्ताङ्ग एकोनवंशनतमुखः प्रनवनवक्त- भुक्तैिसो नद्वतीयः पादः ।।४ ।।

यत्र सुप्तो ि कञ्चि कामं कामयते ि कञ्चि स्वप्नं पश्यनत ततुसुषुप्तम् ।
सुषुप्तस्थाि एकीभूतः प्रज्ञािघि एवािन्दमयो ह्यािन्दभुक्चेतोमुखः प्राज्ञसूतृतीयः पादः ।।५ ।।

एष सवेश्वर एष सवषज्ञ एषोऽन्तयाषमे्येष योनिःसवषस्य प्रभवाप्ययौ नह भूतिाम् ।।६ ।।

ान्तिःप्रज्ंञं ि बनहष्प्रज्ंञं िोभयतःप्रज्ंञंप्रज्ञािघिं ि प्रज्ञ िाप्रज्ञम् ।
अदृश्यमव्र्वहायषमग्राह्यमलक्षणमनिन्त्यमव्र्पदेश्यमेकात्म-
प्रत्ययसारं प्रपञ्चोपशमं शान्ंतं नशवमदे्वैतं िितुथं मन्यन्ेते स आत्मा स नवज्ेञेयः ।।७ ।।

सोऽयमात्माध्यक्षरमोंकारोऽनधमात्ंरं पादा मात्रा मात्रि पादा अकार उकारो मकार इनत ।।८ ।।

ागिररतस्थािो वैश्विारोऽकारः प्रथमा मात्राऽऽपे्तेरानदमत्त्वाद्वा- ऽऽप्नोनत ह वै सवाषन्कामािानदि भवनत य एवं वेद ।।९ ।।

स्वप्नस्थिासै्तैस उकारो नद्वतीया मात्रोत्कषाषदुभय-
त्वाद्वोत्कषषनत ह वै ज्ञािसंतनतं सिमिा भवनत िास्याब्रह्मनवतु्कुले भवनत य एवं वेद ।।१०।।

सुषुप्तस्थिाः प्राज्ञो मकारसूतृतीया मात्रा नमतेरपीतेवाष नमिोनत ह वा इदं सवषमपीनति भवनत य एवं वेद ।।११ ।।

अमात्रितुथोऽव्र्वहायषः प्रपञ्चोपशमः नशवोऽदे्वैत एवमोंकार आतै्मैव संनवशत्यात्मिाऽऽत्मिां य एवं वेद ।। १२ ।।

ॐ भिं कणेनभः शृणुयाम देवाः भिं पशे्येमाक्षनभयषित्राः । द्धस्थरैरङ्गैसु्तुष्टुवा˘ ␣␣ सस्तूिनभव्र्षशेम देवनहतं यदायुः । स्वद्धस्त ि इन्द्रो वृिश्रवाः स्वद्धस्त िः पूषानवश्ववेदाः । स्वद्धस्त िस्ताथोऽररष्टिेनमः स्वद्धस्त िो बृहस्पनतदषधातु ।। ॐ शाद्धन्तः शाद्धन्तः शाद्धन्तः ।।

।। इडत माणू्डूक्योपडनषतं्संपूणिा ।।

ॐ

तैनिरीयोपनिषत्

शीक्षावल्ली

प्रथमोऽनुवाकाः

ॐ शं ि ो नमत्रः शं वरुणः । शं ि ो भवत्वयषमा।शं इन्द्रो बृहस्पनतः । शं ि ो नवषुणुरुरुक्रमः । िमो ब्रह्मणे । मिसे्ते वायो । त्वमेव प्रत्यक्ं्षं ब्रह्मानस । त्वामेवप्रत्यक्ं्षं ब्रह्म वनदष्यानम । ऋतं वनदष्यानम । सत्ंयं वनदष्यानम । तन्मामवतु । तद्वक्तारमवतु । अवतु माम्।अवतु वक्तारम् । ॐ शाद्धन्तः शाद्धन्तः शाद्धन्तः ।।

।। इनत प्रथमोऽ्विाकः ।।

डितीयोऽनुवाकाः

ॐ शीक्षां व्ा्ख्यास्यामः । वणषः स्वरः । मात्रा बलम् । साम संतिाः । इत्ुयुक्तः शीक्षाध्यायः ।।१ ।।

।। इनत नद्वतीयोऽ्विाकः ।।

तृतीयोऽनुवाकाः

सह ि ौ यशः । सह ि ौ ब्रह्मविषसम् ।अथातः स॰ □□ नहताया उपनिषदं व्ा्ख्यास्यामः। पञ्चस्वनधकरणेषु । अनधलोक- मनधज्यौनतषमनधनवद्यमनधप्रिमध्यात्मम्। ता महास॰ □□ नहता इत्या-
ऽऽक्षिते । अथानधलोकम् । पृनथवी पूवषरूपम् । द्यौरुिररूपम् । आकाशः सद्धन्धः ।।१।।

वायुः सन्धिाम् । इत्यनधलोकम् । अथानधज्यौनतषम् । अनग्नः पूवषरूपम् । आनदत्य उिररूपम् । आपः सद्धन्धः । वैद्ुयुतः सन्धिाम् । इत्यनधज्यौनतषम् । अथानधनवद्यम् । आिायषः पूवषरूपम् ।।२।।

अने्तेवासुयुिररूपम्। नवद्या सद्धन्धः । प्रविि॰ □□ सन्धिाम् । इत्यनधनवद्यम् । अथानधप्रिम् । माता पूवषरूपम्। नपतोिररूपम् । प्रिा सद्धन्धः । प्रििि॰ □□ सन्धिाम् । इत्यनधप्रिम् ।।३।।

अथाध्यात्मम् । अधरा हिुः पूवषरूपम् । उिरा हिुरुिररूपम् । वाक्सद्धन्धः । निह्वा सन्धिाम् । इत्यध्यात्मम् । इतीमा महास॰ □□ नहताः । य एवमेता महास॰ □□ नहता व्ा्ख्याता वेद । संधीयते प्रिया पशुनभः । ब्रह्मविषसेिान्नाद्ेयेि सुवगेण लोकेि ।।४।।

।। इनत तृतीयोऽ्विाकः ।।

तिुथोऽनुवाकाः

यश्छन्दसामृषभो नवश्वरूपः । छन्दोभ्योऽध्यमृतात्संबभूव । स मेन्द्रो मेधया सूपृणोतु । अमृतस्य देवधारणो भूयासम् । शरीरं मे नविषषणम्। निह्वामेमधुमिमा । कणाषभ्यां भूरर नवशुरुवम् । ब्रह्मणः कोशोऽनस मेधया नपनहतः । शुरुतं मे गोपाय । आवहन्तीनवतििाा ।।।१ ।।

कुवाषणाऽीरिमात्मिः वासा॰ □□ नस मम गावि।अन्नपिो ि सवषदा । ततो मे नश्रयमावह। लोमशां पशुनभः सह स्वाहा। आमायनुतु ब्रह्मिाररणः स्वाहा ।नवमायनुतु ब्रह्मिाररणः स्वाहा । प्रमायनुतु ब्रह्मिाररणः स्वाहा। दमायनुतु ब्रह्मिाररणः स्वाहा। शमायनुतु ब्रह्मिाररणः स्वाहा ।।२।।

यशो िििऽसानि स्वाहा । श्रेयिास्यसोऽसानिस्वाहा । तं त्वा भग प्रनवशानि स्वाहा। स मा भग प्रनवश स्वाहा। तद्धस्मन्सहस्रशाखे । निभगाहं त्वनय मृिस्वाहा । यथापः प्रवता यद्धन्त । यथा मासा अहिषरम् । एवं मां ब्रह्मिाररणः । धातरायनुतु सवषतः स्वाहा । प्रनतवेशोऽनस प्र मा पानह प्र मा पद्यस्व ।। ३ ।।

।। इनत ितुथोऽुवािकः ।।

पश्चमोऽनुवाकाः

भूभुषवः सुवररनत वा एताद्धस्तस्रो व्याहृतयः । तासामु ह स्मैतां ितुथीम् । माहािमस्यः प्रवेदयते । मह इनत । तद्ब्रह्म । स आत्मा । अङ्गान्यन्या देवताः । भूररनत वा अयं लोकः । भुव इत्यन्तररक्षम् । सुवररत्यसौ लोकः ।।१।।

मह इत्यानदत्यः । आनदत्येिि वाव सवे लोका महीयन्ते । भूररनत वा अनग्नः। भुव इनत वायुः। सुवररत्यानदत्यः । मह इनत िन्द्रमाः। िन्द्रमसा वाव सवाषनण ज्योती॰ □□ नष महीयन्ते । भूररनत वा ऋिः । भुव इनत सामानि ।

सुवररनत यिू॰ □□नष ।।२।।

मह इनत ब्रह्म । ब्रह्मणा वाव सवे वेदा महीयन्ते।भूररनत वै प्राणः । भुव इत्यपािः । सुवररनत व्यािः । मह इत्यन्नम् । अन्ेनि वाव सवे प्राणा महीयन्ते। तावाएतितास्रितुधाष । ितस्रितिो व्याहृतयः । ता यो वेद। स वेद ब्रह्म । सवेऽस्मै देवा बनलमावहद्धन्त ।।३।।

।। इनत पञ्चमोऽुवािकः ।।

षष्ठोऽनुवाकाः

स य एषोऽन्तहृदय आकाशः । तद्धस्मन्नयं पुरुषो मिोमयः । अमृतो नहरण्मयः । अन्तरेण तालुके । य एष स्ति इवावलम्बते । सेन्द्रयोनिः । यत्रासौ केशान्तो नववतषते । व्पोह्य शीषषकपाले । भूररत्यग्नौ प्रनतनतष्नत । भुव इनत वायौ ।।१।।

सुवररत्यानदत्ये। मह इनत ब्रह्मनण । आप्नोनत स्वाराज्यम् । आप्नोनत मिसस्पनतम् । वाक्पनतिकुषुष्पनतः । श्रोत्रपनतनवषज्ञिा- पनतः । एतितोभवनत । आकाशशरीरं ब्रह्म । सत्यात्म प्राणारामं मि ओिन्दम् । शाद्धन्त समिृममृतम्। इनत प्रािीयोग्योपास्स्व ।।२ ।।

।। इनत षष्ोऽिुवाकः ।।

सप्तमोऽनुवाकाः

पृनथव्यन्तररक्ष द्यौनदषशोऽवान्तरनदशः । अनग्नवाषयु- रानदत्यिन्द्रमा ि क्षत्रानण । आप ओषधयो विस्पतय आकाश आत्मा । इत्यनधभूतम्। अथाध्यात्मम् । प्राणो व्यािोऽपाि उदािः समािः । िकुषुः श्रोत्रं मिो वाक् त्वक् ।

मिष मा॰ □□ स॰ □□ स्नावाद्धस्थ मज्जा । एतदनधनवधाय ऋनषरविोत् । पाङ्क्तं वा इद॰ □□ सवषम्। पाङ्क्तेतैव पाङ्क्त॰ □□ सृपृणोतीनत ।।१ ।।

॥ इनत सप्तमोऽिुवाकः ।।

अष्टमोऽनुवाकाः

ओनमनत ब्रह्म । ओनमतीद॰ □□ सवषम् । ओनमत्येतदिकृनतहष स्म वा अप्यो श्रावयेत्याश्रावयद्धन्त । ओनमनत सामानि गायद्धन्त । ओ॰ □□ शोनमनत शस्त्रानणश॰ □□ सद्धन्त । ओनमत्यर्ध्युषः प्रनतगरं प्रनतगृणानत ।

ओनमनत ब्रह्मा प्रसौनत । ओनमत्यनग्नहोत्रिमिुानत।ओनमनत ब्राह्मणः प्रवक्ष्न्नाह ब्रह्मोपाप्नविीनत । ब्रह्मैवोपाप्नोनत ।।१ ।।

।। इत्यष्टमोऽिुवाकः ।।

नवमोऽनुवाकाः

ऋतं ि स्वाध्यायप्रविे ि । सत्यं ि स्वाध्यायप्रविे ि । तपि स्वाध्यायप्रविे ि । दमि स्वाध्यायप्रविे ि । शमि स्वाध्यायप्रविे ि । अग्नयि स्वाध्यायप्रविे ि । अनग्नहोत्रं ि स्वाध्यायप्रविे ि । अनतथयि स्वाध्यायप्रविे ि । मिुषं ि स्वाध्यायप्रविे ि । प्रिा ि स्वाध्यायप्रविे ि। प्रििि स्वाध्यायप्रविे ि। प्रिानति स्वाध्यायप्रविे ि। सत्यनमनत सत्यविा राथीतरः । तप इनत तपोनित्यः पौरुनशनष्टः । स्वाध्यायप्रविे एवेनत िाको मौल्यः । तद्धि तपस्तद्धि तपः ।।१ ।।

।। इनत िवमोऽिुवाकः ।।

दशमोऽनुवाकाः

अहं वृक्षस्य रेररवा। कीनतषः पृष्ं नगरेररव।ऊर्ध्षपनवत्रो वाििीव स्वमृतमद्धस्म । िनवण॰ □□ सविषसम् । सुमेधा अमृतोनक्षतः । इनत नत्रशङ्कोवेदािुविम् ।।१ ।।

।। इनत दशमोऽुवािकः ।।

एकादशोऽनुवाकाः

वेदमूच्यिाायोऽने्तेवानसिमुिशाद्धस्त । सत्ंयंवद । धमष िर । स्वाध्यायान्मा प्रमदः । आिायाषय नप्रयं धिमाहृत्य प्रातिनु्तुं मा व्वचे्छेत्सीः । सत्यान्न प्रमनदतव्र्म्। धमाषन्न प्रमनदतव्र्म् । कुशलान्न प्रमनदतव्र्म् । भूत्यै ि प्रमनदतव्र्म् । स्वाध्याय- प्रविािाभ्यां ि प्रमनदतव्र्म् ।।१ ।।

देवनपतृकायाषभ्यां ि प्रमनदतव्र्म्। मातृदेवो भव । नपतृदेवो भव । आिायषदेवो भव । अनतनथदेवो भव । यान्यिवद्यानि कमाषनण । तानि सेनवतव्र्ानि । िो इतरानण । यान्यस्माक॰ □□ सुिरतानि । तानि त्वयोपास्यानि ।।२ ।।

ि इतरानण । ये के िास्मच्छेरया॰ □□ सो ब्राह्मणाः । तेष त्वयाऽऽसिे प्रश्वनसतव्र्म् । श्रिया देयम् । अश्रियाऽदेयम् । नश्रया देयम् । निया देयम् । नभया देयम्। संनवदा देयम् । अथ यनद ते कमष नवनिनकत्सा वा विृनवनिनकत्सा वा स्यात् ।।३।।

ये तत्र ब्राह्मणाः संमनशषिः । युक्ता आयुक्ताः । अलूक्षा धमषकामाः सुयुः। यथा ते तत्र वतेरि् । तथा तत्र वतेथाः। अथाऽभ्याख्यातेषु । ये तत्र ब्राह्मणाः संमनशषिः । युक्ता आयुक्ताः । अलूक्षा धमषकामाः सुयुः । यथा ते तेषु वतेरि् । तथा तेषु वतेथाः । एष आदेशः।एष उपदेशः । एषा वेदोपनिषत् । एतदिुशासिम् । एवमुपानसतव्र्म् । एवमु िैतदुपास्यम् ।।

।। इत्येकादशोऽुवािकः ।।

ािदशोऽनुवाकाः

शं िो नमत्रः शं वरुणः । शं िो भवत्वयषमा ।शं ि इन्द्रो बृहस्पनतः । शं िो नवषु्णुरुरुक्रमः । ि मो ब्रह्मणे । ि मसे्ते वायो । त्वमेव प्रत्यकं्षं ब्रह्मानस ।त्वामेव प्रत्यकं्षं ब्रह्मावानदषम् । ऋतमवानदषम् । सत्यमवानदषम् । तन्मामावीत्। तद्वक्तारमावीत् । आवीन्माम् । आवीद्वक्तारम् । ॐ शाद्धन्तः शाद्धन्तः शाद्धन्तः ।।

।। इनत द्वादशोऽुवािकः ।।

।। इडत शिािवल्ली समाप्ता ।।

ब्रह्मिान्दवल्ली

प्रथमोऽनुवाकाः

ॐ सह िाववतु । सह िौ भिुकुतु । सह वीयंकरवावहै। तेिद्धस्व िावधीतमसुतु मा नवनद्धषावहै ।।
ॐ शाद्धन्तः शाद्धन्तः शाद्धन्तः ।।

ॐ ब्रह्मनवदाप्नोनत परम् । तदेषाऽभ्युक्ता ।सत्ंयं ज्ञािमिन्ंतं ब्रह्म । यो वेद निनहतं गुहायां परमे वे्ामि् । सोऽश्नुते सवाष्ि् कामि् सह । ब्रह्मणा नवपनितेनत । तस्माद्वा एतस्मादात्मि आकाशः संभूतः । आकाशाद्वायुः । वायोरनग्नः । अग्ेनेरापः । अद्भयः पृनथवी । पृनथर्व्ा ओषधयः । ओषधीभ्योऽन्नम् । अन्नात्पुरुषः । स वा एष पुरुषोऽन्नरसमयः । तस्ेयेदमेव नशरः । अयं दनक्षणः पक्षः। अयमुिरः पक्षः । अयमात्मा । इदं पुच्ंछं प्रनतष्ा । तदप्ेयेष श्लोको भवनत।

।। इनत प्रथमोऽिुवाकः ।।

डितीयोऽनुवाकाः

अन्नाद्ैवै प्रिाः प्रियन्ेते । याः कािा पृनथवीं॰ □□ नश्रताः । अथो अन्ेनैव िीवद्धन्त । अथैिदनप यन्त्यन्ततः । अन्न॰ □□ नह भूतािां ज्ेयेष्म् । तस्मात्सवोषधमुच्यते । सवं वै तेऽन्नमापुनुवद्धन्त । येऽन्ंनं ब्रह्मोपासते । अन्न॰ □□ नह भूतािां ज्ेयेष्म् । तस्मात्सवोषधमुच्यते । अन्नाद्भूतानि िायन्ेते । िातान्यन्ेनि वधषन्ेते । अद्यतेऽनि ि भूतानि । तस्मादन्ंनं तदुच्यत इनत ।तस्माद्वा एतस्मादन्नरसमयात् । अन्योऽन्तर आत्मा प्राणमयः । तेिैष पूणषः । स वा एष पुरुषनवध एव ।तस्य पुरुषनवधताम् । अियं पुरुषनवधः । तस्य प्राण एव नशरः । व्ािा दिनक्षणः पक्षः । अपाि उिरः पक्षः। आकाश आत्मा । पृनथवी पुच्ंछं प्रनतष्ा । तदप्ेयेष श्लोको भवनत ।

।। इनत नद्वतीयोऽिुवाकः ।।

तृतीयोऽनुवाकाः

प्राणं देवा अिु प्राणद्धन्त । मिुष्याः पशवियेे।प्राणो नह भूतािामायुः । तस्मात्सवाषयुषमुच्यते । सवषमेव त आयुयषद्धन्त । ये प्राणं ब्रह्मोपासते । प्राणोनहभूतािामायुः । तस्मात्सवाषयुषमुच्यत इनत । तस्ैयैष एव शारीर आत्मा । यः पूवषस्य । तस्माद्वा एतस्मात्प्राणमयात् । अन्योऽन्तर आत्मा मिोमयः । तेिैष पूणषः । स वा एष पुरुषनवध एव । तस्य पुरुषनवधताम् । अियं पुरुषनवधः । तस्य युिुरेव नशरः । ऋग्दनक्षणः पक्षः । सामोिरः पक्षः । आदेश आत्मा । अथवाषनङ्गरसः पुच्ंछं प्रनतष्ा । तदप्ेयेष श्लोको भवनत ।

।। इनत तृतीयोऽिुवाकः ।।

तिुथोऽनुवाकाः

यतो वािो निवतषन्ेते । अप्राप्य मिसा सह।आिन्ंदं ब्रह्मणो नवद्वाि् । ि नबभेनत कदािनेत । तस्ैयैष एव शारीर आत्मा । यः पूवषस्य । तस्माद्वाएतस्मान्मिोमयात् । अन्योऽन्तर आत्मा नवज्ञािमयः ।

तैिष पूणषः । स वा एष पुरुषनवध एव। तस्य पुरुषनवधताम् । अियं पुरुषनवधः । तस्य श्रिेव नशरः। ऋतं दनक्षणः पक्षः । सत्यमुिरः पक्षः । योग आत्मा । महःपुच्ंछं प्रनतष्ा । तदप्येष श्लोको भवनत ।

।। इनत ितुथोऽुिवाकः ।।

पञ्चमोऽनुवाकाः

नवज्ञिां यज्ंञं तुिते । कमाषनण तुितेऽनपि।नवज्ञिां देवाः सवे । ब्रह्म ज्येष्मुपासते । नवज्ञिां ब्रह्म िेिेद । तस्माच्चेन्न प्रमाद्यनत । शरीरे पाप्मोनहत्वा।सवाषन्कामान्समशुनुत इनत । तसैयैष एव शारीर आत्मा । यः पूवषस्य । तस्माद्वा एतस्मानद्वज्ञिामयात्।अन्योऽन्तर आत्मािन्दमयः । तैिष पूणषः । स वा एष पुरुषनवध एव । तस्य पुरुषनवधताम् । अियंपुरुषनवधः । तस्य नप्रयमेव नशरः । मोदो दनक्षणः पक्षः । प्रमोद उिरः पक्षः । अािन्द आत्मा । ब्रह्म पुच्ंछंप्रनतष्ा। तदप्येष श्लोको भवनत ।।

।। इनतपिमोऽुिवाकः ।।

षष्ठोऽनुवाकाः

असन्नेव स भवनत । असदब्रह्मेनत वेद िेत् । अद्धस्त ब्रह्मेनत िेदेवेद । सन्तमेिं ततो नवदुररनत । तसैयैष एव शारीर आत्मा । यः पूवषस्य । अथातोऽुिप्रश्नाः । उतानवद्वािमुं लोकं प्रेत्य। िकि गच्छती ३। आहो नवद्वािमुं लोकं प्रेत्य । कनित्समशुनुता ३ उ। सोऽकामयत । बहु स्यां प्रियेयेनत । स तपोऽतप्यत। स तपस्तप्स्त्वा । इदं ॅ सवषमसृित । यनददं नंकिं । ततूसृष्वा । तदेिािुप्रानवशत् । तदिुप्रनवश्य । सच्च त्यच्चाभवत् । निरुक्तं िािनिरुक्तं ि । निलयिं िािनिलयिं ि । नवज्ञिां िािनवज्ञिां ि । सत्ंयं िािृतं ि सत्यमभवत् । यनददं नंकिं तत्सत्यनमत्यािक्षते । तदप्येष श्लोको भवनत ।

।। इनत षष्ोऽुिवाकः ।।

सप्तमोऽनुवाकाः

असद्वा इदमग्र आसीत्। ततो वै सदिायत । तदात्मिाॅ □□ स्वयमकुरुत । तस्मितुसुकृतमुच्यत इनत । यद्वै ततुसुकृतम् । रसो वै सः। रसॅ □□ ह्येवायं लब्ध्वािन्दी भवनत । को ह्येवान्यात्कः प्राण्यात् । यदेष आकाश अािन्दो ि स्यात् । एष ह्येविान्दयानत । यदा ह्येवैष एतद्धस्मन्नदृश्येऽिात्म्येऽनिरुक्तेऽनिलयिेऽभयं प्रनतष्ां नवन्दते । अथ सोऽभयं गतो भवनत । यदा ह्येवैष एतद्धस्मनुनुदरमन्तरं कुरुते । अथ तस्य भयं भवनत । तत्त्वेव भयं नवदुषोऽिमिास्य । तदप्येष श्लोको भवनत ।

।। इनत सप्तमोऽुिवाकः ।।

अष्टमोऽनुवाकाः

भीषाऽस्माद्वातः पवते । भीषोदेनत सूयषः । भीषाऽस्मा- दनग्निन्द्रि । मृतुयुधाषवनत पञ्चम इनत । सैषाऽऽन्दिस्य मीमा॰ □□ सा भवनत । युवा स्यात्साधु युवाध्यायकः । आनशष्ो िनढष्ो बनलष्ः । तसे्येयं पृनथवी सवाष नविस्य पूणाष स्यात् । स एको मिाुष आिन्दः । ते ये शतं मिाुषा आिन्दाः ।।१।।

स एको मिुष्यगन्धवाषणामिन्दः । श्रोनत्रयस्य िाकामहतस्य । ते ये शतं मिुष्यगन्धवाषणामिन्दाः । स एको देवगन्धवाषणामिन्दः । श्रोनत्रयस्य िाकामहतस्य । ते ये शतं देवगन्धवाषणामिन्दाः । स एकः नपतणां निरलोकलोकिाामिन्दः । श्रोनत्रयस्य िाकामहतस्य । ते ये शतं नपतणां निरलोकलोकिाामिन्दाः । स एक ाािािआािां देविाामिन्दः ।।२।।
श्रोनत्रयस्य िाकामहतस्य । ते ये शताािािमिाािां देविाामिन्दाः । स एकः कमषदेविां देविाामिन्दः । ये कमषणा देविानपयद्धन्त । श्रोनत्रयस्य िाकामहतस्य । ते ये शतं कमषदेविां देविाामिन्दाः । स एको देविाामिन्दः । श्रोनत्रयस्य िाकामहतस्य । ते ये शतं देविाामिन्दाः । स एक इन्द्रस्यािन्दः ।।३।।

श्रोनत्रयस्य िाकामहतस्य । ते ये शतनमन्द्रस्यािन्दाः । स एको बृहस्पतेरािन्दः । श्रोनत्रयस्य ािकामहतस्य । ते ये शतं बृहस्पतेरािन्दाः । स एकः प्रिापतेरािन्दः । श्रोनत्रयस्य िाकामहतस्य । ते ये शतं प्रिापतेरािन्दाः । स एको ब्रह्मण आिन्दः । श्रोनत्रयस्य िाकामहतस्य ।।४।।

एतं स यिायं पुरुषे । यिासावानदते्ये। स एकः । स य एवंनवत् । अस्माल्लोकाते्प्रेय । एतमन्नमयमात्मिामुपसंक्रामनत । प्राणमयमात्मिामुपसंक्रामनत । एतं मिोमयमात्मिामुपसंक्रामनत । एतं नवज्ञािमयमात्मिामुपसंक्रामनत । एतमािन्दमयमात्मिामुपसंक्रामनत तदपे्येष श्लोको भवनत ।

।। इत्यष्टमोऽिुवाकः ।।

नवमोऽनुवाकाः

यतो वािो निवतषन्ेते । अप्राप्य मिसा सह।आिन्ंदं ब्रह्मणो नवद्वाि् । ि नबभेनत कुतिैनत । एत॰ □□ ह वाव ि तपनत । नकमह॰ □□ साधु िाकरवम्।नकमहं पापमकरवनमनत । स य एवं नवद्वािेते आत्मिा स्पृणुते। उभे ह्ेयेवैष एते आत्मिा॰ □□ स्पृणुते । यएवंवेद। इत्युपनिषत् ।

।। इनतिवमोऽिुवाकः ।।

।। इडत ब्रह्मानन्दवल्ली समाप्ता ।।

भृगुवल्ली
प्रथमोऽनुवाका:

भृगुवै वारुनणः। वरुणं नपतरमुपससार । अधीनह भगवो ब्रह्मेनत । तस्मा एतत्प्रोविा । अन्नं प्राणं क्िुषुः श्रोत्रं मिो विानमनत । त॰ □□ होविा । यतोवाइमानि भूतानि ि ायन्ेते । यि े ि ातानि ि ीवद्धन्त । यत्प्रयन्त्यनभसंनवशद्धन्त । तनद्वनिज्ञासस्व । तद्ब्रह्ेमेनत।सतपोऽतप्यत । स तपस्तप्स्त्वा ।

।। इनत प्रथमोऽुविाकः ।।

डितीयोऽनुवाका:

अन्नं ब्रह्ेमेनत र्व्ािात्। अन्नािायेव खद्धिमानि भूतानि ि ायन्ेते । अन्ेनि े ि ातानि ि ीवद्धन्त । अन्नं प्रयन्त्यनभसंनवशन्तीनत । तनद्वज्ञाय । पुिरेव वरुणं नपतरमुपससार । अधीनह भगवो ब्रह्ेमेनत । त॰ □□ होविा । तपसा ब्रह्म नवनिज्ञासस्व । तपो ब्रह्ेमेनत । स तपोऽतप्यत । स तपस्तप्स्त्वा ।

।। इनत नद्वतीयोऽुविाकः ।।

तृतीयोऽनुवाका:

प्राणो ब्रह्ेमेनत र्व्ािात्। प्राणािायेव खद्धिमानि भूतानि ि ायन्ेते । प्राणि े ि ातानि ि ीवद्धन्त । प्राणं प्रयन्त्यनभसंनवशन्तीनत । तनद्वज्ञाय । पुिरेव वरुणं नपतरमुपससार । अधीनह भगवो ब्रह्ेमेनत । त॰ □□ होविा । तपसा ब्रह्म नवनिज्ञासस्व । तपो ब्रह्ेमेनत । स तपोऽतप्यत । स तपस्तप्स्त्वा ।।

।। इननततृतीयोऽुविाकः ।।

तुिथोऽनुवाका:

मिो ब्रह्ेमेनत र्व्ािात्। मिसो ह्ेयेव खद्धिमानि भूतानि ि ायन्ेते । मिसा ि ातानि ि ीवद्धन्त । मिः प्रयन्त्यनभसंनवशन्तीनत । तनद्वज्ञाय । पुिरेव वरुणं नपतरमुपससार । अधीनह भगवो ब्रह्ेमेनत । त॰ □□ होविा । तपसा ब्रह्म नवनिज्ञासस्व । तपो ब्रह्ेमेनत । स तपोऽतप्यत । स तपस्तप्स्त्वा ।

।। इनत ि तुथोऽुविाकः ।।

पञ्चमोऽनुवाका:

नवज्ञिां ब्रह्ेमेनत र्व्ािात् । नवज्ञािािायेव खद्धिमानि भूतानि ि ायन्ेते। नवज्ञािे ि ातानि ि ीवद्धन्त । नवज्ञिां प्रयन्त्यनभ- संनवशन्तीनत । तनद्वज्ञाय । पुिरेव वरुणं नपतरमुपससार। अधीनह भगवो ब्रह्ेमेनत । त॰ □□ होविा । तपसा ब्रह्म नवनिज्ञासस्व। तपो ब्रह्ेमेनत । स तपोऽतप्यत । स तपस्तप्स्त्वा ।

।। इनत पञ्चमोऽुविाकः ।।

षष्ठोऽनुवाकाः

आिन्दो ब्रह्मेनत व्र्ााित् । आिन्दायेवखद्धिमानि भूतानि ाि यन्ते । आिन्देदि ाि तानि ाी वद्धन्त । आिन्दं प्रयन्त्यनभ- संनवशन्तीनत । सैषाभागषवी वारुणी नवद्या । परमे व्ोमिनतनष्ठा । सय एवं वेद प्रनतनतष्ठनत । अन्नवानन्नादो भवनत । महान्भवनतप्रिया पशुनभब्रषह्मविषसेि । महान्कीत्याष ।

।। इनत षष्ोऽिुवाकः ।।

सप्तमोऽनुवाकाः

अन्नं ि निन्द्यात् । तद्व्रतम् । प्राणो वा अन्नम् ।शरीरमन्नादम् । प्राणे शरीरं प्रनतनष्तम् । शरीरे प्राणः प्रनतनष्तः । तदेतदन्नमन्ने प्रनतनष्तम् । स य एतदन्नमन्ने प्रनतनष्तं वेद प्रनतनतष्ठनत । अन्नविान्नादो भवनत । महान्भवनत प्रिया पशुनभब्रषह्मविषसेि । महान्कीत्याष ।

।। इनत सप्तमोऽिुवाकः ।।

अष्टमोऽनुवाकाः

अन्नं ि परिक्षीत । तद्ब्रतम् । आपो वाअन्नम्। ज्योनतरन्नादम् । अपुसु ज्योनतः प्रनतनष्तम्। ज्योनतष्यापः प्रनतनष्ताः। तदेतदन्नमन्ने प्रनतनष्तम्। सयएतदन्नमन्ने प्रनतनष्तं वेद प्रनतनतष्ठनत । अन्नविान्नादो भवनत । महि् भवनत प्रिया पशुनभब्रषह्मविषसेि । महान्कीत्याष ।

।। इत्यष्टमोऽिुवाकः ।।

नवमोऽनुवाकाः

अन्नं बहु कुवीत । तव्रतम् । पृनथवी वा अन्नम्। आकाशोऽन्नादः। पृनथर्व्ामाकाशः प्रनतनष्तः। आकाशे पृनथवी प्रनतनष्ता । तदेतदन्नमन्ने प्रनतनष्तम्। स यएतदन्नमन्ने प्रनतनष्तं वेद प्रनतनतष्ठनत । अन्नविान्नादो भवनत । महान्भवनत प्रिया पशुनभब्रषह्मविषसेि । महान्कीत्याष ।

।। इनत िवमोऽिुवाकः ।।

दशमोऽनुवाकाः

किं विसतौ प्रत्याक्षीत । तद्धतम् । तस्माद्यया कया ि नवधया बह्वन्नं प्रापुनुयात् । अराध्यस्मा अन्ननमत्याक्षते । एतदै्वै मुखतोऽन्न॑ □□ रिम् । मुखतोऽस्मा अन्न॑ □□ राध्यते । एतदै्वै मध्यतोऽन्न॑ □□ रिम्। मध्यतोऽस्मा अन्न॑ □□ राध्यते । एतद्वा अन्ततोऽन्न॑ □□ रिम् । अन्ततोऽस्मा अन्न॑ □□ राध्यते
॥१॥

य एवं वेद । क्षेम इनत वानि । योगक्षेम इनत प्राणापियोः । कमेनत हस्तयोः । गनतररनत पादयोः । नवमुद्धक्तररनत पायौ । इनत मिुषीः समाज्ञाः। अथ दैवीः । तृद्धप्तररनत वृष्टौ । बलनमनत नवद्युनत । ॥२॥

यश इनत पशुषु । ज्योनतररनत िक्षते्रेषु । प्रिनतरमृतमिन्द इतुयुपस्थे । सवषनमत्याकाशे । तत्प्रनतषे्तुयुपासीत । प्रनतष्ावि् भवनत । तन्मह इतुयुपासीत । महान्भवनत । तन्मि इतुयुपासीत । मिावान्भवनत ॥३॥

तन्नम इतुयुपासीत । िम्यन्ेतेऽस्मै कामाः । तद्ब्रहे्मेतुयुपासीत । ब्रह्मवि् भवनत । तद्ब्रह्मणः पररमर इतुयुपासीत । पयेणं नप्रयन्ेते नद्वषन्तः सपत्ाः । परर येऽनप्रया भ्ातृव्ाः । स यिायं पुरुषे । यिासावानदत्ये । स एकः ॥४॥

एतं स य एवंनवत्। अस्माल्लोकात्ेप्रेत्य । एतमन्नमयमात्मा- िमुपसंक्रम्य । एतं प्राणमयमात्मिामुपसंक्रम्य । मिोमयमात्मिामुपसंक्रम्य । एतं नवज्ञािमयमात्मिामुपसंक्रम्य । एतमिान्दमयमात्मिामुपसंक्रम्य । इमाँल्लोकान्कामान्नीकामरूप्यिु- संिरि् । एतत्साम गायन्नास्ेते । हा३वु हा३थ्वु हा३थ्वु ॥५॥

अहमन्नमहमन्नमहमन्नम्। अहमन्नादो३ऽहमन्नादो ३ऽहमन्नादः । अह॑ □□ ३थ्लोककृदह॑ □□ श्लोककृदह॑ □□ श्लोककृत्। अहमद्धस्म प्रथमिा ऋता३ऽस्य । पूवष देवेभ्योऽमृतस्य िा३भानय । यो मा ददानत स इदेव मा३वाः । अहमन्नमन्नमदन्तमा३नद्म । अहं नवशं्वं भुविमभ्यभवा३म् । सुविष ज्योतीः । य एवं वेद । इतुयुपनिषत् ॥ ६ ॥

इनत दशमोऽिुवाकः

॥ इडत भृगुवल्ली समाप्ता ॥

ॐ शं िो नमत्रः शं वरुणः । शं िो भवत्वयषमा। शं ि इन्द्रो बृहस्पनतः । शं िो नवषु्णुरुरुक्रमः । िमो ब्रह्मणे । िमस्ेते वायो । त्वमेव प्रत्यक्ं्षं ब्रह्मानस । त्वामेव प्रत्यक्ं्षं ब्रह्मा वानदषम्। ऋतमवानदषम्। सत्यमवानदषम् । तन्मामावीत्। तद्वक्तारमावीत्। आवीन्माम् । आवीद्वक्तारम् । ॐ शाद्धन्तः शाद्धन्तः शाद्धन्तः ॥

॥ इनत तैनिरीयोपनिषत्ंसंपूणाष ॥

ॐ
ऐतरेयोपनिषत्
प्रथमोऽध्यायः

प्रथमाः खण्डाः

ॐ वाङ् मे मिनस प्रनतनष्ता । मिो मे वानिप्रनतनष्तम् । आनवरावीमष एनध । वेदस्य म आणीस्थः । शुरुतं मे मा प्रहासीीरिधीतिाहोरात्रान्ंसंदधामूयृतं वनदष्यानम । वनदष्यानम । तन्मामवतु । तद्वक्तारमवतु । अवतु माम्। अवतु वक्तारम् । अवतु वक्तारम् । ॐ शाद्धन्तः शाद्धन्तः शाद्धन्तः ।। सत्ंयं

आत्मा वा इदमेक एवाग्र आसीन्नान्यद्धंत्ंकिि नमषत् । स ईक्षत लोकानुनु सिृा इनत ।।१ ।।

स इमााँल्लोकिासृित । अम्भो मर्रीीमषरमापोऽदोऽम्भः परेण नदवं द्यौः प्रनतष्ाऽन्तररक्ंषं मर्रीयः । पृनथवी मरो या अधस्तिाा आपः ।।२ ।।

स ईक्षतेमे िु लोका लोकपालानुनु सिृा इनत । सोऽभ्य एव पुरुषं समुद्धृत्यामूछषयत् ।।३ ।।

तमभ्यतपिस्यानभतप्तस्य मुखं निरनभद्यत यथाण्ंडं मुखाद्वाग्विाो- ऽनग्निाषनसके निरनभदे्येतां िानसकाभ्यां प्राणः प्राणाद्वायुरनक्षणी निरनभदे्येतामनक्षभ्यां िकुषिुकुषुषआनदत्यः कणौ निरनभदे्येतां कणाषभ्यां श्रोत्ंरं श्रोत्रानद्दशस्त्वङ् निरनभद्यत त्विो लोमानि लोमध्यओषनधविस्पतयो हृदयं निरनभद्यत हृदयान्मिो मिसिन्द्रमा िानभनिषरनभद्यत िाभ्या अपिाोऽपिाानूमृतुयुःनशश्ंनं निरनभद्यत नशश्निोतो रेतस आपः ।।४ ।।

।। इनत प्रथमःखण्डः ।।

डितीयाःखण्डाः

ता एता देवताः सृष्टा अद्धस्मन्महत्यणषवे प्रापतंस्तमशिाया- नपपासाभ्यामिविाषत् । ता एिमबुरुवन्नायतिं िः प्रििीनह यद्धस्मिनतनष्ता अन्नमदामेनत ।।१ ।।

ताभ्यो गामिायिा अबुरुवन्न वै ि◌ोऽयमलनमनत।ताभ्यो- ऽश्वमिायिा अबुरुवन्न वै ि◌ोऽयमलनमनत ।। २ ।।

ताभ्यः पुरुषमिायिा अन्बुरुवनुसुकृतं बतेनतपुरुषो वाव सुकृतम् । ता अब्रवीद्यथाऽऽयतिं प्रनवशतेनत ।। ३ ।।

अनग्नवाषगूभूत्वा मुखं प्रानवशद्वायुः प्राणो भूत्वािानसके प्रानवशदानदत्यिकुषुभूषत्वाऽनक्षणी प्रानवशनद्दशः श्रोत्ं रं भूत्वा कणों ंप्रानवशन्नोषनधविस्पतयो लोमानिभूत्वा त्विं प्रानवशंन्द्रिमा मिो भूत्वा हृदयं प्रानवशनूमृतुयुरपािो भूत्वा िानभं प्रानवशदापो रेतो भूत्वानशशं्नं प्रानवशि् ।।४ ।।

तमशिायानपपासे अबूरूतामावाभ्यामनभप्रिीहीनत । ते अब्रवी- देतासे्वेव वां देवतास्वाभिामे्येतासु भानगन्यौ करोमीनत । तस्माद्यस्यै कस्यै ि देवतायै हनवगृह्यते भानगन्यावेवास्यामशिायानपपासे भवतः ।।५ ।।

।। इनत नद्वतीयः खण्डः ।।

तृतीयाःखण्डाः

स ईक्षतेमे ि◌ु लोकाि लोकपालािान्नमेभ्यः सृिा इनत ।।१ ।।

सोऽपोऽभ्यतपािाभ्योऽनभतप्ताभ्यो मूनतषरिायत ।
या वै सा मूनतषरिायताऽन्नं वै तत् ।।२।।

तदिेदनभसृष्टं पराङत्यनिघांसिद्वािानिघृक्षिन्नाशक्नोद्वािा ग्रहीतुम्।
स यिैद्वािाऽग्रहैष्यदनभर्व्ाहृत्य हैवान्नमत्रप्स्स्यत् ।।३ ।।

तत्प्राणिैानिघृक्षिन्नाशक्नोत्प्राणिै ग्रहीतुम् ।
स यदैवैत्प्राणिैाग्रहैष्यदनभप्राण्य हैवान्नमत्रप्स्स्यत् ।।४ ।।

तच्चकुषुषाऽनिघृक्षिन्नाशक्नोच्चकुषुषा ग्रहीतुम् ।
स यिैच्चकुषुषाऽग्रहैष्यदृष्वा हैवान्नमत्रप्स्स्यत् ।।५ ।।

तच्छरोते्रेणानिघृक्षिन्नाशक्नोच्छरोते्रेण ग्रहीतुम् ।
स यिैच्छरोते्रेणाग्रहैष्यचुछुत्वा हैवान्नमत्रप्स्स्यत् ।।६ ।।
तत्त्विाऽनिघृक्षिन्नाशक्नोत्त्विा ग्रहीतुम् ।
स यदैवैतत्त्विाऽग्रहैष्यत्स्पृष्वा हैवान्नमत्रप्स्स्यत् ।।७ ।।

तन्मिसाऽनिघृक्षिन्नाशक्नोन्मिसा ग्रहीतुम् ।

स र्यैन्मिसाऽग्रहैष्यद्धयात्वा हैवान्नमत्रप्स्स्यत् ।।८ ।।

तद्धच्छश्ेनिोनिघृक्षिन्नाशक्नोद्धच्छश्ेनि ग्रहीतुम्।
स यदै्वै- द्धच्छश्ेनिोग्रहैष्यनद्वसृज्य हैवान्नमत्रप्स्स्यत् ।।९ ।।

तदर्पािोनिघृक्षिदावयत् ।
सैषोऽन्नस्य ग्रहो यद्वायुरन्नायुवाष एष यद्वायुः ।।१०।।

स ईक्षत कथं द्धिदं मदृते स्यानदनत स ईक्षत कतरेण प्रपद्या इनत । स ईक्षत यनद विााऽनभर्व्ाहृतं
यनद प्राणिेनाभप्रानणतं यनद िक्ुषुषा दृष्ंटं यनद श्रोत्ेरेण श्ुरुतं यनद त्विा सूपृष्ंटं यनद मिसा ध्यातं
यद्यर्पािोाभ्यपानितं यनद नशश्ेनि नवसृष्टमथ कोऽहनमनत ।। ११ ।।

स एतमेव सीमिां नवदायैतया द्वारा प्रापद्यत । सैषा नवदृनतिाषम द्वास्तदेतन्नान्दिम् । तस्य त्रय
आवसथास्त्रयः स्वप्ना अयमाव- सथोऽयमावसथोऽयमावसथ इनत ।। १२ ।।

स िातो भूतान्यनभरै्वै्ख्यद्धत्कनमहान्ंयं वावनदषनदनत ।
स एतमेव पुरुषं ब्रह्म ततममपश्यनददमदशषनमती३ ।।१३।।

तस्मानददन्द्रो िामेदन्द्रो ह वै िाम तनमदन्ंद्रं सन्तनमन्द्र इत्याक्षते परोक्ेषेण ।
परोक्षनप्रया इव नह देवाः परोक्षनप्रया इव नह देवाः ।।१४।।
।। इनत तृतीयः खण्डः ।।

नद्वतीयोऽध्यायः

तिुथिाः खण्डाः

पुरुषे ह वा अयमानदतो गभो भवनत । यदेतितस्त- देतत्सवेभ्योऽङ्गेभ्यसे्तिः संभूतमात्मने्येवात्मिां
नबभनतष तद्यदा द्धस्त्रयां नसञ्चत्यथैज्जियनत तदस्य प्रथमं िन्म ।। १ ।।

तद्धत्त्रया आत्मभूयं गच्छनत यथा स्वमङ्गं तथा तस्मादिां ि नहिद्धस्त सास्यैतमात्मिामत्र गतं भावयनत
।।२।।

सा भावनयत्री भावनयतर्व्ा भवनत तं स्त्री गभष नबभनतष सोऽग्र एव कुमारं िन्मिोऽग्ेरेऽनधभावयनत ।
स यतुकुमारं िन्मिो- ऽग्ेरेऽनधभावयत्यात्मिामेव तद्धावयत्ेयेषां लोकिाां सन्तत्या एवं सन्तता हीमे
लोकास्तदस्य नद्वतीयं िन्म ।। ३ ।।

सोऽस्यायमात्मा पुण्ेयेभ्यः कमषभ्यः प्रनतधीयते। अथास्याय- नमतर आत्मा कृतकृत्यो वयोगतः पै्रैनत
स इतः प्रयन्ेनेव र्पिुाषयते तदस्य तृतीयं िन्म ।।४ ।।

तदुक्तमृनषणा। गभे ु सन्निषामवेदमहं देविाां िनिमानि नवश्वा । शतं मा पुर आयसीररक्षन्नधः शे्यिो िवसा निरदीयनमनत गभष एवैतच्छयािो वामदेव एवमुविा ।।५ ।।

स एवं नवद्वािस्माच्छरीरभेदादूर्ध्व उत्क्रम्यामुष्मिन्स्वगे लोके सवाषन्कामिाािप्स्त्वामृतः समभवत्समभवत् ।।६ ।।

।। इनत ितुथषः खण्डः ।।

इडत डितीयोऽध्यायाः

तृतीयोऽध्यायः

पञ्चमाः खण्डाः

कोऽयमात्मेनेनत वयमुपास्महे कतरः सआत्मायिे वा पश्यनत यिे वा शृणोनत यिे वा गन्धिाानिघ्रनत यिे वा विां व्याकरोनत यिे वा स्वादु िास्वादुिनविाानत ।।१ ।।

यदेतत् हृदयं मिैतत्। संज्ञिामाज्ञिांनवज्ञिां प्रज्ञिां मेवा दृनष्टधृनतमषनतमषीषा िूनतः स्मृनतः संकल्पः क्रतुरसुः कामो वश इनत । सवाषण्येवैतानिप्रज्ञिास्य िामधेयानि भवद्धन्त ॥२॥

एष ब्रह्मष इन्द्र एष प्रिापनतरेते सवे देवाइमानि ि पञ्च महाभूतानि पृनथवी वायुराकाश आपो ज्योतीषीत्येतािीमानि ि कुष्षिनमश्राणीव । बीिाीतरानण ितरानण िाण्डिानि ि िारुिानि ि स्वेदिानि िद्धिद्धज्जानि िाश्वा गावः पुरुषा हद्धस्तो यत्किंचेदं प्रानण िङ्गमं ि पतनत्र ि यच्च स्थावरम् । सवं तत्प्रज्ञिोत्रं प्रज्ञिो प्रनतनष्तं प्रज्ञिोत्रो लोकः प्रज्ञा प्रनतषा प्रज्ञिां ब्रह्म ।। ३ ।।

स एतेि प्रज्ञेिात्मिास्माल्लोकादुत्क्रम्यामुष्मिन् स्वगे लोके सवाषन्कामिाािप्स्त्वाऽमृतः समभवत्समभवत् । इत्योम् ।।४ ।।

।। इनत पञ्चमःखण्डः ।।

इडत तृतीयोऽध्यायाः

ॐ वाङ्मे मिनस प्रनतनष्ता । मिो मे वानि प्रनतनष्तम्।आनवरावीमष एनध । वेदस्य म आणीस्थः । शुरुतं मे मा प्रहासीरिरा- धीतेिाहोरात्रान्संदधामृयृतं वनदष्यानम ।सत्यंवनदष्यानम। तन्मामवतु । तद्वक्तारमवतु । अवतु माम्। अवतु वक्तारम्। अवतु वक्तारम्।।ॐ शाद्धन्तः शाद्धन्तः शाद्धन्तः ।।

।। इडत ऐतरेयोपडनषत्संपूणाि ।।

ॐ

श्वेताश्वतरोपनिषत्

प्रथमोऽध्यायाः

ॐ सह ावववतु। सह ौ भिुकुतु । सह वीयं करवावहैतेिद्धस्व ावधीतमसुतु । मा नवनद्वषावहै । ॐ शाद्धन्तः शाद्धन्तः शाद्धन्तः ।।

हररः ॐ । ब्रह्मवानदिो वदद्धन्त । नंकं कारणं ब्रह्म कुतःस्म ाता ीवाम कि क्व ि सम्प्रनतष्ाः । अनधनष्ताः कि सुखेतरेषु वताषमहे ब्रह्मनवदो र्व्वस्थाम् ।।१ ।।

कालः स्वभावो नियनतयषदृच्छा भूतानि योनिः पुरुष इनत निन्त्या ।
संयोग एषां ि त्वात्मभावादात्माप्यीशः सुखदुःखहेतोः ।।२ ।।

ते ध्यिायोगिाुगता अपश्यन्देवात्मशद्धक्तं स्वगुणैनिषगूढाम् ।
यः कारणानि निद्धखलानि तानि कालात्मयुक्तान्यनधनतष्त्येकः ।।३ ।।

तमेकिेनमं नत्रवृतं षिोशान्तं शताधाषरं नवंशनतप्रत्यरानभः ।
अष्टकैः षद्धद्भनवषश्वरूपैकपाशं नत्रमागषभेदं नद्वनिनमैकमोहम् ।।४ ।।

पञ्चस्रोतोऽमुंबुं पञ्चयोनुयुग्रवक्रां पञ्चप्राणोनमं पञ्चबुियानदमूलाम् ।
पञ्चावताष पञ्चदुःखौघवेगां पञ्चाशद्भेदां पञ्चपवाषमधीमः ।।५।।

सवाषिीवे सवषसंस्थे बृहन्ते अद्धस्मनंसो भ्राम्यते ब्रह्मिक्रे ।
पृथगात्मिां प्रेररतारं ि मत्वा िुष्टस्ततसेतीमृतत्वमेनत ।। ६ ।।

उद्गीतमेतत्परमं तु ब्रह्म तद्धसं्मंस्त्रयं सुप्रनतष्ाक्षरं ि ।
अत्रान्तरं ब्रह्मनवदो नवनदत्वा लिीा ब्रह्मनण तत्परा योनिमुक्ताः ।।७।।

संयुक्तमेतत्क्षरमक्षरं ि व्यक्तार्व्क्तं भरते नवश्वमीशः ।
अिीशात्मा बध्यते भोकृतृभावाज्ज्ञात्वा देवं मुच्यते सवषपाशैः ।।८ ।।

ज्ञाज्ञौ द्वाविावीशिाीशाविा ह्येका भोकूतृभोग्याथषयुक्ता ।
अिन्तिात्मा नवश्वरूपो ह्यकताष त्रयं यदा नवन्दते ब्रह्ममेतत् ।।९ ।।

क्षरं प्रधािममृताक्षरं हरः क्षरात्मिाावीशते देव एकः ।
तस्यानभध्यािाि्योाात्त्वभावाद्भयािन्ते नवश्वमायानिवृनिः ।।१०।।

ज्ञात्वा देवं सवषपाशापहानिः क्षीणैः क्लेशैषन्ममृतुयुप्रहानणः ।
तस्यानभध्याितीयं देहभेदे नवश्वैश्वयं केवल आप्तकामः ।।११।।

एतज्ज्ञेयं नित्यमेवात्मसंस्थं िातः परं वेनदतव्यं नह नंकनित्।
भोक्ता भोग्यं प्रेरेरतारं ि मत्वा सवं प्रोक्तं नत्रनवधं ब्रह्ममेतत् ।।१२ ।।

वियषथा योनिगतस्य मूनतषिष दृश्यते िैव ि नलङ्गिाशः ।
स भूय एवेन्धि योनिगृह्यस्तद्वोभयं वै प्रणवे देहे ।।१३।।

स्वदेहमरनणं कृत्वा प्रणवं िोरारनणम् ।
ध्यािनिमषथािाभ्यासादेवं पश्येनन्नगूढवत् ।।१४ ।।

नतलेषु तैलं दधीव सनपषरापः स्रोतः स्वरणीषु िानग्नः ।
एवमात्माऽत्मनि गृह्यतेऽसौ सत्येििं तपसा योऽिुपश्यनत ।।१५।।

सवषर्वािनपमात्मािंक्षीरे सनपषररवानपषतम् ।
आत्मनवद्यातपोमूलं तद्ब्रह्मोपनिषत्परं तद्ब्रह्मोपनिषत्परनमनत ।। १६ ।।

।। इडत प्रथमोऽध्यायाः समाप्ताः।।

डितीयोऽध्यायाः

युञ्जािः प्रथमं मिस्तत्त्वाय सनवता नधयः ।
अग्नेज्योनतनिषाय्य पृनथर्व्या अध्याभरत् ।।१ ।।

युक्तेि मिसा वयं देवस्य सनवतुः सवे । सुवगेयाय शक्त्या ।।२ ।।

युक्त्वाय मिसा देवािुसुवयषतो नधया नदवम् ।
बृहज्ज्योनतः कररष्यतः सनवता प्रसुवानत ताि् ।। ३ ।।

युञ्जते मि उत युञ्जते नधयो नवप्रा नवप्रस्य बृहतो नवपनितः ।
नव होत्रा दधे वयुिानवदेक इन्महीदेवस्य सनवतुः पररष्टुनतः ।।४।।

यिु वां ब्रह्म पूर्व्ष िमोनभनवषश्लोक येतु पथ्येव सूरेः ।
शृण्वनुतु नवश्वे अमृतस्य पुत्रा आ ये धामानि नदर्व्ानि तस्थुः ।।५ ।।

अनग्नयषत्रानभमथ्यते वायुयषत्रानधरुध्यते ।
सोमो यत्रानतररच्यते तत्र संयिते मिः ।। ६ ।।

सनवत्रा प्रसविे िुषेत ब्रह्म पूर्व्षम्।
तत्र योनिं कृणवसे ि नह ते पूतषमनक्षपत् ।।७ ।।

नत्ररुन्नतं स्थाप्य समं शरीरं हृदीद्धन्द्रयानण मिसा संनिवेश्य ।
ब्रह्मोुपेि प्रतरेत नवद्वान्स्रोतांनस सवाषनण भयावहानि ।।८ ।।

प्राणािर्पीह संयुक्तिेष्टः क्षीणे प्राणे िानसकयोच्छवसीत ।
दुष्टाश्वयुक्तनमव वाहमेिं नवद्वान्मिो धारयेताप्रमिः ।।९ ।।

समे शुिौ शकषरावनिवालुकानववनिषते शब्दिलाश्रयानदनभः ।
मिोऽिुकूले ि तु िकुषुपीिी गुहानिवाताश्रयणे प्रयोियेत् ।।१० ।।

िीहारधूमाकाषनिलािलाां खद्योतनवद्युत्स्फनटकशशिीाम् ।
एतानि रूपानण पुरस्सरानण ब्रह्मण्यनभव्र्द्धक्तकरानण योगे ।।११।।

पृथ्थ्य्यपे्तीोऽनिलखे समुद्धत्थते पञ्चात्मके योगगुणे प्रविृे ।
ि तिस्य रोगो ि िरा ि मृतुयुः प्राप्तस्य योगानग्नमयं शरीरम् ।।१२।।
लघुत्वमारोग्यमलोलुपत्वं वणषप्रसादं स्वरसौष्वं ि ।
गन्धः शुभो मूत्रपुरीषमल्पं योगप्रवृनिं प्रथमां वदद्धन्त ।।१३ ।।

यथैव नबम्बं मृदयोपनलप्तं तेिोमयं भ्ातिे ततुसुधान्तम् ।
तद्वात्मतत्वं प्रसमीक्ष् देही एकः कृताथो भवते वीतशोकः ।।१४ ।।

यदात्मतत्त्विे तु ब्रह्मतत्त्वं दीपोपमेिह युक्तः प्रपश्येत् ।
अिं ध्रुवं सवषतत्त्वैनवषशुिं ज्ञात्वा देवं मुच्यते सवषपाशैः ।।१५।।

एष ह देवः प्रनदशोऽिु सिवाषः पूवो ह िातः स उ गभे अन्तः ।
स एव िातः स िनिष्यमाणः प्रत्यङ्ङ्िांद्धस्तष्नत सवषतोमुखः ।।१६ ।।

यो देवोऽग्नौ योऽपुसु यो नवश्वं भुविमानववेश ।
य ओषधीषु यो विस्पनतषु तस्मैै देवाय िमो िमः ।। १७ ।।

।। इडत डितीयोऽध्यायाः समाप्ताः ।।

तृतीयोऽध्यायाः

य एको ािलविाीशत ईशिीनभःसवांल्लोकिाीशत ईशिीनभः ।
य एवैक उद्भवे संभवे ि यएतनद्वदुरमृतास्ेते भवद्धन्त ।।१ ।।

एको नह रुिो ि नद्वतीयाय तस्थुयषइमाँल्लोकिाीशत ईशिीनभः ।
प्रत्यञ्जिांद्धस्तष्नत संुिकोिान्तकालेसंसृज्य नवश्वा भुविानि गोपाः ।।२ ।।

नवश्वतिकुषुरुत नवश्वतोमुखोनवश्वतोबाहुरुत नवश्वतस्पात् ।
सं बाहुभ्यां धमनत संपततै्रैघाषवाभूमी ि़ियने्देव एकः ।। ३ ।।

यो देविाां प्रभविोद्भविनवश्वानधपो रुिो महनषषः ।
नहरण्यगभं ि़ियामास पूवंसोबुिया शुभया संयुिकुतु ।।४ ।।

या ते रुि नशवातिूरघोराऽपापकानशिी ।
तया िस्तिुवा शन्तमयानगररशन्तानभिाकशीनह ।।५ ।।

यानमषु नगररशन्तहस्ेते नबभम्यषस्तवे ।
नशवां नगररत्र तां कुरुमानहसीः पुरुषं िगत् ।।६ ।।

ततः परं ब्रह्मपरं बृहन्ंतंयथानिकायं सवषभूतेषु गूढम् ।
नवश्वस्ैयैकं पररवेनष्टतारमीशंतंज्ञात्वाऽमृता भवद्धन्त ।। ७ ।।

वेदाहमेतं पुरुषं महान्तमानदत्यवणं तमसः परस्तात् ।
तमेव नवनदत्वानतमृतुयुमेनत िान्यः पन्था नवद्यतेऽयिाय ।।८ ।।

यस्मात्परं िापरमद्धस्त नंकंनिद्यस्मान्नाणीयो ि ज्यायोऽद्धस्त कनित् ।
वृक्ष इव स्तब्धो नदनव नतष्त्ेयेकस्ेतेिदं पूणष पुरुषेण सवषम् ।।९ ।।

ततो यदुिरतरं तदरूपमिामयम् ।
य एतनद्वदुरमृतास्ेते भवन्त्यथेतरे दुःखमेवानपयद्धन्त ।।१० ।।

सवाािषिनशरोग्रीवः सवषभूतगुहाशयः ।
सवषर्वापी स भगवांस्तस्मात् सवषगतः नशवः ।।११।।

महािभुवै पुरुषः सत्वस्ैयैष प्रवतषकः ।
सुनिमषलानममां प्राद्धप्तमीशिाो ज्योनतरर्व्यः ।।१२।।

अंगुष्मात्रः पुरुषोऽन्तरात्मा सदा िििां हृदये संनिनवष्टः ।
हृदा मीिशो मिसानभकूलृप्तो य एतनद्वदुरमृतासे्ते भवद्धन्त ।।१३।।

सहस्रशीषाष पुरुषः सहस्राक्षः सहस्रपात् ।
स भूनमं नवश्वतो वृत्वाऽत्यनतष्द्दशाङ्गुलम् ।।१४ ।।

पुरुष एवेद ँ□□ सवं यद्भूतं यच्च भर्व्म्।
उतामृतत्वसे्येशािो यदने्नेिानतरोहनत ।। १५ ।।

सवषतः पानणपादं तत्सवषतोऽनक्षनशरोमुखम् ।
सवषतः शु्रुनतमल्लोके सवषमावृत्य नतष्नत ।। १६ ।।

सवेद्धन्द्रयगुणाभासं सवेद्धन्द्रयनववनिषतम् ।
सवषस्य प्रभुमीशिां सवषस्य शरणं बृहत् ।।१७ ।।

विद्वारे पुरे देही हं ँ□□ सो लेलायते बनहः ।
वशी सवषस्य लोकस्य स्थावरस्य िरस्य ि ।।१८।।

अपानणपादो ििवो ग्रहीता पश्यत्यिक्षुः स शृणोत्यकणषः ।
स वेनि वेद्यं ि ि तस्याद्धस्त विा तमाहुरग्रयं पुरुषं महान्तम् ।।१९ ।।

अणोरणीयान्महतो महीयािात्मा गुहायां निनहतोऽस्य िन्तोः ।
तमक्रतुं पश्यनत वीतशोको धातुः प्रसादान्मनहमािमीशम् ।।२० ।।

वेदाहमेतमिरं पुराणं सवाषत्मिां सवषगतं नवभुत्वात् ।
न्मिनिरोधं प्रवदद्धन्त यस्य ब्रह्मवानदिो नह प्रवदद्धन्त नित्यम् ।।२१ ।।

।। इडत तृतीयोऽध्यायाः समाप्ताः ।।

ितुथोऽध्यायाः

य एकोऽवणो बहुधा शद्धक्तयोगात्वणाषिेकानन्ननहताथो दधानत ।
नव िैनत िान्ते नवश्वमादौ स देवः स िो बुिया शुभया संयुिुतु ।।१ ।।

तदेवानग्नस्तदानदत्यस्तद्वायुस्तदु िन्द्रमाः।
तदेव शुक्रं तद्ब्रह्म तदापस्तत्प्रिापनतः ।।२ ।।

त्वं स्त्री त्वं पुमािनस त्वं कुमार उत वा कुमारी।
त्वं िीणो दण्डेि वञ्चनस त्वं िातो भवनस नवश्वतोमुखः ।। ३ ।।

ीलिः पतङ्गो हररतो लोनहताक्षस्तनिद्गभष ऋतवः समिुाः।
ओिनदमतं्त्वं नवभुते्विे वतषसे यतो ाितानि भुविानि नवश्वा ।।४ ।।

ओिमेकां लोनहतशुक्लकृष्णां बह्वीः प्रिाः सिृमिाां सरूपाः ।
ओिौ ह्येको ुिषमाणोऽुशिते िहाते्यिेां भुक्तभोगामिोऽन्यः ।।५ ।।

द्वा. सुपणाष सयुिा सखाया समिां वृक््षं पररषस्विाते ।
तयोरन्यः नपप्पलं स्वाद्वत्त्यिश्नन्नन्यो अनभािकशीनत ।।६ ।।

समिो वृक्षे पुरुषो निमग्नोऽीशिया शिोनत मुह्यमािः ।
ुष्टिं यदा पश्यत्यन्यमीशमस्य मनहमािनमनत वीतशोकः ।।७।।

त्रिौ अक्षरे परमे व््ीमन्यद्धस्मने्देवा अनध नवश्वे निषेदुः ।
यस्तं ि वेद नकमिृा कररष्यनत य इनिद्वदुस्त इमे समासते ।।८।।

छन्दांनस यज्ञाः क्रतवो व्रतानि भूतं भर्व्ं यच्च वेदा वदद्धन्त ।
अस्मान्मायी सिृते नवश्वमेतिद्धस्मंािन्यो मायया संनिरुिः ।।९।।

मायां तु प्रकृनतं नवद्यान्मानयिं तु महेश्वरम् ।
तस्यावयवभूतैस्तुु व्ाप्तं सवषनमदं िगत् ।।१० ।।

यो योनिं योनिमनधनतष्त्येको यद्धस्मनन्नदं स ि नव िैनत सवषम्।
तमीशिां वरदं देवमीड्यं िनिाय्ेयेमां शाद्धन्तमत्यन्तमेनत ।। ११ ।।

यो देविाां प्रभविोद्भवि नवश्वानधपो रुिो महनषषः ।
नहरण्यगभष पश्यत ाियमिां स ो बुिया शुभया संयुिकुतु ।।१२।।

यो देविाामनधपो यद्धस्मंल्लोका अनधनश्रताः ।
य ईशे अस्य नद्वपदितुष्पदः कसै्मै देवाय हनवषा नवधेम ।।१३।।

सूक्ष्मानतसूक््ष्मं कनललस्य मध्येनवश्वस्य स्रष्टारमिेकरूपम् ।
नवश्वसै्यैकं पररवेनष्टतारं ज्ञात्वा नशवं शाद्धन्तमत्यन्तमेनत ।।१४ ।।

स एव काले भुविस्य गोप्तानवश्वानधपः सवषभूतेषु गूढः ।
यद्धस्मनुुयुक्ता ब्रह्मषषयो देवतिा तमेवंज्ञात्वा मृतुुयुपाशांद्धश्छिनि ।।१५ ।।

घृतात्परं मण्डनमवानतसूक््ष्मंज्ञात्वा नशवं सवषभूतेषु गूढम् ।
नवश्वसै्यैकं पररवेनष्टतारं ज्ञात्वादेवं मुच्यते सवषपाशैः ।।१६ ।।

एष देवो नवश्वकमाष महात्मा सदा ीिंिाां हृदये सनन्ननवष्टः ।
हृदा मीषा मिसाऽनभकूलृप्तो य एतनद्वदुरमृतासे्ते भवद्धन्त ।।१७ ।।

यदाऽतमस्तन्न नदवा ि रानत्रष सन्न िासद्धञ्छव एव केवलः ।
तदक्षरं तत्सनवतुवषरेण्यं प्रज्ञा ि तस्मात्प्रसृता पुराणी ।।१८ ।।

ीमूर्ध्वं ि नतयषञ्चं ि मध्ेये पररिग्रभत् ।
ितस्य प्रनतमा अद्धस्त यस्य िाम महद्यशः ।।१९ ।।

िसंदृशे नतष्ठनत रूपमस्य ि िकुषुषा पश्यनत ीिकैम्।
हृदा हृनदस्थं मिसा य एिमेवं नवदुरमृतासे्ते भवद्धन्त ।। २० ।।

अिोत इते्येवं कनिद्भीरुः प्रपद्यते ।
रुि यिे दनक्षणं मुखं तिेमांपानह नित्यम् ।। २१ ।।

मा िस्तोके तिये मा ि आयुनषमिाो गोषु मा िो अशे्वेषु रीररषः ।
वीरान्मा िो रुि भानमतो वधीहषनविन्तः सदनमत्त्वा हवामहे ।। २२ ।।

।। इडत ितुथोऽध्यायाः समाप्ताः ।।

पञ्चमोऽध्यायाः

दे्व अक्षरे ब्रह्मपरे त्विने्ते नवद्यानवदे्ये निनहते यत्र गूढे।
क्षरं त्वनवद्या ह्यमृतं तु नवद्या नवद्यानवदे्ये ईशते यसु्तु सोऽन्यः ।।१ ।।

यो योनिं योनिमनधनतष्ठ्त्येको नवश्वानि रूपानण ियोिी सवाषः।
ऋनषं प्रसूतं कनपलं यस्तमगे्र ज्ञािैनबषभनतष िायमिां ि पशे्येत् ।।२ ।।

एकैकं िालं बहुधा नवकुवषन्नद्धस्मन्के्षेते्र संहरते्येष देवः ।
भूयः सृष्वा पतयस्तथेशः सवाषनधपत्यं कुरुते महात्मा ।।३।।

सवाष नदश ऊर्ध्षमधि नतयषक्प्रकाशयन्भ्ाति यद्विि्वाि् ।
एवं स देवो भगवािरेण्योः योनिस्वभावािनधनतष्ठ्त्येकः ।।४ ।।

यच्च स्वभावं पिनत नवश्वयोनिः पाच्यांिसवाषन्पररणामयेद्यः ।
सवषमेतनद्वश्वमनधनतष्ठ्त्येको गुणांिसवाषद्धिनियोयेद्यः ।।५ ।।

तदे्वेगुह्योपनिषतु्सु गूढं तद्ब्रह्मा वेदते ब्रह्मयोनिम् ।
ये पूवषदेवा ऋषयि तनद्वदुसे्ते तन्मया अमृता वै बभूवुः ।।६।।

गुणािायो यः फलकमषकताष कृतस्य तसै्यैव स िोपभोक्ता ।
स नवश्वरूपद्धस्त्रगुणद्धस्त्रवमाष प्राणानधपः संरिनत स्वकमषनभः ।।७ ।।

अङ्गुष्मात्रो रनवतुल्यरूपो संकल्पाहंकार समद्धितो यः ।
बुिेगुषणेिात्मगुणे िैव आराग्रमात्रो ह्यपरोऽनप दृष्टः ।।८।।

वालाग्रशतभागस्य शतधा कद्धल्पतस्य ि ।
भागो िीवः स नवजे्ञेयः स िान्त्याय कल्पते ।।९ ।।

नैव स्त्री ि पुमानेष ि िैवायं िपुंसकः ।
यद्यच्छरीरमादिे तेि तेि स रक्ष्यते ।।१० ।।

संकल्पिस्पशषिदृनष्टमोहैयाषसाम्बुवृष्ट्या िात्मनववृद्धिन्म ।
कमाषिुगान्यिुक्रमेण देही स्थािेषुरूपाण्यनभसंप्रपद्यते ।।११ ।।

स्थूलानि सूक्ष्मानण बहूनि िैवरूपानण देही स्वगुणैवृषणोनत ।
नक्रयागुणैरात्मगुणैि तेषां संयोगहेतुरपरोऽनप दृष्टः ।।१२।।

अिाद्यिन्तं कनललस्य मध्येनवश्वस्य स्रष्टारमिेकरूपम् ।
नवश्वस्यैकं पररवेनष्टतारं ज्ञात्वादेवंमुच्यते सवषपाशैः ।।१३ ।।

भावग्राह्यमिीडाख्यंभावाभावकरं नशवम् ।
कलासगषकरं देवं ये नवदुस्तेिहुस्तिुम् ।।१४ ।।

।। इडत पञ्चमोऽध्यायाः समाप्ताः ।।

षष्ठोऽध्यायाः

स्वभावमेके कवयोवदद्धन्तकालंतथान्ये पररमुह्यमािाः ।
देवस्यैष मनहमातुलोकेयेिेदंभ्राम्यते ब्रह्मिक्रम् ।।१।।

येिावृतं नित्यनमदंनहसवंज्ञःकालकारो गुणी सवषनवद्यः ।
तेिेनशतं कमष नववतषतेहपृथ्व्प्तेिोऽनिलखानि निन्त्यम् ।।२।।

तत्कमष कृत्वा नवनिवत्यषभूयस्तत्त्वस्य तत्त्वेि समेत्य योगम्।
एकेि द्वाभ्यां नत्रनभरष्टनभवाषकालेिैवात्मगुणैि सूक्ष्मैः ।। ३ ।।

आरभ्य कमाषनण गुणाद्धितानिभावांि सवाषद्धिनियोजयेद्यः ।

तेषामभावे कृतकमषिाशः कमषक्षये यानत स तत्त्वतोऽन्यः ।।४ ।।

आनदः स संयोगनिनमिहेतुः परद्धस्त्रकालादकलोऽनप दृष्टः ।
तं नवश्वरूपं भवभूतमीड्यं देवं स्वनिस्थमुपास्य पूवषम् ।।५ ।।

स वृक्षकालाकृनतनभः परोऽन्यो यस्मात्प्रपञ्चः पररवतषतेऽयम् ।
धमाषवहं पापिुदं भगेशं ज्ञात्वाऽत्मस्थममृतं नवश्वधाम ।।६।।

तमीश्वराणां परमं महेश्वरं तं देवतिाां परमं ि दैवतम्।
पनतं पतीिां परमं परस्तानद्वदाम देवं भुविेशमीड्यम् ।।७ ।।

तिस्य कायष करणं ि नवद्यते ि तत्समिाभ्यनधकि दृश्यते ।
परास्य शद्धक्तनवषनवधैव शूरूयते स्वाभानवकी ज्ञािबलनक्रया ि ।।८।।॥

तिस्य कनित् पनतरद्धस्त लोके ि िेनशता िैव ि तस्य नलङ्गम् ।
स कारणं करणानधपानधपो ि िास्य कनिज्जनिता ि िानधपः ।।९।।

यस्तनुतिाभ इव तनुतुनभः प्रधािजैः स्वभावतो देव एकः स्वमावृणोत् ।
स िो दधाद् ब्रह्माप्ययम् ।।१० ।।

एको देवः सवषभूतेषु गूढः सवषव्यापी सवषभूतान्तरात्मा ।
कमाषध्यक्षः सवषभूतानधवासः साक्षी िेता केवलो निगुषणि ।।११ ।।

एको वशी निद्धियाणां बहूिामेकं बीजं बहुधा यः करोनत ।
तमात्मस्थं येऽिुपश्यद्धन्त धीरास्तेषां सुखं शाश्वतं िेतरेषाम् ।।१२।।

नित्यो नित्यािां िेतिश्चेतिािामेको बहूिां यो नवदधानत कामाि्।
तत्कारणं सांख्ययोगानधगम्यं ज्ञात्वा देवं मुच्यते सवषपाशैः ।।१३।।

तित्र सूयो भानत ि िन्द्रतारकं िेमा नवद्युतो भाद्धन्त कुतोऽयमनग्नः ।
तमेव भान्तमिुभानत सवं तस्य भासा सवषनमदं नवभानत ।।१४।।

एको हंसः भुविस्यास्य मध्ये स एवानग्नः सनलले संनिनवष्टः ।
तमेव नवनदत्वाऽनतमृत्युमेनत िान्यः पन्था नवद्यतेऽयिाय ।।१५।।

स नवश्वकृनद्वश्वनवदात्मयोनिज्ञः कालकारो गुणी सवषनवद्यः ।
प्रधािक्षेत्रज्ञपनतगुषणेशः संसारमोक्षद्धस्थनतबन्धहेतुः ।। १६ ।।

स तन्मयो ह्यमृत ईशसंस्थो ज्ञः सवषगो भुविस्यास्य गोप्ता ।

य ईशे अस्य िगतो नित्यमेव िान्यो हेतुनवषद्यत ईशिाय ।।१७ ।।

यो ब्रह्माणं नवदधानत पूवं यो वै वेदांि प्रनहणोनत तस्ैमै ।
त ᳟ ᳟ ह देवमात्मबुद्धिप्रकाशं मुमुकुषुवै शरणमहं प्रपद्ेये ।।१८ ।।

निष्कलं निद्धिय ᳟ ᳟ शान्ंतं निरवद्ंयं निरञ्जिम् ।
अमृतस्य पर ᳟ ᳟ सेतुं दगेन्धिनमविालम् ।।१९ ।।

यदा िमषवदाकाशं वेष्टनयष्यद्धन्त मािवाः ।
तदा देवमनवज्ञाय दुःखस्यान्तो भनवष्यनत ।।२० ।।

तपःप्रभावाद्ेदेवप्रसादाच्च ब्रह्म ह श्ेवेताश्वतरोऽथ नवद्वाि् ।
अत्याश्रनमभ्यः परमं पनवत्ंरं प्रोवाि सम्यगृनषसंघिुष्टम् ।।२१ ।।

वेदान्ेते परमं गुह्ंयं पुराकल्ेपे प्रिोनदतम् ।
िाऽप्रशान्ताय दातव्ंयं िाऽपुत्रायाऽनशष्याय वा पुिः ।।२२ ।।

यस्य देवे पराभद्धक्तयषथा देवे तथा गुरौ । तस्ैयैते कनथता ह्यथाषः प्रकाशन्ेते महात्मिः ।
प्रकाशन्ेते महात्मि इनत ।। २३ ।।

।। इडत षष्ठोऽध्यायाः समाप्ताः ।।

ॐ सह िाववतु । सह िौ भिुकुतु । सह वीयं करवावहे । तेिद्धस्व िावधीतमसुतु । मा नवनद्वषावहै । ॐ
शाद्धन्तः शाद्धन्तः शाद्धन्तः ।।

।। इडत श्ेवेताश्वतरोपडनषत्समाप्ता ।।

ॐ

छान्दोग्योपनिषत्
प्रथमोऽध्याय :

ॐ आप्यायनुतु ममाङ्गानि वाक्प्राणिकुषुः श्रोत्रमथो बलनमद्धन्द्रयानण ि सवाषनण । सवं ब्रह्मौपनिषदं माहं ब्रह्म निराकुयााँ मा मा ब्रह्म निराकरोदनिराकरणमस्त्वनिराकरणं मेऽसुतु । तदात्मनि निरते य उपनिषतुसु धमाषसे्ते मनय सनुतु ते मनय सनुतु ।।

ॐ शाद्धन्तः शाद्धन्तः शाद्धन्तः ॥

प्रथम ख़ण्ड:

ओनमते्येतदक्षरमुद्गीथमुपासीत । ओनमनत ह्युगायनत तस्योपर्व्ाख्यिाम् ।१ ।

एषां भूतिाां पृनथवी रसः पृनथर्व्ा आपो रसः।अपामोषधयो रस ओषधीिां पुरुषो रसः पुरुषस्य वाग्रसो वाि ऋग्रस ऋिः साम रसः साम्न उद्गीथो रसः।२।

स एष रसिाा॰ □□ रसतमः परमः पराथ्योऽष्टमोयदुद्गीथः ।३।

कतमा कतमकषतमत्कतमत्साम कतमः कतमउद्गीथ इनत नवमृष्ंटं भवनत ।४।

वागेवमाषणः सामोनमते्येतदक्षरमुद्गीथः । तद्वाएतद्धन्मथुिं यद्वावाक्च प्रााणिष साम ि ।५।

तदेतद्धन्मथुिमोनमते्येतद्धस्मन्नक्षरे स॰ □□ सृज्यतेयदा वै नमथुिौ समागच्छत आपयतो वै तावन्योन्यस्य कामम् ।६ ।

आपनयता ह वै कामिाां भवनत य एतदेवं नवद्विाक्षर- मुद्गीथमुपासे्ते ।७।

तद्वा एतदुिज्ञाक्षरं यद्धि नंकंिीिुाि ाित्योनमते्येव तदाहैषो एव समृद्धियषदुिज्ञा समधषनयता ह वै कामिाां भवनत य एतदेवं नवद्विाक्षरमुद्गीथमुपासे्ते ।८।

तेियं त्रयीनवद्या वतषते ओनमत्याश्रावयत्योनमनत श॰ □□सत्यो- नमतुयुद्गायते्येतसै्यैवाक्षरस्यापनितै्यै मनहम्ना रसेि ।९।

तेिीभौ कुरुतो यिैतदेवं वेद यि ि वेद।ििाा तु नवद्या िानवद्या ि यदेव नवद्यया करोनत श्रियोपनिषदा तदेव वीयषविरं भवतीनत खिैतसै्यैवाक्षरस्योपर्व्ाख्यिां भवनत ।१०।

।।इनत प्रथमःखण्डः।।

डितीय : खण्ड:

देवासुरा ह वै यत्र संयेनतरे उभये प्रािापत्यास्ति देवा उद्गीथमािगुर्िािैनभभनवष्याम इनत ।१।

ते ह िानसक्यं प्राणमुद्गीथमुपासांनिक्रिरे त॰ □□हासुराः पाप्मिा नवनवधुस्तर्िस्मिािोभयं निघ्रनत सुरनभ ि दुगषद्धन्ध ि पाप्मिा ह्येष नविः ।२।

अथ ह वािमुद्गीथमुपासांनिक्रिरे ता॰ □□ हासुराःपाप्मिा नवनवधुस्तस्मिायोभयं वदनत सत्यं िािृतं ि पाप्मिा ह्येषा नविा ।३।

अथ ह िकुषुरुद्गीथमुपासांनिक्रिरे तिासुराःपाप्मिा नवनवधुस्तर्िस्मिािोभयं पश्यनत दशषिीयं िादिशषिीयं ि पाप्मिा ह्येतनद्वम् ।४।

अथ ह श्रोत्रमुद्गीथमुपासांनिक्रिरे तिासुराःपाप्मिा नवनवधुस्तर्िस्मिािोभय॰ □□ शृणोनत श्रवणीयं िाश्रिावणीयं ि पाप्मिा ह्येतनद्वम् ।५।

अथ ह मिि उद्गीथमुपासांनिक्रिरे तिासुराः पाप्मिा नवनवधुस्तर्िस्मिािोभय॰ □□ संकल्पते संकल्पिीयं िासंकल्पिीयं ि पाप्मिा ह्येतनद्वम् ।६।

अथ ह य एवायं मुख्यः प्राणस्तमुद्गीथमुपासांनिक्रिरे त॰ □□ हासुरा ऋत्वा नवदर्ध्ंसुयषथाश्मिामाखणमृत्वा नवर्ध्॰ □□ सेतैवम् ।७।

यथाश्मिामाखणमृत्वा नवर्ध्॰ □□ सत एवं॰ □□ हैव स नवर्ध्॰ □□ सते य एवंनवनद पापं कामयते यििैमनभदासनत स एषोऽश्माखणः ।८।

िैवैतेि सुरनभ ि दुगषद्धन्ध निविाािात्यपहतपाप्माह्येषतेि यदश्नानत यद्धत्पबनत तेितरािाणािावनत एतमु एवान्ततो- ऽनवत्वोत्क्रामनत व्याददातेयेवान्तत इनत।९।

त॰ □□ हानङ्गरा उद्गीथमुपासांक्रि एतमु एवानङ्गरसंमन्यन्ते- ऽङ्गािां यिसः ।१०।

तेि त॰ □□ ह बृहस्पनतरुद्गीथमुपासांक्रि एतमुएवबृहस्पनतं मन्यन्ते वाद्धग् बृहती तस्या एष पनतः ।११।

तेि त॰ □□ हायास्य उद्गीथमुपासांक्रि एतमु एवायास्यंमन्यन्त आस्याद्यदयते ।१२।

तेि त॰ □□ ह बको दाल्भ्भ्यो नवदांकिार । स ह िैनम- शीयािामिुाता बभूव स ह सै्मैभ्यः कामिाागायनत ।१३।

आगाता ह वै कामिाां भवनत य एतदेवं नवद्वािक्षरमुद्गीथमुपास्त इत्यध्यात्मम् ।१४।

।।इनत नद्वतीयखण्ड।ः।

तृतीय : खण्ड:

अथानधदैवतं य एवासौ तपनत तमुद्गीथमुपासीतोद्यिा एष प्रिाभ्य उद्गायनत । उद्य॰ □□ स्तमो भयमपहन्त्यपहन्ता ह वै भयस्य तमसो भवनत य एवं वेद ।१ ।

समिा उ एवायं िासौ िोष्णोऽयमुष्णोऽसौ स्वर इतीमममिाक्षते स्वर इनत प्रत्यास्वर इत्यमुं तस्माद्वा एतनममधु िोद्गीथमुपासीत ।२।

अथ खलु र्व्ामिेवोगीथमुपासीत यद्वै प्रानणनत स प्राणे यदपानिनत सोऽपािः । अथ यः प्राणापािायोः संनधः स र्व्ािाि यो र्व्ािः सा वाक् । तस्मादप्राणन्निर्िािािामनभर्व्ाहरनत ।३।

या वाक्सतषस्मादप्राणन्निपािानूनृमनभर्व्ाहरनत यवतषत्साम तस्मादप्राणन्निपािन्साम गायनत यत्साम स उद्गीथस्तस्मा- दप्राणन्निपािानुनुद्गायनत ।४।

अतो यान्यन्यानि वीयषवद्धन्त कमाषनण यथागे्नेमषन्थिमािः सरणं दृढस्य धिुष आयमिमप्राणन्निपा॰ □□ स्तानि करोते्येतस्य हेतोर्व्ाषिमेवोद्गीथमुपासीत ।५।

अथ खलूद्गीथाक्षराणुयुपासीतोद्गीथ इनत प्राण एवोत्प्राणेि ह्युनिष्नत वाग्गीवाषिो ह नगर इत्याक्षतेऽम्नं थमने्ने हीद॰ □□ सवष॰ □□ ङ्क्स्थतम् ।६।

द्यौरेवोदन्तररक्ंषं गीः पृनथवी थमानदत्य एवोद्वायुगीरनग्नस्थ॰ □□ सामवेद एवोद्यिुवेदो गीऋग्वेदस्थं दुगे्ऽसै्मै वाग्दोहं यो बिाो दोहोऽन्नविान्नादो भवनत य एताने्येवं नवद्विाुद्गीथाक्षराणुयुपास्त उद्गीथ इनत ।७।

अथ खािाशीः समृद्धिरुपसरणािीतुयुपासीत यिे साम्ना स्तोष्यन्स्यिात्सामोपधावेत् ।८।

यस्यामृनि तामिृं यदाषेयं तमृनषं यां देवतामनभष्टोष्यन्स्यिाां देवतामुपधावेत् ।९।

यिे च्छन्दसा स्तोष्यन्स्यिाच्छन्द उपधावेदे्यिे स्तोमिे स्तोष्यमाणः स्यिा॰ □□ स्तोममुपधावेत् ।१०।

यां नदशमनभष्टोष्यन्स्यिाां नदशमुपधावेत् ।११।

आत्मिामन्तत उपसृत्य सुतुवीत कामं ध्यायन्नप्रमिोऽभ्याशो ह यदसै्मै स कामः समृधे्येत यत्कामः सुतुवीतेनत यत्कामः सुतुवीतेनत ।१२।

।।इनत तृतीयः खण्डः।।

ितुिथ : खण्ड:

ओनमत्येतदक्षरमुद्गीथमुपासीतोनमनत ह्युगायनततस्यो- पव्ाख्यिाम् ।१ ।

देवा वै मृत्योनबषभ्यतस्त्रयीं ंनवद्यां प्रानवशसेतेछन्दोनभ- रच्छादयन्यदेनभरच्छादय स्तच्छन्दसां छन्दस्त्वम् ।२।

तिाु तत्र मृतुयुयषथा मत्स्यमुदके पररपश्येदेवंपयषपश्यदृनि सानम्न यिुनष । ते िु नवनदत्वोर्ध्ाष ऋिः साम्नो यिुषः स्वरमेव प्रानवशि् ।३।

यदा वा ऋिमाप्नोत्योनमत्येवानतस्वरत्येव॰ □□सामैवं यिुरेष उ स्वरो यदेतदक्षरमेतदमृतमभयं तत्प्रनवश्य देवा अमृता अभया अभवि् ।४।

स य एतदेवं नवद्वाक्षरं प्रणौत्येतदेवाक्षर॰ □□स्वरममृतमभयं प्रनवशनत तत्प्रनवश्य यदमृता देवास्तदमृतो भवनत ।५।

।।इनत ितुथषः खण्डः।।

पञ्चम : खण्ड:

अथ खलु य उद्गीथः स प्रणवो यः प्रणवः सउद्गीथ इत्यसौ वा आनदत्य उद्गीथ एष प्रणव ओनमनत ह्येष स्वरन्नेनत ।१।

एतमु एवाहमभ्यगानसषं तस्मान्मम त्वमेकोऽसीनत ह कौषीतनकः पुत्रमुवाि रश्मी॰ □□ स्त्वं पयाषवतषयाद्बहवो वै ते भनवष्यन्तीत्यनधदैवतम् ।२।

अथाध्यात्मं य एवायं मुख्यः प्राणस्तमुद्गीथमुपासीतोनमनत ह्येष स्वरन्नेनत ।३।

एतमु एवाहमभ्यगानसषं तस्मान्मम त्वमेकोऽसीनत है कौषीतनकः पुत्रमुवाि प्राणा॰ □□ स्त्वं भूमिामनभगायताद्बहवो वै मे भनवष्यन्तीनत ।४।

अथ खलु य उद्गीथः स प्रणवो यः प्रणवः स उद्गीथ इनत होतृषर्दिैवानप दुरुगीतमिुसमाहरतीत्यिुसमाहरतीनत ।५।

।।इनत पञ्चमः खण्डः।।

पृष्ठ : खण्ड:

इयमेवगषनग्नः साम तदेतदेतस्यामृच्यधूयूढं साम तस्मा- दृच्यधूयूढ॰ □□ साम गीयत इयमेव सानग्नरमस्तत्साम ।१।

अन्तररक्षमेववाषयु: साम तदेतदेतस्यामृच्यधूयूढंसाम तस्मादृच्यधूयूढं॰ □□ साम गीयतेऽन्तररक्षमेव सा वायुरमस्तत्साम ।२।

द्यौरेवगाषनदत्यः साम तदेतदेतस्यामृच्यधूयूढं साम तस्मा- दृच्यधूयूढ॰ □□साम गीयते द्यौरेव सानदत्योऽमस्तत्साम ।३।

क्षित्राणे्येविषन्द्रमाः साम तदेतदेतस्यामृच्यधूयूढ सामतस्मादृच्यधूयूढं॰ □□ साम गीयते िक्षत्राणे्येव सा िन्द्रमा अमस्तत्साम ।४।

साम अथ यदेतदानदत्यस्य शुक्ल्लं भाः सैवगषथयन्नीलं परः कृष््णं तत्साम तदेतदेतस्यामृच्यधूयूढं॰ □□ साम तस्मादृच्यधूयूढ॰ □□ गीयते ।५।

अथ यदेवैतदानदत्यस्य शुक्ल्लं भाः सैव साथयन्नीलं परः कृष््णं तदमस्तत्सामाथ य एषोऽन्तरानदते्ये नहरण्मयः पुरुषो दृश्यते नहरण्यश्मशुरुनहषरण्यकेश आप्रणखात्सवष एव सुवणषः ।६।

तस्य यथा कप्यासं पुण्डरीकमेवमनक्षणी तस्योनदनत िाम स एष सवेभ्यः पाप्मभ्यो उनदत उदेनत ह वै सवेभ्यः पाप्मभ्य य एवं वेद ।७।

तस्यिष साम ि गेष्णौ तस्मादुद्गीथस्तस्माते्त्वेत्वोद्गातैतस्य नह गाता स एष ये िामुित्पराञ्चो लोकासे्तेषां िेष्टे देवकामािां िेत्यनधदैवतम् ।८।

।।इनत षष्:खण्डः।।

सप्तम : खण्डः

अथाध्यात्ंमं वागेवमाषणः साम तदेतदेतस्यामृच्यधूयूढं॰ □□ साम तस्मादृच्यधूयूढ॰ □□ साम गीयते। वागेव सा प्राणोऽमस्तत्साम ।१।

िकुषुरेवगाषत्मा साम तदेतदेतस्यामृच्यधूयूढं॰ □□ साम तस्मा- दृच्यधूयूढ॰ □□ साम गीयते। िकुषुरेव सात्मामस्तत्साम ।२।

श्रोत्रमेवमिः साम तदेतदेतस्यामृच्यधूयूढ साम तस्मा- दृच्यधूयूढ॰ □□ साम गीयते। श्रोत्रमेव सा मिोऽमस्तत्साम ।३।

अथ यदेतदक्षणः शुक्ल्लं भाः सैवगषथ यन्नीलं परः कृष््णं तत्साम तदेतदेतस्यामृच्यधूयूढ॰ □□साम तस्मादृच्यधूयूढ॰ □□ साम गीयते। अथ यदेवैतदक्षणः शुक्ल्लं भाः सैव साथ यन्नीलं परः कृष््णं तदमस्तत्साम ।४।

अथ य एषोऽन्तरनक्षनण पुरुषो दृश्यते सैवतत्साम तदुक्‌थं तद्यिुस्तद्ब्रह्म तस्ैयैतस्य तदेव रूपं यदमुष्य रूपं यावमुष्य गेष्णौ तौ गेष्णौ यन्नाम तन्नाम ।५।

स एष ये िैतस्मादवाषञ्चो लोकास्ेतेषां िेष्ेटे मिुष्यकामिाां िेनत तद्य इमे वीणायां गायन्ेत्येतं ते गायद्धन्त तस्मिो धिसियः ।६।

अथ य एतदेवं नवद्वान्साम गायतुयुभौ स गायनत सोऽमुैव स एष ये िामुित्पराञ्चो लोकास्ता॰ □□ ाप्नौनत देवकामा॰ □□ ि ।७।

अथिैाव ये िैतस्मादवाषञ्चो लोकास्ता॰ □□ िाप्नोनत मिुष्यकामा॰ □□ ि तस्मादु हैवंनवदुद्गाता बूरूयात् ।८।

कं ते काममागायिाीत्ेयेष ह्ेयेव कामगिास्ेयेष्ेटेय एवं नवद्वान्साम गायनत साम गायनत ।९।

।।इनत सप्तमः खण्डः।।

अष्टम ख़ण्ड :

त्रयो होद्गीथे कुशला बभूवुः नशलकः शालावत्यैनकतायिो दाल्भ्भ्यः प्रवाहणो िैवनलररनत ते हाुिरुद्गीथे वै कुशलाः स्मो हन्तोद्गीथे कथां वदाम इनत ।१ ।

तथेनत ह समुपनवनवशुः स ह प्रवाहणो िैवनलरुवाि भगवन्तावग्ेरे वदतां ब्राह्मणयोवषदतोवाषि॰ □□ श्रोष्यामीनत ।२।

स ह नशलकः शालावत्यैनकतायिं दाल्भ्भ्यमुवाि हन्त त्वा पृच्छिाीनत पृच्ेछेनत होवाि ।३।

का साम्नो गनतररनत स्वर इनत होवाि स्वरस्य का गनतररनत प्राण इनत होवाि प्राणस्य का गनतररत्यन्ननमनत होवािान्त्स्य का गनतररत्याप इनत होवाि ।४।

अपां का गनतररत्यसौ लोक इनत होवािामुष्य लोकस्य का गनतररनत ि स्वगष लोकमनतियेनदनत होवाि स्वगं वयं लोक॰ □□ सामानभसंस्थापयामः स्वगषस॰ □□ स्ताव॰ □□ नह सामेनत ।५।

त॰ □□ ह नशलकः शालावत्यैनकतायिं दाल्भ्भ्यमुवािाप्रनतनष्तं वै नकल ते दाल्भ्भ्य साम यस्ेत्वेतनहष बूरूयान्मूूधाष ते नवपनतष्यतीनत मूधाष ते नवपतेनदनत ।६।

हन्ताहमेतद्भगवो वेदिाीनत नवीनत होवािामुष्य लोकस्य का गनतररत्ययं लोक इनत होवािास्य लोकस्य का गनतररनत ि प्रनतष्ां लोकमनतियेनदनत होवाि प्रनतष्ां वयं लोक॰ □□ सामानभस॰ □□ स्थापयामः प्रनतष्ास॰ □□ स्ताव॰ □□ नह सामेनत ।७।

त॰ □□ ह प्रवाहणो िैवनलरुविाान्तवदै्वै नकल ते शालावत्य साम यसे्त्वेतनहष बू्रूयानू्मूधाषते नवपनतष्यतीनत मूधाष ते नवपतेनदनत हन्ताहमेतद्भगविोवेदािीनत नविीनत होविा ।८।

।।इनतं अष्टमः खण्डः।।

नवम : खण्ड:

अस्य लोकस्य का गनतररत्याकाश इनत होविासवाषनण ह वा इमानि भूतान्याकाशादेव समुत्पद्यन्त आकाशं प्रत्यस्तं यन्त्याकाशो ह्येवैभ्यो ज्यायािाकाशःपरायणम् ।१ ।

स एष परोवरीयािुद्गीथः स एषोऽन्तिः परोवरीयो हास्य भवनत परोवरीयसो ह लोकाञ्जयनत य एतदेवं नवद्वान्परो- वरीया॰ □□ समुद्गीथमुपास्ते ।२।

त॰ □□ हैतमनतधिा शिौक उदरशाद्भण्डल्यायोक्त्वोविा यावि एिं प्रियामुद्गीथं वेनदष्यन्ते परोवरीयो हैभ्यस्तावदद्भस्माँल्लोके िीविं भनवष्यनत । ३।

तथामुद्धिाँल्लोके लोक इनत स य एतमेवं नवद्विापास्ते परोवरीय एव हास्याद्भस्माँल्लोके िीविं भवनत तथामुद्धिाँल्लोके लोक इनत लोके लोक इनत ।४।

।।इनत िवमःखण्डः।।

दशम : खण्ड:

मटिीहतेषु कुरुष्वानटक्या सह िाययोषद्भस्तहषािक्रायण इभ्यग्रामे प्रिाणक उवास ।१।

स हेभ्यं कुल्माषान्खादन्तं नबनभक्षे त॰ □□ होविा। िेतोऽन्ये नवद्यन्ते यच्च ये म इम उपनिनहता इनत ।२।

एतेषां मे देहीनत होविा तािस्मै प्रददौ हन्तािुपािनमतुयुद्धच्छष्टं वै मे पीत॰ □□ स्यानदनत होविा ।३।

िद्धस्वदेतेऽपुयुद्धच्छष्टा इनत ि वा अिीनवष्यनममािखादनन्ननत होविा कामो म उदपािनमनत ।४।

स ह खानदत्वानतशेषाञ्जायाया आिहार साग्रएव सुनभक्षा बभूव तानतगृह्य निदधौ ।५।

स ह प्रातः संनिहािा उविा यद्बतान्नस्य लभेमनह लभेमनह धिमात्रा॰ □□ रािासौ यक्ष्ते स मा सवैराद्भववजै्यैवृषणीतेनत ।६।

तं िायोविा हन्त पत इम एव कुल्माषा इनततान्खानदत्वामुं यज्ञं नवततमेयाय ।७।

तत्रिोातृिास्तावे स्तोष्यमाणिुपोपनववेश स ह प्रस्तोतारमुविा ।८।

प्रस्तोतयाष देवता प्रस्तावमिायिा तां िेदनवद्विास्तोष्यनस मूधाष ते नवपनतष्यतीनत ।९।

एवमेवोद्गातारमुविाोद्गातयाष देवतोद्गीथमिायिा तां िेदनवद्विुद्गास्यनस मूधाष ते नवपनतष्यतीनत ।१०।

एवमेव प्रनतहताषरमुविा प्रनतहतषयाष देवता प्रनतहारमिायिा तां िेदनवद्विानतहररष्यनस मूधाष ते नवपनतष्यतीनत ते ह समारतासूतूष्णीमासांनिक्ररे ।११।

।।इनतं दशमः खण्डः।।

एकादश : खण्ड:

अथ हैं यिमिा उविा भगवन्तं वा अहं नवनवनदषाणीतुयुषद्धस्तरद्धस्म िाक्रायण इनत होविा ।१ ।

स होविा भगवन्तं वा अहमेनभः सवैरानवषजैयैः पयेनषषं भगवतो वा अहमनवत्त्यान्यािवृनष ।२।

भगवा॰ □□ से्त्वेव मे सवैराद्धववजैयैररनत तथेत्यथ तहोत एव समनतसृष्टाः सुतुवतां यावते्त्वेभ्यो धिं दद्यास्तावन्मम दद्या इनत तथेनत ह यिमिा उविा ।३।

अथ हैं प्रस्तोतोपससाद प्रस्तोतयाष देवता प्रस्तावमिायिा तां िेदनवद्विास्तोष्यनस मूधाष ते नवपनतष्यतीनत मा भगविाविोत्कतमा सा देवतेनत ।४।

प्राण इनत होविा सवाषनण ह वा इमानि भूतानि प्राणमेवानभसंनवशद्धन्त प्राणमभुयुद्धज्जहते सैषा देवता प्रस्तावमिायिा तां िेदनवद्विास्तोष्यो मूधाष ते व्पनतष्यिथोक्तस्य मयेनत ।५।

अथ हैमुद्गातोपससादोगातयाष देवतोद्गीथमिायिा तां िेदनवद्विुद्गास्यनस मूधाष ते नवपनतष्यतीनत मा भगविाविोत्कतमा सा देवतेनत ।६।

आनदत्य इनत होविा सवाषनण ह वा इमानि भूतान्यानदत्यमुचै्चैः सन्तं गायद्धन्त सैषा देवतोद्गीथमिायिा तां िेदनवद्विुदगास्यो मूधाष ते व्पनतष्यिथोक्तस्य मयेनत ।७।

अथ हैं प्रनतहतोपससाद प्रनतहतषयाष देवता प्रनतहारमिायिा तां िेदनवद्विानतहररष्यनस मूधाष ते नवपनतष्यतीनत मा भगविाविोत्कतमा सा देवतेनत ।८।

अन्ननमनत होविा सवाषनण ह वा इमानि भूतान्यन्नमेव प्रनतहरमाणानि िीवद्धन्त सैषा देवता प्रनतहारमिायिा तां िेदनवद्वित्यहररष्यो मूधाष ते व्पनतष्यिथोक्तस्य मयेनत तथोक्तस्य मयेनत ।९।

।।इनत एकादशः खण्डः।।

ादिश : खण्ड:

अथातः शौव उद्गीथस्ति बको दाल्भ्भ्यो ग्लावोवा मैते्रेयः स्वाध्यायमुद्द्व्रिा ।१।

तसै्मै श्वा श्े्वेतः प्रादुबषभूव तमने्ये श्विा उपसमेत्यिोुरन्नं ाे भगविाागायत्वशियामवा इनत ।२।

तान्ोविोहैव मा प्रातरुपसमीयातेनत ति बको दाल्भ्भ्यो ग्लावो वा मैतै्रैयः प्रनतपालयांकिार ।३।

ते ह यथैवेदं बनहष्पर्विामिो स्तोष्यमाणाः संरब्धाः सपषन्तीते्येवमाससृपुसे्ते ह समुपनवश्य नहं िकुरुः ।४।

ओ३मदा३मों३ नपबा३मों३ देवो वरुणः प्रिापनतः सनवता २न्ननमहा २ हरदन्नपते ३ऽन्ननमहा २हरा २हरो३नमनत ।५।

।।इनत द्वादशः२खण्डः।।

त्रयोदश : खण्ड:

अयं वाव लोको हाउकारो वायुहाइकारिन्द्रमाअथकारः । आते्मेहकारोऽनग्नरीकारः ।१।

आनदत्य ऊकारो निहव एकारो नवश्े्वेदेवा औहोनयकार: प्रिापनतनहषकारः प्राणः स्वरोऽन्ं्नं या वाद्धग्वराट् ।२।

अनिरुक्तस्त्रयोदशः स्तोभः संरिो हुंकारः ।३।

दुगे्ऽसै्मै वाग्दोहं यो विाा दोहोऽन्नविान्नादो भवनत य एतामेव॰ □□ साम्नामुपनिषदं वेदोपनिषदं वेदेनत ।४।

।।इनत प्रयोदशः खण्डः।।

इडत प्रथमोऽध्यायाः

नद्वतीयोऽध्याय :

प्रथम : खण्ड:

समस्तस्य खलु साम्न उपासि॰ □□ साधु यत्खलुसाधु तत्सामेत्यिाक्षते यदसाधु तदसामेनत ।१।

तदुताप्याहुः सामैनैमुपागानदनत साधिुमुपागानदते्येव तदाहुरसामैनैमुपागानदत्यसाधिुमुपागानदते्येव तदाहुः ।२।

अथोताप्याहुः साम ो बतेनत यत्साधु भवनत साधु बतेते्येव तदाहुरसाम ो बतेनत यदसाधु भवत्यसाधु बतेते्येव तदाहुः ।३।

स य एतदेवं नवद्वान्साधु सामेतुयुपासे्तेऽभ्याशो ह यदि॰ □□ साधवो धमाष आ ि गचे्छेयुरुप ि िमेयुः ।४।

।।इनत प्रथमः खण्डः।।

डितीय ख़ण्ड :

लोकेषु पञ्चनवध॰ □□ सामोपासीत पृनथवी नहंकारः । अनग्नः प्रस्तावोऽन्तररक्षमुद्गीथ आनदत्यः प्रनतहारो द्यौनिषधि-नमतूयूवेषु ।१ ।

अथाविृषु द्यौनहंकार आनदत्यः प्रस्तावोऽन्तररक्षमुद्गीथो- ऽनग्नः प्रनतहारः पृनथवी निधिम् ।२।

कल्पने्ते हासै्मै लोका ऊर्ध्ाषािविृा य एतदेवं नवद्वाँल्लोकेषु पञ्चनवधं सामोपासे्ते ।३।

।।इनत नद्वतीयः खण्डः।।

तृतीय : खण्ड :

वृष्टौ पञ्चनवध॰ □□ सामोपासीत पुरोवातो नहंकारो मेघो ाियते स प्रस्तावो वषषनत स उद्गीथो नवद्योतते स्तियनत स प्रनतहार उद्गृह्णानत तनन्नधिम् ।१ ।

वषषनत हासै्मै वषषयनत ह य एतदेवं नवद्विाृष्टौ पञ्चनवध॰ □□ सामोपासे्ते ।२।

।।इनत तृतीयः खण्डः।।

तुिथि ख़ण्ड :

सवाषस्वपु्सु पञ्चनवध॰ □□ सामोपासीत मेघो यतं्सप्लवते स नहंकारो यद्वषषनत स प्रस्तावो याः प्राच्यः स्यन्दने्ते स उद्गीथो याः प्रतीच्यः स प्रनतहारः समुिो निधिम् । १ ।

ि हापुसु पै्रैत्यपुसुमान्भवनत य एतदेवं नवद्वान्सवाषस्वपुसु पञ्चनवध᳴ □□ सामोपासे्ते ।२।

।।इनत ितुथषः खण्डः।।

पञ्चम:खण्ड :

ऋतुषु पञ्चनवध᳴ □□ सामोपासीत वसन्तो नहंकारो ग्रिीः प्रस्तावो वषाष उद्गीथः शरत्प्रनतहारो हेमन्तो निधिम् ।१।

कल्पन्ेते हास्मा ऋतव ऋतुमान्भवनत य एतदेवं नवद्विातुषु पञ्चनवध᳴ □□ सामोपासे्ते ।२।

।।इनतपंमि:खणि।।

षष्ठ:खणि्:

पशुषु पञ्चनवध᳴ □□ सामोपासीतिाा नहकारोऽवयः प्रस्तावो गाव उद्गीथोऽश्वाः प्रनतहारः पुरुषो निधिम् । १ ।

भवद्धन्त हास्य पशवः पशुमान्भवनत य एतदेवं नवद्वान्पशुषु पञ्चनवध᳴ □□ सामोपासे्ते ।२।

।।इनत षष्ः खण्डः।।

सप्तम : खण्ड :

प्राणेषु पञ्चनवधं परोवरीयः सामोपासीत प्राणो नहंकारो वाक्प्रस्ताविकुषुरुगीथः श्रोत्ं प्रनतहारो मिो निधिं परोवरीया᳴ □□ नस वा एतानि ।१।

परोवरीयो हास्य भवनत परोवरीयसो ह लोकाञ्जयनत य एतदेवं नवद्विाणेषु पञ्चनवधं परोवरीयः सामोपास्त इनत तु पञ्चनवधस्य ।२।

।।इनत सप्तमः खण्डः।।

अष्टम ख़ण्ड :

अथ सप्तनवधस्य वानि सप्तनवध ׄ □□ सामोपासीत यद्धंतं्कि विाो हुनमनत स नहकारो यते्प्रेनत स प्रस्तावो यदेनत स आनदः ।१ ।

यदुनदनत स उद्गीथो यत्प्रतीनत स प्रनतहारो यदुपेनत स उपिवो यन्नीनत तनन्नधिम् ।२।

दुगे्ऽस्मै वाग्दोहं यो विाो दोहोऽन्नविान्नादो भवनत य एतदेवं नवद्विाानि सप्तनवध ׄ □□ सामोपासे्ते ।३।

।।इनत अष्टमः खण्डः।।

नवम : खण्ड:

अथ खिमुमानदत्य ׄ □□ सप्तनवध ׄ □□ सामोपासीत सवषदा समसे्ति साम मां प्रनत मां प्रतीनत सवेण समसे्ति साम ।१ ।

तद्धस्मनन्नमानि सवाषनण भूतान्याियिीनत नविद्याास्य यतुपुरोदयात्स नहंकारस्तदस्य पशवोऽाियिास्तस्मिो नह ' कुवषद्धन्त नहंकारभाििनो ह्येतस्य साम्नः ।२।

अथ यत्प्रथमोनदते स प्रस्तावस्तदस्य मिुष्या आियिा- स्तस्मिो प्रसुतुनतकामाः प्रश ׄ □□ साकामाः प्रस्तावभाििनो ह्येतस्य साम्नः ।३।

अथ यत्संगववेलाया ׄ □□ स आनदस्तदस्य वया ׄ □□ स्यियािनि तस्मिाान्यन्तररके्षेऽरिम्बणान्यादायात्मिां पररपतन्त्यानदभाीिनि ह्येतस्य साम्नः ।४।

अथ यत्संप्रनतमध्यंनदिे स उद्गीथस्तदस्य देवा आियिास्तस्मिो सिमाः प्रिाापत्यिाामुद्गीथभाििनो ह्येतस्य साम्नः ।५।

अथ यदूर्ध्वं मध्यंनदिात्प्रागपराह्णात्स प्रनतहारस्तदस्य गभाष आियिास्तस्मिो प्रनतहतिााावपद्यने्ते प्रनतहार भाििनो ह्येतस्य साम्नः ।६।

अथ यदूर्ध्वमपराह्णात्प्रागस्तमयात्स उपिवस्तदस्यारण्या आियिास्तस्मिो पुरुषं दृष्वा कक्ष ׄ □□ श्वभ्नमतु्युपिवनु्त्युपिव- भाििनो ह्येतस्य साम्नः ।७।

अथ यत्प्रथमास्तनमते तनन्नधिं तदस्य नपतरोऽ- ियािस्तस्मिाानन्नदधनत निधिभाििनो ह्येतस्य साम्न एवं खिमुमानदत्य ׄ □□ सप्तनवध ׄ □□ सामोपासे्ते ।८।

।।इनत िवमः खण्डः।।

दशम : खण्ड:

अथ खिात्मसंनमतमनतमृतुयु सप्तनवध॰ □□ सामोपासीत नहंकार इनत त्र्यक्षरं प्रस्ताव इनत त्र्यक्षरं तत्समम् ।१ ।

आनदररनत द्वय्यक्षरं प्रनतहार इनत ितुरक्षरं तत इहैकं तत्समम् ।२।

उद्गीथ इनत त्र्यक्षरमुपिव इनत ितुरक्षरं नत्रनभद्धस्त्रनभः समं भवत्यक्षरमनतनशष्यते त्र्यक्षरं तत्समम् ।३।

निधिनमनत त्र्यक्षरं तत्सममेव भवनत तानि ह वा एतानि द्वानव॰ □□ शनतरक्षरानण ।४।

एकनव॰ □□ शत्यानदत्यमाप्नोत्येकनव॰ □□ शो वा इतोऽसावानदत्यो द्वानव॰ □□ शै परमानदत्याज्जयनत तन्नाकं तनद्वशोकम् ।५।

आप्नोनत हानदत्यस्य ियं परो हास्यानदत्यियाज्जयो भवनत य एतदेवं नवद्विाात्मसंनमतमनतमृतुयु सप्तनवध॰ □□ सामोपास्ते सामोपास्ते ।६।

।।इनत दशमः खण्डः।।

एकादश खण्ड :

मिो नहंकारो वाक्प्रस्ताविकुषुरुद्गीथः श्रोत्रं प्रनतहारः प्राणो निधिमेतद्गायत्रं प्राणेषु प्रोतम् ।१ ।

स एवमेतद्गायत्रं प्राणेषु प्रोतं वेद प्राणी भवनत सवषमायुरेनत ज्योग्जीवनत महिाया पशुनभभषवनत महान्कीत्याष महामिाः स्यािव्रतम् ।२।

।।इनत एकादशः खण्डः।।

ादिशः खण्ड :

अनभमन्थनत स नहंकारो धूमो ियते स प्रस्तावो ज्वलनत स उद्गीथोऽङ्गारा भवद्धन्त स प्रनतहार उपशाम्यनत तनन्नधि॰ □□ स॰ □□ शाम्यनत तनन्नधिमेतिथंतरमग्नौ प्रोतम् । १ ।

स य एवमेतिथंतरमग्नौ प्रोतं वेद ब्रह्मविषस्यन्नादो भवनत सवषमायुरेनत ज्योग्जीवनत मििहाया पशुनभभषवनत महान्कीत्यां ि प्रत्यङ्कुनग्नमिााामेन्न निष्ीविेद्व्रतम् ।२।

।।इनत द्वादशः खण्डः।।

त्रयोदश : खण्डः

उपमन्त्यते स नहंकारो ज्ञपयते स प्रस्ताव: द्धस्त्रया सह शेते स उद्गीथः प्रनत स्त्रीं ंसह शेते स प्रनतहार: कालं गच्छनत तनन्नधिं पारं गच्छनत तनन्नधिमेतद्वामदेर्व्ं नमथिे प्रोतम् । १ ।

स य एवमेतद्वामदेर्व्ं नमथिे प्रोतं वेद नमथिी भवनत नमथिाद्धन्मथिात्प्रिायते सवषमायुरेनत ज्योग्जीवनत मििहाया पशुनभभषवनत महान्कीत्याष ि कांिि पररहरिेद्व्रतम् ।२।

।।इनत त्रयोदशः खण्डः।।

तिुदिश : खण्ड :

उद्यद्धन्ंकार उनदतः प्रस्तावो मध्ंयंनदि उद्गीथोऽपरािः प्रनतहारोऽस्ंतं यनन्नधिमेतद्बृहदानदत्येे प्रोतम् ।१।

स य एवमेतद्वृहदानदत्येे प्रोतं वेद तिेरुव्न्नादो भवनत सवषमायुरेनत ज्योग्जीवनत मििहाया पशुनभभषवनत महान्कीत्याष तपन्ंतं ि निन्ेदिेद्व्रतम् ।२।

।।इनत ितुदषशः खण्डः।।

पञ्चदश: खण्ड:

अभ्ानण संप्लवन्ेते स नहंकारो मेघो िायते स प्रस्तावो वषषनत स उद्गीथो नवद्योतते स्तियनत स प्रनतहार उद्गृह्णानत तनन्नधिमेतद्वैरूपं पिषन्ेये प्रोतम् । १ ।

स य एवमेतद्वैरूपं पिषन्ेये प्रोतं वेद नवरूपाँ □□ ि सुरूपाँ □□ ि पशिूवरुन्धे सवषमायुरेनत ज्योग्जीवनत मििहाया पशुनभभषवनत महान्कीत्याष वषषन्ंतं ि निन्ेदिेद्व्रतम् ।२।

।।इनत पञ्चदशः खण्डः।।

षिोश : खण्डः

वसन्तो नहकारो ग्रीः प्रस्तावो वषाष उद्गीथः शरत्प्रनतहारो हेमन्तो निधिमेतद्वैरिामृतुषु प्रोतम् । १ ।

स य एवमेतद्वैरिामृतुषु प्रोतं वेद नवरिानत प्रिया पशुनभब्रषह्मविषसि सवषमायुरेनत ज्योग्जीवनत मनिहिाया पशुनभभषवनत महान्कीत्यषतूंन्न निन्दिेद्व्रतम् ।२।

।।इनत षिोश: खण्ड:।।

सप्तदश ख़ण्ड :

पृनथवी नहंकारोऽन्तररक्षं प्रस्तावो द्यौरुद्गीथो नदशः प्रनतहारः समिुो निधिमेताः शक्वयो लोकेषु प्रोताः ।१।

स य एवमेताः शक्वयो लोकेषु प्रोता वेद लौकी भवनत सवषमायुरेनत ज्योग्जीवनत मनिहिाया पशुनभभषवनत महान्कीत्याष लोकान्न निन्दिेद्व्रतम् ।२।

।।इनत सप्तदशः खण्डः।।

अष्टादश : खण्ड :

अिा नहंकारोऽवयः प्रस्तावो गाव उद्गीथोऽश्वाः प्रनतहार: पुरुषो निधिमेता रेवत्यः पशुषु प्रोताः ।१।

स य एवमेता रेवत्यः पशुषु प्रोता वेद पशुमान्भवनत सवषमायुरेनत ज्योग्जीवनत मनिहिाया पशुनभभषवनत महान्कीत्याष पशून्न निन्दिेद्व्रतम् ।२।

।।इनत अष्टादशः खण्डः।।

एकोनडवंश : खण्ड :

लोम नहंकारस्त्वक्प्रस्तावो मा‍ᳲ □□ समुद्गीथोऽद्धस्थ प्रनतहारो मज्जा निधिमेतद्यज्ञायज्ञीयमङ्गेषु प्रोतम् ।१ ।

स य एवमेतद्यज्ञायज्ञीयमङ्गेषु प्रोतं वेदाङ्गी भवनत िाङ्गेि नवहूछषनत सवषमायुरेनत ज्योग्जीवनत मनिहिाया पशुनभभषवनत महान्कीत्याष संवत्सरं मज्ज्ञो िाश्नीयािद्व्रतं मज्ज्ञो िाश्नीयानदनत वा ।२।

।।इनत एकोनवंशः खण्डः।।

डवंश:खण्ड :

अनग्ननहषकारो वायुः प्रस्ताव आनदत्य उद्गीथो िक्षत्रानण प्रनतहारिन्द्रमा निधिमेर्ीिितां देवतासु प्रोतम् । १ ।

स य एवमेर्ीिितां देवतासु प्रोतं वेदैतासामेव देवतिाा॰ □□ सलोकता॰ □□ साष्र्नटता॰ □□ सायुज्यं गच्छनत सवषमायुरेनत ज्योग्जीवनत मर्हिाया पशुनभभषवनत महान्कीत्याष ब्राह्मणान्न निन्दिद्- व्रतम् ।२ ।

।।इनत नवंशः खण्डः।।

एकडवंश : खण्ड :

त्रयी नवद्या नहंकारस्त्रय इमे लोकाः स प्रस्तावो- ऽनग्नवाषयुरानदत्यः स उद्गीथो िक्षत्रानण वया॰ □□ नस मरीयः स प्रनतहारः सपाष गन्धवाषः नपतरस्तनन्नधिमेतत्साम सवष- द्धस्मन्त्ोतम् । १ ।

स य एवमेतत्साम सवषद्धस्मिोतं वेद सवष॰ □□ ह भवनत ।२।

तदेष श्लोको यानि पञ्चधा त्रीनण त्रीनण तेभ्यो ि ज्यायः परमन्यदद्धस्त ।३।

यस्तदे्वेद स वेद सवष ॰ □□ सवाष नदशो बनलमस्मै हरद्धन्त सवषमस्मीतुयुपासीत तद्व्रतं तद्ब्रतम् ।४।

।।इनत एकनवंशः खण्डः।।

ाडिवंश : खण्ड :

नविनदष साम्नो वृणे पशर्व्मत्यग्नेरुगीथोऽनिरुक्तः प्रिापतेनिषरुक्तः सोमस्य मृदु श्लक्ष्णं वायोः श्लक्ष्णं बलवनदन्द्रस्य क्रौञ्चं बृहस्पतेरपर्ध्ान्तं वरुणस्य तान्सवाषिवो- पसेवेत वारुणं त्ेवेव विषयेत् ।१।

अमृततं्वं देवेभ्य आगायिीत्यागायेत्स्वधां नपतृभ्य आशां मिुष्येभ्यसूतृणोदकं पशुभ्यः स्वगं लोकं यिमिाायान्नमात्मि आगायिीते्येतानि मिसा ध्यायन्नप्रमिः सुतुवीत ।२।

सवे स्वरा इन्द्रस्यात्मिाः सवष ऊिाणः प्रिापतेरात्मिाः सवे स्पशाष मृत्योरात्मिास्तं यनद स्वरेषूपालभेतेन्द्र शरणं प्रपन्नोऽभूवं स त्वा प्रनत वक्ष्तीते्र्यिं बूरूयात् ।३।

अथ यदे्यिेमूिसूपालभेत प्रिापनत॰ □□ शरणं प्रपन्नोऽभूवं स त्वा प्रनत पेक्ष्तीते्र्यिं बूरूयादथ यदे्यि॰ □□ स्पशेषूपालभेत मृतुयु॰ □□ शरणं प्रपन्नोऽभूवं स त्वा प्रनत धक्ष्तीते्र्यिं बूरूयात् ।४।

सवे स्वरा घोषवन्तो बलवन्तो वक्तर्व्ा इनेद्रे बलं ददिीनत सवष ऊिणोऽग्रस्ता अनिरस्ता नववृता वक्तर्व्ाः प्रिापतेरात्मिां पररददिीनत सवे स्पशाष लेर्शिेनभनिनहता वक्तर्व्ा मृत्योरात्मिां पररहराणीनत ।५।

।।इनत द्वानवंशः खण्डः।।

त्रयोडवंश : खण्ड:

त्रयो धमषस्कन्धा यज्ञोऽध्ययिं दिानमनत प्रथमस्तप एव नद्वतीयो ब्रह्मिायाषिायषकुलवासी तृतीयोऽत्यन्तमात्मिामिायष- कुलेऽवसादयन्सवष एते पुण्यलोका भवद्धन्त ब्रह्मस॰ □□ स्थो- ऽमृतत्वमेनत ।१।

प्रिापनतलोकिाभ्यतपिभ्योऽनभतप्तेभ्यस्त्रयी नवद्या संप्रा- स्रविामभ्यतपिस्या अनभतप्ताया एतान्यक्षरानण संप्रास्रवन्त भूभुषवः स्वररनत ।२।

तान्यभ्यतपिभ्योऽनभतप्तेभ्य ॐकारः संप्रास्रविद्यथा शङ्किा सवाषनण पणाषनि संतृण्णान्येवमोंकारेण सवाष वाक्संतृणोंकार एवेद॰ □□ सवषमोंकार एवेद॰ □□ सवषम् । ३ ।

।।इनतं त्रयोनवंशः खण्डः।।

तुिडविंश : खण्ड:

ब्रह्मवानदिो वदद्धन्त यद्वसूिां प्रातः सवि॰ □□ रुिणां माध्यंनदि॰ □□ सविमानदत्यािां ि नवश्वेषां ि देविां तृतीयसविम् ।१ ।

क्व तनहष यिमािस्य लोक इनत स यस्तं ि नवद्यात्कथं कुयाषदथ नवद्वानुकुयाषत् ।२।

पुरा प्रातरुिवाकस्योपाकरणाज्जर्घिे गाहषपत्यस्योदङ्मुख उपनवश्य स वासव॰ □□ सामानभगायनत ।३।

लो३कद्वारमपावा३णू ३३ पश्येम त्वा वय॰ □□ रा ३३३३३ हु ३ म् आ ३३ ज्या ३ यो ३ आ ३२१११ इनत ।४।

अथ ि्िहोनत िमोऽग्नये पृनथवीनक्षते लोकनक्षते लोकं मे यिमािाय नवन्दैष वै यिमािस्य लोक एताद्धस्म ।५।

अत्र यिमािः परस्तादायुषः स्वाहापिनह पररघनमत्युक्त्वो- निष्नत तस्मै वसवः प्रातः सवि॰ □□ संप्रयच्छद्धन्त ।६।

पुरा माध्ंयंनदिस्य सविस्योपाकरणाज्जर्घािेाग्नीध्रीयस्योदङ्- मुख उपनवश्य स रीे॰ □□ सामानभगायनत ।७।

लो३कद्वारमपावा३णू ३३ पश्ेयेम त्वा वयं वैरा३३३३३ हु३म् आ३३ज्या३यो३आ३२१११ इनत ।८।

अथ ि◌ुहोनत ि◌मो वायवेऽन्तररक्षनक्षते लोकनक्षते लोकं मे यिमिााय नवनै्देष वै यिमिास्य लोक एताद्धस्म ।९।

अत्र यिमिाः परस्तादायुषः स्वाहापिनह पररघनमतुयुक्त्वो- निष्नत तस्ैमै रुिा माध्ंयंनदि॰ □□ सवि॰ □□ संप्रयच्छद्धन्त ।१०।

पुरा तृतीयसविस्योपाकरणाज्जर्घािेाहर्वीयस्योदङ्मुख उपनवश्य स आनदत्य॰ □□ स वैश्वदेव॰ □□ सामानभगायनत ।११।

लो३ कद्वारमपावा ३णू ३ ३पश्ेयेम त्वा वय॰ □□ स्वारा ३३३३३ हु३म् आ३३ ज्या३ यो ३ आ ३२१११ इनत ।१२।

आनदत्यमथ वैश्वदेवं लो३कद्वारमपावा३णू३३ पश्ेयेम त्वा वय॰ □□ सिाा३३३३३ हु३म् आ३३ ज्या३यो३आ ३२१११ इनत ।१३।

अथ ि◌ुहोनत ि◌म आनदत्ेयेभ्यि नवश्ेवेभ्यि देवेभ्यो नदनवनक्षद्धयो लोकनक्षद्धयो लोकं मे यिमिााय नवन्दत ।१४।

एष वै यिमिास्य लोक एतास्म्यत्र यिमिाः परस्तादायुषः स्वाहापहत पररघनमतुयुक्त्वोनिष्नत ।१५।

तस्मा आनदत्यिा नवश्ेवे ि◌ देवासूतृतीयसवि॰ □□ संप्रयच्छन्ेत्येष ह वै यज्ञस्य मात्रां वेद य एवं वेद य एवं वेद ।१६।

।।इनत ि◌तुनवंशः खण्डः।।

इडत डितीयोऽध्यायाः

तृतीयोऽध्याय :

प्रथम : खण्ड:

असौ वा आनदत्यो देवमधु तस्य द्यौरेव नतर्रिीव॰ □□ शो- ऽन्तररक्षमपूपो मरीयः पुत्राः ।१।

तस्य ये प्राञ्चो रश्मयस्ता एवास्य प्राच्यो मधिुाड्यः ऋि एव मधुकृत ऋग्वेद एव पुष्पं ता अमृता आपस्ता वा एता ऋिः ।२।

एतमृग्वेदमभ्यतप॰ □□ स्तस्यानभतप्तस्य यशस्ेति इद्धन्द्रयं वीयषमन्नाद्य॰ □□ रसोऽयित ।३।

तद्वयक्षरिदानदत्यमनभतोऽश्रयिद्वा एतद्यदेतदानदत्यस्य रोनहत॰ □□ रूपम् ।४।

।।इनत प्रथमः खण्डः।।

डितीय : खण्ड:

अथ येऽस्य दनक्षणा रश्मयस्ता एवास्य दनक्षणा मधिुाड्यो यिू॰ □□ ष्येव मधुकृतो यिुवेद एव पुष्पं ता अमृता आपः ।१।

तानि वा एतानि यिू॰ □□ ष्येतं यिुवेदमभ्यतप॰ □□ स्तस्या- नभतप्तस्य यशस्ेति इद्धन्द्रयं वीयषमन्नाद्य॰ □□ रसोऽयित ।२।

तद्वाक्षरिदानदत्यमनभतोऽ श्रयिद्वा एतद्यदेतदानदत्यस्य शुक्ल॰ □□ रूपम् ।३।

।।इनत नद्वतीयः खण्डः।।

तृतीय : खण्ड:

अथ येऽस्य प्रत्यञ्चो रश्मयस्ता एवास्य प्रतीच्यो मधिुाड्यः सामान्येव मधुकृतः सामवेद एव पुष्ंपं ता अमृता आपः ।१ ।

तानि वा एतानि सामान्येतॱ □□ सामवेदमभ्यतपॱ □□ स्तस्या- नभतप्तस्य यशसेति इद्धन्द्रयं वीयषमन्नाद्यॱ □□ रसोऽयित ।२।

तद्वयक्षरिदानदत्यमनभतोऽ श्रयिद्वा एतद्यदेतदानदत्यस्य कृष्णॱ □□ रूपम् ।३।

।।इनत तृतीयः खण्डः।।

तुिथि : खण्ड:

अथ येऽस्योदञ्चो रश्मयस्ता एवास्योदीच्यो मधिुाड्यो- ऽथवाषनङ्गरस एव मधुकृत इनतहासपुराणं पुष्ंपं ता अमृता आपः ।१ ।

ते वा एतेऽथवाषनङ्गरस एतनदनतहासपुराणमभ्यतपॱ □□ स्तस्या- नभतप्तस्य यशसेति इद्धन्द्रयं वीयषमन्नाद्यॱ □□ रसोऽयित ।२।

तद्वयश्थ्क्षरिदानदत्यमनभतोऽश्रयिद्वा एतद्यदेतदानदत्यस्य परं कृष्णॱ □□ रूपम् ।३।

।।इनत ितुथषः खण्डः।।

पञ्चम : खण्ड:

अथ येऽस्योर्ध्वाष रश्मयस्ता एवास्योर्ध्वाष मधिुाड्यो गुह्या एवादेशा मधुकृतो ब्रह्मैव पुष्ंपं ता अमृता आपः ।१।

ते वा एते गुह्या आदेशा एतद्ब्रह्माभ्यतपॱ □□ स्तस्यानभतप्तस्य यशसेति इद्धन्द्रयं वीयषमन्नाद्यॱ □□ रसोऽयित ।२।

तद्वयक्षरिदानदत्यमनभतोऽश्रयिद्वा एदद्यदेतदानदत्यस्य मध्येये क्षोभत इव ।३।

ते वा एते रसिााॱ □□रसा वेदा नह रसासेतेषामेते रसास्तानि वा एतान्यमृतिाामममृतानि वेदा ह्यमृतासेतेषामेतान्यमृतानि ।४।

।।इनत पञ्चमः खण्डः।।

षष्ठ : खण्ड:

तद्यत्प्रथमममृतं तद्वसव उपिीवन्त्यनग्निा मुखिे ि वै देवा अश्नद्धन्त ि नपबन्त्येतदेवामृतं दृष्वा तृप्यद्धन्त ।१।

त एतदेव रूपमनभसंनवशन्त्येतस्मिूपादुद्यद्धन्त ।२।

स य एतदेवममृतं वेद वसूामेवैको भूत्वानग्नैव मुखैतदेवामृतं दृष्वा तृप्यनत स एतदेव रूपमनभसंनवशत्ेये- तस्मिूपादुदेनत ।३।

स यावदानदत्यः पुरस्तादुदेता पिादस्तमेता वसूामेव तावदानधपत्य॰ □□ स्वाराज्ं य पयेता ।४।
।।इनत षष्ः खण्डः।।

सप्तम : खण्ड:

अथ यनद्वतीयममृतं तििु उपिीवन्तीन्द्रेण मुखेि वै देवा अश्नद्धन्त ि नपबन्त्येतदेवामृतं दृष्वा तृप्यद्धन्त ।१।

त एतदेव रूपमनभसंनवशन्त्येतस्मिूपादुद्यद्धन्त ।२।

स य एतदेवममृतं वेद रुिाणामेवैको भूत्वेन्द्रेणैव मुखैतदेवामृतं दृष्वा तृप्यनत स एतदेव रूपमनभसंनवशत्ेये- तस्मिूपादुदेनत ।३।

स यावदानदत्यः पुरस्तादुदेता पिादस्तमेता नद्वस्तावद्दनक्षणत उदेतोिरतोऽस्तमेता रुिाणामेव तावदानधपत्य॰ □□ स्वाराज्ं य पयेता ।४।

।।इनत सप्तम: खण्ड:।।

अष्टम : खण्ड:

अथ यिृतीयममृतं तदानदत्या उपिीवद्धन्त वरुणेि मुखेि वै देवा अश्नद्धन्त ि नपबन्त्येतदेवामृतं दृष्वा तृप्यद्धन्त ।१।

त एतदेव रूपमनभसंनवशन्त्येतस्मिूपादुद्यद्धन्त ।२।

स य एतदेवममृतं वेदानदत्यािामेवैको भूत्वा वरुणेिैव मुखैतदेवामृतं दृष्वा तृप्यनत स एतदेव रूपमनभसंनवशत्ेये- तस्मिूपादुदेनत ।३।

स यावदानदत्यो दनक्षणत उदेतोिरतोऽस्तमेता नद्वस्ता- वत्पिादुदेता पुरस्तादस्तमेतानदत्यािामेव तावदानधपत्य॰ □□ स्वाराज्ं य पयेता ।४।

।।इनत अष्टमः खण्डः।।

नवम : खण्ड:

अथ यच्चतुथषममृतं तन्मरुत उपीवद्धन्त सोमेि मुखेि ि वै देवा अश्नद्धन्त ि नपबन्त्येतदेवामृतं दृष्वा तृप्यद्धन्त ।१।

त एतदेव रूपमनभसंनवशन्त्येतस्मािूपादुद्यद्धन्त ।२।

स य एतदेवममृतं वेद मरुतामेवैको भूत्वा सोमेिैव मुखेिैतदेवामृतं दृष्वा तृप्यनत स एतदेव रूपमनभसंनवशत्येि- तस्मािूपादुदेनत ।३।

स यावदानदत्यः पिादुदेता पुरस्तादस्तमेता नद्वस्तावदुिरत उदेता दनक्षणतोऽस्तमेता मरुतामेव तावदानधपत्य॰ □□ स्वाराज्यं पयेता ।४।

।।इनत िवमः खण्डः।।

दशम : खण्ड:

अथ यत्पञ्चमममृतं तत्साध्या उपीवद्धन्त ब्रह्मणा मुखेि ि वै देवा अश्नद्धन्त ि नपबन्त्येतदेवामृतं दृष्वा तृप्यद्धन्त । १ ।

त एतदेव रूपमनभसंनवशन्त्येतस्मािूपादुद्यद्धन्त ।२।

स य एतदेवममृतं वेद साध्यािामेवैको भूत्वा ब्रह्मणैव मुखेिैतदेवामृतं दृष्वा तृप्यनत स एतदेव रूपमनभसंनवशत्येि- तस्मािूपादुदेनत ।३।

स यावदानदत्य उिरत उदेता दनक्षणतोऽस्तमेता नद्वस्तावदूर्ध्व उदेतावाषगस्तमेता साध्यािामेव तावदानधपत्य॰ □□ स्वाराज्यं पयेता ।४।

।।इनत दशमः खण्डः।।

एकादश : खण्ड:

अथ तत ऊर्ध्व उदेत्य िैवोदेता िास्तमेतैकल एव मध्ये स्थाता तदेष श्लोकः ।१।

ि वै तत्र ि निम्लोि िोनदयाय कदाि । देवास्तेिाहि॰ □□ सत्येि मा नवरानधनष ब्रह्मणेनत ।२।

ि ह वा अस्मा उदेनत ि निम्लोनत सकृनद्दवा हैवास्मै भवनत य एतामेवं ब्रह्मोपनिषदं वेद ।३।

तद्धैतद्ब्रह्मा प्रिापतय उवाि प्रिापनतमषिवे मिुः प्रिाभ्यस्तद्धैतदुद्दालकायारुणये ज्येष्ठाय पुत्राय नपता ब्रह्म प्रोवाि ।४।

इदं वाव तज्ज्येष्ाय पुत्राय नपता ब्रह्म प्रबूरूयात्प्रणाय्याय वान्ेतेवानसै ।५।

ान्यिसै्मै कसै्ामैै यद्यप्यस्मा इमामद्भद्धः पररगृहीतां धिस्य पूणां दद्यादेतदेव ततो भूय इत्ेयेतदेव ततो भूय इनत ।६।

।।इनत एकादशः खण्डः।।

ाादिशः खण्ड :

गायत्री वा इदं॰ □□ सवं भूतं यनददं नंकं वागै्वै गायत्री वाग्वा इद॰ □□ सवं भूतं गायनत ि त्रायते ि । १।

या वै सा गायत्रीयं वाव सा येयं पृनथव्र्या॰ □□ हीद॰ □□ सवं भूतं प्रनतनष्तमेतामेव ाानतशीयते ।२।

या वै सा पृनथवीयं वाव सा यनददमद्धस्मनुपुरुषे शरीरमद्धस्मन्ीमे प्राणाः प्रनतनष्ता एतदेव ाानतशीयन्ेते ।३।

यदै्वै ततुपुरुषे शरीरनमदं वाव तद्यनददमद्धस्मन्नन्तः पुरुषे हृदयमद्धस्मन्ीमे प्राणाः प्रनतनष्ता एतदेव ाानतशीयन्ेते ।४।

सैषा ाितुष्पदा षिूनवधा गायत्री तदेतदृाभ्यिूक्तम् ।५।

ताविास्य मनहमा ततो ज्याया॰ □□ ि पूरुषः । पादोऽस्य सवाष भूतानि नत्रपादस्यामृतं नदवीनत ।६।

यदै्वै तद्ब्रह्ेमेतीदं वाव तद्योयं बनहधाष पुरुषादाकाशो यो वै स बनहधाष पुरुषादाकाशः ।७।

अयं वाव स योऽयमन्तः पुरुष आकाशो यो वै सोऽन्तः पुरुष आकाशः ।८।

अयं वाव स योऽयमन्तहृषदय आकाशस्तदेततूपूणषमप्रवनतष पूणाषमप्रवनतषीि॰ □□ नश्रयं लभते य एवं वेद ।९।

।।इनत द्वादशः खण्डः।।

त्रयोदश : खण्ड :

तस्य ह वा एतस्य हृदयस्य पञ्च देवसुषयः स योऽस्य प्राङ्सुनषः स प्राणस्तच्चकुषुः स आनदत्यस्तदेर्तिेोऽन्ना- द्यनमतुयुपासीत तिेस्व्न्नादो भवनत य एवं वेद । १ ।

अथ योऽस्य दनक्षणः सुनषः स व्र्ास्तिच्छोत्र॰ □□ स िन्द्रमास्तदेतच्छरिी यशिैतुयुपासीत श्रीमान्यशस्वी भवनत य एवं वेद ।२।

अथ योऽस्य प्रत्यङ्सुनषः सोऽपिाः सा वाक्सो- ऽनग्नस्तदेतद्ब्रह्मविषसमन्नाद्यनमतुयुपासीत ब्रह्मविषस्यत्रादो भवनत य एवं वेद ।३।

अथ योऽस्योदङ्सुनषः स समिास्तन्मिः स पिषन्य- स्तदेतत्कीनतषि रुवुनष्टितुयुपासीत कीनतषमान्नुवुनष्टमान्भवनत य एवं वेद ।४।

अथ योऽस्योर्ध्वः सुनषः स उदिाः स वायुः स आकाशस्तदेतर्दिो महितुयुपासीतिौस्वी महस्वान्भवनत य एवं वेद ।५।

ते वा एते पञ्च ब्रह्मपुरुषाः स्वगषस्य लोकस्य द्वारपाः स य एतिोवं पञ्च ब्रह्मपुरुषान्स्वगषस्य लोकस्य द्वारपिोदास्य कुले वीरो ियते प्रनतपद्यते स्वगं लोकं य एतिोवं पञ्च ब्रह्मपुरुषान्स्वगषस्य लोकस्य द्वारपिोद ।६।

अथ यदतः परो नदवो ज्योनतदीप्यते नवश्वतः पृष्ठेषु सवषतः पृष्ठेष्विुमेषूिमेषु लोकेद्धष्वदं वाव तद्यनददमद्धस्मन्नन्तः पुरुषे ज्योनतः ।७।

तस्यैषा दृनष्टयषत्रैतदद्धस्मञ्छरीरे स˘ ☐☐स्पर्शेिद्धष्णमिां नर्विाानत तस्यैषा शुरुनतयषत्रैतत्कणाषवनपगृह्य र्निदनमव िदथुररवाग्नेरेरव ज्वलत उपशृणोनत तदेतदृष्टं ि शुरुतं ितुयुपासीत िकुषुष्यः शुरुतो भवनत य एवं वेद यएवं वेद ।८।

।।इनत त्रयोदशः खण्डः।।

तुिदिश : खण्डः

सवं खद्धिदं ब्रह्म तज्जलानिनत शान्त उपासीत । अथ खलु क्रतुमयः पुरुषो यथाक्रतुरद्धस्माँल्लोके पुरुषो भवनत तथेतः प्रेत्य भवनत स क्रतुं कुवीत ।१।

मिोमयः प्राणशरीरो भारूपः सत्यसंकल्प आकाशात्मा सवषकमाष सवषकामः सवषगन्धः सवषरसः सवषनमदमभ्यिाो- ऽवाक्यिादरः ।२।

एष म आत्मान्तहृदयेऽणीयान्त्रीहेवाष यवाद्वा सषषपाद्वा श्यामाकाद्वा श्यामाकतण्डुलाद्वैष म आत्मान्तहृषदये ज्यायानूपृनथर्व्या ज्यायिान्तररक्षाज्ज्यायाद्धन्दवो ज्यायिोभ्यो लोकेभ्यः ।३।

सवषकमाष सवषकामः सवषगन्धः सवषरसः सवषनमद- मभ्यिाोऽवाक्यिादर एष म आत्मान्तहृषदय एतद्ब्रह्मैतनमतः प्रेत्यानभसंभनवतास्मीनत यस्य स्यादिा ि नवनिनकत्सास्तीनत ह स्माह शाद्धण्डल्यः शाद्धण्डल्यः ।४।

।।इनत ितुदषशः खण्डः।।

पञ्चदश: खण्ड :

अन्तररक्षोदरः कोशो भूनमबुध्नो ि ीयषनत नदशो ह्यस्य स्रक्तयो द्यौरस्योिरं नबल् स एष कोशो वसुधा- स्तद्धस्मन्द्विश्वनमद॰ □□ नश्रतम् ।१।

तस्य प्रािी नदग्जुहूिाषम सहमाा िम दनक्षणा राज्ञी िम प्रतीिी सुभूता िमोदीिी तासां वायुवषत्सः स य एतमेवं वायुं नदशां वत्सं वेद ि पुत्ररोद॰ □□ रोनदनत सोऽहमेतमेवं वायुं नदशां वत्सं वेद मा पुत्ररोद॰ □□ रुदम् ।२।

अररष्टं कोशं प्रपद्येऽमुािमुािमुा प्राणं प्रपद्येऽमुािमुािमुा भूः प्रपद्येऽमुािमुािमुा भुवः प्रपद्येऽमुािमुािमुा स्वः प्रपद्येऽमुािमुािमुा ।३।

स यदवोिं प्राणं प्रपद्य इनत प्राणो वा इद॰ □□ सवं भूतं यनददं नंकं तिमेव तत्प्रापद्धत्स ।४।

अथ यदवोिं भूः प्रपद्य इनत पृनथवीं ्प्रपद्येऽन्तररक्षं प्रपद्ये नदवं प्रपद्य इत्येव तदवोिम् ।५।

अथ यदवोिं भुवः प्रपद्य इत्यनग्नं प्रपद्ये वायुं प्रपद्य आनदत्यं प्रपद्य इत्येव तदवोिम् ।६।

अथ यदवो॰ □□ स्वः प्रपद्य इत्यृग्वेदं प्रपद्ये युवेदं प्रपद्ये सामवेदं प्रपद्य इत्येव तदवोिं तदवोिम् ।७।

।।इनत पञ्चदशः खण्डः।।

षोिश:खण्ड :

पुरुषो वाव यज्ञस्तस्य यानि ितुनवष॰ □□ शनत वषाषनण तत्प्रातः सवनं ितुनवष॰ □□ शत्यक्षरा गायत्री गायत्रं प्रातः सवनं तदस्य वसवोऽन्वायत्ताः प्राणा वाव वसव एते हीद॰ □□ सवं वासयद्धन्त ।१।

तं िेदेतद्धस्मियनस नंकंनिदुपतपेत्स बूरूयात्प्राणा वसव इदं मे प्रातः सवनं माध्यंनद॰ □□ सवनमनुसंतनुतेनत माहं प्राणानां वसूनां मध्ये यज्ञो नवलोप्सीयेत्युद्धैव तत एत्यगदो ह भवनत ।२।

अथ यानि ितुिन्वारर॰ □□ शद्वषाषनण तन्माध्यंनद॰ □□ सवनं ितुिन्वारर॰ □□ शदक्षरा नत्रष्टुप्त्रैष्टुभं माध्यंनद॰ □□ सवनं तदस्य रुद्रा अन्वायत्ताः प्राणा वाव रुद्रा एते हीद॰ □□ सवष॰ □□ रोदयद्धन्त ।३।

तं िदेतद्धस्मियनस नंकंनिदुपतपेत्स बूरूयात्प्राणा रुि इदं मे माध्यंनदि॰ □□ सविं तृतीयसविमुिसंतुितेनत माहं प्राणिाा॰ □□ रुिाणां मध्ेये यज्ञो नवलोप्सीयेतुिुिैव तत एत्यगदो ह भवनत ।४।

अथ यान्यष्टिात्वारर शद्वषाषनण तृतीयसविमष्टिात्वारर॰ □□ शद- क्षरा िगती िागतं तृतीयसविं तदस्यानदत्या आियिः प्राणा वावानदत्या एते हीद॰ □□ सवषमाददते ।५।

तं िदद्धस्मियनस नंकंनिदुपतपेत्स बूरूयात्प्राणा आनदत्या इदं मे तृतीयसविमायुरुिसंतुितेनत माहं प्राणिाामानदत्यिाां मध्ेये यज्ञो नवलोप्सीयेतुिुिैव तत एत्यगदो हैव भवनत ।६।

एति स्म वै तनद्वद्विाह मनहदास ऐतरेयः स नकं म एतदुपतपनस योऽहिमिे ि प्रेष्यामीनत स ह षिोशं वषषशत- मीवत्प्र ह षिोशं वषषशतं िीवनत य एवं वेद ।७।

।।इनत षिोशः खण्डः।।

सप्तदश : खण्ड:

स यदनशनशषनत यद्धत्पपासनत यन्न रमते ता अस्य दीक्षाः ।१।

अथ यदश्नानत यद्धत्पबनत यिमते तदुपसदैरेनत ।२।

अथ यिसनत यज्जक्षनत यन्मैथुिं िरनत सुतुतशसै्त्रैरेव तदेनत ।३।

अथ यिपो दािमािषवमनह॰ □□ सा सत्यििनमनत ता अस्य दनक्षणाः ।४।

तस्मादाहुः सोष्यत्यसोष्ेटेनत पुिरुत्पादिमेवास्य तन्मरण- मेवावभृथः ।५।

तद्ैवैतद्घोर आनङ्गरसः कृष्णाय देवकीपुत्रायोक्त्वो- विाानपपास एव स बभूव सोऽन्तवेलायामेतत्त्रयं प्रनतपद्येतानक्षतमस्यच्युतमनस प्राणस॰ □□ नशतमसीनत तत्ैरैते द्वे ऋिौ भवतः ।६।

आनदत्प्रत्स्य रेतसः । उद्वयं तमसस्परर ज्योनतः पश्यन्त उिर॰ □□ स्वः पश्यन्त उिरं देवं देवत्रा सूयषमगन्म ज्योनतरुिमनमनत ज्योनतरुिमनमनत ।७।

।।इनत सप्तदशः खण्डः।।

अष्टादश : खण्ड:

मिो ब्रह्ेमेतुयुपासीतेत्यध्यात्ममथानधदैवतमाकाशो ब्रह्ेमेतुयु-भयमानदष्ंटं भवत्यध्यात्ंमं िानधदैवतं ि ।१।

तदेतच्चतुष्पाद्ब्रह्म वाक्पादः प्राणः पादिकुषुः पादः श्रोत्रं पाद इत्यध्यात्ममथानधदैवतमनग्नः पादो वायुः पाद आनदत्यः पादो नदशः पाद इतुयुभयमेवानदष्टं भवत्यध्यात्मं िैवानधदैवतं ि ।२।

वागेव ब्रह्मणितुथषः पादः सोऽनग्निा ज्योनतषा भानत ि तपनत ि भानत ि तपनत ि कीत्याष यशसा ब्रह्मविषसिै य एवं वेद ।३।

प्राण एव ब्रह्मणितुथषः पादः स वायिुा ज्योनतषा भानत ि तपनत ि भानत ि तपनत ि कीत्याष यशसा ब्रह्मविषसिै य एवं वेद ।४।

किुषुरेव ब्रह्मणितुथषः पादः स आनदत्येि ज्योनतषा भानत ि तपनत ि भानत ि तपनत ि कीत्याष यशसा ब्रह्मविषसिै य एवं वेद ।५।

श्रोत्रमेव ब्रह्मणितुथषः पादः स नदद्भग्भथ्योनतषा भानत ि तपनत ि भानत ि तपनत ि कीत्याष यशसा ब्रह्मविषसिै य एवं वेद य एवं वेद ।६।

।।इनत अष्टादशः खण्डः।।

एकोनडवंश : खण्डः

आनदत्यो ब्रह्मेत्यादेशस्तस्योपर्वाख्यािमसदेवेदमग्र आसीत्। तत्सदासीत्समभविदाण्डं निरवतषत तत्संवत्सरस्य मात्रामशयत तनन्नरनभद्यत ते आण्डकपाले रितं ि सुवणं िाभवताम् ।१।

तद्यिित॰ □□ सेयं पृनथवी यत्सुुवणष॰ □□ सा द्यौयषज्जरायु ते पवषता यदुल्ब॰ □□ समेघो िीहारो या धमियस्ता िद्यो यद्वासे्तेयमुदक॰ □□ स समिुः ।२।

अथ यिदियत सोऽसावानदत्यसं्तं िायमिां घोषा उलूलवोऽूदिनतष्न्सवाषनण ि भूतानि सवे ि कामास्तस्मा- िस्योदयं प्रनत प्रत्यायिं प्रनत घोषा उलूलवोऽूनिष्ठन्त सवाषनण ि भूतानि सवे ि कामाः ।३।

स य एतमेवं नवद्विानदत्यं ब्रह्मेतुयुपासे्तेऽभ्याशो ह यदिे॰ □□ साधवो घोषा आ ि गचे्छेयुरुप ि िििनेरनििन्नेरि् ।४।

।।इनतएकिोनवंशः खण्डः।।

इडत तृतीयोऽध्यायाः

तुिथोऽध्याय:

प्रथम : खण्ड:

ािशुिरुनतहष पौत्रायण: श्रिादेयो बहुदायी बहुपाक्य आस स ह सवषत आवसथान्मापयांक्रिरे सवषत एव मेऽन्नमत्स्यन्तीनत ।१।

अथ ह˘ □□ सा निशायामनतपेतुस्तिैव˘ □□ हू˘ □□ सोहू˘ □□ समभ्युवाद हो होऽनय भल्लाक्ष भल्लाक्ष ािशुिरुते: पौत्रायणस्य समं नदवा ज्योनतरातत तन्मा प्रसाक्षीस्तत्त्वा मा प्रधाक्षीररनत ।२।

तमु ह पर: प्रत्युवाि कम्वर एिमैतत्सन्त˘ □□ सयुग्विानमव रैक्वमाते्थेनत यो ि ु कथ˘ □□ सयुग्वा रैक्व इनत ।३।

यथा कृतायनवनितायाधरेया: संयन्त्येवमिे˘ □□ सवं तदनभ- समैनत यद्ध ं त्कि प्रि: साधु कुवषद्धन्त यस्तदे्वेद यत्स वेद स मयैतदुक्त इनत ।४।

तदु ह ििाशुिरुनत: पौत्रायण उपशुश्राव स ह संनिहिा एव क्षिारमुविाङ्गारे ह सयुग्विानमव रैक्वमाते्थेनत यो ि ु कथ˘ □□ सयुग्वा रैक्व इनत ।५।

यथा कृतायनवनितायाधरेया: संयन्त्येवमिे˘ □□ सवं तदनभ- समैनत यद्ध ं त्कि प्रि: साधु कुवषद्धन्त यस्तदे्वेद यत्स वेद स मयैतदुक्त इनत ।६।

स ह क्षिाद्धिष्य ििानवदनमनत प्रते्येयाय त˘ □□ होवाि यत्रारे ब्राह्मणस्यिोषणा तदिेमचे्छेनत ।७।

सोऽधस्ताच्छकटस्य पामिां कषमाणमुपोपनववेश त˘ □□ हाभ्युवाद त्वं ि ु भगव: सयुग्वा रैक्व इत्यह˘ □□ ह्यरा३ इनत ह प्रनतिजे्ञे स ह क्षिानवदानमनत प्रते्येयाय ।८।

।।इनत प्रथम: खण्ड:।।

डितीय : खण्ड :

तदु ह ििाशुिरुनत: पौत्रायण: षट्शतानि गवां निष्कमश्वतरीरथं तदादाय प्रनतिक्रमे त˘ □□ हाभ्युवाद ।१।

रैक्वेमानि षट्शतानि गवामयं निष्कोऽयमश्वतरीरथोऽ् मि एतां भगवो देवता॰ □□ शानध यां देवतामुपास्स इनत ।२।

तमु ह परः प्रतुयुविााह हारेत्वा शिू तवैव सह गोनभरद्धस्त्वनत तदु ह पुिरेव िािशुरुनतः पौत्रायणः सहस्रं गवां निष्कमश्वतरीरथं दुनहतरं तदादाय प्रनतिक्रमे ।३।

त॰ □□ हाभुयुवाद रैक्वेद॰ □□ सहस्रं गवामयं निष्कोऽयमश्वतरीरथ इयं िायायं ग्रामो यद्धस्मन्नास्सेऽर्वि मा भगवः शाधीनत ।४।

तस्या ह मुखमुपोद्गृह्णनुनुर्िवािाहारेमाः िर्िशूैव मुखेिा- ऽऽलापनयष्यथा इनत ते हैते रैक्वपणाष ामि महावृषेषु यत्रास्मा उवास स तस्मै होविा ।५।

।।इनत नद्वतीयः खण्डः।।

तृतीय : खण्डः

वायुवाषव संवर्गो यदा वा अनग्नरुद्वायनत वायुमेवाप्येनत यदा सूयोऽस्तमेनत वायुमेवाप्येनत यदा न्द्रिोऽस्तमेनत वायुमेवा- प्येनत ।१ ।

यदाप उच्छुष्यद्धन्त वायुमेवानपयद्धन्त वायुहोवैतान्सवाष- न्सवृङ्क्त इत्यनधदैवतम् ।२।

अथाध्यात्मं प्राणो वाव संवगषः स यदा स्वनपनत प्राणमेव वागप्येनत प्राण॰ □□ िकुषुः प्राणं श्रोत्रं प्राणं मिः प्राणो ह्येवैतान्सवाष- न्संवृङ्क्त इनत ।३।

तौ वा एतौ द्वौ संवर्गो वायुरेव देवेषु प्राणः प्राणेषु ।४।

अथ ह शिौकं ि कापेयमनभप्रताररणं ि काक्षसेनिं पररनवष्यमाणौ ब्रह्मिारी नबनभक्षे तस्मा उ ह ि ददतुः ।५।

स होविा महात्मिितुरो देव एकः कः स िगार भुविस्य गोपास्तं कापेय िानभपश्यद्धन्त मत्याष अनभप्रताररन्बहुधा वसन्तं यस्मै वा एतदन्नं तस्मा एतन्न दिनमनत । ६ ।

तदु ह शिौकः कापेयः प्रनतर्िमाः प्रत्येयायात्मा देविाां िनिता िप्रिाा नहरण्यद् ष्टरो बभसोऽसूररमषहान्तमस्य मनहमा- माहुरिद्यमािो यदिन्नमीनत वै वयं ब्रह्मिाररनेनेदमुपास्महे दिास्मै नभक्षानमनत ।७।

तस्मा उ ह ददुस्ते वा एते पञ्चान्ये पञ्चान्ये दश सन्तस्ततकृतं तस्मात्सवाषसु नदक्ष्वन्नमेव दश कृत॰ □□ सैषा नवरािन्नादी तयेद॰ □□ सवं दृष्ट॰ □□ सवषमस्येदं दृष्टं भवत्यन्नादो भवनत य एवं वेद य एवं वेद ।८।

।।इनत तृतीयः खण्डः।।

तुिथि : खण्ड:

सत्यकामो ह िाबालो िबालां मातरमामन्त्यांक्रिरे ब्रह्मियं भवनत नववत्स्यानम नंकंगोत्रो हिमस्मीनत ।१।

सा हैिमुवाि िाहमेतद्वेद तात यद्गोत्रस्त्वमनस बह्वहं िरन्ती पररिाररणी यौवने त्वामलभे साहमेतन्न वेद यद्गोत्रस्त्वमनस िबाला तु िामाहमद्धस्म सत्यकामो िाम त्वमनस स सत्यकाम एव िाबालो ब्रवीथा इनत ।२।

स ह हाररद्रुमतं गौतममेत्योवाि ब्रह्मियं भगवनत वत्स्याम्युपेयां भगवन्तनमनत ।३।

त॰ □□ होवाि नंकंगोत्रो िु सोम्यासीनत स होवाि िाहमेतद्वेद भो यद्गोत्रोऽहमस्म्यपृच्छं मातर॰ □□ सा मा प्रत्यब्रवीद्बह्वहं िरन्ती पररिाररणी यौवने त्वामलभे साहमेतन्न वेद यद्गोत्रस्त्वमनस िबाला तु िामाहमद्धस्म सत्यकामो िाम त्वमसीनत सोऽह॰ □□ सत्यकामो िाबालोऽद्धस्म भो इनत ।४।

त॰ □□ होवाि िैतदब्राह्मणो नववक्तुमहषनत सनमध॰ □□ सोम्याहरोप त्वा िेष्ये ि सत्यादगा इनत तमुपनीय कृशानामबलानां ितुः शता गा निराकृत्योवािेमाः सोम्यािुसंव्रिेनत ता अनभप्रस्थापयन्नुवाि नासहस्रेणावतेयेनत स ह वषषगणं प्रोवास ता यदा सहस्र॰ □□ संपेदुः ।५।

।।इनत ितुथषःखण्डः।।

पञ्चम : खण्ड:

अथ हैिमृषभोऽभ्युवाद सत्यकाम३ इनत भगव इनत ह प्रनतशुश्राव प्राप्ताः सोम्य सहस्र स्मः प्रापय न आिायष- कुलम् ।१ ।

ब्रह्मणि ते पादं ब्रवाणीनत ब्रवीतु मे भगवानिनत तस्मै होवाि प्रािी नदक्कला प्रतीिी नदक्कला दनक्षणा नदक्कलोदीिी नदक्कलैष वै सोम्य ितुष्कलः पादो ब्रह्मणः प्रकाशवान्नाम ।२।

स य एतमेवं नवद्वा॰ □□ ितुष्कलं पादं ब्रह्मणः प्रकाशवानित्युपास्ते प्रकाशवािद्धस्माँल्लोके भवनत प्रकाशवतो ह लोकाञ्जयनत य एतमेवं नवद्वा॰ □□ ितुष्कलं पादं ब्रह्मणः प्रकाशवानित्युपास्ते ।३।

।।इनत पञ्चमः खण्डः।।

षष्ठ : खण्ड:

अनग्नष्टे पादं वक्तेनत स ह श्वोभूते गा अनभप्रस्थापयांिकार ता यत्रानभ सायं बभूवुस्तत्रानग्नमुपसमाधाय गा उपरुध्य सनमधमाधाय पिादग्नेः प्राङ्कुपोपनववेश ।१।

तमनग्नरभ्युवाद सत्यकाम३ इनत भगव इनत ह प्रनतशुश्राव ।२।

ब्रह्मण: सोम्य ते पादं ब्रवाणीनत ब्रवीत् मे भगवानिनत तसै्मै होविा पृनथवी कलान्तररक्षं कला द्यौः कला समुिः कलैष वै सोम्य ितुष्कलः पादो ब्रह्मणोऽन्तिवान्नाम ।३।

स य एतमेवं नवद्वा॰ □□ तुिष्कलं पादं पासे्तेऽन्तिविाद्धस्माँल्लोके भवत्यिन्तवतो ब्रह्मणोऽन्तिवानितुयु- ह लोकाञ्जयनत य एतमेवं नवद्वा॰ □□ ितुष्कलं पादं ब्रह्मणोऽन्तिवानितुयुपासे्ते ।४।

।।इनत षष्: खण्डः।।

सप्तम : खण्ड:

ह॰ □□ ससे्ते पादं वक्ेतेनत स ह श्वोभूते गा अनभप्रस्थापयांकिार ता यत्रानभ सायं बभूवुस्तत्रानग्नमुपसमाधाय गा उपरुध्य सनमधमाधाय पिादग्ेनेः प्राङ्कुपोपनववेश ।१।

ता॰ □□ ह॰ □□ स उपनिपत्याभ्युवाद सत्यकाम३ इनत भगव इनत ह प्रनतशुश्राव ।२।

ब्रह्मणः सोम्य ते पादं ब्रवाणीनत ब्रवीतु मे भगवानिनत तसै्मै होविाानग्नः कला सूयषः कला िन्द्रः कला नवद्युत्कलैष वै सोम्य ितुष्कलः पादो ब्रह्मणो ज्योनतिान्नाम ।३।

स य एतमेवं नवद्वा॰ □□ ितुष्कलं पादं ब्रह्मणो ज्योनतिानितुयुपासे्ते ज्योनतिाद्धिाद्धस्माँल्लोके भवनत ज्योनतितो ह लोकाञ्जयनत य एतमेवं नवद्वा ितुष्कलं पादं ब्रह्मणो ज्योनतिानितुयुपासे्ते ।४।

।।इनत सप्तमः खण्डः।।

अष्टम : खण्ड:

मद्गुषे्टे पादं वक्ेतेनत स ह श्वोभूते गा अनभप्रस्थापयांकिार ता यत्रानभ सायं बभूवुस्तत्रानग्नमुपसमाधाय गा उपरुध्य सनमधमाधाय पिादग्ेनेः प्राङ्कुपोपनववेश ।१।

तं मद्गुरुपनिपत्याभ्युवाद सत्यकाम३ इनत भगव इनत ह प्रनतशुश्राव ।२।

ब्रह्मणः सोम्य ते पादं ब्रवाणीनत ब्रवीतु मे भगवानिनत तसै्मै होविा प्राणः कला िकुषुः कला श्रोत्रं कला मिः कलैष वै सोम्य ितुष्कलः पादो ब्रह्मण आयतिवान्नाम ।३।

स य एतमेवं नवद्वा॰ □□□तुष्कलं पादं ब्रह्मण आयतिवा- नितुयुपास्त आयतिविाद्धस्माँल्लोके भवत्यायतिवतो ह लोकाञ्जयनत य एतमेवं नवद्वा॰ □□ ितुष्कलं पादं ब्रह्मण आयतिवा- नितुयुपासे्ते ।४।

।।इनतं अष्टमः खण्डः।।

नवम ख़्ण्ड :

प्राप हिाायषकुलं तमिाायोऽभ्युवाद सत्यकाम३ इनत भगव इनत ह प्रनतशुश्राव ।१।

ब्रह्मनवनदव वै सोम्य भानस को ि्ु त्वािुशशासेत्यने्ये मिुषे्येभ्य इनत ह प्रनतिजे्ञे भगवा से्त्वेव मे कामे बूरूयात् ।२।

शु्रुत ँ □□ होव मे भगवद्दृशेभ्य िआिाािषेव नवद्या नवनदता सानधषं् प्रापतीनत तसै्मै हैतदेवोवािात्र ह निंकंिि वीयायेनत वीयायेनत ।३।

।।इनत िवमः खण्डः।।

दशम : खण्ड :

उपकोसलो ह वै कामलायिः सत्यकामे िाबाले ब्रह्मियषमुवास तस्य ह द्वादश वषाषण्यग्नीन्परििरिार स ह स्मान्यािने्तेवानसिः समावतषयस्त ँ □□ ह सै्मैव ि समावतषयनत ।१।

तं िायोवाि तप्तो ब्रह्मिारी कुशलमग्नीन्परििरिारीन्मा त्वाग्नयः पररप्रिावोबूरूह्यस्मा इनत तसै्मै हाप्रोच्यैैव प्रवासांिक्रे ।२।

स ह व्ािनधिानशतुं दधे तमिाायषािायोवाि ब्रह्मािररन्नशाि नंकं ि्ु िाश्नासीनत स होवाि बहव इमेऽद्धस्मनुपुरुषे कामा िाित्यया व्ािनधनभः प्रनतपूणोऽद्धस्म िानशष्यामीनत ।३।

अथ हाग्नयः समूनदरे तप्तो ब्रह्मिारी कुशलं िः पयषािरिीन्तासै्मै प्रब्रवामेनत तसै्मै हिोिुः प्राणो ब्रह्म कं ब्रह्म खं ब्रहे्मेनत ।४।

स होवाि नविािाम्यहं यत्प्राणो ब्रह्म कं ि तु खं ि ि नविाामीनत ते हिोियषद्वाव कं तदेव खं यदेव खं तदेव कनमनत प्राणं ि हासै्मै तदाकाशं िोिुः ।५।

।।इनत दशमः खण्डः।।

एकादश ख़्ण्ड :

अथ हिं गाहषपत्योऽिुशिशास पृनथव्र्ग्नरन्नमानदत्य इनत य एष आनदते्ये पुरुषो दृश्यते सोऽहमद्धस्म स एवाहमस्मीनत ।१।

स य एतमेवं नवद्विापासे्तेऽपहते पापकृत्यां लोकी भवनत सवषमायुरेनत ज्योग्जीवनत ािस्यावरपुरुषाः क्षीयन्त उप वयं तं भुञ्जामोऽद्धस्म˘ □□ ि लोकेऽमुष्द्धि˘ □□ ि य एतमेवं नवद्विापासे्ते ।२।

।।इनत एकादशः खण्डः।।

ादिश : खण्ड:

अथ हैमिाहायषापिोऽुशिशासापो नदशो िक्षत्रानण िन्द्रमा इनत य एष िन्द्रमनस पुरुषो दृश्यते सोऽहमद्धस्म स एवाहमस्मीनत ।१।

स य एतमेवं नवद्विापासे्तेऽपहते पापकृत्यां लोकी भवनत सवषमायुरेनत ज्योज्जीवनत ािस्यावर पुरुषवं धीयन्त उप वयं तं भुञ्जामोऽद्धस्म˘ □□ ि लोकेऽमुष्द्धि˘ □□ ि य एतमेवं नवद्विापासे्ते ।२।

।।इनत द्वादश: खण्ड:।।

त्रयोदश : खण्ड:

अथ हैमाहवीयोऽुशिशास प्राण आकाशो द्यौनवषद्युनदनत य एष नवद्युनत पुरुषो दृश्यते सोऽहमद्धस्म स एवाहमस्मीनत ।१।

स य एतमेवं नवद्विापासे्तेऽपहते पापकृत्यां लोकी भवनत सवषमायुरेनत ज्योग्जीवनत ािस्यावरपुरुषाः क्षीयन्त उप वयं तं भुञ्जामोऽद्धस्म˘ □□ ि लोकेऽमुष्द्धि˘ □□ ि य एतमेवं नवद्विापासे्ते ।२।

।।इनत त्रयोदशः खण्डः।।

तुिदिश : खण्ड:

ते हुिरुपकोसलैषा सोम्य तेऽस्मनद्वद्यात्मनवद्या िायिषसुतु ते गनतं वक्तेत्यािगाम हास्यािायषस्तमिाायोऽभुयुवादोपकोसल३ इनत ।१।

भगव इनत ह प्रनतशुश्राव ब्रह्मनवद इव सोम्य ते मुखं भानत को िु त्वाुशशासेनत को िु मिुनशष्याद्धो इतीहापेव निहुत इमे िूमीदृशा अन्यादृशा इतीहाग्निीभूयूदे नंकं िु सोम्य नकल तेऽवोिन्ननत ।२।

इदनमनत ह प्रनतिजे्ञे लोकािाव नकल सोम्य तेऽवोिन्नहं तु ते तद्वक्ष्ानम यथा पुष्करपलाश आपो द्धिश्लष्यन्त एवमेवंनवनद पापं कमष ि द्धश्लष्यत इनत ब्रवीतु मे भगवानिनत तसै्मै होवाि ।३।

।।इनत ितुदषशः खण्डः।।

पञ्चदश: खण्ड :

य एषोऽनक्षनण पुरुषो दृश्यत एष आते्मेनत होवाैत- दमृतमभयमेतद्ब्रहे्मेनत तद्यद्यप्यद्धस्मन्सनपषबोदकं वा नसञ्चनत वमषाी एव गच्छनत ।१।

एत‍ॅ □□ संयद्वाम इत्यािक्षत एत‍ॅ □□ नह सवाषनण वामान्यनभसंयद्धन्त सवाषणे्यिं वामान्यनभसंयद्धन्त य एवं वेद ।२।

एष उ एव वामीरेष नह सवाषनण वामानि ियनत सवाषनण वामानि ियनत य एवं वेद ।३।

एष उ एव भामीरेष नह सवेषु लोकेषु भानत सवेषु लोकेषु भानत य एवं वेद ।४।

नभसंभवअथनिषोऽग्नुरि िंवाद्धस्मञ्छर्व्ं कुवषद्धन्त यनद ि ानिषमेवा- आपूयषमाणपक्षमापूयषमाणपक्षाद्यान्षिु- दङे्नत मासा‍ॅ □□ स्तान्मासेभ्यः संवत्सर‍ॅ □□ संवत्सरादानदत्य- मानदत्याच्चन्द्रमसं िन्द्रमसो नवद्युतं ततुपुरुषोऽमिावः स एिन्ब्रह्म गमयते्येष देवपथो ब्रह्मपथ एतैि प्रनतपद्यमाा इमं मिावमावतष िावतषने्ते िावतषने्ते ।५।

।।इनत पञ्चदशःखण्ड।।

पिोश : खण्ड :

एष ह वै यज्ञो योऽयं पवत एष ह यनन्नद‍ॅ □□ सवं पिुनत यदेष यनन्नद‍ॅ □□ सवं पिुनत तस्मादेष एव यज्ञस्तस्य मिि वाक्च वतषाी ।१।

तयोरन्यतरां मिसा स‍ॅ □□ स्करोनत ब्रह्मा वािा होताध्वर्युष- रुद्गातान्यतरा‍ॅ □□ स यत्रोपाकृते प्रातरिुवाके पुरा पररधािीयाया ब्रह्मा व्र्वदनत ।२।

अन्यतरामेव वतषाी‍ॅ □□ स‍ॅ □□ स्करोनत हीयतेऽन्यतरा स यथैकपाद्व्रिन्रथो वैकिे िक्रेण वतषमािो ररष्यते्येवमस्य यज्ञो ररष्यनत यज्ञ‍ॅ □□ ररष्यन्तं यिमिाोऽुररष्यनत स इष्वा पापीयान्भवनत ।३।

अथ यत्रोपाकृते प्रातरिुवाके ि पुरा पररधािीयाया ब्रह्मा व्र्वदतुयुभे एव वतषाी स‍ॅ □□ सुकुवषद्धन्त ि हीयतेऽन्यतरा ।४।

स यथोभयपाव्रिन्रथो वोभाभ्यां िक्राभ्यां वतषमािः प्रनतनतष्त्येवमस्य यज्ञः प्रनतनतष्नत यज्ञ्ं प्रनतनतष्न्तं यिमिाोऽुप्रनितनतष्नत स इष्वा श्रेयान्भवनत ।५।

।।इनत षिोशः खण्डः।।

सप्तदश : खण्ड :

प्रापनतलोकिाभ्यतपिेषां तप्यिमािाा॰ □□ रसिाावृहदनगं्नं पृनथव्ा वायुमन्तररक्षादानदतं्यं नदवः ।१।

स एताद्धस्तस्त्रो देवता अभ्यतपिासां तप्यिमािाा॰ □□ रसिाावृहदग्नेनेत्रिो वायोयषिू॰ □□ नष सामान्यानदत्यात् ।२।

स एतां त्रयीं ंनवद्यामभ्यतपिस्यास्तप्यमािााया रसिाावृहद्- भूररतूयृग्भ्यो भुवररनत युिथ्यषः स्वररनत सामभ्यः ।३।

तद्यदृक्तो ररषे्येद्भूः स्वाहेनत गाहषपत्ये िुहुयादृिामेव तिसिेिाष वीयेणिाष यज्ञस्य नवररष्ट॰ □□ संदधानत ।४।

स यनद युिष्टो ररषे्येद्भुवः स्वाहेनत दनक्षणाग्नौ िुहुया- द्युिषामेव तिसिे युिषां वीयेण युिषां यज्ञस्य नवररष्ट॰ □□ संदधानत ।५।

अथ यनद सामतो ररषे्येत्स्वः स्वाहेत्याहविीये िुहुयात्सा- म्नामेव तिसिे साम्नां वीयेण साम्नां यज्ञस्य नवररष्ट॰ □□ संदधानत । ६ ।

तद्यथा लवणिे सुवणष संदध्यातुसुवणिे रित॰ □□ रिते त्रपु त्रपुणा सीस॰ □□ सीसिे लोहं लोहिे दारु दारु िमषणा ।७।

एवमेषां लोकिाामासां देवतिाामस्यास्त्रय्या नवद्याया वीयेण यज्ञस्य नवररष्ट॰ □□ संदधानत भेषिकृतो ह वा एष यज्ञो यतै्रै- वंनवद्ब्रह्मा भवनत ।८।

एष ह वा उदक्प्रवणो यज्ञो यतै्रैवंनवद्ब्रह्मा भवते्येवंनवद॰ □□ ह वा एषा ब्रह्माणमिुगाथा यतो यत आवतषते तिद्गच्छनत ।९।

मिावो ब्रहै्मैवैक ऋद्धत्वकुकुरूिश्वानभरक्षते्येवंनवि वै ब्रह्मा यज्ं्ञं यिमा॰ □□ सवाष॰ □□ निवषिोऽनभरक्षनत तस्मादेवंनवदमेव ब्रह्माणं कुवीत िािोवंनवदं िािोवंनवदम् ।१०।

।।इनत सप्तदशः खण्डः।।

इडत ितुथोऽध्यायाः

पञ्चमोऽध्याय :

प्रथम : खण्ड:

यो ह वै ज्ेयेष्ं ि श्ेरेष्ं ि वेद ज्ेयेष्ह वै श्ेरेष्भवनत प्राणो वाव ज्ेयेष्श्ेरेष्।१।

यो ह वै वनसषं् वेद वनसषो् ह स्विाां भवनत वाग्वाव वनसष: ।२।

यो ह वै प्रनतषां वेद प्रनत ह नतष्त्यद्धस्म॑ □□ ि लोकेऽमुद्धि॑ □□ ि िकुषुवाषव प्रनतषा ।३।

यो ह वै संपदं वेद स॑ □□ हासै्मै कामाः पद्यन्ेते दैविा मिाुषिा श्रोत्ंर वाव संपत् ।४।

यो ह वा आयतिं वेदायति॑ □□ ह स्विाां भवनत मिो ह वा आयतिम् ।५।

अथ ह प्राणा अह॑ □□ श्ेरेयनस रूव्ूनदरेऽह॑ □□ श्ेरेयिास्म्यह॑ □□ श्ेरेयिास्मीनत ।६।

ते ह प्राणाः प्रिापनतं नपतरमेत्यिोुभषगवन्को िः श्ेरेष् इनत तान्ोविा यद्धस्मि उत्क्रान्ेते शरीरं पानपष्तरनमव दृश्ेयेत स वः श्ेरेष् इनत ।७।

सा ह वागुच्चक्राम सा संवत्सरं प्रोष्य प्रयेत्योविा कथमशकतते मज्जीनवतुनमनत यथा कला अवदन्तः प्राणन्तः प्राणिे पश्यन्तिकुषुषा शृण्वन्तः श्रोते्रेण ध्यायन्तो मिसैवनमनत प्रनववेश ह वाक् ।८।

किुषुहोच्चक्राम तत्ंसंवत्सरं प्रोष्य पयेत्योविा कथमशकततें मज्जीनवतुनमनत यथान्धा अपश्यन्तः प्राणन्तः प्राणिे बदन्ती विाा शृण्वन्तः श्रोते्रेण ध्यायन्तो मिसैवनमनत प्रनववेश ह िकुषुः ।९।

श्रोत्र॑ □□ होच्चक्राम तत्ंसंवत्सरं प्रोष्य पयेत्योविा कथमशकतते मज्जीनवतुनमनत यथा बनधरा अशृण्वन्तः प्राणन्तः प्राणिे वदन्तो विाा पश्यन्तिकुषुषा ध्यायन्तो मिसैवनमनत प्रनववेश ह श्रोत्रम् ।१०।

मिो होच्चक्राम तत्ंसंवत्सरं प्रोष्य पयेत्योविा कथमशकततें मज्जीनवतुनमनत यथा बाला अमिसः प्राणन्तः प्राणिे वदन्तो विाा पश्यन्तिकुषुषा शृण्वन्तः श्रोते्रेणैवनमनत प्रनववेश ह मिः ।११।

अथ ह प्राण उद्धच्चक्रनमषन्स यथा सुहयः पि्वीशशङ्न्ंसंद्धखदेदेवनमतरिाणान्समद्धखदि॑ □□ हानभसमेत्यिोु- भषगवन्ेनेनध त्ंवं िः श्ेरेषो्ऽनस मोत्क्रमीररनत ।१२।

अथ हैं वागुवाि यदहं वनसष्ोऽद्धस्म त्ं तद्धनसष्ोऽसीत्यथ हैं िकुषुरुवाि यदहं प्रनतष्ाद्धस्म त्ं तत्प्रनतष्ासीनत ।१३।

अथ हैं ॅ श्रोत्रमुवाि यदह ॅ संपदद्धस्म त्ं तत्संपदसीत्यथ हैं मि उवाि यदहमायतिमद्धस्म त्ं तदायतिमसीनत ।१४।

ि वै वािो ि िकुषु ॅ नष ि श्रोत्रानण ि मिा ॅ सीत्यािक्षते प्राणा इत्येवािक्षते प्राणो ह्येवैतानि सवाषनण भवनत ।१५।

।।इनत प्रथम: खण्ि:।

डितीय : खण्ड:

स होवाि नंकं मेऽन्नं भनवष्यतीनत यद्धंत्कनिनददमा श्वभ्य आ शकुनिभ्य इनत होिुस्तद्वा एतदिस्यान्नमिो ह वै िाम प्रत्यक्ं ि ह वा एवंनवनद नंकंिािान्नं भवतीनत ।१।

स होवाि नंकं मे वासो भनवष्यतीत्याप इनत होिुस्तस्माद्वा एतदनशष्यन्तः पुरस्ताच्चोपररष्टाच्चाद्धद्धः पररदधनत लम्भुको ह वासो भवत्यिग्नो ह भवनत ।२।

तदै्वैतत्सत्यकामो जाबालो गोशु्रुतये वैयाघ्रपद्यायोक्त्वोवाि यद्यप्येिच्छुष्काय स्थाणवे ब्रूयाज्जायेरन्नेवाद्धस्मञ्छाखाः प्ररोहेयुः पलाशािीनत ।३।

अथ यनद महद्धज्जगनमषेदमावास्यायां दीनक्षत्वा पौणषमास्या ॅ रात्रौ सवोषधस्य मन्थं दनधमधुिोरुपमथ्य ज्येष्ाय श्रेष्ाय स्वाहेत्यग्नावाज्यस्य हुत्वा मन्थे संपातमवियेत् ।४।

वनसष्ाय स्वाहेत्यग्नावाज्यस्य हुत्वा मन्थे संपात- मवियेत्प्रनतष्ायै स्वाहेत्यग्नावाज्यस्य हुत्वा मन्थे संपातमवियेदायतिाय स्वाहेत्यग्नावाज्यस्य हुत्वा मन्थे संपातमवियेत् ।५।

अथ प्रनतसुप्याञ्जलौ मन्थमाधाय िपत्यमो िामास्यमा नह ते सवषनमद ॅ स नह ज्येष्: श्रेष्ो राजानधपनतः स मा ज्यैष्य ॅ श्रैष्य ॅ राज्यमानधपत्यं गमयत्वहमेवेद ॅ सवषमसािीनत ।६।

अथ खिेतयािा पच्छ आिामनत तत्सनवतुवृषणीमह इत्यािामनत वयं देवस्य भोजनमत्यािामनत श्रेष् ॅ सवष धातमनमत्यािामनत तुरं भगस्य धीमहीनत सवं नपवनत निनणषज्य क ॅ सं िमसं वा पािदग्नेः संनवशनत िमषनण वा स्थद्धण्डले वा वािंयमोऽप्रसाहः स यनद द्धस्त्रयं पश्येत्समृिं कमेनत नवद्यात् ॥७।

तदेष श्लोको यदा कमषसु काम्येषु द्धस्त्रय ॅ स्वप्नेषु पश्यनत समृद्धिं तत्र जािीयात्तद्धस्मन्स्वप्ननिदशषिे तद्धस्मन्स्वप्ननिदशषिे ।८।

।।इनत नद्धतीयः खण्डः।।

तृतीय ख़ण्ड :

श्वेतकेतुहाषरुणेयः पञ्चालिाा॰ □□सनमनतमेयाय त॰ □□ ह प्रवाहणो िैवनलरुविा कुमारिु त्वानशषद्धत्पतेत्यिु नह भगव इनत ।१।

वेत्थ यनदतोऽनध प्रिाः प्रयन्तीनत ि भगव इनत वेत्थ यथा पिुरावतषन्त३ इनत ि भगव इनत वेत्थ पथोदेवयािस्य नपतृयाणस्य ि र्व्ावतषािा३ इनत ि भगव इनत । २ ।

वेत्थ यथासौ लोको ि संपूयषत ३ इनत ि भगव इनत वेत्थ यथा पञ्चम्यामाहुतावापः पुरुषविसो भवन्तीननतैव भगव इनत ।३।

अथिाु नकमिुनशष्टोऽविोथा यो हीमानि ि नवद्यात्कथ॰ □□ सोऽिुनशष्टो बिुरुवीतेनत स हायस्तः नपतुरधषमेयाय त॰ □□ होर्िविााुनशष्य वाव नकल मा भगवान्ब्रवीदिु त्वानशषनमनत ।४।

पञ्च मा रािन्यबनुधुः प्रश्निाप्राक्षिीषां िैकंर्िाशिकं नववकुतुनमनत स होविा यथा मा त्वं तदैतावदो यथाहमेषां िैकंर्ि वेद यद्यहनमिमावेनदष्यं कथं ते िावक्ष्नमनत ।५।

स ह गौतमो राज्ञोऽधषमेयाय तस्मै ह प्राप्तायाहााँ िकार स ह प्रातः सभाग उदेयाय त॰ □□ होविा मािुषस्य भगवन्गौतम नविस्य वरं वृणीथा इनत स होविा तवैव रािन्मािुषं नविं यामेव कुमारस्यान्ते विामभाषथास्तामेव मे बरूहीनत स ह कृच्छरी बभूव ।६।

त॰ □□ ह निरं वसेत्याज्ञापयांिकार त॰ □□ होविा यथा मा त्वं गौतमावदो यथेयं ि प्राक्त्विः पुरा नवद्या ब्राह्मणान्नाच्छनत तस्मादु सवेषु लोकेषु क्षत्रस्यैव प्रशासिमभूनदनत तस्मै होविा ।७।

।।इनत तृतीयः खण्डः।।

तिुथि : खण्ड :

असौ वाव लोको गौतमानग्नस्तस्यानदत्य एव सनमिश्मयो धूमोऽहरनिषिन्द्रमा अङ्गारा िक्षत्रानण नवस्फुनलङ्गाः ।१।

तद्धस्मन्नेतद्धस्मन्नग्नौ देवाः श्रिां िुह्वनत तस्या आहुतेः सोमो रािा संभवनत ।२।

।।इनत िुतुथषःखण्डः।।

पञ्चम : खण्ड:

पिषन्यो वाव गौतमानग्नस्तस्य वायुरेव सनमदभ्ं धूमो नवद्‌युदनिषरशनिरङ्गारा ािदियो नवसुफुनलङ्गाः ।१।

तद्धस्मन्ेनेतद्धस्मन्नग्नौ देवाः सोम॰ □□ ार्िां िुह्वनत तस्या आहुतेवषष॰ □□ संभवनत ।२।

।।इनत पञ्चम : खण्ड :।।

षष्ठखण्ड :

पृनथवी वाव गौतमानग्नस्तस्याः संवत्सर एव सनमदाकाशो धूमो रानत्ररनिषनदषशोऽङ्गारा अवान्तरनदशो नवसुफुनलङ्गाः ।१।

तद्धस्मन्ेनेतद्धस्मन्नग्नौ देवा वषष िुह्वनत तस्या आहुतेरन्न॰ □□ संभवनत ।२।

।।इनत षष्: खण्डः।।

सप्तम : खण्ड :

पुरुषो वाव गौतमानग्नस्तस्य वागेव सनमत्प्राणो धूमो निह्वानिषिकुषुरङ्गाराः श्रोत्ं नवसुफुनलङ्गाः ।१।

तद्धस्मन्ेनेतद्धस्मन्नग्नौ देवा अन्ंनं िुह्वनत तस्या आहुते रेतः संभवनत ।२।

।।इनत सप्तमः खण्डः।।

अष्टम : खण्ड :

योषा वाव गौतमानग्नस्तस्या उपस्थ एव सनमद्यदुपमन्त्यते स धूमो योनिरनिषयषदन्तः करोनत तेऽङ्गारा अनभिन्दा नवसुफुनलङ्गाः ।१।

तद्धस्मन्ेनेतद्धस्मन्नग्नौ देवा रेतो िुह्वनत तस्या आहुतेगषभषः संभवनत । २ ।

।।इनत अष्टमः खण्डः।।

नवम : खण्ड :

इनत तु पञ्चम्यामाहुतावापः पुरुषविसो भवन्तीनत स उल्बावृतो गभो दश वा िव वा मासिान्तः शनयत्वा यावद्वाथ िायते ।१।

स िातो यावदायुषं िीवनत तं पे्रेतं नदष्टनमतोऽग्नय एव हरद्धन्त यत एवेतो यतः संभूतो भवनत ।२।

।।इनत िवमः खण्डः।।

दशम : खण्ड:

तद्य इत्ं्थं नवदुः। ये िेमेऽरणे्ये श्रिा तप इतु्युपासते तेऽनिषमनभसंभवन्त्यनिषोऽहरि आपूयषमाणपक्षमापूयषमाण- पक्षाद्यान्षिुदङे्नत मासा᳚ □□ स्ताि् ।१।

मासेभ्यः संवत्सर᳚ □□ संवत्सरादानदत्यमानदत्याच्चन्द्रमसं िन्द्रमसो नवद्युतं ततु्पुरुषोऽमािवः स एिान्ब्रह्म गमयते्येष देवयािः पन्था इनत ।२।

अथ य इमे ग्राम इष्टापूते दिनमतु्युपासते ते धुममनभसंभवद्धन्त धूमािानतं्र राते्रेरपरपक्षमपरपक्षाद्यान्ष्िदनक्षणैनत मासास्तान्ै्ते संवत्सरमनभप्रापु्नुवद्धन्त ।३।

मासेभ्यः नपतृलोकं नपतृलोकादाकाशमाकाशाच्चन्द्रमसमेष सोमो रािा तदे्देवािामन्नं तं देवा भक्षयद्धन्त ।४।

तद्धस्मन्यावत्संपातमुनषत्वाथैतमेवार्ध्ा पुनिनषवतषने्त यथेत- माकाशमाकाशाद्वायुं वायुभूषत्वा धूमो भवनत धूमो भूत्वाभं् भवनत ।५।

अभं् भूत्वा मेघो भवनत मेघो भूत्वा प्रवषषनत त इह व्रीनहयवा ओषनधवस्पतयद्धस्तलमाषा इनत िायने्तेऽतो वै खलु दुनिषष्प्रपतरं यो यो ह्यन्नमनि यो रेतः नसञ्चनत तद्भूय एव भवनत ।६।

तद्य इह रमणीयिरणा अभ्याशो ह यिे रमणीयां योनिमापदे्येरन्ब्राह्मणयोनिं वा क्षनत्रययोनिं वा वैश्ययोनिं वाथ य इह कपूयिरणा अभ्याशो ह यिे कपूयां योनिमापदे्येरश्वयोनिं वा सूकरयोनिं वा िण्डालयोनिं वा ।७।

अथैतयोः पथोिष कतरेणिि तािीमानि कु्षद्राण्य- सकृदावतीनि भूतानि भवद्धन्त िायस्व नियसे्वेते्येतृतीय᳚ □□ स्थािं तेिासौ लोको ि संपूयषते तस्माजु्जुगुपे्सेत तदेष श्लोकः ।८ ।

से्तिो नहरण्यस्य सुरां नपब᳚ □□ ि गुरोस्तल्पमावसन्ब्रह्महा िैते पतद्धन्त ित्वारः पञ्चिमािर᳚ □□ सै्तैररनत ।९।

अथ ह य एतािेवं पञ्चाग्नीद ि सह तैरप्यािरन्पाप्मिा नलप्यते शुिः पूतः पुण्यलोको भवनत य एवं वेद य एवं वेद ।१०।

||इनतं दशमः खण्डः||

एकादश : खण्ड:

प्रिाीशाल औपमन्यवः सत्ययज्ञः पौलुनषररन्द्रद्युम्नो भाल्लवेयो िः शाकषराक्षो बुनिल आश्वतरानश्वस्ते हैते महाशाला महाश्रोनत्रयाः समेत्य मीमा˘ □□ सां िकुरुः को ि आत्मा नंकं ब्रह्मेनत ।१ ।

ते ह संपादयांक्रिनुरुद्दालको वै भगवन्तोऽयमारुनणः संप्रतीममात्मिां वैश्विारमध्येनत त˘ □□ हन्ताभ्यागच्छामेनत त˘ □□ हाभ्यािगुः ।२।

स ह संपादयांकिार प्रक्ष्यन्त मानममे महाशाला महाश्रोनत्रयास्तेभ्यो ि सवषनमव प्रनतपत्स्ये हन्ताहमन्य- मभ्यिुशासािीनत ।३।

तान्होवाािश्वपनतवै भगवन्तोऽयं कैकेयः संप्रतीममात्मिां वैश्विारमध्येनत त˘ □□ हन्ताभ्यागच्छामेनत त˘ □□ हाभ्यािगुः ।४।

तेभ्यो ह प्राप्तेभ्यः पृथगहाषनण कारयांकिार स ह प्रातः संनिहिा उवाि मे स्तेिो िपदे ि कदयो ि मद्यपो िाानहतानग्निाषनवद्वान्न स्वैरी स्वैररणी कुतो यक्ष्माणो वै भगवन्तोऽहमद्धस्म यावदेकैकस्मा ऋद्धत्विे धिं दास्यानम तावद्भगवद्भयो दास्यानम वसन्तु भगवन्त इनत ।५।

ते होिुयेि हैवाथिे पुरुषिरेि˘ □□ हैव वदेदात्मिामेवेमं वैश्विार˘ □□ संप्रत्यध्येनष तमेव िो ब्रूहीनत ।६।

तान्होवाि प्रातवषः प्रनतवक्तास्मीनत ते ह सनमत्पाणयः पूवाषि प्रनतक्रनमरे तान्हािुपनीयैवैतदुवाि ।७।

||इनत एकादशः खण्डः||

ादिश: खण्ड:

औपमन्यव कं त्वमात्मिामुपास्स इनत नदवमेव भगवो रािनन्नत होवािैष वै सुतेिा आत्मा वैश्विारो यं त्वमात्मिा- मुपास्से तस्मिाव सुतं प्रसुतमासुतं कुले दृश्यते ।१।

अत्स्यन्नं पश्यनस नप्रयमत्त्यन्नं पश्यनत नप्रयं भवत्यस्य ब्रह्मविषसं कुले य एतमेवमात्मिां वैश्विारमुपास्ते मूधाष त्वेष आत्मि इनत होवाि मूधाष ते व्यपनतष्यद्यन्मां िागनमष्य इनत ।२।

||इनत द्वादशः खण्डः||

त्रयोदश : खण्ड:

अथ होविा सत्ययजं्ञं पौलुनषं िप्राीयोग्य कं त्वमात्मिामुपास्स इत्यानदत्यमेव भगवो रिानन्ननत होविौष वै नवश्वरूप आत्मा वैश्विारो यं त्वमात्मिामुपासे्से तस्मिाव बहु नवश्वरूपं कुले दृश्यते ।१।

प्रविृोऽश्वतरीरथो दासीनिष्कोऽत्स्यन्नं पश्यनस नप्रयमत्त्यन्नं पश्यनत नप्रयं भवत्यस्य ब्रह्मविषसं कुले य एतमेवमात्मिां वैश्विारमुपासे्ते िकुषुष्वेतदात्मि इनत होविाान्धोऽभनवष्यो यन्मां िागनमष्य इनत । २ ।

।।इनतं त्रयोदशः खण्डः।।

तिुदिश : खण्ड:

अथ होविोन्द्रद्युम्नं भाल्लवेयं वैयाघ्रपद्य कं त्वमात्मिामुपास्स इनत वायुमेव भगवो रिानन्ननत होविौष वै पृथग्वमाषत्मा वैश्विारो यं त्वमात्मिामुपासे्से तस्मात्त्वां पृथग्बलय आयद्धन्त पृथग्रथशे्रेणयोऽयुिद्धन्त । १।

अत्स्यन्नं्तं् पश्यनस नप्रयमत्त्यन्नं्त् पश्यनत नप्रयं भवत्यस्य ब्रह्मविषसं कुले य एतमेवमात्मिां वैश्विारमुपासे्ते प्राणसे्त्वेष आत्मि इनत होविा प्राणस्त उदक्रनमष्यद्यन्मां िागनमष्य इनत ।२।

।।इनत िितुदषशः खण्डः।।

पञ्चदश: खण्ड:

अथ होविा िि॰ □□ शाकषराक्ष् के त्वमात्मिामुपास्स इत्याकाशमेव भगवो रिानन्ननत होविौष वै बहुल आत्मा वैश्विारो यं त्वमात्मिामुपासे्से तस्मातं्त्वं बहुलोऽनस प्रिया ि िधि ि ।१।

अत्स्यन्नं पश्यनस नप्रयमत्त्यन्नं पश्यनत नप्रयं भवत्यस्य ब्रह्मविषसं कुले य एतमेवमात्मिां वैश्विारमुपासे्ते संदेहसे्त्वेष आत्मि इनत होविा संदेहसे्ते व्शीयिषद्यन्मां िागनमष्य इनत ।२।

।।इनत पञ्चदशः खण्डः।।

षिोश : खण्ड:

अथ होविा बुनिलमाश्वतरानश्वं वैयाघ्रपद्य कं त्वमात्मिामुपास्स इत्यप एव भगवो रिानन्ननत होविौष वै रनयरात्मा वैश्विारो यं त्वमात्मिामुपासे्से तस्मात्त्व॰ □□ रनयमानुपुनष्टमिानस ।१।

अत्स्यन्नं पश्यनस नप्रयमत्त्यन्नं्त् पश्यनत नप्रयं भवत्यस्य ब्रह्मविषसं कुले य एतमेवमात्मिां वैश्विारमुपासे्ते बद्धस्तसे्त्वेष आत्मि इनत होविा बद्धस्तसे्ते व्भेत्स्यद्यन्मां िागनमष्य इनत । २ ।

।।इनत षिोशः खण्डः।।

सप्तदश: खण्ड:

अथ होविाोद्दालकमारुनणं गौतम कं त्वमात्मािमुपास्स इनत पृनथवीमेव भगवो रािनन्ननत होवािैष वै प्रनतष्ठात्मा वैश्वािरो यं त्वमात्मािमुपास्से तस्मात्त्वं प्रनतनष्ठतोऽनस प्रिया ि पशुनभि ।१।

अत्स्यन्नं पश्यनस नप्रयमत्त्यन्नं पश्यनत नप्रयं भवत्यस्य ब्रह्मविषसं कुले य एतमेवमात्मािं वैश्वािरमुपास्ते पादौ त्वेतावात्मि इनत होवाि पादौ ते व्यर्लास्येतां यन्मां िागनमष्य इनत ।२।

।।इनत सप्तदशः खण्डः।।

अष्टादश : खण्ड:

तान्होवािैते वै खलु यूयं पृथनगवेममात्मािं वैश्वािरं नवद्वाꣳ □□ सो- ऽन्नमत्थ यस्त्वेतमेवं प्रादेशमात्रमनभनवमािमात्मािं वैश्वािर- मुपास्ते स सवेषु लोकेषु सवेषु भूतेषु सवेष्वात्मस्वन्नमनि ।१।

तस्य ह वा एतस्यात्मिो वैश्वािरस्य मूधेव सुतेिा- िकुषुनवषश्वरूपः प्राणः पृथग्वमाषत्मा संदेहो बहुलो बद्धस्तरेव रनयः पृनथव्येव पादावुर एव वेनदलोमानि बनहषहषदयं गाहषपत्यो मिोऽाहायषपािि आस्यमाहवीयः ।२।

।।इनत अष्टादशः खण्डः।।

एकोनडवंश : खण्ड:

तद्यद्भक्तं प्रथममागच्छेत्तद्धोमीयꣳ □□ स यां प्रथमामाहुनतं िुहुयािां िुहुयात्प्राणाय स्वाहेनत प्राणसूतृप्यनत ।१।

प्राणे तृप्यनत िकुषुसूतृप्यनत िकुषुनष तृप्यत्यानदत्य- सूतृप्यत्यानदत्ये तृप्यनत द्यौसूतृप्यनत नदनव तृप्यन्त्यां यद्ध ंत्किं द्यिौानदत्यािनधनतष्ठतस्तृप्यनत तस्यािुतृद्धप्तं तृप्यनत प्रिया पशुनभरन्नाद्येि तेिसा ब्रह्मविषसेिनत ।२।

।।इनतः एकोनवंशः खण्डः।।

डवंश : खण्ड:

अथ यां नद्वतीयां िुहुयािां िुहुयाद्धयािाय स्वाहेनत व्यासूतृप्यनत ।१।

व्यािे तृप्यनत श्रोत्रं तृप्यनत श्रोत्रे तृप्यनत िन्द्रमासूतृप्यनत िन्द्रमनस तृप्यनत नदशसूतृप्यद्धन्त नदकुषु तृप्यन्तीषु यद्धंत्किं नदशि िन्द्रमिािनधनतष्ठद्धन्त तृप्यनत तस्यािु तृद्धप्तं तृप्यनत प्रिया पशुनभरन्नाद्येि तेिसा ब्रह्मविषसेिनत ।२।

।।इनत नवंशः खण्डः।।

एकडवंश : खण्ड:

अथ यां तृतीयां ि◌हुयिाां ि◌हुयादपिााय स्वाहेत्य- पिासूतृप्यनत ।१।

अपिो तृप्यनत वाकूतृप्यनत वानि तृप्यन्त्यामनग्नसूतृप्यत्यग्नौ तृप्यनत पृनथवी तृप्यनत पृनथवीं तृप्यन्त्यां यद्ध ◌ंतं्कि पृनथवी ि◌ानग्निानधनतष्तस्तिृप्यनत तस्यिा तृद्धप्ंतं तृप्यनत प्रिया पशुनभरन्नाद्येि तेिसा ब्रह्मविषसैनत ।२।

।।इनत एकनवंशः खण्डः।।

ाडिवंश : खण्ड:

अथ यां ि◌तुथी ि◌हुयिाां ि◌हुयात्समिााय स्वाहेनत समिासूतृप्यनत ।१।

समिो तृप्यनत मिसूतृप्यनत मिनस तृप्यनत पिषन्यसूतृप्यनत पिषने्ये तृप्यनत नवद्युिप्यनत नवद्युनत तृप्यन्त्यां यद्ध ◌ंतं्कि नवद्युच्च पिषन्यिानधनतष्तस्तिृप्यनत तस्यिा तृद्धप्ंतं तृप्यनत प्रिया पशुनभरन्नाद्येि तेिसा ब्रह्मविषसैनत । २ ।

।।इनत द्वानवंशः खण्ड:।।

त्रयोडवंश : खण्ड:

अथ यां पञ्चमीं ◌ं ि◌हुयिाां ि◌हुयादुदिााय स्वाहेतुयुदिा- सूतृप्यनत ।१।

उदिो तृप्यनत त्वकूतृप्यनत त्वनि तृप्यन्त्यां वायुसूतृप्यनत वायौ तृप्यत्याकाशसूतृप्यत्याकाशे तृप्यनत यद्धंतं्कि वायुिाकाशश्चानधनतष्तस्तिृप्यनत तस्यिा तृद्धप्ंतं प्रिया पशुनभरन्नाद्येि तेिसा ब्रह्मविषसै ।२।

।।इनत प्रयोनवंशः खण्डः।।

तिुडविंश : खण्ड:

स य इदमनवद्विानग्नहोतं्रं ि◌होनत यथाङ्गारािपोह्य भस्मनि ि◌हुयिाादृक्तत्स्यात् ।१ ।

अथ य एतदेवं नवद्विानग्नहोतं्रं ि◌होनत तस्य सवेषु लोकेषु सवेषु भूतेषु सवेष्वात्मसु हुतं भवनत ।२।

तद्यथेषीकातूलमग्नौ प्रोतं प्रदूयेतैव॰ □□ हास्य सवे पाप्मिाः प्रदूयने्ते य एतदेवं नवद्विानग्नहोतं्रं ि◌होनत ।३।

तस्मादु हैवंनवद्यद्यनप ि◌ण्डालायोद्धच्छष्टं्प्रयचे्छेदात्मनि हैवास्य तद्वैश्विारे हुत॰ □□ स्यानदनत तदेष श्लोकः ।४।

यथेह कुषुनधता बाला मातरं पयुषपासत एव॑ □□ सवाषनण भूतान्यनग्नहोत्रमुपासत इत्यनग्नहोत्रमुपासत इनत ।५।

।।इनत ितुनवंशः खण्डः।।

इडत पञ्चमोऽध्यायाः

षष्ोऽध्याय :

प्रथम ख़ण्ड :

श्वेतकेतुहाषरुणेय आस त॑ □□ ह नपतोविा श्वेतकेतो वस ब्रह्मियं ि वै सोम्यास्मतुकुलीीऽिूच्यि ब्रह्मबनुधुररव भवतीनत ।१।

स ह द्वादशवषष उपेत्य ितुनवष॑ □□ शनतवषषः सवाषिेदाधीत्य महामिा िििूआमिीी स्तब्ध एयाय त॑ □□ ह नपतोविा ।२।

श्वेतकेतो यनुनु सोमे्येदं महामिा िििूआमिीी स्तब्धोऽसुयुत तमादेशमप्राक्ष्ः यिोशुरुत॑ □□ शुरुतं भवत्यमतं मतमनवज्ञातं नवज्ञातनमनत कथं िु भगवः स आदेशो भवतीनत ।३।

यथा सोमै्यैकिे मृद्धत्पणे्डि सवं मृन्मयं नवज्ञात॑ □□ स्याद्विाारम्भणं नवकारो िामधेयं मृनिकेत्येव सत्यम् ।४।

यथा सोमैै्यैकेि लोहमनणिा सवं लोहमयं नवज्ञात॰ □□ स्याद्विाारम्भणं नवकारो िामधेयं लोहनमते्येव सत्यम् ।५।

यथा सोमैै्यैकेि िखनिकृिन्तिै सवं काणाषयसं नवज्ञात॰ □□ स्याद्विाारम्भणं नवकारो िामधेयं कृष्णायसनमते्येव सत्यमेव॰ □□ सोम्य स आदेशो भवतीनत ।६।

िवै िाूं भगवन्तस्त एतदवेनदषुयषियेतदवेनदष्यन्कथं मे िावक्ष्यन्ननत भगवा॰ □□ से्त्वेव मे तद्ब्रवीद्धत्वनत तथा सोमे्येनत होविा ।७।

।।इनत प्रथमः खण्डः।।

डितीय : खण्ड:

सदेव सोमे्येदमग्र आसीदेकमेवानद्वतीयम्। तद्वैैक आहुर- सदेवेदमग्र आसीदेकमेवानद्वतीयं तस्मादसतः सज्जायत ।१।

कुतसु्तु खलु सोमैै्यैव॰ □□ स्यानदनत होविा कथमसतः सज्जायेतेनत । सते्त्वेव सोमे्येदमग्र आसीदेकमेवानद्वतीयम् ।२।

तदैक्षत बहु स्यां प्रियेयेनत तिेतीोऽसृित तिेति ऐक्षत बहु स्यां प्रियेयेनत तदपोऽसृित । तस्माद्यत्र क्वि शिोनत से्वेदते वा पुरुषसे्तिेस एव तदध्यापो िायने्ते ।३।

ता आप ऐक्षन्त बह्व्यः स्याम प्रियेमहीनत ता अन्नमसृिन्त तस्माद्यत्र क्व ि वषषनत तदेव भूनयष्मन्नं भवत्यद्भ्य एव तदध्यन्नाद्यं िायते ।४।

।।इनत नद्वतीयः खण्डः।।

तृतीय : खण्ड :

तेषां खिवैषां भूतिाां त्रीणे्येव बिीानि भवन्त्याण्डिं िीविमुद्धिद्धज्जनमनत ।१।

सेयं देवतैक्षत हन्ताहनममाद्धस्तस्रो देवता तििे िीविवा- तित्मिाुप्रनवश्य िामरूपे व्ािकरवाणीनत ।२।

तासां नत्रवृतं नत्रवृतमेकैकां करवाणीनत सेयं देवतेमाद्धस्तस्रो देवता तिैव िीविवााित्मिाुप्रनवश्य िामिरूपे व्ािकरोत् ।३।

तासां नत्रवृतं नत्रवृतमेकैकामकरोद्यथा तु खलु सोमे्येमाद्धस्तस्रो देवताद्धस्त्रवृद्धत्त्रवृंदेकैका भवनत तन्मे नविाीहीनत ।४।

।।इनतं तृतीयः खण्डः।।

तिुथि : खण्ड:

यदग्ने रोनहत॰ □□ रूपं तिेसस्तिूपं यचुछुक्लं तदपां यतूकृष्णं तदन्नस्यापागादग्नेरनग्नत्वं विाारम्भणं नवकारो िामधेयं त्रीनण रूपाणीत्येव सत्यम् ।१ ।

यदानदत्यस्य रोनहत॰ □□ रूपं तिेसस्तिूपं यचुछुक्लं तदपां यतूकृष्णं तदन्नस्यापागादानदत्यादानदत्यत्वं विाारम्भणं नवकारो िामधेयं त्रीनण रूपाणीत्येव सत्यम् ।२।

यच्चन्द्रमसो रोनहत॰ □□ रूपं तिेसस्तिूपं यचुछुक्लं तदपां यतूकृष्णं तदन्नस्यापागाच्चन्द्राच्चन्द्रत्वं विाारम्भणं नवकारो िामधेयं त्रीनण रूपाणीत्येव सत्यम् ।३।

यनद्वद्युतो रोनहत॰ □□ रूपं तिेसस्तिूपं यचुछुक्लं तदपां यतूकृष्णं तदन्नस्यापागानद्वद्युतो नवद्युतत्वं विाारम्भणं नवकारो िामधेयं त्रीनण रूपाणीत्येव सत्यम् ।४।

एति स्म वै तनद्वद्वा॰ □□स आहुः पूवे महाशाला महाश्रोनत्रया ि िाऽद्य िकिाशुरुतममतमनवज्ञातमुदाहररष्यतीनत ह्येभ्यो नवदांकिुरुः ।५।

यदु रोनहतनमवाभूनदनत तिेसस्तिूपनमनत तनद्वदांकियषद शुक्लनमवाभूनदत्यपा॰ □□ रूपनमनत तनद्वदांकियषदु कृष्णनमवा- ऽभूनदत्यन्नस्य रूपनमनत तनद्वदांकिुरुः ।६।

यद्वनवज्ञातनमवाभूनदत्येतासामेव देवतिाा॰ □□ समास इनत तनद्वदांकियषथा तु खलु सोम्येमाद्धस्तस्रो देवताः पुरुषं प्राप्य नत्रवृद्धत्त्रवृदेकैका भवनत तन्मे नविािाीहीनत ।७।

।।इनत िातुथषः खण्डः।।

पञ्चम : खण्ड:

अन्नमनशतं त्रेधा नवधीयते तस्य यः स्थनवष्ो धातुस्ततुपुरीषं भवनत यो मध्यमस्तन्मास॰ □□ योऽनणष्स्तन्मिः ।१।

आपः पीतास्त्रेधा नवधीयन्ते तासां यः स्थनवष्ो धातुस्तनूमूत्रं भवनत यो मध्यमस्तल्लोनहतं योऽनणष्ः स प्राणः ।२।

तिेोऽनशतं त्रेधा नवधीयते तस्य यः स्थनवष्ो धातुस्तदद्धस्थ भवनत यो मध्यमः स मज्जा योऽनणष्ः सा वाक् ।३।

अन्नमय˘ □□ नह सोम्य मि आपोमयः प्राणसे्तैीमयी वानगनत भूय एव मा भगवाद्धिज्ञापयद्धत्वनत तथा सोमे्येनत होविा ।४।

।।इनत पञ्चमः खण्डः।।

षष्ठ: खण्ड :

दध्नः सोम्य मथ्यमिास्य योऽनणमा स ऊध्र्वः समुदीषनत तत्सनपषभषवनत ।१।

एवमेव खलु सोम्यान्नस्याश्यमिास्य योऽनणमा स ऊध्र्वः समुदीषनत तन्मिो भवनत ।२।

अपा˘ □□ सोम्य पीयमिाािां योऽनणमा स ऊध्र्वः समुदीषनत स प्राणो भवनत ।३।

तेिसः सोम्याश्यमिास्य योऽनणमा स ऊध्र्वः समुदीषनत सा वाग्भवनत ।४।

अन्नमय˘ □□ नह सोम्य मि आपोमयः प्राणसे्तैीमयी वानगनत भूय एव मा भगवाद्धिज्ञापयद्धत्वनत तथा सोमे्येनत होविा ।५।

।।इनत षष्ः खण्डः।।

सप्तम : खण्ड :

षिोशकलः सोम्य पुरुषः पञ्चदशाहानि माशीः काममपः नपबापोमयः प्राणो िनपबतो नवचे्छेत्स्यत इनत ।१ ।

स ह पञ्चदशाहानि िाशाथ हैिमुपससाद नंकं ब्रवीनम भो इत्यृिः सोम्य यिू˘ □□ नष सामािीनत स होविा ि वै मा प्रनतभाद्धन्त भो इनत ।२।

त˘ □□ होविा यथा सोम्य महतोऽभ्या नहतसै्यैकोऽङ्गारः बहु दहेदेव˘ □□ सोम्य ते खद्योतमात्रः पररनशष्टः स्यिो ततोऽनप ि षिोशिाां कलिाामेका कलानतनशष्टा स्यायैतनहष वेदािा- ऽुभिवस्यशािाथ मे नवज्ञास्यसीनत ।३।

स हाशाथ हैिमुपससाद त˘ □□ ह यद्धत्तंकि पप्रच्छ सवष˘ □□ ह प्रनतपेदे ।४।

त˘ □□ होविा यथा सोम्य महतोऽभ्यानहतसै्यैकमङ्गारं खद्योतमात्रं पररनशष्टं तं तृणैरुपसमाधाय प्राज्वलियेि ततोऽनप बहु दहेत् ।५।

एव॰ □□ सोम्य ते षिोशिाां कलिाामेका कलानतनशष्टा- भूत्सान्े्नीेपसमानहता प्राज्वाली तयैतनहष वेीदिाुभवस्यन्नमय॰ □□ नह सोम्य मि आपोमयः प्राणसे्तीेमयी वानगनत तािस्य नविज्ञानवनत नविज्ञानवनत ।६।

।।इनत सप्तमः खण्डः।।

अष्टम : खण्ड:

उद्दालको हारुनणः श्े्वेतकेतुं पुत्रमुविा स्वप्नान्तं मे सोम्य नविािाहीनत यत्ैरैततुपुरुषः स्वनपनत िाम सता सोम्य तदा संपन्नो भवनत स्वमपीतो भवनत तस्मादे॰ □□ स्वनपतीत्याक्षते स्व॰ □□ ह्यपीतो भवनत ।१।

स यथा शकुनिः सूत्ेरेण प्रबिो नदशं नदशं पनतत्वान्यत्रायतिमलब्ध्वा बन्धिमेवोपश्रयत एवमेव खलु सोम्य तन्मिो नदशं नदशं पनतत्वान्यत्रायतिमलब्ध्वा प्राणमेवोपश्रयते प्राणबन्धि॰ □□ नह सोम्य मि इनत ।२।

अशिानपपासे मे सोम्य नविािाहीनत यत्ैरैततुपुरुषोऽनशनशषनत िामाप एव तदनशतं ियन्ेते तद्यथा गोिायोऽश्विायः पुरुषािय इत्ेयेवं तदप आिक्षतेऽशिायेनत तत्ैरैतचुछुङ्गमुत्पनतत॰ □□ सोम्य नविािानह िेदिमूलं भनवष्यतीनत ।३।

तस्य क्व मूल॰ □□ स्यादन्यत्रान्नादेवमेव खलु सोम्यान्ेनि शुङ्ेगेिापो मूलमन्विच्छाद्भद्भः सोम्य शुङ्ेगेि तेिो मूलमन्विच्छ तेिसा सोम्य शुङ्ेगेि सनूमूलमन्विच्छ सनूमूलाः सोमे्येमाः सवाषः प्रिाः सदायतिाः सत्प्रनतषाः ।४।

अथ यत्ैरैततुपुरुषः नपपासनत िाम तेि एव तत्पीतं ियते तद्यथा गोिायोऽश्विायः पुरुषािय इत्ेयेवं तेिि आिष्ट उदन्ेयेनत तत्ैरैतदेव शुङ्गमुत्पनतत॰ □□ सोम्य नविािानह िेदममूलं भनवष्यतीनत ।५। तस्य क्व मूल॰ □□ स्यादन्यत्राद्भ्योऽद्भद्भः सोम्य शुङ्ेगेि तेिो मूलमन्विच्छ तेिसा सोम्य शुङ्ेगेि सनूमूलमन्विच्छ सनूमूलाः सोमे्येमाः सवाषः प्रिाः सदायतिाः सत्प्रनतषा यथा तु खलु सोम्योमाद्भस्तस्रो देवताः पुरुषं प्राप्य नत्रवृद्भत्त्रवृदेकैका भवनत तदुक्तं पुरस्तादेव भवत्यस्य सोम्य पुरुषस्य प्रयतो वाङ्गिनस संपद्यते मिः प्राणे प्राणसे्तेिनस तेिः परस्यां देवतायाम् ।६।

स य एषोऽनणमैतदात्म्यनमद॰ □□ सवं तत्सत्य॰ □□ स आत्मा तत्त्वमनस श्े्वेतकेतो इनत भूय एव मा भगवान्विज्ञापयद्भत्वनत तथा सोमे्येनत होवािा ।७।

।।इनत अष्टमः खण्डः।।

नवम : खण्ड:

यथा सोम्य मधु मधुकृतो निद्भस्तष्ठन्त िािात्ययिाां वृक्षाणा॰ □□ रसान्समवहारमेकता रसं गमयद्भन्त ।१।

ते यथा तत्र ि नववेकं लभन्ेतेऽमुष्याहं वृक्षस्य रसो- ऽस्म्यमुष्याहं वृक्षस्य रसोऽस्मीत्ेयेवमेव खलु सोम्ेयेमाः सवाषः प्रिाः सनत संपद्य ि नवदुः सनत संपद्यामह इनत ।१।

त इह व्ृाघ्रो वा नस॰ □□ हो वा वृको वा वराहो वा कीटो वा पतङ्गो वा द॰ □□ शो वा मशको वा यद्यद्भवद्धन्त तदाभवद्धन्त ।३।

स य एषोऽनणमैतदात्म्यनमद॰ □□ सवं तत्सत्य॰ □□ स आत्मा तत्त्वमनस श्ेवेतकेतो इनत भूय एव मा भगवाद्धिज्ञापयद्धत्वनत तथा सोम्ेयेनत होवाि ।४।

।।इनत ििवमः खण्डः।।

दशम : खण्ड:

इमाः सोम्य िद्यः पुरस्तात्प्राच्यः स्यन्दन्ेते पिात्प्रतीच्यस्ताः समिुात्समिुमेवानपयद्धन्त स समिु एव भवनत ता यथा तत्र ि नवदुररयमहमस्मीयमहमस्मीनत ।१।

एवमेव खलु सोम्ेयेमा सवाषः प्रिाः सत आगम्य ि नवदुः सत गच्छमाह इनत त इह व्ृाघ्रो वा नस॰ □□ हो वा वृको वा वराहो वा कीटो वा पतङ्गो वा द॰ □□ शो वा मशको वा यद्यद्भवद्धन्त तदाभवद्धन्त ।२।

स य एषोऽनणमैतदात्म्यनमद॰ □□ सवं तत्सत्य॰ □□ स आत्मा तत्त्वमनस श्ेवेतकेतो इनत भूय एव मा भगवाद्धिज्ञापयद्धत्वनत तथा सोम्ेयेनत होवाि ।३।

।।इनत दशमः खण्डः।।

एकादश : खण्ड:

अस्य सोम्य महतो वृक्षस्य यो मूलेऽभ्याहन्याज्जीवन्त्वेद्यो मध्ेयेऽभ्याहन्याज्जीवन्त्वेद्योऽग्ेरेऽभ्याहन्याज्जीवन्स्रवेत्स एष िीवेिात्मिािुप्रभूतः पेपीयमािो मोदमािद्धस्तष्ठनत ।१।

अस्य यदेका॰ □□ शाखां िीवो िहात्यथ सा शुष्यनत नद्धतीयां िहात्यथ सा शुष्यनत तृतीयां िहात्यथ सा शुष्यनत सवं िहानत सवषः शुष्यनत ।२।

एवमेव खलु सोम्य नवद्धीनत होवाि िीवापेतं वाव नकलेदं नियते ि िीवो नियत इनत स य एषोऽनणमैतदात्म्यनमद॰ □□सवष तत्सत्य॰ □□ स आत्मा तत्त्वमनस श्ेवेतकेतो इनत भूय एव मा भगवाद्धिज्ञापयद्धत्वनत तथा सोम्ेयेनत होवाि ।३।

।।इनत एकादशः खण्डः।।

ादिश : खण्ड:

न्यग्रोधफलमत आहरेतीदं भगव इनत नभन्ीनित नभन्ंनं भगव इनत नकमत्र पश्यसीत्यणर्व् इवेमा धिाा भगव इत्यासामङ्ैगैकां नभन्ीनित नभन्ना भगव इनत नकमत्र पश्यसीनत ि नंकंाि भगव इनत ।१ ।

त˘ □□ होविा यं वै सोमै्यैतमनणमिां ि निभालयस एतस्य वै सोमै्यैषोऽनणम्न एवं महान्यग्रोधद्धस्तष्नत श्रित्स्व सोमे्येनत ।२।

स य एषोऽनणमैतदात्म्यनमद˘ □□ सवं तत्सत्य˘ □□ स आत्मा तत्त्वमनस श्े्वेतकेतो इनत भूय एव मा भगवाद्धिज्ञापयद्धत्वनत तथा सोमे्येनत होविा ।३।

।।इनत द्वादशः खण्डः।।

त्रयोदश : खण्ड :

लवणमेतदुदकेऽवधायाथ मा प्रातरूपसीदथा इनत स ह तथा िकार त˘ □□ होविा यद्दोषा लवणमुदकेऽवाधा अङ्ग तदाहरेनत तिावमृश्य ि नववेद ।१

कथनमनस्यथा नवलिीमेवाङ्गास्यान्तादिाामेनत कथनमनत लवणनमनत मध्यादिाामेनत लवणनमत्यन्तादिाामेनत कथनमनत लवणनमत्यनभप्रास्ैयैतदथ मोपसीदथा इनत ति तथा िकार तच्छश्वतं्संवतषते त˘ □□ होविाात्र वाव नकल सत्सोम्य ि निभालयसेऽतै्रैव नकलेनत ।२।

स य एषोऽनणमैतदात्म्यनमद˘ □□ सवं तत्सत्य˘ □□ स आत्मा तत्त्वमनस श्े्वेतकेतो इनत भूय एव मा भगवाद्धिज्ञापयद्धत्वनत तथा सोमे्येनत होविा ।३।

।।इनत त्रयोदशः खण्डः।।

तिुदिश : खण्ड:

यथा सोम्य पुरुषं गन्धारेभ्योऽनभिाक्षमिाीय तं ततो- ऽनिति नवसृैत्स यथा तत्र प्रावोदङ्वाधरावा प्रत्यङ्वा प्रध्मायीतानभिाक्ष आीतोऽनभिाक्षो नवसृष्टः ।१।

तस्य यथानभिहिं प्रमुच्य प्रबू्रूयादेतां नदशं गन्धारा एतां नदशं व्रिेनत स ग्रामाद्यामं पृच्छन्पद्धण्डतो मेधावी गन्धारिावो- पसंपदे्येतैवमेवेहााायषवानुपुरुषो वेद तस्य तावदेव निरं यावन्न नवमोक्े्ष्ेऽथ संपत्स्य इनत ।२।

स य एषोऽनणमैतदात्म्यनमद˘ □□ सवष˘ □□ तत्सत्य˘ □□ स आत्मा तत्त्वमनस श्े्वेतकेतो इनत भूय एव मा भगवाद्धिज्ञापयद्धत्वनत तथा सोमे्येनत होविा ।३।

||इनत ितुदषशः खण्डः||

पञ्चदश: खण्ड :

पुरुष॰ □□ सोम्योतोपतानपिं ज्ञातयः पयुषपासते िाानस मां िाानस मानमनत तस्य यावन्न वाङ्गिनस संपद्यते मिः प्राणे प्राणसे्तिनस तिः परस्यां देवतायां तावज्जिाानत ।१।

अथ यदास्य वाङ्गिनस संपद्यते मिः प्राणे प्राणसे्तिनस तिः परस्यां देवतायामथ ि िाानत ।२।

स य एषोऽनणमैतदात्म्यनमद॰ □□ सवं तत्सत्य॰ □□ स आत्मा तत्त्वमनस श्े्वेतकेतो इनत भूय एव मा भगवाद्धिज्ञापयद्धत्वनत तथा सोमे्येनत होविा । ३।

||इनत पञ्चदशः खण्डः||

षिोश : खण्ड :

पुरुष॰ □□ सोम्योत हस्तगृहीतमियन्त्यपहाषीत्स्तेयमकाषी- त्परशुमसै्मै तपतेनत स यनद तस्य कताष भवनत तत एविृतमात्मिां कुरुते सोऽृतानभसंधोऽृतेिात्मािमन्तधाषय परशुं तप्ंतं प्रनतगृह्णानत स दह्यतेऽथ हन्यते । १ ।

अथ यनद तस्याकताष भवनत तत एव सत्यमात्मिां कुरुते स सत्यानभसंधः सते्येिात्मािमन्तधाषय परशुं तप्ंतं प्रनतगृह्णानत स ि दह्यतेऽथ मुच्यते ।२।

स यथा तत्र िादाहे्येतैतदात्म्यनमद॰ □□ सवं तत्सत्य॰ □□ स आत्मा तत्त्वमनस श्े्वेतकेतो इनत तिास्य नविज्ञानवनत नविज्ञानवनत ।३।

||इनत षिोशः खण्डः||

इडत षष्ठोऽध्यायाः

सप्तमोऽध्याय :

प्रथम : खण्ड :

अधीनह भगव इनत होपससाद सितुकुमारं िारदस्त॰ □□ होविा यदे्वेत्थ ते मोपसीद ततस्त ऊर्ध्ं वक्ष्ामीनत स होविा ।१।

ऋग्वेदं भगवोऽध्येनम यिुवेद॰ □□ सामवेदमाथवषणं ितुथष- नमनतहासपुराणं पञ्चमं वेदािां वेदं नपत्र्य॰ □□ रानशं दैवं निनधं वाकोवाक्यमेकायिं देवनवद्यां ब्रह्मनवद्यां भूतनवद्यां क्षत्रनवद्यां िक्षत्रनवद्या॰ □□ सपषदेविनवद्यामेतद्भगवोऽध्येनम ।२।

सोऽहं भगवो मन्त्नवदेवाद्धस्म िात्मनवचुछुत॰ □□ ह्येव मे भगवद्दृशेभ्यस्तरनत शोकमात्मनवनदनत सोऽहं भगवः शोिानम तं मा भगवाञ्छोकस्य पारं तारयद्धत्वनत त॰ □□ होविा यद्वै नंकंतिदध्यगीष्ा ामैवैतत् । ३ ।

ािम वा ऋग्वेदो यिुवेदः सामवेद आथवषणितुथष इनतहासपुराणः पञ्चमो वेदािां वेदः नपत्र्यो रानशदैवो निनधवाषकोवाक्यमेकायिं देवनवद्या ब्रह्मनवद्या भूतनवद्या क्षत्रनवद्या िक्षत्रनवद्या सपषदेविनवद्या ािमैवैतन्नामोपास्स्वेनत ।४।

स यो िाम ब्रह्मेतुयुपासे्ते यावन्नाम्नो गतं तत्रास्य यथाकामिारो भवनत यो िाम ब्रह्मेतुयुपासे्तेऽद्धस्त भगवो िाम्नो भूय इनत िाम्नो वाव भूयोऽस्तीनत तन्मे भगवान्ब्रवीद्धत्वनत ।५।

।।इनत प्रथमः खण्डः।।

डितीय : खण्ड:

वाग्वाव िाम्नो भूयसी वाग्वा ऋग्वेदं नवज्ञापयनत यिुवेद॰ □□ सामवेदमाथवषणं ितुथषनमनतहासपुराणं पञ्चमं वेदािां वेदं नपत्र्य॰ □□ रानशं दैवं निनधं वाकोवाक्यमेकायिं देवनवद्यां ब्रह्मनवद्यां भूतनवद्यां क्षत्रनवद्या॰ ् सपषदेविनवद्यां नदवं ि पृनथवीं ंि वायुं िाकाशं िापि तिे देवा॰ □□□ मिुष्या॰ □□□ पशूि वया॰ ्नस ि तृणविस्पतीञ्श्श्वापदान्याकीटपतङ्गनपपीलकं धमं िाधमं ि सत्यं ििृतं ि साधु िासाधु ि हृदयजं्ञ िाहृदयजं्ञ ि यद्वै वाङ्नाभिवष्यन्न धमो िाधमो व्ज्ञापनयष्यन्न सत्यं ििृतं ि साधु िासाधु िहृदयज्ञो
ाहृदयज्ञो वागेवैतत्सवं नवज्ञापयनत वािमुपास्स्वेनत ।१।

स यो वािं ब्रह्मेतुयुपासे्ते यावद्वािो गतं तत्रास्य यथाकामिारो भवनत यो वािं ब्रह्मेतुयुपासे्तेऽद्धस्त भगवो वािो भूय इनत वािो वाव भूयोऽस्तीनत तन्मे भगवान्ब्रवीद्धत्वनत ।२।

।।इनत नद्वतीयः खण्डः।।

तृतीय : खण्ड:

मिो वाव वािो भूयो यथा वै द्वे वामलके द्वे वा कोले द्वौ वाक्षौ मुनष्टरिुभवत्येवं वािं ि िाम ि मिोऽिुभवनत स यदा मिसा मिस्यनत मन्त्ािधीयीयेत्यथाधीते कमाषनण कुवीयेत्यथ कुरुते पुत्रा॰ □□□ पशूं॰ □□ श्वेचे्छेयेत्यथेच्छत इमं ि लोकममुं िेच्छेयेत्यथेच्छते मिो ह्यात्मा मिो नह लोको मिो नह ब्रह्म मि उपास्स्वेनत ।१।

स यो मिो ब्रह्मेतुयुपासे्ते यावन्मिसो गतं तत्रास्य यथाकामिारो भवनत यो मिो ब्रहोतुयुपासे्तेऽद्धस्त भगवो मिसो भूय इनत मिसो वाव भूयोऽस्तीनत तन्मे भगवान्ब्रवीद्धत्वनत ।२।

।।इनत तृतीयः खण्डः।।

तुिथि : खण्ड:

संकल्पो वाव मिसो भूयान्यदा वै संकल्पयतेऽथ मिस्यत्यथ विामीरयनत तामु िाम्नीरयनत िानम्न मन्त्ा एकं भवद्धन्त मने्तेषु कमाषनण ।१।

तानि ह वा एतानि संकलै्पैकायिानि संकल्पात्मकानि संकले्पे प्रनतनष्तानि समकूलृपतां द्यावापृनथवी समकले्पेतां वायुिाकाशं ि समकल्पन्तापि तिे तेषां॰ □□ संकूलृपै्त्यै वषष॰ □□ संकल्पते वषषस्य संकूलृप्त्या अन्न॰ □□ संकल्पतेऽन्नस्य संकूलृपै्त्यै प्राणाः संकल्पने्ते प्राणिाां॰ □□ संकूलृपै्त्यै मन्त्ाः संकल्पने्ते मन्त्ाणां॰ □□ संकूलृपै्त्यै कमाषनण संकल्पने्ते कमषणां॰ □□ संकूलृपै्त्यै लोकः संकल्पते लोकस्य संकूलृपै्त्यै सवं॰ □□ संकल्पते स एष संकल्पः संकल्पमुपास्स्वेनत ।२।

स यः संकलं्पं ब्रह्मेतुयुपासे्ते संकूलृप्तिौ स लोकानु्धुवानु्ध्रुवः प्रनतनष्तिा् प्रनतनष्तोऽव्यिथमािाव्यिथमािो- ऽनभनसध्यनत यावतं्संकल्पस्य गतं तत्रास्य यथाकामिारो भवनत सप्तमोऽध्यायः यः संकलं्पं ब्रह्मेतुयुपासे्तेऽद्धस्त भगवः संकल्पाद्भूय इनत संकल्पाद्वाव भूयोऽस्तीनत तन्मे भगवान्ब्रवीद्धत्वनत ।३।

।।इनत िितुथषः खण्डः।।

पञ्चम : खण्ड:

तिं वाव संकल्पाद्भूयो यदा वै िितयतेऽथ संकल्पयतेऽथ मिस्यत्यथ विामीरयनत तामु िाम्नीरयनत िानम्न मन्त्ा एकं भवद्धन्त मने्तेषु कमाषनण ।१।

तानि ह वा एतानि तिैकायिानि तिात्मानि तिे प्रनतनष्तानि तस्माद्यद्यनप बहुनवदतिो भवनत यिमस्तीत्येवै- िमाहुयषदयं वेद यद्वा अयं नवद्वान्नेत्थमतिः स्यानदत्यथ यद्यल्पनवद्धच्िवान्भवनत तस्मा एवोत शुशूरूषने्ते तिि् ह्येवैषामेकायिं तिमात्मा तिं॰ □□ प्रनतषा् तिमुपास्स्वेनत ।२।

लोकानु्धुवानु्ध्रुवः यतिं ब्रह्मेतुयुपासे्ते नितिौ स प्रनतनष्तिानतनष्तोऽव्यिथमािाव्यिथमािोऽनभनसध्यनत याव- द्धच्िस्य गतं तत्रास्य यथाकामिारो भवनत यतिं ब्रह्मेतुयुपासे्तेऽद्धस्त भगवतिाद्धय इनत तिाद्वाव भूयोऽस्तीनत तन्मे भगवान्ब्रवीद्धत्वनत ।३।

।।इनत पञ्चमः खण्डः।।

पृष्ठ : खण्ड:

ध्यिां वाव चिाद्भूयो ध्यायतीव पृनथवी ध्यायतीवान्तररक्षं ध्यायतीव द्यौथ्याषयन्तीवापो ध्यायन्तीव पवषता देवमिुष्यास्तस्माद्य इह मिुष्याणां महिां प्रापुनुवद्धन्त ध्यिापादा॰ □□ शा इवैव ते भवन्त्यथ येऽल्पाः कलनहिः नपशुिा उपवानदिस्ेतेऽथ ये प्रभवो ध्यिापादाँ शा इवैव ते भवद्धन्त ध्यिामुपास्स्ेवेनत ।१।

स यो ध्यिां ब्रह्ेमेतुयुपास्ेते यावद्धयिास्य गतं तत्रास्य यथाकामिारो भवनत यो ध्यिां ब्रह्ेमेतुयुपास्ेतेऽद्धस्त भगवो ध्यिाद्भूय इनत ध्यिाद्वाव भूयोऽस्तीनत तन्मे भगवान्ब्रवीद्धत्वनत ।२।

।।इनत षष्ः खण्डः।।

सप्तम : खण्ड:

नवज्ञिां वाव ध्यिाद्भूयो नवज्ञिो वा ऋग्ेवेदं नविािानत युिवेद॰ □□ सामवेदमाथवषणं ितुथषनमनतहासपुराणं पञ्चमं वेदिां वेदं नपत्र्य॰ □□ रानशं दैवं निनधं वाकोवाक्यमेकायिं देवनवद्यां ब्रह्मनवद्यां भूतनवद्यां क्षत्रनवद्यां क्षित्रनवद्या॰ □□ सपषदेविनवद्यां नदवं ि पृनथवीं ि वायुं िाकाशं िापि तिे देवा॰ □□□ मिुष्या॰ पिशू ि वया॰ □□ नस ि तृणविस्पतीञ्श्वापदान्याकीटपतङ्गनपपीलकं धमं िाधमं ि सत्ंयं िािृतं िसाधु िासाधु ि हृदयज्ञं िाहृदयज्ञं िान्नं ि रसं ि मं ि लोकममुं ि नवज्ञिैव नविािानत नवज्ञिामुपास्स्ेवेनत ।१।

स यो नवज्ञिां ब्रह्ेमेतुयुपास्ेते नवज्ञिावतो वै स लोकाञ्ज्ञिावतोऽनभनसध्यनत यावनद्वज्ञिास्य गतं तत्रास्य यथा-कामिारो भवनत यो नवज्ञिां ब्रह्ेमेतुयुपास्ेतेऽद्धस्त भगवो नवज्ञिाद्भूय इनत नवज्ञिाद्वाव भूयोऽस्तीनत तन्मे भगवान्ब्रवीद्धत्वनत ।२।

।।इनत सप्तमः खण्डः।।

अष्टम : खण्ड:

बलं वाव नवज्ञिाद्भूयोऽनप ह शतं नवज्ञिावतामेको बलविाकम्पयते स यदा बली भवत्यथोत्थाता भवतुयुनिष्- न्पररिररता भवनत पररिरनुनुपसिा भवतुयुपसीदन्द्रष्टा भवनत श्रोता भवनत मन्ता भवनत बोिा भवनत कताष भवनत नवज्ञाता भवनत बलेि वै पृनथवी नतष्नत बलेिान्तररक्षं बलेि द्यौबषलेि पवषता बलेि देवमिुष्या बलेि पशवि वयानस॰ □□ ि तृणविस्पतयः श्वापदान्याकीटपतङ्गनपपीलकं बलेि लोकद्धस्तष्नत बल- मुपास्स्ेवेनत ।१।

स यो बलं ब्रह्ेमेतुयुपास्ेते यावद्धलस्य गतं तत्रास्य यथाकामिारो भवनत यो बलं ब्रह्ेमेतुयुपास्ेतेऽद्धस्त भगवो बलाद्भूय इनत बलाद्वाव भूयोऽस्तीनत तन्मे भगवान्ब्रवीद्धत्वनत ।२।

।।इनत अष्टमः खण्डः।।

नवम : खण्ड:

ाविदथविश्नमन्नं वाव बलाद्भयस्तस्माद्यद्यनप दश रात्रीाषश्नीयाद्यद्यु ह श्रोतामन्ताबोाकताषनवज्ञाता भवत्यथान्नस्यायै ि ष्टा भवनत श्रोता भवनत मन्ता भवनत बोा भवनत कताष भवनत नवज्ञाता भवत्यन्नमुपास्स्वेनत ।१।

स योऽन्नं ब्रह्मेतुयुपास्तेऽन्नवतो वै स लोकान्पावतो- ऽनभनसध्यनत यावदन्नस्य गतं तत्रास्य यथाकामिारो भवनत योऽन्नं ब्रह्मेतुयुपास्तेऽद्धस्त भगवोऽन्नाद्भय इत्यत्राद्वाव भूयोऽस्तीनत तन्मे भगवान्ब्रवीद्धत्वनत ।२।

।।इनतं िवमः खण्डः।।

दशम : खण्ड:

आपो वावान्नाद्भूयस्तस्माद्यदा सुवृनष्टिष भवनत व्याधीयन्ते प्राणा अन्नं कीयो भनवष्यतीत्यथ यदा सुवृनष्टभषवत्याद्धन्दिः प्राणा भवन्त्यन्नं बहु भनवष्यतीत्याप एवेमा मूताष येयं पृनथवी यदन्तररकृषं यद्यौयषत्पवषता यदेदेवमिुष्या यत्पशवि वया नस ि तृणविस्पतयः श्वापदान्याकीटपतङ्गनपपीलकमाप एवेमा मूताष अप उपास्स्वेनत । १ ।

स योऽपो ब्रह्मेतुयुपास्त आप्नोनत सवाषन्कामा॰ □□ सूतृद्धप्तमा- न्भवनत यावदपां गतं तत्रास्य यथाकामिारो भवनत योऽपो ब्रह्मेतुयुपास्तेऽद्धस्त भगवोऽद्भयो भूय इत्यद्भयो वाव भूयोऽस्तीनत तन्मे भगवान्ब्रवीद्धत्वनत । २ ।

।।इनत दशमः खण्डः।।

एकादश : खण्ड:

तेो वावाद्भयो भूयस्तद्वा एतद्वायुमागृह्याकाशमनभतपनत तदाहुनिषशोनत नितपनत वनषषष्यनत वा इनत तेे एव ततूपूवष दशषनयत्वाथापः सृिते तदेतदूर्ध्वाषनभि नतरीनभि नवद्युद्धि- राहादिरद्धन्त तस्मादाहुनवषद्योतते स्तियनत वनषषष्यनत वा इनत तेे एव ततूपूवं दशषनयत्वाथापः सृिते तेे उपास्स्वेनत ।१।

स यस्तेो ब्रह्मेतुयुपास्ते तेस्वी वै स तेस्वतो लोकान्भास्वतोऽपहततमस्किानभनसध्यनत यावत्तेसो गतं तत्रास्य यथाकामिारो भवनत यस्तेो ब्रह्मेतुयुपास्तेऽद्धस्त भगवस्तेसो भूय इनत तेसो वाव भूयोऽस्तीनत तन्मे भगवान्ब्रवीद्धत्वनत ।२।

।।इनत एकादशः खण्डः।।

ाादश : खण्ड:

सूयाषिन्द्रमसावुभौ नवद्युन्नक्षत्राण्यनग्नराकाशेनाह्वयत्याकाशेन शृणोत्याकाशे प्रनत- शृणोत्याकाशे रमत आकाशे रिमत आकाशे ियत आकाशमनभियत आकाशमुपास्स्वेनत ।१।

स य आकाशं ब्रह्मेतुयुपास्त आकाशवतो वै स लोकिाकाशवतोऽसंबाधिुरुगायवतोऽनभनसध्यनत यावदा- काशस्य गतं तत्रास्य यथाकामिारो भवनत य आकाशं ब्रहोतुयुपास्तेऽद्धस्त भगव आकाशाद्भूय इत्याकाशाद्वाव 'भूयो- ऽस्तीनत तन्मे भगवान्ब्रवीद्धत्वनत ।२।

।।इनत द्वादशः खण्डः।।

त्रयोदश : खण्ड:

स्मरो वावाकाशाद्‍यस्तस्माद्यद्यनप बहव आसीरन्न स्मरन्तो िैव ते कंिि शृणुयुिष मिीरन्न नििवीरन्यदा वाव ते स्मरेयुरथ शृणुयुरथ मिीरन्नथ नििवीरन्स्मरेण वै पुत्रािििद्विानत स्मरेण पशून्स्मरमुपास्स्वेनत ।१।

स यः स्मरं ब्रह्मेतुयुपास्ते यावत्स्मरस्य गतं तत्रास्य यथाकामिारो भवनत यः स्मरं ब्रह्मेतुयुपास्तेऽद्धस्त भगवः स्मराद्भय इनत स्मराद्वाव भूयोऽस्तीनत तन्मे भगवान्ब्रवीद्धत्वनत ।२।

।।इनत त्रयोदशः खण्डः।।

तिुदिश : खण्ड :

आशा वाव स्मराद्भूयस्याशिो वै स्मरो मन्त्ािधीते कमाषनण कुरुते पुत्रा॰ □□□ पशू॰ □□ िेच्छत इमं िलोकममुं िेच्छत आशामुपास्स्वेनत ।१।

स य आशां ब्रह्मेतुयुपास्त आशयास्य सवे कामाः समृध्यन्त्यमोघा हास्यानशषो भवद्धन्त यावदाशाया गतं तत्रास्य यथाकामिारो भवनत य आशां ब्रह्मेतुयुपास्तेऽद्धस्त भगव आशाया भूय इत्याशाया वाव भूयोऽस्तीनत तन्मे भगवान्ब्रवीद्धत्वनत ।२।

।।इनत ितुदषशः खण्डः।।

पञ्चदश : खण्ड

प्राणो वा आशाया भूयान्यथा वा अरा िाभौ समनपषता एवमद्धस्मिाणे सवष॰ □□ समनपषतं प्राणः प्राणि यानत प्राणः प्राणं ददानत प्राणाय ददानत प्राणो ह नपता प्राणो माता प्राणो भ्ाता प्राणः स्वसा प्राण आियषः प्राणो ब्राह्मणः ।१ ।

स यनद नपतरं वा मातरं वा भ्ातरं वा स्वसारं विाायं वा ब्राह्मणं वा नंकंनिदृशनमव प्रत्याह नधक्त्वाद्धस्त्वत्ेयेविैमाहुः नपतृहा वै त्वमनस मातृहा वै त्वमनस भ्ातृहा वै त्वमनस स्वसृहा वै त्वमस्यिाायषहा वै त्वमनस ब्राह्मणहा वै त्वमसीनत ।२।

अथ यद्यप्ेयिेाुत्क्रान्तप्राणाञ्शूछूलिे समासं व्र्नतषंदहेन्ैनैर्वै बूरूयुः नपतृहासीनत ि मातृहासीनत ि भ्ातृहासीनत ि स्वसृहासीनत ििाायषहासीनत ि ब्रह्मणहासीनत ।३।

प्राणो ह्ेयेवैतानि सवाषनण भवनत स वा एष एवं पश्यन्ेनेवं ििमा एवं निविान्ननतवादी भवनत तं ेंद्बिूरूयुरनतवाद्यसी- त्यनतवाद्यस्मीनत बूरूयान्नापह्ववीत ।४।

।।इनत पञ्चदशः खण्डः।।

पिोश खण्ड :

एष तु वा अनतवदनत यः सत्ेयेनतवदनत सोऽहं भगवः सत्ेयेनतवदिीनत सत्ं्यं त्ेवेव नवनिज्ञानसतर्व्मनत सत्ं्यं भगवो नवनिज्ञास इनत ।१ ।

।।इनत षिोशः खण्डः।।

सप्तदश : खण्ड :

यदा वै नवज्ञााात्यथ सत्ं्यं वदनत ििनविान्सत्ं्यं वदनत निविान्ेनेव सत्ं्यं वदनत नवज्ञिां त्ेवेव नवनिज्ञानसतर्व्मनत नवज्ञिां भगवो नवनिज्ञास इनत । १ ।

।।इनत सप्तदशः खण्डः।।

अष्टादश : खण्ड :

यदा वै मिुतेऽथ निविाानत िामत्वा निविाानत मत्ैवैव निविाानत मनतस्ेत्वेव नवनिज्ञानसतर्े्वेनत मनतं भगवो नवनिज्ञास इनत ।१ ।

।।इनत अष्टादशः खण्डः।।

एकोनडवंशडततम : खण्ड :

यदा वै श्रद्दधात्यथ मिुते िाश्रद्दधन्मिुते श्रद्दधदेव मि श्रिा त्ेवेव नवनिज्ञानसतर्े्वेनत श्रिां भगवो नवनिज्ञास इनत ।१।

||इनत एकोनवंशनततम : खण्ड :||

डवंशडततम : खण्ड:

यदा वै निद्धस्तष्ट्यथ श्रद्दधानत ाानिद्धस्तष्ञ्छरद्दधानत निद्धस्तष्ने्नेव श्रद्दधानत निष्ा तेृ्वेव नवनिज्ञानसतरे्वे्नत निष्ां भगवो नवनिज्ञास इनत ।१।

||इनत नवंशनततमः खण्डः||

एकडवंश : खण्ड:

यदा वै करोत्यथ निद्धस्तष्नत ाकृत्वा निद्धस्तष्नत कृतै्वैव निद्धस्तष्नत कृनतसे्त्वेव नवनिज्ञानसतरे्वे्नत कृनतं भगवो नवनिज्ञास इनत ।१ ।

||इनत एकनवंशः खण्डः||

ाडिवंश : खण्ड:

यदा वै सुखं लभतेऽथ करोनत ासुखं लब्ध्वा करोनत सुखमेव लब्ध्वा करोनत सुखं तेृ्वेव नवनिज्ञानसतर्व्नमनत सुखं भगवो नवनिज्ञास इनत ।१ ।

इनत द्वानवंशः खण्डः

त्रयोडवंश : खण्ड:

यो वै भूमा ततुसुखं ाले्पे सुखमद्धस्त भूमैव सुखं भूमा तेृ्वेव नवनिज्ञानसतर्व् इनत भूमिां भगवो नवनिज्ञास इनत ।१।

इनतं त्रयोनवंशः खण्डः

तिुडविंश : खण्ड :

यत्र ान्यत्पश्यनत ान्यचूछृणोनत ान्यनद्विाानत स भूमाथ यत्रान्यत्पश्यत्यन्यचूछृणोत्यन्यनद्विाानत तदल्पं यो वै भूमा तदमृतमथ यदल्पं तन्मय॰ □□ स भगवः कद्धस्मिनतनष्त इनत से्वे मनहनम्न यनद वा ि मनहम्नीनत ।१।

गोअश्वनमह मनहमेत्याक्षते हद्धस्तनहरण्यं दासभायष के्षेत्राण्यायितिीनत िाहमेवं ब्रवीनम ब्रवीमीनत होविाान्यो ह्यन्यद्धस्मिनतनष्त इनत ।२।

इनत ितुनवंशः खण्डः

पञ्चडवंश : खण्ड:

एवेद ँ □□ एवाधस्तात्स उपररष्टात्स पित्स पुरस्तात्स दनक्षणतः स उिरतः स सवषनमत्यथातोऽहंकारादेश एवाहमेवा- धस्तादहमुपररष्टादहं पिादहं पुरस्तादहं दनक्षणतोऽहमुिरतो- ऽहमेवेद ँ □□ सवषनमनत । १ ।

अथात आत्मादेश एवात्मैवाधस्तादात्मोपररष्टादात्मा पिादात्मा पुरस्तादात्मा दनक्षणत आत्मोिरत आत्मैवेद ँ □□ सवषनमनत स वा एष एवं पश्यन्नेवं मिा एवं नविानन्नात्मरनतरात्मक्रीि आत्मनमथुि आत्मानन्दः स स्वराड्भवनत तस्य सवेषु लोकेषु कामिारो भवनत अथ येऽन्यथातो नवदुरन्यरािानस्ते क्षय्यलोका भवद्धन्त तेषा ँ □□ सवेषु लोकेष्वकामिारो भवनत ।२।

इनत पञ्चनवंशः खण्डः

षि्डवंश : खण्ड:

तस्य ह वा एतस्यैवं पश्यत एवं मिास्यैवं नविानत आत्मतः प्राण आत्मत आशात्मतः स्मर आत्मत आकाश आत्मतस्तेि आत्मत आप आत्मत आनवभाषवनतरोभावावात्मतो- ऽन्नमात्मतो बलमात्मतो नवज्ञानमात्मतो ध्यानमात्मत- श्चिमात्मतः संकल्प आत्मतो मि आत्मतो वागात्मतो िामात्मतो मन्त्ा आत्मतः कमाषण्यात्मत एवेद ँ □□ सवषनमनत ।१ ।

तदेष श्लोको ि पश्यो मृत्युं पश्यनत ि रोगं िोत दुःखता ँ □□ सवष ँ □□ ह पश्यः पश्यनत सवषमाप्नोनत सवषश इनत स एकधा भवनत नत्रधा भवनत पञ्चधा सप्तधा िवधा िैव पुनिैकादशः स्मृतः शतं ि दश िैकि सहस्राणि ि नव ँ □□शनतराहारशुिौ सत्त्वशुद्धिः सत्त्वशुिौ ध्रुवा स्मृनतः स्मृनतलम्भे सवषग्रन्थीनां नवप्रमोक्षस्तस्मै मृनदतकषायाय तमसस्पारं दशषयनत भगवान्सनत्कुमारस्त ँ □□ स्कन्द इत्याक्षते त ँ □□ स्कन्द इत्याक्षते ।२।

इनत षि्नवंशः खण्डः

इनत सप्तमोऽध्यायः

अष्टमोऽध्याय :

प्रथम : खण्ड:

अथ यनददमद्धस्मन्ब्रह्मपुरे दहरं पुण्डरीकं वेश्म दहरोऽद्धस्मन्नन्तराकाशस्तद्धस्मन्यदन्तस्तदिष्टव्यं तद्वाव नवनजज्ञानस- तव्यमनत ।१।

तं िेद्ब्रूरूयुयषनददमद्धस्मन्ब्रह्मपुरे दहरं पुण्डरीकं वेश्म दहरोऽद्धस्मन्नन्तराकाशः नंकं तदत्र नवद्यते यदिेष्टर्व्यं यद्वाव नवनिज्ञानसतर्व्नमनत स ब्रूरूयात् ।२।

यावािा अयमाकाशस्ताविोषोऽन्तहृषदय आकाश उभे अद्धस्मन्द्यावापृनथवी अन्तरेव समानहते उभावनग्नि वायिु सूयाषिन्द्रमसावूभौ नवद्युन्नक्षत्रानण यच्चास्ेयेहाद्धस्त यच्च िाद्धस्त सवं तदद्धस्मन्समानहतनमनत ।३।

त॰ □□ िेद्ब्रूरूयुरद्धस्म॰ □□ िेनददं ब्रह्मपुरे सवष॰ □□ समानहत॰ □□ सवाषनण ि भूतानि सवे ि कामा यदैतज्जरा वाप्नोनत प्रर्ध्॰ □□ सते वा नंकं ततोऽनतनशष्यत इनत ।४।

स ब्रूरूयान्नास्य िरयैतज्जीयषनत ि वधेिास्य हन्यत एतत्सत्यं ब्रह्मपुरमद्धस्मन्कामाः समानहता एष आत्मापहतपाप्मा नविरो नवमृत्युनवषशोको नवनिघत्सोऽनपपासः सत्यकामः सत्यसंकल्पो यथा ह्येवेह प्रिाअिनवशद्धन्त यथािुशासिं यं यमन्तमनभकामा भवद्धन्त यं ििपदं यं क्ेषेत्रभागं तं तमेवोपीिवद्धन्त ।५।

तद्यथेह कमषनितो लोकः क्षीयत एवमेवामुत्र पुण्यनितो लोकः क्षीयते तद्य इहात्मािामिुनवद्य व्रिन्त्येता॰ □□□ सत्यान्कामा स्ेतेषा सवेषु लोकेष्वकामिारो भवत्यथ य इहात्मािमिुनवद्य व्रिन्त्येता ि सत्यान्कामा॰ □□ स्ेतेषा॰ □□ सवेषु लोकेषु कामिारो भवनत ।६।

इनत प्रथमः खण्डः

डितीय ख़ण्ड :

स यनद नपतृलोककामो भवनत संकल्पादेवास्य नपतरः समुनिष्ठद्धन्त तैि नपतृलोकेि संपन्नो महीयते ।१ ।

अथ यनद मातृलोककामो भवनत संकल्पादेवास्य मातरः समुनिष्ठद्धन्त तैि मातृलोकेि संपन्नो महीयते ।२।

अथ यनद भ्ातृलोककामो भवनत संकल्पादेवास्य भ्ातरः समुनिष्ठद्धन्त तैि भ्ातृलोकेि संपन्नो महीयते ।३।

अथ यनद स्वसृलोककामो भवनत संकल्पादेवास्य स्वसारः समुनिष्ठद्धन्त तैि स्वसृलोकेि संपन्नो महीयते ।४।

अथ यनद सद्धखलोककामो भवनत संकल्पादेवास्य सखायः समुनिष्ठद्धन्त तैि सद्धखलोकेि संपन्नो महीयते ।५।

अथ यनद गन्धमाल्यलोककामो भवनत संकल्पादेवास्य गन्धमाल्ेये समुनिष्तसे्ति गन्धमाल्यलोकिे संपन्नो महीयते । ६ ।

अथ यद्यन्नपािलोककामो भवनत संकल्पादेवास्यान्नपािो समुनिष्तसे्तिान्नपािलोकिे संपन्नो महीयते ।७।

अथ यनद गीतवानदत्रलोककामो भवनत संकल्पादेवास्य गीतवानदते्रे समुनिष्तसे्ति गीतवानदत्रलोकिे संपन्नो महीयते ।८ ।

अथ यनद स्त्रीलोककामो भवनत संकल्पादेवास्य ्द्रस्त्रयः समुनिष्द्धन्त ति स्त्रीलोकिे संपन्नो महीयते ।९।

यं यमन्तमनभकामो भवनत यं कामं कामयते सोऽस्य संकल्पादेव समुनिष्नत ति संपन्नो महीयते ।१०।

इनत नद्वतीयः खण्डः

तृतीय : खण्ड:

त इमे सत्याः कामा अिृतानपधािास्ेतेषा॰ □□ सत्यािा॰ □□ सतामिृतमनपधािां यो यो ह्यसे्येतः प्ैरैनत ि तनमह दशषािाय लभते ।१।

अथ ये िासे्येह िीवा ये ि प्ेरेता यच्चान्यनदच्छन्न लभते सवं तदत्र गत्वा नवन्दतेऽत्र ह्यसै्यैते सत्याः कामा अिृतानपधािास्तद्यथानप नहरण्यनिनधं निनहतमक्षेत्रज्ञा उपयुषपरर संिरन्तो ि नवने्देयुरेवमेवेमाः सवाषः प्रिा अहरहगषच्छन्त्य एतं ब्रह्मलोकं ि नवन्दन्त्यिृति नह प्रत्यूढाः ।२।

स वा एष आत्मा हृनद तसै्यैतदेव निरुक्त॰ □□ हृद्ययनमनत तस्माद्धृदयमहरहवाष एवंनवत्स्वगं लोकमेनत । ३ ।

अथ य एष संप्रसादोऽस्माच्छरीरात्समुत्थाय परं ज्योनतरुपसंपद्य से्विे रूपेणानभनिष्पद्यत एष आते्मेनत होवािैतदमृतमभयमेतद्ब्रहे्मेनत तस्य ह वा एतस्य ब्रह्मणो िाम सत्यनमनत ।४।

तानि हवा एतानि त्रीण्यक्षरानण सतीयनमनत तद्यत्सिदमृतमथ यनि तन्मत्यषमथ यदं्यं तिेभे यच्छनत यिदेिेभे यच्छनत तस्माद्यमहरहवाष एवंनवत्स्वगं लोकमेनत ।५।

इनत तृतीयः खण्डः

तुिथि : खण्ड:

अथ य आत्मा स सेतुनवषधृनतरेषां लोकािामसंभेदाय ैत ॰ □□ सेतुमहोरात्रे तरतो ि िरा ि मृत्युियुष शोको ि सुकृतं ि दुष्कृत ॰ □□ सवे पाप्मािोऽतो निवतषन्तेऽपहतपाप्मा ह्येष ब्रह्मलोकः ।१।

तस्माद्वा एत ॰ □□ सेतुं तीवाषन्धः सन्निन्धो भवनत नविः सन्ननविो भवत्युपतापी सन्निुपतापी भवनत तस्माद्वा एत ॰ □□ सेतुं तीवाषनप िक्तमहरेवानभनिष्पद्यते सकृनद्वभातो ह्येवैष ब्रह्मलोकः ।२।

तद्य एवैतं ब्रह्मलोकं ब्रह्मियेणािुनवन्दद्धन्त तेषामेवैष ब्रह्मलोकस्तेषा ॰ □□ सवेषु लोकेषु कामिारो भवनत ।३।

इनत िुथषः खण्डः

पञ्चम : खण्डः

अथ यद्यज्ञ इत्याक्षते ब्रह्मियषमेव तद्ब्रह्मियेण ह्येव यो ज्ञाता तं नवन्दतेऽथ यनदष्टनमत्याक्षते ब्रह्मियषमेव तद्ब्रह्मियेण ह्येवेष्वात्मािमिुनवन्दते ।१।

अथ यत्सत्त्रायणनमत्याक्षते ब्रह्मियषमेव तद्ब्रह्मियेण ह्येव सत आत्मिस्त्राणं नवन्दतेऽथ यन्मौनमत्याक्षते ब्रह्मियषमेव तद्ब्रह्मियेण ह्येवात्मािमिुनवद्य मिुते ।२।

अथ यदिाशकायिनमत्याक्षते ब्रह्मियषमेव तदेष ह्यात्मा ि िश्यनत यं ब्रह्मियेणािुनवन्दतेऽथ यदरण्यायिनमत्याक्षते ब्रह्मियषमेव तदरि ह वै ण्यिाणषवौ ब्रह्मलोके तृतीयस्यानमतो नदनव तदैरं मदीय ॰ □□ सरस्तदश्वत्थः सोमसविस्तदपरानिता पूब्रषह्मणः प्रभुनवनमत ॰ □□ नहरण्मयम् ।३।

तद्य एवैतावरं ि ण्यं िाणषवौ ब्रह्मलोके ब्रह्मियेणा- ऽनुनविन्दद्धन्त तेषामेवैष ब्रह्मलोकस्तेषा ॰ □□ सवेषु लोकेषु कामिारो भवनत ।४।

इनत पञ्चमः खण्डः

षष्ठ : खण्डः

अथ या एता हृदयस्य िाड्यस्ताः नपङ्गलस्यानणम्नद्धस्तष्ठद्धन्त शुक्लस्य िीलस्य पीतस्य लोनहतस्येत्यसौ वा आनदत्यः नपङ्गल एष शुक्ल एष िील एष पीत एष लोनहतः । १।

तद्यथा महापथ आतत उभौ ग्रामौ गच्छतीमं िामुं िैवमेवैता उभौ लोकौ गच्छन्तीमं िामुं आनदत्यस्य रश्मय िामुिादानदत्यात्प्रतायन्ते ता आसु िािीषु सृप्ता आभ्यो िािीभ्यः प्रतायन्ते तेऽमुद्धिन्नानदत्ये सृप्ताः ।२।

तद्यत्रैतत्सुप्तः समस्तः संप्रसन्नः स्वप्नं ि निविािात्यासु तदा िािीषु सृप्तो भवनत तं ि िकि पाप्मा सूपृशनत तेिसा नह तदा संपन्नो भवनत ।३।

अथ यत्रैतदबनलमिां िीतो भवनत तमनभत आसीा आहिुाषिानस मां िििानस मानमनत स यावदस्माच्छरीरादुित्क्रान्तो भवनत तावज्जिाानत ।४।

अथ यत्रैतदस्माच्छरीरादुत्क्रामत्यथैतैरेव रद्धश्मनभ-रूर्ध्वमाक्रमते स ओनमनत वा होद्वा मीयते स यावद्धत्क्षप्येन्मिस्तावदानदत्यं गच्छत्येतद्वै खलु लोकद्वारं नवदुषां प्रपदिं निरोधोऽनवदुषाम् ।५।

तदेष श्लोकः । शतं चैका ि हृदयस्य ाड्यिस्तासां मूधाषिमनभनिःसृतैका । तयोर्ध्वमायन्नमृतत्वमेनत नवष्वङ्ङन्य उत्क्रमणे भवन्त्युत्क्रमणे भवद्धन्त ।६।

इनत षष्ः खण्डः

सप्तमःखणि्:

य आत्मापहतपाप्मा नविरो नवमृत्युनवषशोको नवनिघत्सोऽनपपासः सत्यकामः सत्यसंकल्पः सोर्ऽष्टिव्ः स नवनिज्ञानसतर्व्ः स सवाष॰ □□□ लोकिाप्नोनत सवां॰ □□□ कामान्य- स्तमात्मिामुिनवद्य नर्विाातीनत ह प्रिापनतरुविा ।१।

तिोभये देवासुरा अिुबुबुनधरे तेहिोुहषन्त तमात्मिा- मद्धिच्छामो यमात्मिामद्धिष्य सवाष॰ □□□ लोकिाप्नोनत सवाष॰ □□□ कामानितीन्द्रो हैव देविाामनभप्रवव्रिा नर्विरीोऽसुराणां तौ हासंनवदिाावेव सनमत्पाणी प्रिापनतसकाशमिाग्तुः ।२।

तौ ह द्वानत्र॰ □□ शतं वषाषनण ब्रह्मियषमूषतुस्तौ ह प्रिापनतरुविा नकनमच्छन्तााववास्तनमनत तौ हिोतुयष आत्मापहतपाप्मा नविरो नवमृत्युनवषशोको नवनिघत्सोऽनपपासः सत्यकामः सत्यसंकल्पः सोर्ऽष्टिव्ः स नवनिज्ञानसतर्व्ः स सवाष॰ □□□ लोकिाप्नोनत सवाष॰ □□□ कामान्यस्तमात्मिामुिनवद्य नर्विाातीनत भगवतो विो वेदयन्ते तनमच्छन्तााववास्तनमनत ।३।

तौ ह प्रिापनतरुविा य एषोऽनक्षनण पुरुषो दृश्यत एष आत्मेनत होविौतदमृतमभयमेतद्ब्रह्मेत्यथ योऽयं भगवोऽप्सु पररख्यायते यियमादशष कतम एष इत्येष उ एवैषु सवेष्वन्तेषु पररख्यायत इनत होविा ।४।

इनत सप्तमः खण्ड:

अष्टम:खण्ड :

उदशराव आत्मिामवेक्ष् यदात्मिो ि नर्विाीथस्तन्मे प्रबूरूतनमनत तौ होदशरावेऽवेक्षांक्रिाते तौ ह प्रिापनतरुविा नकं पश्यथ इनत तौ हिोतुः सवषमेवेदमावां भगव आत्मिां पश्याव आ लोमभ्य आ िखेभ्यः प्रनतरूपनमनत ।१ ।

तौ ह प्रिापनतरुविा साध्वर्लंकृतौ सुवसिौ पररषृकृतौ भूत्वोदशरावेऽवेक्ेषेथानमनत तौ ह साध्वर्लंकृतौ सुवसिौ पररषृकृतौ भूत्वोदशरावेऽवेक्षांक्रािते तौ ह प्रिापनतरुविा नंकं पश्यथ इनत ।२।

तौ हिोतुयषथैवेदमावां भगवः साध्वर्लंकृतौ सुवसिौ पररषृकृतौ स्व एवमेवेमौ भगवः साध्वर्लंकृतौ सुवसिौ पररषृकृतानवते्येष आते्मेनत होविौतदमृतमभयमेतद्ब्रहे्मेनत तौ ह शान्तहृदयौ प्रवव्रितुः ।३।

तौ हिाीक्ष् प्रिापनतरुर्विाुपलभ्याित्मािार्मुनवद्य व्रितो यतर एतदुपनिषदो भनवष्यद्धन्त देवा वासुरा वा ते पराभनवष्यन्तीनत स ह शान्तहृदय एव नविार्रोिोऽसुराज्ग्िाम तेभ्यो हैतामुपनिषदं प्रोविााते्मैवेह महय्य आत्मा पररियष आत्मािमेवेह महयन्नात्मािं पररिरन्नुभौ लोकाववाप्नोतीमं िामुं िेनत ।४।

तस्मादप्यदे्येहाददािमश्रद्दधािमयिमािमाहुरासुरो बतेत्य- सुराणा॰ ☐☐हे्येषोपनिषते्प्रेतस्य शरीरं नभक्षया विसिालंकारेणेनत स॰ ☐☐सुकुवषने्त्येति ह्यमुं लोकं िेष्यन्तो मन्यने्ते ।५।

इनत अष्टमः खण्डः

नवम खण्ड :

अथ हेन्द्रोऽप्राप्यै्यैव देविोतद्धयं ददशष यथैव खियमद्धस्मञ्छरीरे साध्वर्लंकृते साध्वर्लंकृतो भवनत सुवसिे सुवसिः पररषृकृते पररषृकृत एवमेवायमद्धस्मन्त्नेधेऽन्धो भवनत स्त्रामे स्रामः पररवृक्ेणे पररवृक्णोऽसै्यैव शरीरस्य िाशमिेष िेश्यनत िाहमत्र भोग्यं पश्यामीनत ।१।

स सनमत्पानणः पुिरेयाय त॰ ☐☐ ह प्रिापनतरुविा मघवन्यच्छान्त- हृदयः प्राव्रिाीः साधं नविार्रो नकनमच्छनुपुिरागम इनत स होविा यथैव खियं भगवोऽद्धस्मञ्छरीरे साध्वर्लंकृते साध्वर्लंकृतो भवनत सुवसिे सुवसिः पररषृकृते पररषृकृत एवमेवायमद्धस्मन्नने्धेऽन्धो भवनत स्त्रामे स्रामः पररवृक्ेणे पररवृक्णोऽसै्यैव शरीरस्य िाशमिेष िेश्यनत िाहमत्र भोग्यं पश्यामीनत ।२।

एवमेवैष मघवनन्ननत होविौतं त्वेव ते भूयोऽुविाख्यास्यानम वसापरानण द्वानत्र॰ ☐☐शतं वषाषणीनत स हापरानण द्वानत्र॰ ☐☐शतं वषाषणुयुवास तसै्मै होविा ।३।

इनत िवमः खण्डः

दशम : खण्ड :

य एष स्वपे्ने महीयमािरते्येष आते्मेनत होविौतदमृत- मभयमेतद्ब्रहे्मेनत स ह शान्तहृदयः प्रवव्रिा स हाप्राप्यै्यैव देविोतद्धयं ददशष तद्यद्यपीद॰ ☐☐ शरीरमन्ंधं भवत्यिन्धः स भवनत यनद िाममस्रामो िैवैषोऽस्य दोषेण दुष्यनत ।१।

िविधीास्य हन्यते िास्य स्त्रामे्येण स्रामो घ्नद्धन्त ते्वेर्वै नवच्छादयन्तीवानप्रयविेव भवत्यनप रोनदतीव ाहिमत्र भोगं्यं पश्यामीनत ।२।

स सनमत्पानणः पुिरेयाय त॰ □□ह प्रािपनतरुवाि मघवन्यच्छान्तहृदयः प्राव्रािीः नकनमच्छनु्पुरागम इनत स होवाि तद्यद्यपीदं भगवः शरीरमनं्धं भवत्यिन्धः स भवनत यनद स्राममस्रामो िैवैषोऽस्य दोषेण दुष्यनत । ३ ।

िविधीास्य हन्यते िास्य स्रामे्येण स्रामो घ्नद्धन्त ते्वेर्वै नवच्छादयन्तीवानप्रयविेव भवत्यनप रोनदतीव ाहिमत्र भोगं्यं पश्यामीते्येवमेवैष मघवनन्ननत होवािैतं ते्वेव ते भूयोऽनु्विाख्यास्यानम वसापरानण द्वानत्र॰ □□शतं वषाषणीनत स हापरानण द्वानत्र॰ □□ शतं वषाषणु्युवास तसै्मै होवाि ।४।

इनत दशमः खण्ड:

एकादश : खण्ड:

तद्यत्रै्रैततु्सुप्तः समस्तः संप्रसन्नः स्वप्नं ि नवज्ञािाते्येष आते्मेनत होवािैतदमृतमभयमेतद्ब्रहे्मेनत स ह शान्तहृदयः प्रवव्राि स हाप्राप्यै्यैव देवािेतद्भयं ददशष िाह खियमेव॰ □□ संप्रत्यात्मािं िािात्ययमहमस्मीनत िाि एिवेमानि भूतानि नविाशमेवापीतो भवनत िाहमत्र भोगं्यं पश्यामीनत ।१।

सनमत्पानणः पुिरेयाय त॰ □□ह प्रािपनतरुवाि मघविय छान्तहृदयः प्राव्राजी: नकनमल िािारामयम इनत स होवाि माह खियं भगव एव॰ □□ संप्रत्यात्मािं िािात्ययमहमस्मीनत िो एवषमानि भूतानि नविाशमेवापीतो भवनत िाहमत्र भोगं्यं पश्यामीनत ।२।

एवमेवैष मघवनन्ननत होवािैतं ते्वेव ते भूयोऽनु्विाख्यास्यानम िो एवान्यत्रै्रैतस्माद्वसापरानण पञ्च वषाषणीनत स हापरानण पञ्च वषाषणु्युवास तान्ये्येकशत॰ □□ संपेदुरेतिद्यदाहुरेकशत॰ □□ ह वै वषाषनण मघविािापतौ ब्रह्मियषमुवास तसै्मै होवाि ।३।

इनत एकादशः खण्डः

ादिश: खण्ड :

मघवन्मत्यष वा इद॰ □□ शरीरमािं मृतु्युिाि तदस्यामृतस्या- ऽशरीरस्यात्मािोऽनधष्ठािािमािो वै सशरीरः नप्रयानप्रयाभ्यां ि वै सशरीरस्य सतः नप्रयानप्रययोरपहनतरस्त्यशरीरं वाव सन्तं ि नप्रयानप्रये सूपृशतः ।१।

अशरीरो वायुरभ्ं नवद्युत्स्तिनयतु्रशरीराणे्येतानि तद्यथैता- न्यमुिादाकाशात्समुत्थाय परं ज्योनतरुपसंपद्य से्विे रूपेणानभनिष्पद्यन्ते ।२।

एवमेवैष संप्रसादोऽस्माच्छरीरात्समुत्थाय परं ज्योनतरुप- संपद्य स्ेवि रूपेणानभनिष्पद्यते स उिमपुरुषः स तत्र पयेनत जािरणे युक्त ि क्षत्क्रीन्रममाणः स्त्रीनभवाष यािैवाष ज्ञानतनभवाष ि ि िपि॑ □□ स्मरनन्नद॑ □□ शरी॑ □□र स यथा प्रयोग्य एवमेवायमद्धस्मञ्छरीरे प्राणो युक्तः ।३।

अथ यत्रैतदाकाशमििनवषण्णं िकुषुः स िाकुषुषः पुरुषो दशषिाय िकुषुरथ यो वेदेदं निघ्राणीनत स आत्मा गन्धाय घ्राणमथ यो वेदेदमनभर्व्याहराणीनत स आत्मानभर्व्याहाराय वागथ यो वेदेद॑ □□ शृणवािीनत स आत्मा श्रवणाय श्रोत्रम् ।४।

अथ यो वेदेदं मििीनत स आत्मा मिोऽस्य दैवं िकुषुः स वा एष एतेि दैविे िकुषुषा मिसैतान्कामान्पश्यन्रमते य एते ब्रह्मलोके ।५।

तं वा एतं देवा आत्मिामुपासते तस्मािेषा॑ □□ सवे ि लोका आिाः सवे ि कामाः स सवाष॑ □□□ लोकिािप्नोनत सवाष॑ □□□ कामान्यस्तमात्मिामिुनवद्य निविािातीनत ह प्रिापनतरुवािा प्रिापनतरुवािा ।६।

इनत द्वादशः खण्डः

त्रयोदश : खण्ड:

श्यामाच्छबलं प्रपद्ये शबलाच्च्यामं प्रपद्येऽश्व इव रोमानण नवधूय पापं िन्द्र इव राहोमुषखात्प्रमुच्य धूत्वा शरीरमकृतं कृतात्मा ब्रह्मलोकमनभसंभवामीत्यनभसंभवामीनत ।१।

इनत त्रयोदशः खण्डः

तिुदिश : खण्ड:

आकाशो वै िाम िामरूपयोनिषवषनहता ते यदन्तरा तद्ब्रह्म तदमृत॑ □□ स आत्मा प्रिापतेः सभां वेश्म प्रपद्ये यशोऽहं भवानम ब्राह्मणािां यशो राज्ञां यशो नवशां यशोऽहमििुप्रापद्धत्स स हाहं यशसां यशः श्येतमदत्कमदत्क॑ □□ श्येतं नलन्दु मानभगां नलन्दु मानभगाम् ।१।

इनत ितुदषशः खण्डः

पञ्चदश: खण्ड :

तदैवैतद्ब्रह्मा प्रिापतय उवािा प्रिापनतमषिवे मिुः प्रिाभ्य आिायषकुलादेवेदमधीत्य यथानवधािं गुरोः कमाषनतशेषेणा- नभसमावृत्य कुटुम्बे शिुौ देशे स्वाध्यायमधीयािो धानमषकान्द्धिदधदात्मनि सवेद्धन्द्रयानण संप्रनतषाप्यानह॑ □□ सन्सवषभूता- न्यन्यत्र तीथेभ्यः स खिवं वतषयन्यावदायुषं ब्रह्मलोक- मनभसंपद्यते ि ि पुिरावतषते ि ि पुिरावतषते । १ ।

इनत पञ्चदशः खण्डः

इत्यष्टमोऽध्यायाः

ॐ आप्यायनुतु ममाङ्गानि वाक्प्राणिकुषुः श्रोत्रमथो बलनमद्धन्द्रयानण ि सवाषनण । सवं ब्रह्मौपनिषदं माहं ब्रह्म निराकुयां मा मा ब्रह्म निराकरोदनिराकरणमस्त्वनिराकरणं मेऽसुतु । तदात्मनि निरते य उपनिषतुसु धमाषसे्ते मनय सनुतु ते मनय सनुतु ।

॥ ॐ शाद्धन्तः शाद्धन्तः शाद्धन्तः ॥

छान्दोग्योपडनषतं्संपूणिा

ॐ

बृहदारण्यकोपनिषत्

ॐ पूणषमदः पूणषनमदं पूणाषतूपूणषमुदच्यते।पूणषस्य पूणषमादाय पूणषमेवावनशष्यते ।।

।।ॐ शाद्धन्तःशाद्धन्तः शाद्धन्तः ॥

प्रथमोऽध्यायः

प्रथमं ब्राह्मणम्

ॐ उषा वा अश्वस्य मेध्यस्य नशरः । सूयषिकुषुवाषतः प्राणो र्व्ािमिनग्नवैश्विारः संवत्सर आत्माश्वस्य मेध्यस्य । द्यौः पृष्मन्तररक्षमुदरं पृनथवी पािस्ंयं नदशः पाश्े्वे अवान्तरनदशः पशषव ऋतवोऽङ्गानि

मासिाधषमासिा पवाषण्यहोरात्रानण प्रनतष्ठा िक्षत्राण्यस्थीनि िभो मा॰ □□ सानि । ऊवध्य॰ □□ नसकताः नसन्धवो गुदा यकृच्च क्लोमािा पवषता ओषधयि विस्पतयि लोमानुद्यनूपूवाषधी निम्लोञ्जघिाथो यनद्वृम्भते तनद्वद्योतते यनद्वधूिुते तत्स्तियनत यन्मेहनत तद्वषनत वागेवास्य वाक् ।१ ।

अहवाष अश्वं पुरस्तान्मनहिमािायत तस्य पूवे समुिे योनि रानत्ररेिं पिान्मनहिमािायत तस्यापरे समुिे योनिरेतौ वा अश्वं मनहमािावनभतः संबभूवतुः । हयो भूत्वा देविावहद्वािी गन्धवाषिवाषसुरािश्वो मिुष्यान्समुि एवास्य बनुधुः समुिो योनिः ।२।

इनत प्रथमाध्यायस्य प्रथमं ब्राह्मणम्

डितीयं ब्राह्मणम्

िैवेह नंकंिािग्र आसीनूमृत्युिैवेदमावृतमासीदशिाययाशिाया नह मृत्युस्तन्मिोऽकुरुतात्मिी स्यानमनत । सोऽषिन्निरिस्यािषत आपोऽयिन्तिाषते वै मे कमभूनदनत तदेवाकषस्याकषत्वं क॰ □□ ह वा अस्मै भवनत य एवमेतदकषस्याकषत्वं वेद ।१ ।

आपो वा अकषस्तद्यदपा॰ □□ शर आसीत्समहन्यत । सा पृनथव्यभविस्यामश्राम्यिस्य श्रान्तस्य तप्तस्य तेिोरसो निरवतषतानग्नः ।२।

स त्रेधात्मािं व्यकुरुतानदत्यं तृतीयं वायुं तृतीय॰ □□ स एष प्राणस्त्रेधा नवनहतः। तस्य प्रािी नदद्धक्शरोऽसौ िासौ िेमों । अथास्य प्रतीिी नदकुपुच्छमसौ िासौ ि सक्थ्यौ दनक्षणा िोदीिी ि पाश्वे द्यौः पृष्मन्तररक्षमुदरनमयमुरः स एषोऽपुसु प्रनतनष्तो यत्र क्वैनत तदेव प्रनतनतष्त्येवं नवद्वाि् । ३ ।

सोऽकामयत नद्वतीयो म आत्मा िायेतेनत स मिसा वािं नमथुि॰ □□ समभवदशिायामृत्युस्तद्यैत आसीत्स संवत्सरोऽभवत् । ि ह पुरा ततः संवत्सर आस तमेतावन्तं कालमनबभः । यावान्संवत्सरस्तमेतावतः कालस्य परस्तादसृित । तं िातमनभव्याददात्स भाणकरोत्सैव वागभवत् ।४।

स ऐक्षत यनद वा इममनभम॰ □□स्ये कनीयोऽन्नं कररष्य इनत स तया वािा तेिात्मिेद॰ □□ सवषमसृित यनददं नंकंिािी यिू॰ □□ नष सामानि च्छन्दा॰ □□ नस यज्ञािाः पशूि् । स यद्यदेवासृित तिदुमनध्रयत सवं वा अिीनत तदनदतेरनदनतत्व॰ □□ सवषस्यैतस्यािा भवनत सवषमस्यान्नं भवनत य एवमेतदनदतेरनदनतत्वं वेद ।५।

सोऽकामयत भूयसा यज्ञेि भूयो यिेयेनत । सोऽश्राम्यत्स तपोऽतप्यत तस्य श्रान्तस्य तप्तस्य यशो वीयषमुदक्रामत् । प्राणा वै यशो वीयं तत्प्राणेषूत्क्रान्तेषु शरीर श्वनयतुमनध्रयत तस्य शरीर॰ □□ एव मि आसीत् । ६ ।

सोऽकामयत मेध्यं म इद॰ □□ स्यादात्मन्व्यिेि स्यानमनत । ततोऽश्वः समभवद्यदश्विन्मेध्यमभूनदनत तदेवाश्वमेधस्याश्व- मेधत्वम् । एष ह वा अश्वमेधं वेद य एिमेवं वेद । तमिवरुध्यैवामन्यत । त॰ □□ संवत्सरस्य परस्तादात्मि आलभत । पशून्देवताभ्यः प्रत्यौहत् । तस्मात्सवषदेवत्यं प्रोनक्षतं प्रािापत्य- मालभन्ते । एष ह वा अश्वमेधो य एष तपनत तस्य संवत्सर आत्मायमनग्नरकषस्तस्येमे लोका

आत्मिास्तावेतावकाषश्वमेधौ । सो पुिरेकैव देवता भवनत मृत्युरेवाप पुिमृषत्युं ियनत िर्िं मृत्युराप्नोनत मृत्युरस्यात्मा भवत्येतासां देवतिाामेको भवनत ।७।

इनत प्रथमाध्यायस्य नद्वतीयं ब्राह्मणम्

तृतीयं ब्राह्मणम्

द्वया ह प्रिाापत्या देविाासुरि ततः किीयसा एव देवा ज्यायसा असुरास्त एषु लोकेष्वस्पधषन्त ते ह देवा ऊिहषन्तासुरान्यज्ञ उद्गीथेिात्ययामेनत ।१।

ते ह वािमूिस्त्वं ि उगायेनत तथेनत तेभ्यो वागुदगायत् । यो वानि भोगस्तं देवेभ्य आगायद्यत्कल्याणं वदनत तदात्मिे । ते नवदुररिे वै ि उद्गात्रात्येष्यन्तीनत तमनभिुत्य पाप्मिानवध्यन्स यः स पाप्मा यदेवेदमप्रनतरूपं वदनत स एव स पाप्मा ।२।

अथ ह प्राणमूिस्त्वं ि उगायेनत तथेनत तेभ्यः प्राण उदगायद्यः प्राणे भोगस्तं देवेभ्य आगायद्यत्कल्याणं निघ्रनत तदात्मिे । ते नवदुररिे वै ि उद्गात्रात्येष्यन्तीनत तमनभिुत्य पाप्मिानवध्यन्स यः स पाप्मा यदेवेदमप्रनतरूपं निघ्रनत स एव स पाप्मा ।३।

अथ ह िकुषुरूिस्त्वं ि उद्गायेनत तथेनत तेभ्यिकुषुरुदगायत् । यिकुषुनष भोगस्तं देवेभ्य आगायद्यत्कल्याणं पश्यनत तदात्मिे । ते नवदुररिे वै ि उद्गात्रात्येष्यन्तीनत तमनभिुत्य पाप्मिानवध्यन्स यः स पाप्मा यदेवेदमप्रनतरूपं पश्यनत स एव स पाप्मा ।४।

अथ ह श्रोत्रमूिस्त्वं ि उगायेनत तथेनत तेभ्यः श्रोत्रमुदगायद्यः श्रोत्रे भोगस्तं देवेभ्य आगायद्यत्कल्याण॰ □□ शृणोनत तदात्मिे । ते नवदुररिे वै ि उद्गात्रात्येष्यन्तीनत तमनभिुत्य पाप्मिानवध्यन्स यः स पाप्मा यदेवेदमप्रनतरूप॰ □□ शृणोनत स एव स पाप्मा ।५।

अथ ह मि ऊिस्त्वं ि उगायेनत तथेनत तेभ्यो मि उदगायद्यो मिनस भोगस्तं देवेभ्य आगायद्यत्कल्याण॰ □□ संकल्पयनत तदात्मिे । ते नवदुररिे वै ि उद्गात्रात्येष्यन्तीनत तमनभिुत्य पाप्मिानवध्यन्स यः स पाप्मा यदेवेदमप्रनतरूप॰ □□ संकल्पयनत स एव स पाप्मैवमुखिैता देवताः पाप्मनभरुपासिृन्नेवमिाः पाप्मिा- नवध्यि् ।६।

अथ हेममासन्यं प्राणमूिस्त्वं ि उगायेनत तथेनत तेभ्य एष प्राण उदगायिे नवदुररिे वै ि उद्गात्रात्येष्यन्तीनत तमनभिुत्य पाप्मिानवव्र्त्सन्स यथाश्मिामृत्वा लोष्टो नवर्ध्॰ □□ सेतैव॰ □□ हैव नवर्ध्॰ □□ समिाा नवष्वञ्चो नविेशुस्ततो देवा अभवन्परासुरा भवत्यात्मिा परास्य नद्वषन्भ्रातृव्ि भवनत य एवं वेद ।७।

ते हिोिः क्व ि ुसोऽभूद्यो ि इत्थमसक्तेत्ययमास्येऽन्तररनत सोऽयास्य आनङ्गरसोऽङ्गिाा॰ □□ नह रसः ।८।

सा वा एषा देवता दूिषम दूर॰ □□ ह्यस्या मृत्युदूर॰ □□ ह वा अस्मानूमृत्युभषवनत य एवं वेद ।९।

सा वा एषा देवतैतासां देवतिाां पाप्मिां मृतुयुमपहत्य यत्रासां नदशामन्तस्तद्गमयांकिार तदासां पाप्मो नवन्यदधािस्मान्न ििनमयान्नान्तनमयान्ेनेत्पाप्मिां मृतुयुमिवायििीनत ।१०।

सा वा एषा देवतैतासां देवतिाां पाप्मिां मृतुयुमपहत्याथिैा मृतुयुमत्यवहत् ।११।

स वै विामेव प्रथमामत्यवहत्; सा यदा मृतुयुमत्यमुच्यत सोऽनग्नरभवत्; सोऽयमनग्नः परेण मृतुयुमनतक्रान्तो दीप्यते ।१२।

अथ प्राणमत्यवहत्; स यदा मृतुयुमत्यमुच्यत स वायुरभवत् ; सोऽयं वायुः परेण मृतुयुमनतक्रान्तः पवते ।१३।

अथ िकुषुरत्यवहत्; तद्यदा मृतुयुमत्यमुच्यत स आनदत्यो- ऽभवत्; सोऽसावानदत्यः परेण मृतुयुमनतक्रान्तस्तपनत ।१४।

अथ श्रोत्रमत्यवहत् ; तद्यदा मृतुयुमत्यमुच्यत ता नदशोऽभव꣡ □□स्ता इमा नदशः परेण मृतुयुमनतक्रान्ताः ।१५।

अथ मिोऽत्यवहत्; तद्यदा मृतुयुमत्यमुच्यत स िन्द्रमा अभवत् ; सोऽसौ िन्द्रः परेण मृतुयुमनतक्रान्तो भात्येव꣡ □□ ह वा एिमेषा देवता मृतुयुमनतवहनत य एवं वेद ।१६।

अथात्मिेऽन्नाद्यमागायद्यद्धि नकंन्निमद्यतेऽिेव तदद्यत इह प्रनतनतष्नत ।१७।

ते देवा अबुरुवन्ेनेतावद्वा इद꣡ □□ सवं यदन्ं नं तदात्मि आगासीरिु िोऽद्धस्मन्नन्न आभिसे्वेनत ते वै मानभसंनवशतेनत तथेनत त꣡ □□ समन्ंतं पररण्यनवशन्त । तस्माद्यदिदोन्नमनि तिेतासूतृप्यन्े्त्येव꣡ □□ ह वा एि꣡ □□ स्वा अनभसंनवशद्धन्त भताष स्विाा꣡ □□ श्ेरेष्ः पुर एता भवत्यन्नादोऽनधपनतयष एवं वेद य उ हैवंनवद्꣡ □□से्वेषु प्रनत प्रनतबुषभूषनत ि हैवालं भायेभ्यो भवत्यथ य एवैतमिु भवनत यो वैतमिु भायाषन्बुभूषनत स हैवालं भायेभ्यो भवनत ।१८।

सोऽयास्य आनङ्गरसोऽङ्गिाा꣡ □□ नह रसः प्राणो वा अङ्गिाा꣡ □□ रसः प्राणो नह वा अङ्गिाा꣡ □□ रसस्तस्माद्यस्मात्कस्माच्चाङ्गात्प्राण उत्क्रामनत तदेव तचुछुष्यते्येष नह वा अङ्गिाा꣡ □□ रसः ।१९।

एष उ एव बृहस्पनतवाषगै्वै बृहती तस्या एष पनतस्तस्मादु बृहस्पनतः ।२०।

एष उ एव ब्रह्मणस्पनतवाषगै्वै ब्रह्म तस्या एष पनतस्तस्मादु ब्रह्मणस्पनतः ।२१।

एष उ एव साम वागै्वै सामैष सा िािमेनत तत्साम्नः सामत्वम् । यदे्वेव समः पुलुनषणा समो मशकेि समो िािगे सम एनभद्धस्त्रनभलोकैः समोऽिेसवेण तस्मादे्वेव सामाशुनुते साम्नः सायुज्य꣡ □□ सलोकतां य एवमेतत्साम वेद ।२२।

एष उ वा उद्गीथः प्राणो वा उत्प्राणिे हीदˇ □□ सवषमुिबृंधं वागेव गीथोच्च गीथा िेनत स उद्गीथः ।२३।

तिानप ब्रह्मदिैनकतिोयो िरिां भक्षयनुनुविाायं त्यस्य रिा मूधाषिं नवपातयताद्यनदतोऽयास्य आनङ्गरसोऽने्यिेो- दगायनदनत विा ि हे्येव स प्राणिे िोदगायनदनत ।२४।

तस्य हैतस्य साम्नो यः स्ंवं वेद भवनत हास्य स्ंवं तस्य वै स्वर एव स्ंवं तस्मादाद्धववज्ंयं कररष्यिानि स्वरनमचे्छेत तया विा स्वरसंपन्नयाद्धववज्ंवं कुयाषिस्माद्यजे्ञे स्वरवन्ंतं नददृक्षन्त एव । अथो यस्य स्ंवं भवनत भवनत हास्य स्ंवं य एवमेतत्साम्नः स्ंवं वेद ।२५।

तस्य हैतस्य साम्नो यः सुवणं वेद भवनत हास्य सुवणं तस्य वै स्वर एव सुवणं भवनत हास्य सुवणं य एवमेतत्साम्नः सुवणष वेद ।२६।

तस्य हैतस्य साम्नो यः प्रनतष्ां वेद प्रनत ह नतष्नत तस्य वै वागेव प्रनतष्ा वानि नह खिेष एतत्प्राणः प्रनतनष्तो गीयतेऽत्र इतुयु हैक आहुः ।२७।

अथातः पवमिािामेवाभ्यारोहः स वै खलु प्रस्तोता साम प्रस्तौनत स यत्र प्रसुतुयिादेतानि िपेत् । असतो मा सद्गमय तमसो मा ज्योनतगषमय मृत्योमाषमृतं गमयेनत स यदाहासतो मा सद्गमयेनत मृतुयुवाष असत्सदमृतं मृत्योमाषमृतं गमयामृतं मा कुनवषते्येवैतदाह तमसो मा ज्योनतगषमयेनत मृतुयुवै तमो ज्योनतरमृतं मृत्योमाषमृतं गमयामृतं मा कुनवषते्येवैतदाह मृत्योमाषमृतं गमयेनत िात्र नतरोनहतनमवाद्धस्त । अथ यिाीतरानण स्तोत्रानण तेष्वात्मिै- ऽन्नाद्यमागायिेस्मादु तेषु वरं वृणीत यं कामं कामयेत तˇ □□ स एष एवंनवदुद्गातात्मिै वा यिमिााय वा यं कामं कामयते तमागायनत तदै्वैतल्लोकनिदेव ि हैवालोक्यताया आशाद्धस्त य एवमेतत्साम वेद ।२८।

इनत प्रथमाध्यायस्य तृतीयं ब्राह्मणम्

तुिथिं ब्राह्मणम्

ऽपश्यत्सोऽहमस्मीत्यग्रे व्याहरत्ततोऽहंनामाभवत्तस्मादप्येतर्ह्यामन्त्रितोऽहमयमित्येवाग्र उक्त्वाथान्यन्नाम प्रबू्रूते यदस्य भवनत स यतू्पूवोऽस्मात्सवषस्मात्सवाषन्पाप्मि औषिस्मातुपुरुषं ओषनत ह वै स तं योऽस्मातू्पूवो बुभूषनत य एवं वेद ।
१ ।

सोऽनबिभेस्मादेकाकी नबभेनत स हायमीक्षां िके्रे यन्मदन्यन्नाद्धस्त कस्मानुनु नबभेमीनत तत एवास्य भयं वीयाय कस्माद्धयभेष्यनद्वतीयादै्वै भयं भवनत ।२।

स वै िैव रेमे तस्मादेकाकी ि रमते स नद्वतीयमैच्छत् । स हैताविाास यथा स्त्रीपुमाˇ □□ सौ संपररष्वक्तौ स इममेवात्मिां दे्वेधापातयितः पनति पत्ी िाभवतां तस्मानददमधषबृगलनमव स्व इनत ह स्माह याज्ञवल्क्यस्तस्मादयमाकाशः द्धस्त्रया पूयषत एव ताˇ □□ समभवितो मिुष्या अियन्त ।३।

सो हेयमीक्षांक्रिे कथं िु मात्मि एव ििनयत्वा संभवनत हन्त नतरोऽसिािनत सा गौरभवदृषभ इतरस्ता समेवाभवितो गावोऽियिन्त बिबेतराभवदश्ववृष इतरो गदषभीतरा गदषभ इतरस्ताˇ □□

समेवाभवित एकशफमिायतीोतराभवद्धस्त इतरो- ऽनवररतरा मेष इतरस्ता॰ □□ समेवाभवितोऽवियोऽयिनै्तैवमेव यनददं नंकं निमथुिमा नपपीनलकाभ्यस्तत्सवषमसिृत ।४।

सोऽवेदहं वाव सृनष्टरस्म्यह॰ □□ हीद॰ □□ सवषमसृक्षीनत ततः सृनष्टर भवतूसृष्या॰ □□ हासै्यैतस्यां भवनत य एवं वेद ।५।

अथेत्यभ्यमन्थत्स मुखाच्च यिोहषस्ताभ्यां िानग्नमसिृत तस्मादेतदुभयमलोमकमन्तरतोऽलोमका नह योनिरन्तरतः। तद्यनददमाहुरमुं यिामुं यिेते्येकैकं देवमेतसै्यैव सा नवसृनष्टरेष उ होव सवे देवाः। अथ यत्किंचेदमाईं तितसोऽसिृत तदु सोम एतावद्वा इद॰ □□ सवषमनं्नं िैवान्नादि सोम एवान्नमनग्नरन्नादः सैषा ब्रह्मणोऽनतसृनष्टः । यच्छेरयसो देविासिृताथ यन्मत्र्वंः सन्नमृतिासिृत तस्मादनतसृनष्टरनतसृष्याएाँ हासै्यैतस्यां भवनत य एवं वेद ।६।

इनत तिेदं तहाषर्व्याकृतमासीन्नामरूपाभ्यामेव र्व्यानक्रयता- सिौमायनमद॰ □□ रूप तनददमपे्येतनहष िामरूपाभ्यामेव र्व्यानक्रयतेऽसिौमायनमद॰ □□ रूप इनत स एष इह प्रनवष्टः । आ खिागे्रेभ्यो यथा कु्षुरः कु्षुरधिोऽवनहतः स्यानद्वश्वंभरो वा नवशं्वभर- कुलाये तं ि पश्यद्धन्त । अकृत्स्नो नह स प्राणने्नेव प्राणो िाम भवनत। वदिाक्पश्य॰ □□ िकु्षुः शृण्वञ्छरोत्रं र्मिो मिस्तान्यसै्यै- तानि कमषिामाने्येव । स योऽत एकैकमुपासे्ते ि स वेदाकृत्स्नो हे्येषोऽत एकैकेि भवत्याते्मेते्येवोपासीतात्र हे्येते सवष एकं भवद्धन्त । तदेतत्पदिीयमस्य सवषस्य यदयमात्मिो हे्येतत्सवं वेद । यथा ह वै पदिेिुनवने्देदेवं कीनतष॰ □□ श्लोकं नवन्दते य एवं वेद ।७।

तदेतते्प्रेयः पुत्राते्प्रेयो नविाते्प्रेयोऽन्यस्मात्सवषस्मादन्तरतरं यदयमात्मा । स योऽन्यमात्मिः नप्रयं ब्रुवाणं ब्रुयाद्धत्प्रय॰ □□ रोत्स्यतीतीश्वरो ह तथैव स्यादात्मिामेव नप्रयमुपासीत स य आत्मिामेव नप्रयमुपासे्ते ि हास्य नप्रयं प्रमायुकं भवनत ।८।

तदाहुयषद्ब्रह्मनवद्यया सवं भनवष्यन्तो मिुष्या मन्यने्ते । नकमु तद्ब्रह्मावेद्यस्मिात्सवषमभवनदनत ।९। ब्रह्म वा इदमग्र आसीदात्मिामेवावेत् । अहं ब्रह्मास्मीनत । तस्मिात्सवषमभविद्यो यो देविाां प्रत्यबुध्यत स एव तदभविथषीणां तथा मिुष्याणां तदै्वैतत्पश्यिृनषवाषमदेवः प्रनतपेदेऽहं मिुरभव॰ □□ सूयषिेनत । तनददमपे्येतनहष य एवं वेदाहं ब्रह्मास्मीनत स इद॰ □□ सवं भवनत तस्य ह ि देविािाभूत्या ईशते । आत्मा हे्येषा॰ □□ स भवनत अथ योऽन्यां देवतामुपासे्तेऽन्योऽ- सावन्योऽहमस्मीनत ि स वेद यथा पशुरेव॰ □□ स देविाम् । यथा ह वै बहवः पशवो मिुष्यं भुजुयुरेवमेकैकः पुरुषो देवान्भिुके्त्येकद्धस्मन्ने्नेव पशावादीयमिोऽनप्रयं भवनत नकमु बहुषु तस्मादेषां तन्न नप्रयं यदेतन्मिुष्या नवद्युः ।१०।

ब्रह्म वा इदमग्र आसीदेकमेव तदेक॰ □□ सन्न र्व्भवत् । तच्छेरयोरूपमत्यसिृत क्षत्रं यानेे्यतानि देवत्रा क्षत्राणीन्द्रो वरुणः सोमो रुिः पिषन्यो यमो मृतु्युरीशाि इनत । तस्मात्क्षत्रात्परं िाद्धस्त तस्माद्ब्राह्मणः क्षनत्रयमधस्तादुपासे्ते रािसूये क्षत्र एव तद्यशो दधानत सैषा क्षत्रस्य योनियषद्ब्रह्म । तस्माद्यद्यनप रािा परमतां गच्छनत ब्रह्मैैवान्तत उपनिश्रयनत स्वां योनिं य उ एि॰ □□ नहिद्धस्त स्वा॰ □□ स योनिमृच्छनत स पापीयान्भवनत यथा शे्रेयाााँ स॰ □□ नह॰ □□नसत्वा ।११।

स िैव व्र्भवत्स नवशमसिृत यान्येतानि देविातानि गणश आख्यायन्ते वसवो रुिा आनदत्या नवश्वेदेवा मरुत इनत ।१२।

स िैव व्र्भवत्स शौ्रं वणषमसिृत पूषणनमयं वै पूषेयं □□ हीदं □□ सवं पुष्यनत यनददं नकं ।१३।

स िैव व्र्भविच्छेरयोरूपमत्यसिृत धमं तदेतत्क्षत्रस्य क्षत्रं यिमषस्तस्मािमाषत्परं िास्त्यथो अबलीयान्बलीयां □□ समाशं □□ सते धमेण यथा राज्ञैवं यो वै स धमषः सत्यं वै तित्स्मात्सत्यं वदन्तमाहुधषमं वदतीनत धमष वा वदन्तं सत्यं वदतीत्येतियेवैतदुभयं भवनत ।१४।

तदेतद्ब्रह्म क्षत्रं नवट्शूिस्तदनग्निैव देवेषु ब्रह्माभवब्राह्मणो मिुष्येषु क्षनत्रयेण क्षनत्रयो वैश्येि वैश्यः शूिेण शूिस्तस्मादग्नावेव देवेषु लोकनमच्छन्ते ब्राह्मणे मिुष्येष्वेताभ्यां □□ नह रूपाभ्यां ब्रह्माभवत्। अथ यो ह वा अस्माल्लोकात्स्वं लोकमदृष्वा प्रैनत स एिमनवनदतो ि भुिक्त यथा वेदो िवूक्तोऽन्यद्वा कमाषकृतं यनदह वा अप्यैवंनवन्महत्पुण्यं कमष करोनत तिास्यान्ततः क्षीयत एवात्मािमेव लोकमुपासीत स य आत्मािमेव लोकमुपास्ते ि हास्य कमष क्षीयते। अस्मािेवात्मिो यद्यत्कामयते तित्सृिते ।१५।

अथो अयं वा आत्मा सवेषां भूतािां लोकः स यज्जुहोनत यद्यिते तेि देविािां लोकोऽथ यदिुब्रूते तेि ऋषीणामथ यद्धत्पतृभ्यो निपृणानत यत्प्रिानमच्छते तेि नपतृणामथ यन्मिुष्यािासयते यदेभ्योऽशिं ददानत तेि मिुष्याणामथ यत्पशुभ्यसृतृणोदकं नवन्दनत तेि पशूिां यदस्य गृहेषु श्वापदा वयााँ स्या नपपीनलकाभ्य उपिीवद्धन्त तेि तेषां लोको यथा ह वै स्वाय लोकायाररनष्टनमच्छेदेवं □□ हैवंनवदे सवाषनण भूतान्यररनष्ट-नमच्छद्धन्त तद्वा एतनद्वनदतं मीमां □□ नसतम् ।१६।

आत्मैवेदमग्र आसीदेक एव सोऽकामयत िाया मे स्यादथ प्रिायेयाथ नविं मे स्यादथ कमष कुवीयेत्येतावािौ कामो िेच्छं □□ िाितो भूयो नवन्देिस्मादप्येतहोकाकी कामयते िाया मे स्यादथ प्रिायेयाथ नविं मे स्यादथ कमष कुवीयेनत स यावदप्येतेषामेकैकं ि प्राप्नोत्यकृत्स्न एव तावन्मन्यते तस्यो कृत्स्नता मि एवास्यात्मा वाग्जाया प्राणः प्रिा िकुसुमाषुिषं नविं िकुसुषा नह तनद्वन्दते श्रोत्रं देवं □□ श्रोत्रेण नह तच्छृणोत्यात्मैवास्य कमाषत्मिा नह कमष करोनत स एष पाङ्क्तो यज्ञः पाङ्क्तः पशुः पाङ्क्तः पुरुषः पाङ्क्तनमदं □□ सवं यनददं नकं तिनददं □□ सवषमाप्नोनत य एवं वेद ।१७।

इनत प्रथमाध्यायस्य ितुथं ब्राह्मणम्

पञ्चमं ब्राह्मणम्

यतसप्तान्नानि मेधया तपसिायद्धत्पता । एकमस्य साधारणं द्वे देविाभिायत् ।
त्रीण्यात्मिेऽकुरुत पशुभ्य एकं प्रायच्छत् । तद्धस्मन्सवं प्रनतनष्तं यच्च प्रानणनत यच्च ि । कस्मािानि ि क्षीयन्तेऽद्यमािानि सवषदा । यो वैतामनक्षनतं वेद सोऽन्नमनि प्रतीकेि । स देविानपगच्छनत स ऊिषमुपिीवतीनत श्लोकाः ।१।

यत्सप्तान्नानि मेधया तपसिायद्धत्पतेनत मेधया नह तपसिायद्धत्पता । एकमस्य साधारणनमतीदमेवास्य तत्साधारण- मन्नं यनददमद्यते । स य एतदुपास्ते ि स पाप्मिो व्यावतषते

नमश्र॰ □□ होतत् । द्वे देविाभियनदनत हुतं ि प्रहुतं ि तस्माद्देवेभ्यो िुहोनत ि प्र ि िुह्वत्यथो आहुदषशषपूणषमासानवनत तस्मात्ेनेष्टयािुका स्यात्। पशुभ्य एकं प्रायच्छनदनत तत्पयः । पयो होवाग्े मिुष्या पशविोपिीवद्धन्त तस्मातुकुमारं िातं घृतं वै वाग्े प्रनतलेहयद्धन्त स्तिं वािुधापयन्त्यथ वत्ंसं िातमाहुरतृणाद इनत । तद्धस्मन्सवष प्रनतनष्टं यच्च प्राणणनत यच्च िेनत पयनस हीद॰ □□ सवं प्रनतनष्टं यच्च प्राणणनत यच्च ि ।

तद्यनददमाहुः संवत्सरं पयसा िुह्वदप पुिमृत्ुं ियतीनत ि तथा नवद्याद्यदहरेव िुहोनत तदहः पुिमृत्ुमपियत्ेयेवं नवद्वान्सवष॰ □□ नह देवेभ्योऽन्नाद्ं प्रयच्छनत । कस्मािानि ि क्षीयन्ेतेऽद्यमािानि सवषदेनत पुरुषो वा

अनक्षनतः स हीदमन्ंनं पुिः पुिुषियते । यो वैतामनक्षनतं वेदेनत पुरुषो वा अनक्षनतः स हीदमन्ंत् नधया नधया ियिते कमषनभयषद्ैवैतन्न कुयाषत्क्षीयेत ह सोऽन्नमनि प्रतीकेिनत मुखं प्रतीकं मुखेिेत्ेयेतत् । स देविानपगच्छनत स त्रीण्यात्मनेऽकुरुतेनत मिो वािं प्राणं तान्यात्मने- ऽकुरुतान्यत्रमिा अभूवं िादशषमन्यत्रमिा अभूवं िाश्रौषनमनत मिसा ह्ेयेव पश्यनत मिसा शृणोनत । कामः संकल्पो नवनिनकत्सा श्राश्रा धृनतरधृनतदीधीभीररत्ेयेतत्सवं मि एव तस्मादनप पृष्त उपसूपृष्टो मिसा नविािानत यःकि शब्दो वागेव सा । एषा ह्यन्तमायैषा नह ि प्राणोऽपािो व्ािा उदािः समािोऽि इत्ेयेतत्सवं प्राण एवैतन्मयो वा अयमात्मा वाङ्मयो मिोमयः प्राणमयः ।३।

त्रयो लोका एत एव वागेवायं लोको मिोऽन्तररक्षलोकः प्राणोऽसौ लोकः ।४।

त्रयो वेदा एत एव वागेवग्र्वेदो मिो युिवेदः प्राणः सामवेदः ।५।

देवाः नपतरो मिुष्या एत एव वागेव देवा मिः नपतरः प्राणो मिुष्याः ।६।

नपता माता प्रिेत एव मि एव नपता वाङ्माता प्राणः प्रिा ।७।

नवज्ञातं नवनिज्ञास्यमनवज्ञातमेत एव यद्धंकि नवज्ञातं वािस्तूपं वाद्धग् नवज्ञाता वािेिं तद्भूत्वावनत ।८।

यद्धंकि नवनिज्ञास्यं मिसस्तूपं मिो नह नवनिज्ञास्यं मि एिं तद्भूत्वावनत ।९।

यद्धंकिानवज्ञातं प्राणस्य तूपं प्राणो ह्यनवज्ञातः प्राण एिं तद्भूत्वावनत ।१०।

तस्ैयै वािः पृनथवी शरीरं ज्योतीरूपमयमनग्नस्तद्यावत्ेयेव वाक्तावती पृनथवी ताविायमनग्नः ।११।

अथैतस्य मिसो द्यौः शरीरं ज्योतीरूपमसावानदत्य- स्तद्यावदेव मिस्तावती द्यौस्ताविासावानदत्यस्तौ नमथुि॰ □□ समैतां ततः प्राणोऽयित स इन्द्रः स एषोऽसपत्ो नद्वतीयो वै सपत्ो िास्यि सपत्ो भवनत य एवं वेद ।१२।

अथैतस्य प्राणस्यापः शरीरं ज्योतीरूपमसौ िन्द्रस्तद्यावािव प्राणस्तावत्य आपस्तािवासौ िन्द्रस्त एते सवष एव समाः सवेऽन्तिाः स यो हैतािन्तवत उपासे्तेऽन्तवन्त॑ □□ स लोकं ि यत्यथ यो हैितािन्तिुपासे्तेऽन्ति स लोकं ियनत ।१३।

स एष संवत्सरः प्रिापनतः षोिशकलस्तस्य रात्रय एव पञ्चदश कला ध्रुवैवास्य षोिशी कला स रानत्रनभरेवा ि पूयषतेऽप ि क्षीयते सोऽमावास्याए॑ □□ रानत्रमेतया षोिश्या कलया सवषनमदं प्राणभृद्िप्रनवश्य ततः प्रातिाषयते तस्मादेता॑ □□ रानत्रं प्राणभृतः प्राणं ि नवद्धच्छन्द्यादनप कृकलासस्यैतस्या एव देवताया अपनित्यै ।१४।

यो वै स संवत्सरः प्रिापनतः षोिशकलोऽयमेव स योऽयमेवंनवत्पुरुषस्तस्य नविमेव पञ्चदश कला आत्मैवास्य षोिशी कला स निविैवा ि पूयषतेऽप ि क्षीयते तदेतन्नभ्यं यदयमात्मा प्रनधनवषिं तस्माद्यद्यनप सवषज्यानिं ियत आत्मिा िज्जीवनत प्रनधिागानदत्येवाहुः ।१५।

अथ त्रयो वाव लोका मिुष्यलोकः नपतृलोको देवलोक इनत सोऽयं मिुष्यलोकः पुत्रेणैव िय्यो िान्यिे कमषणा कमषणा नपतृलोको नवद्यया देवलोको देवलोको वै लोकािा॑ □□ श्रेष्ठस्तस्मानद्वद्यां प्रश॑ □□ सद्धन्त ।१६।

अथातः संप्रनियषदा पैरैष्यन्मन्यतेऽथ पुत्रमाह त्वं ब्रह्म त्वं यज्ञस्त्वं लोक इनत स पुत्रः प्रत्याहाहं ब्रह्माहं यज्ञोऽहं लोक इनत यद्वै नकंिािूक्तं तस्य सवषस्य ब्रह्मेत्येकता । ये वै के ि यज्ञास्तेषा॑ □□ सवेषां यज्ञ इत्येकता ये वै के ि लोकास्तेषा॑ □□ सवेषां लोक इत्येकतैतावद्वा इदं सवषमेतन्मा सवष॑ □□ सन्नयनमतोऽ िभुिनदनत तस्मात्पुत्रमिुनशष्टं लोक्यमाहुस्तस्मादेिमिुशासनत स यदैवंनव- दस्माल्लोकात्प्रैत्यथैनभरेव प्राणैः सह पुत्रमानवशनत । स यद्यिे नकंनिदक्षणयाकृतं भवनत तस्मादे॑ □□ सवषस्मात्पुत्रो मुञ्चनत तस्मात्पुत्रो िाम स पुत्रेणैवाद्धस्माँल्लोके प्रनतनतष्ठत्यथैिमेते दैवाः प्राणा अमृता आनवशद्धन्त ।१७।

पृनथव्यैवै िािैमग्नेिि दैवी वागानवशनत सा वै दैवी वाग्यया यद्यदेव वदनत तिद्भवनत ।१८।

नदविैवैमानदत्याच्च दैवं मि आनवशनत तद्वै दैवं मिो येिािन्द्येव भवत्यथो ि शोिनत ।१९।

अद्भ्यैिें िन्द्रमसि दैवः प्राण आनवशनत स वै दैवः प्राणो यः संिर॑ □□ िासंिर॑ □□ ि ि व्यथतेऽथो ि ररष्यनत स एवंनवत्सवेषां भूतािामात्मा भवनत यथैषा देवतैव॑ □□ स यथैता॑ □□ देवता सवाषनण भूतान्यवनैत्यैव॑ □□ हैवंनवद॑ □□ सवाषनण भूतान्यवद्धन्त । यदु नकंिेमाः प्रिाः शोिन्त्यमैवासां तद्भवनत पुण्यमेवामुं गच्छनत ि ह वै देवान्पापं गच्छनत ।२०।

अथातो व्रतमीमा॑ □□ सा प्रिापनतहष कमाषनण ससृिे तानि सृष्टान्यन्योन्येिास्पधषन्त वनदष्याम्येवाहनमनत वाग्दिे िक्ष्याम्यह- नमनत िकुषुः श्रोष्याम्यहनमनत श्रोत्रमेवमन्यानि कमाषनण यथाकमष तानि मृतुयुः श्रमो भूत्वोपयेमे तान्याप्नोिान्याप्त्वा मृतुयुरवारुन्ध तस्माच्छराम्यत्येव वाक्थ्राम्यनत िकुषुः श्राम्यनत श्रोत्रमथेममेव िाप्नोद्योऽयं मध्यमः प्राणस्तानि ज्ञातुं दनधरे । अयं वै िः श्रेष्ठो यः संिर॑ □□ िासंिर॑ □□□ ि व्यथतेऽथो ि ररष्यनत हन्तास्यैव सवे रूपमसामेनत त एतस्यैव सवे रूपमभव॑ □□ स्तस्मादेत एतिाख्यायन्ते

रूपमयात ति ह वाव ततुकुलमिाक्षते यद्धस्मनुकुले भवनत य एवं वेद य उ हैवंनवदा स्पधषतेऽशुिष्यित्युिशुष्य हैवान्ततो नप्रयत इत्यध्यात्मम् ।२१।

अथानधदैवतं ज्वनलष्यामे्येवाहनमत्यनग्नदषधे तप्स्याम्यह- नमत्यानदत्यो भास्याम्यहनमनत ि्न्द्रमा एवमन्या देवता यथादैवत॰ □□ स यथैषां प्राणिाां मध्यमः प्राण एवमेतासां देवतिाां वायुम्लोिनि ह्यन्या देवता िवायुः सैषािस्तनमता देवता यद्वायुः ।२२।

अथैष श्लोको भवनत यतिोदेनत सूयोऽस्तं यत्र ि गच्छतीनत प्राणाद्वा एष उदेनत प्राणेऽस्तमेनत तं देवािनक्ररे धमष॰ □□ स एवाद्य स उ श्व इनत यद्वा एतेऽमुहाषनध्रयन्त तदेवाप्यद्य कुवषद्धन्त । तस्मादेकमेव व्रतं रित्प्राण्याच्चैवापान्याच्च िेन्मा पाप्मा मृतुयुरापुनुवनदनत यद्यु िरेत्समानपपनयर्िषेि एतस्यै देवतायै सायुज्य सलोकतां ियनत ।२३।

इनत पञ्चमं ब्राह्मणम्

षष्ठं ब्राह्मणम्

त्रयं वा इदं िाम रूपं कमष तेषां िाम्नां वानगते्येतदेषा- मुक्थमतो नह सवाषनण िामानुयुनिष्ठन्त । एतदेषा॰ □□ सामैतद्धि सर्वैाषमनभः सममेतदेषां ब्रह्मैतद्धि सवाषनण िामानि नबभनतष ।१।

अथ रूपाणां िकुषुररते्येतदेषामुक्थमतो नह सवाषनण रूपाणुयुनिष्ने्त्येतदेषा सामैतद्धि सवे रूपैः सममेतदेषा॰ □□ ब्रह्मैतद्धि सवाषनण रूपानण नबभनतष ।२।

अथ कमषणामाते्मेते्येतदेषामुक्थमतो नह सवाषनण कमाषण्युनिष्ने्त्येतदेषा॰ □□ सामैतद्धि सवैः कमषनभः सममेतदेषां ब्रह्मैतद्धि सवाषनण कमाषनण नबभनतष तदेतत्त्रय॰ □□ सदेकमयमात्मात्मो एकः सने्नेतत्त्रयं तदेतदमृत॰ □□ सते्त्यि च्छन्नं प्राणो वा अमृतं िामरूपे सत्त्यं ताभ्यामयं प्राणश्छन्नः ।३।

इनिं षष् ब्राह्मणम्

इडत प्रथमोऽध्यायाः

नद्वतीयोऽध्याय :

प्रथमं ब्राह्मणम्

ॐ । दृप्तबालानकहार्गिर्षूाो गाग्यष आस स होर्विाातशतुरु काश्ंयं ब्रह्म ते ब्रवाणीनत स होर्विाातशतुरुः सहस्रमेतस्यां वानि दद्मो िको िक इनत वै िा धावन्तीनत ।१।

स होविा गायो य एवासावानदत्ेये पुरुष एतमेवाहं ब्रह्मोपास इनत स होर्विाातशतुरुमाष मैतद्धस्मन्ंसंवनदष्ा अनतष्ाः सवेषां भूतिां मूधाष रािनत वा अहमेतमुपास इनत स य एतमेवमुपास्ेतेऽनतष्ाः सवेषां भूतिां मूधाष रिा भवनत ।२।

स होविा गायो य एवासौ िन्द्रे पुरुष एतमेवाहं ब्रह्मोपास इनत स होर्विाातशतुरुमाष मैतद्धस्मन्ंसंवनदष्ा बृहन्पाण्डरवासाः सोमो रािनत वा अहमेतमुपास इनत स य एतमेवमुपास्ेतेऽहरहहष सुतः प्रसुतो भवनत िास्यान्ंनं क्षीयते ।३।

स होविा गायो य एवासौ नवद्युनत पुरुष एतमेवाहं ब्रह्मोपास इनत स होर्विाातशतुरुमाष मैतद्धस्मन्ंसंवनदष्ासे्तिस्वीनत वा अहमेतमुपास इनत स य एतमेवमुपास्ेते तिस्वी ह भवनत तिद्धस्विी हास्य प्रिा भवनत ।४।

स होविा गायो य एवायमाकाशे पुरुष एतमेवाहं ब्रह्मोपास इनत स होर्विाातशतुरुमाष मैतद्धस्मन्ंसंवनदष्ाः पूणषमप्रवतीनत वा अहमेतमुपास इनत स य एतमेवमुपास्ेते पुयषते प्रिया पशुनभाषस्यास्माल्लोकात्प्रिोद्वतषते ।५।

स होविा गायो य एवायं वायौ पुरुष एतमेवाहं ब्रह्मोपास इनत स होर्विाातशतुरुमाष मैतद्धस्मन्ंसंवनदष्ा इन्द्रो वैकुण्ठो- ऽपरानिता सेनेनत वा अहमेतमुपास इनत स य एतमेवमुपास्ेते निष्णुहाषपरानिष्णुभषवत्यन्यतस्त्यिायी ।६।

स होविा गायो य एवायमग्नौ पुरुष एतमेवाहं ब्रह्मोपास इनत स होर्विाातशतुरुमाष मैतद्धस्मन्ंसंवनदष्ा नवषासनहररनत वा अहमेतमुपास इनत स य एतमेवमुपास्ेते नवषासनहहष भवनत नवषासनहहाषस्य प्रिा भवनत ।७।

स होविा गायो य एवायमप्सु पुरुष एतमेवाहं ब्रह्मोपास इनत स होर्विाातशतुरुमाष मैतद्धस्मन्ंसंवनदष्ाः प्रनतरूप इनत वा अहमेतमुपास इनत स य एतमेवमुपास्ेते प्रनतरूप॰ □□ हैवैमुपगच्छनत िाप्रिनतरूपमथो प्रनतरूपोऽस्माज्जायते ।८।

स होविा गायो य एवायमादशष पुरुष एतमेवाहं ब्रह्मोपास इनत स होर्विाातशतुरुमाष मैतद्धस्मन्ंसंवनदष्ा रोनिष्णुररनत वा अहमेतमुपास इनत स य एतमेवमुपास्ेते रोनिष्णुहष भवनत रोनिष्णुहाषस्य प्रिा भवत्यथो यैः संनिगच्छनत सवाष॰ □□ स्तिानत- रािते ।९।

स होविा गायो य एवायं यन्ंतं पिाच्छब्दोऽूदेत्ेयेतमेवाहं ब्रह्मोपास इनत स होर्विाातशतुरुमाष मैतद्धस्मन्ंसंवनदष्ा असुररनत वा अहमेतमुपास इनत स य एतमेवमुपास्ेते सवष॰ □□ हैवाद्धस्मल्लोक आयुरेनत िँ पुरा कालात्प्राणो िहानत ।१०।

स होविा गाग्र्यो य एवायं नदकुषु पुरुष एतमेवाहं ब्रह्मोपास इनत स होविााातशतुरुमाष मैतद्धस्मन्संवनदष्ा नद्वतीयोऽपिग इनत वा अहमेतमुपास इनत स य एतमेवमुपासे्ते नद्वतीयवान् भवनत िास्मादृणद्धश्छद्यते ।११।

स होविा गायो य एवायं छायामयः पुरुष एतमेवाहं ब्रह्मोपास इनत स होविााातशतुरुमाष मैतद्धस्मन्संवनदष्ा मृतुयुररनत वा अहमेतमुपास इनत स य एतमेवमुपासे्ते सवष॰ □□ हैवाद्धस्माँल्लोक आयुरेनत िि पुरा कालानूमृतुयुरागच्छनत ।१२।

स होविा गायो य एवायमात्मनि पुरुष एतमेवाहं ब्रह्मोपास इनत स होविााातशतुरुमाष मैतद्धस्मन्संवनदष्ा आत्मीनत वा अहमेतमुपास इनत स य एतमेवमुपास्त आत्मी ह भवत्यात्मद्धिी हास्य प्रिा भवनत स ह तूष्णीमास गाग्यषः ।१३।

स होविााातशतुरुरेतावनूनू ३ इते्येताविीनत िैतावता नवनदतं भवतीनत स होविा गाग्यष उप त्वा यिीनत ।१४।

स होविााातशतुरुः प्रनतलोमं िैतद्यद्ब्राह्मणः क्षनत्रय- मुपेयाद्ब्रह्म मे वक्ष्तीनत रे्वे्व त्वा ज्ञपनयष्यामीनत तं पाणावादायोस्थौ तौ ह पुरुष॰ □□ सुप्तमािग्तुस्तमेतैाषमनभ- रामन्त्यांक्रिरे बृहन्पाण्डरवासः सोम रािन्ननत स ििोस्थौ तं पानणिापेषं बोधयांिकार स हिोस्थौ ।१५।

स होविााातशतुरुयषतै्रैष एततुसुप्तोऽभूद्य एष नवज्ञामयः पुरुषः क्वैष तदाभूतुकुत एतदागानदनत तदु ह ि मिे गाग्यषः ।१६।

स होविााातशतुरुयषतै्रैष एततुसुप्तोऽभूद्य एष नवज्ञामयः पुरुषस्तदेषां प्राणिाां नवज्ञिो नवज्ञामादाय य एषोऽन्तहृदय आकाशस्तद्धस्मञ्छेते तानि यदा गृह्णात्यथ हैततुपुरुषः स्वनपनत िाम तद्गृहीत एव प्राणो भवनत गृहीता वागूगृहीतं िकुषुगृषहीत॰ □□ श्रोत्रं गृहीतं मिः ।१७।

स यतै्रैतत्स्वप्स्न्यया िरनत ते हास्य लोकास्तदुतेव महारिाो भवतुयुतेव महाब्राह्मण उतेवोच्चाविं निगच्छनत स यथा महारिाो ििापदान्गृहीत्वा स्वे ििपदे यथाकामं पररवतेतैवमेवैष एतत्प्राणान्गृहीत्वा स्वे शरीरे यथाकामं पररवतषते ।१८।

अथ यदा सुषुप्तो भवनत यदा ि कस्यि वेद नहता िाम िाड्यो द्वासप्तनतः सहस्रानण हृदयातुपुरीततमनभप्रनतष्न्ते तानभः प्रत्यवसृप्य पुरीतनत शेते स यथा कुमारो वा महारिाो वा महाब्राह्मणो वानतघ्नीमािन्दस्य गत्वा शयीतैवमेवैष एतचे्छेते ।१९।

स यथोणषिानभस्तनुतिोच्चरेद्यथाग्नेः कुषिा नवसुफुनलङ्गा व्युच्चरन्त्येवमेवास्मादात्मिः सवे प्राणाः सवे लोकाः सवे देवाः सवाषनण भूतानि व्युच्चरद्धन्त तस्योपनिषत्सत्यस्य सत्यनमनत प्राणा वै सत्यं तेषामेष सत्यम् ।२०।

इनत नद्वतीयाध्यायस्य प्रथमं ब्राह्मणम्

डितीयं ब्राह्मणम्

यो ह वै नशशु ˇ □□ साधि ˇ □□ सप्रत्याधि ˇ □□ सस्थूण ˇ □□ सदामं वेद सप्त ह नद्वषतो भ्ातृर्व्ाविरुणद्धि । अयं वाव नशशुयोऽयं मध्यमः प्राणस्तस्ेयेदमेवाधिानमदं प्रत्याधिां प्राणः स्थूणान्नं दाम ।१।

तमेताः सप्तानक्षतय उपनतष्न्ते तद्या इमा अक्षन्लोनहन्यो रियस्तानभरि ˇ □□ रुिोऽायाोऽथ या अक्षन्नापस्तानभः पिषन्यो या र्किोका तयानदत्यो यतूकृष्ण्ं तेिानग्नयषचुछुक्लं तेिन्द्रोऽधरर्यैं वतषन्या पृनथर्व्ाायाि द्यौरुिरया िास्यान्नं क्षीयते य एवं वेद ।२।

तदेष श्लोको भवनत । अवाषद्धग्बलिमस ऊर्ध्वबुध्न- स्तद्धस्मन्यशो निनहतं नवश्वरूपम् । तस्यासत ऋषयः सप्त तीरे वागष्टमी ब्रह्मणा संनवदिोनत । अवाषद्धग्बलिमस ऊर्ध्वबुध्न इतीदं तद्धच्छर एष ह्यवाषद्धग्बलिमस ऊर्ध्वबुध्नस्तद्धस्मन्यशो निनहतं नवश्वरूपनमनत प्राणा वै यशो नवश्वरूपं प्राणिोतदाह तस्यासत ऋषयः सप्त तीर इनत प्राणा वा ऋषयः प्राणिोतदाह वागष्टमी ब्रह्मणा संनवदिोनत वाग्ज्यष्टमी ब्रह्मणा संनवि । ३ ।

इमावेव गोतमभरद्धिाावयमेव गोतमोऽयं भरद्धिा इमावेव नवश्वानमत्रिमदग्नी अयमेव नवश्वानमत्रोऽयं िमदनग्नररमावेव वनसष्कश्यपावयमेव वनसष्ोऽयं कश्यपो वागेवानत्रवाषिा ह्यन्नमद्यतेऽनिहष वै ामैतद्यदनत्रररनत सवषस्यिाा भवनत सवषमस्यान्नं भवनत य एवं वेद ।४।

इनत नद्वतीयाध्यायस्य नद्वतीयं ब्राह्मणम्

तृतीयं ब्राह्मणम्

द्वे वाव ब्रह्मणो रूपे मूतं िैवामूतं ि मत्यष िामृतं ि द्धस्थतं ि यच्च सच्च त्यच्च ।१।

तदेतनूमूतं यदन्यद्वायोिान्तररक्षाच्चैतन्मत्यषमेतद्धत्स्थत- मेतत्सिस्ैयैतस्य मूतषस्ैयैतस्य मत्यषस्ैयैतस्य द्धस्थतस्ैयैतस्य सत एष रसो य एष तपनत सतो ह्ेयेष रसः ।२।

अथामूतष वायुिान्तररक्ं षं िैतदमृतमेतद्यदेतत्त्यिस्ैयैतस्या- मूतषस्ैयैतस्यामृतस्ैयैतस्य यत एतस्य त्यस्ैयैष रसो य एष एतद्धस्मन्मण्डले पुरुषस्त्यस्य ह्ेयेष रस इत्यनधदैवतम् ।३।

मन्तरात्मन्नाकाथ्यात्मनमदमेव मूतं यदन्यत्प्राणाच्च यिाय- एतन्मत्यषमेतद्धत्स्थतमेतत्सिस्ैयैतस्य मूतषस्ैयैतस्य मत्यषस्ैयैतस्य द्धस्थतस्ैयैतस्य सत एष रसो यच्चक्ुषुः सतो ह्ेयेष रसः ।४।

अथामूतष प्राणि यिायमन्तरात्मन्नाकाश एतदमृत- मेतद्यदेतत्यिस्ैयैतस्यामूतषस्ैयैतस्यामृतस्ैयैतस्य यत एतस्य त्यस्ैयैष रसो योऽयं दनक्षणेऽक्षन्पुरुषस्त्यस्य ह्ेयेष रसः ।५।

तस्य हैतस्य पुरुषस्य रूपम् । यथा माहार्रि वासो यथा पाण्ड्वानवकं यथेन्द्रगोपो यथाग्न्यनिषयषथा पुण्डरीकं यथा सकृनद्वद्यिु सकृनद्वद्यिुेव ह वा अस्य श्रीभषवनत य एवं वेदाथात आदेशो िनत िनत ि ह्येतस्मानदनत त्यिन्यत्परमस्त्यथ िामधेय॰ □□ सत्यस्य सत्यनमनत प्राणा वै सत्ंयं तेषामेष सत्यम् ।६।

इनत नद्वतीयाध्यायस्य तृतीयं ब्राह्मणम्

तुिथि ब्राह्मणम्

मैत्ेरेयीनत होविा याज्ञवल्क्य उद्यास्यिा अरेऽह- मस्मात्स्थिाादद्धस्म हन्त तेऽयिा कात्यायन्यान्ंतं करवाणीनत ।१।

सा होविा मैत्ेरेयी । यनुनु म इयं भगोः सवाष पृनथवी नर्विे पूणाष स्यात्कथं तेिामृता स्यानमनत िनत होविा याज्ञवल्क्यो यथैवोपकरणवतां िीनवतं तथैव ते िीनवत॰ □□ स्यादमृतत्वस्य तु िाशाद्धस्त नर्विेनत । २ ।

सा होविा मैत्ेरेयी येिाहं िामृता स्यां नकमहं ते कुयां यदेव भगविोद तदेव मे बूरूहीनत ।३।

स होविा याज्ञवल्क्यः नप्रया बतारे िः सती नप्रयं भाषस एह्यास्स्व व्ाख्यास्यानम ते व्ािक्षाणस्य तु मे निनदध्यासस्ेवेनत ।४।

स होविा ि वा अरे पतुयुः कामाय पनतः नप्रयो भवत्यात्मिसुतु कामाय पनतः नप्रयो भवनत । ि वा अरे िायिायै कामाय िाया नप्रया भवत्यात्मिसुतु कामाय िाया नप्रया भवनत । ि वा अरे पुत्राणां कामाय पुत्राः नप्रया भवन्त्यात्मिसुतु कामाय पुत्राः नप्रया भवद्धन्त । ि वा अरे नविस्य कामाय नविं नप्रयं भवत्यात्मिसुतु कामाय नविं नप्रयं भवनत । ि वा अरे ब्रह्मणः कामाय ब्रह्म नप्रयं भवत्यात्मिसुतु कामाय ब्रह्म नप्रयं भवनत । ि वा अरे क्षत्रस्य कामाय क्षत्ंरं नप्रयं भवत्यात्मिसुतु कामाय क्षत्ंरं नप्रयं भवनत । ि वा अरे लोकिाां कामाय लोकाः नप्रया भवन्त्यात्मिसुतु कामाय लोकाः नप्रया भवद्धन्त । ि वा अरे देविाां कामाय देवाः नप्रया भवन्त्यात्मिसुतु कामाय देवाः नप्रया भवद्धन्त । ि वा अरे भूतिाां कामाय भूतानि नप्रयानण भवन्त्यात्मिसुतु कामाय भूतानि नप्रयानण भवद्धन्त । ि वा अरे सवषस्य कामाय सवं नप्रयं भवत्यात्मिसुतु कामाय सवं नप्रयं भवनत । आत्मा वा अरे िष्टर्व्ः श्रोतव्ो मन्तव्ो निनदध्यानसतव्ो मैत्ेरेय्यात्मिो वा अरे दर्शािेि श्रवणेि मत्या नविज्ञोिद॰ □□ सवं नवनदतम् ।५।

ब्रह्म तं परादाद्योऽन्यत्रात्मिो ब्रह्म वेद क्षत्ंरं तं परादाद्योऽन्यत्रात्मिः क्षत्ंरं वेद लोकास्ंतं परादुयोऽन्यत्रात्मिो लोकिोद देवास्ंतं परादुयोऽन्यत्रात्मिो देविोद भूतानि तं परादुयोऽन्यत्रात्मिो भूतानि वेद सवं तं परादाद्योऽन्यत्रात्मिः सवं वेदेदं ब्रह्ेमेदं क्षत्रनममे लोका इमे देवा इमानि भूतिाीद॰ □□ सवं यदयमात्मा ।६।

स यथा दुन्दुभेहषन्यमािस्य ि बाह्याशब्दाशकुनुयाग्रहणाय दुन्दुभेसुतु ग्रहणेि दुन्दुभ्याघातस्य वा शब्दो गृहीतः ।७।

स यथा शङ्खस्य ध्मायमािस्य ि बाह्याशब्दाशकु्नुयाद् ग्रहणाय शङ्खस्य तु ग्रहणेि शङ्खध्मस्य वा शब्दो गृहीतः ।८।

स यथा वीणायै वाद्यमािायै ि बाह्याशब्दाशकु्नुयाद्ग्रहणाय वीणायै तु ग्रहणेि वीणावादस्य वा शब्दो गृहीतः ।९।

स यथादै धाग्ेनेरभ्यानहतातूपृथग्ूमा नविनिरने्त्येवं वा अरेऽस्य महतो भूतस्य निश्वनसतमेतद्यदृग्े्वेदो युिवेदः सामवेदो- ऽथवाषनङ्गरस इनतहासः पुराणं नवद्या उपनिषदः श्लोकाः सूत्राण्युिर्व्याख्यािानि र्व्याख्यािान्यस्यैवैतानि निश्वनसतानि ।१०।

स यथा सवाषसामपा॰ □□ समिु एकायिमेव॰ □□ सवेषा॰ □□ स्पशाषिां त्वगेकायिमेव॰ □□ सवेषां गन्धािां िानसके एकायिमेव॰ □□ सवेषा॰ □□ रसािां निह्वकायिमेव॰ □□ सवेषा॰ □□ रूपाणां िकुषुरेकायिमेव॰ □□ सवेषा॰ □□ शब्दािा॰ □□ श्रोत्रमेकायिमेव॰ □□ सवेषा॰ □□ संकल्पािां मि एकायिमेव॰ □□ सवाषसां नवद्यािा॰ □□ हृदयमेकायिमेव॰ □□ सवेषां कमषणा॰ □□ हस्तावेका- यिमेव॰ □□ सवेषामािन्दािामुपस्थ एकायिमेव॰ □□ सवेषां नवसगाषणां पायुरेकायिमेव॰ □□ सवेषामर्ध्वाि पादावेकायिमेव॰ □□सवेषां वेदािां वागेकायिम् ।११।

स यथा सैन्धवद्धखल्य उदके प्राप्त उदकमेवािुनवलीयेत ि हास्योद्ग्रहणायेव स्यात् । यतो यतस्त्वाददीत लवणमेवैवं वा अर इदं महद्भूतमिन्तमपारं नवज्ञािघि एव । एतेभ्यो भूतेभ्यः समुत्थाय तान्येवािु नविश्यनत ि प्रेत्य संज्ञास्तीत्यरे ब्रवीमीनत होवाि याज्ञवल्क्यः ।१२।

सा होवाि मैत्रेय्यत्रैव मा भगवािमूमुहन्न प्रेत्य संज्ञास्तीनत स होवाि ि वा अरेऽहं मोहं ब्रवीम्यलं वा अर इदं नवज्ञािाय ।१३।

यत्र नह द्वैतनमव भवनत तनदतर इतरं निघ्रनत तनदतर इतरं पश्यनत तनदतर इतर॰ □□ शृणोनत तनदतर इतरमनभवदनत तनदतर इतरं मिुते तनदतर इतरं नविािानत यत्र वा अस्य सवषमात्मैवाभूत्तत्केि कं निघ्रेत्तत्केि कं पश्येत्तत्केि क॰ □□ शृणुयात्तत्केि कमनभवदे- त्तत्केि कं मिीत तत्केि कं नविािीयात् । येिेदं सवं नविािानत तं केि नविािीयानद्वज्ञातारमरे केि नविािीयानदनत ।१४।

इनत नद्वतीयाध्यायस्य ितुथष ब्राह्मणम्

पञ्चमं ब्राह्मणम्

इयं पृनथवी सवेषां भूतािां मध्र्वस्यै पृनथव्यै सवाषनण भूतानि मधु यियमस्यां पृनथव्यां तेिोमयोऽमृतमयः पुरुषो यिाय- मध्यात्म शारीरस्तेिोमयोऽमृतमयः पुरुषोऽयमेव स यो- ऽयमात्मेदममृतनमदं ब्रह्मेद॰ □□ सवषम् ।१ ।

इमा आपः सवेषां भूतािां मध्वासामपा॰ □□ सवाषनण भूतानि मधु यियमास्वप्सु तेिोमयोऽमृतमयः पुरुषो यियमध्यात्म॰ □□ रैतसस्तेिोमयोऽमृतमयः पुरुषोऽयमेव स योऽयमात्मेदममृतनमदं ब्रह्मेद॰ □□ सवषम् ।२।

अयमनग्नः सवेषां भूतिाां मध्वर्स्यागे्नेः सवाषनण भूतानि मधु यियमद्धस्मन्नग्नौ तैिमयोऽमृतमयः
पुरुषो यियमध्यात्ंमं वाङ्मयसेे्तैिमयोऽमृतमयः पुरुषोऽयमेव स योऽयमात्ेमेद- ममृतनमदं ब्रह्ेमेद ͏ □□ सवषम्
।३।

अयं वायुः सवेषां भूतिाां मध्वर्स्य वायोः सवाषनण भूतानि मधु यियमद्धस्मिायौ तैिमयोऽमृतमयः
पुरुषो यियमध्यात्ंमं प्राणसेे्तैिमयोऽमृतमयः पुरुषोऽयमेव स योऽयमात्ेमेदममृतनमदं ब्रह्ेमेद ͏ □□ सवषम्
।४।

अयमानदत्यः सवेषां भूतिाां मध्वर्स्यानदत्यस्य सवाषनण भूतानि मधु यियमद्धस्मन्नानदत्ेये
तैिमयोऽमृतमयः पुरुषो यियमध्यात्ंमं ाक्षुिुषसेे्तैिमयोऽमृतमयः पुरुषोऽयमेव स
योऽयमात्ेमेदममृतनमदं ब्रह्ेमेद ͏ □□ सवषम् ।५।

इमा नदशः सवेषां भूतिाां मर्ध्ासां नदशा ͏ □□ सवाषनण भूतानि मधु यियमासु नदकुषु
तैिमयोऽमृतमयः पुरुषो यियमध्यात्म श्रौत्रः प्रानतश्ुरुत्कसेे्तैिमयोऽमृतमयः पुरुषोऽयमेव स यो-
ऽयमात्ेमेदममृतनमदं ब्रह्ेमेद ͏ □□ सवषम् ।६।

अयं िन्द्रः सवेषां भूतिाां मध्वर्स्य िन्द्रस्य सवाषनण भूतानि मधु यियमद्धस्म ͏ □□ िनेद्रे
तैिमयोऽमृतमयः पुरुषो यियमध्यात्ंमं मािससेे्तैिमयोऽमृतमयः पुरुषोऽयमेव स योऽयमात्ेमेदम-
मृतनमदं ब्रह्ेमेद ͏ □□ सवषम् ।७।

इयं नवद्युद्सवेषां भूतिाां मर्ध्स्ैयै नवद्युतः सवाषनण भूतानि मधु यियमस्यां नवद्युनत
तैिमयोऽमृतमयः पुरुषो यियमध्यात्ंमं तैिससेे्तैिमयोऽमृतमयः पुरुषोऽयमेव स
योऽयमात्ेमेदममृतनमदं ब्रह्ेमेद ͏ □□ सवषम् ।८।

अय ͏ □□ स्तिनयत्ुः सवेषां भूतिाां मध्वर्स्य स्तिनयत्ोः सवाषनण भूतानि मधु यियमद्धस्मन्स्तिनयत्ौ
तैिमयोऽमृतमयः पुरुषो यियमध्यात्म ͏ □□ शाब्दः सौवरसेे्तैिमयोऽमृतमयः पुरुषो- ऽयमेव स
योऽयमात्ेमेदममृतनमदं ब्रह्ेमेद ͏ □□ सवषम् ।९।

अयमाकाशः सवेषां भूतिाां मध्वर्स्याकाशस्य सवाषनण भूतानि मधु यियमद्धस्मन्नाकाशे
तैिमयोऽमृतमयः पुरुषो यियमध्यात्म ͏ □□ हृद्याकाशसेे्तैिमयोऽमृतमयः पुरुषोऽयमेव स
योऽयमात्ेमेदममृतनमदं ब्रह्ेमेद ͏ □□ सवषम् ।१०।

अयं धमषः सवेषां भूतिाां मध्वर्स्य धमषस्य सवाषनण भूतानि मधु यियमद्धस्मन्धमे तैिमयोऽमृतमयः
पुरुषो यियमध्यात्ंमं धामषसेे्तैिमयोऽमृतमयः पुरुषोऽयमेव स योऽयमात्ेमेदममृतनमदं ब्रह्ेमेद ͏ □□ सवषम्
।११ ।

इद॰ □□ सत्य॰ □□ सवेषां भूतिाां मर्ध्स्य सत्यस्य सवाषनण भूतानि मधु यियमद्धस्मन्सते्ये तिैमयोऽमृतमयः पुरुषो यिाय- मध्यात्म सात्यसे्तिैमयोऽमृतमयः पुरुषोऽयमेव स योऽयमाते्मेद-ममृतनमदं ब्रह्मेमेद॰ □□ सवषम् ।१२।

इदं मिाुष॰ □□ सवेषां भूतिाां मर्ध्स्य मिाुषस्य सवाषनण भूतानि मधु यियमद्धस्मन्मिाुषे तिैमयोऽमृतमयः पुरुषो यिाय- मध्यात्ंमं मिाुषसे्तिैमयोऽमृतमयः पुरुषोऽयमेव स योऽय-माते्मेदममृतनमदं ब्रह्मेमेद॰ □□ सवषम् ।१३।

यियमद्धस्मन्नात्मनि सवेषां भूतिाां मर्ध्स्यात्मिः सवाषनण भूतानि मधु तिैमयोऽमृतमयः पुरुषो यियमात्मा तिैमयोऽमृतमयः पुरुषोऽयमेव स योऽयमाते्मेदममृतनमदं ब्रह्मेमेद् ॰ □□ सवषम् ।१४।

स वा अयमात्मा सवेषां भूतिाामनधपनतः सवेषां भूतिाां रािा तद्यथा रथिाभौ ि रथिेमौ िाराः सवे समनपषता एवमेवाद्धस्मन्नात्मनि सवाषनण भूतानि सवे देवाः सवे लोकाः सवे प्राणाः सवष एत आत्मिाः समनपषताः ।१५।

इदं वै तन्मधु दध्याथवषणोऽनश्वभ्यामुविा । तदेतदृनषः पश्यन्नविोत् । तद्वां िरा सिये द॰ □□स उग्रमानवषूकृणोनम तन्यतिुष वृनष्टम्। दध्यङ् ह यन्मर्ध्ाथवषणो वामश्वस्य शीणाष प्र यदीमुविोनत ।१६।

इदं वै तन्मधु दध्याथवषणोऽनश्वभ्यामुविा । तदेतदृनषः पश्यन्नविोत् । आथवषणायानश्विौ दधीिऽश्व्य्॰ □□ नशरः प्रत्यैैरयतम्। स वां मधु प्रविोदृतायन्त्वाष्टं्र यद्दस्त्रावनप कक्ष्ं वानमनत ।१७।

इदं वै तन्मधु दध्यङ्ङाथवषणोऽनश्वभ्यामुविा । तदेतदृनषः पश्यन्नविोत् । पुरिके्र नद्वपदः पुरिके्र तिुष्पदः । पुरः स पक्षी भूत्वा पुरः पुरुष आनवशनदनत । स वा अयं पुरुषः सवाषसु पूणष पुररशयो िािैि नंकंिािाावृतं िािैि नंकंिाासंवृतम् ।१८।

इदं वै तन्मधु दध्यङ्ाथवषणोऽनश्वभ्यामुविा । तदेतदृनषः पश्यन्नविोत् । रूप॰ □□ रूपं प्रनतरूपो बभूव तदस्य रूपं प्रनत- िक्षणाय । इन्द्रो मायानभः पुरुरूप ईयते युक्ता ह्यस्य हरयः शता दशेनत । अयं वै हरयोऽयं वै दश ि सहस्रानण बहूनि िािान्तानि ि तदेतद्ब्रह्मापूवषमिपरमिन्तरमबाह्यमयमात्मा ब्रह्म सवाषिु-भूररत्यिुशासिम् ।१९।

इनत नद्वतीयाध्यायस्य पञ्चमं ब्राह्मणम्

षष्ठं ब्राह्मणम्

अथ व॰ □□शः पौनतमाष्यो गौपविािौपविः पौनतमा- ष्यात्पौनतमाप्यो गौपविािौपविः कौनशकात्कौनशकः कौद्धण्डन्या- त्कौद्धण्डन्यः शाद्धण्डल्याच्छाद्धण्डल्यः कौनशकाच्च गौतमाच्च गौतमः ।१।

आनग्नवेश्यादानग्नवेश्यः शाद्धण्डल्याच्चिानभम्लाताच्चा- िनभम्लात अिानभम्ला तादिानभम्लात अिानभम्ला- तादिानभम्लातो गौतमागौतमः सैतविप्रािीयोग्याभ्या॰ □□ सैतविप्रािीयोग्यौ पाराशयाषत्पारशयो भारद्विााद्भारद्विाो भारद्विााच्च गौतमाच्च गौतमो भारद्विााद्भारद्विाः पाराशयाषत्पाराशयो बैिवापायिादैि्ववापायिः कौनशकायिः कौनशकायनिः ।२।

घृतकौनशकाघृतकौनशकः पाराशयाषयणात्पाराशयाषयणः पाराशयाषत्पाराशयो िातूकष्याषज्जातूकण्यष आसुरायणाच्च यास्काच्चासुरायणस्त्रैवणेस्त्रैवनणरौपिन्धिरौपिन्धनिरासुरेरा- सुररभाषरद्विााद्भारद्विा आत्रेयादात्रेयो माण्टेमाषद्धण्टगौतमाद्गौतमो गौतमागौतमो वात्स्याद्वात्स्यः शाद्धण्डल्याच्छाद्धण्डल्यः कैशोया- त्काप्यात्कैशोयषः काप्यः कुमारहाररतातुकुमारहाररतो गालवागालवो नवदभीकौद्धण्डन्यानद्वदभीकौद्धण्डन्यो वत्सिपातो बाभ्वाद्वत्सिपाद्बाभ्वः पथः सौभरात्पन्थाः सौभरो- ऽयास्यादानङ्गरसादयास्य आनङ्गरस आभूतेस्त्वाष्टरादाभूनतस्त्वाष्टरो नवश्वरूपात्त्वाष्टरानद्वश्वरूपस्त्वाष्टरोऽनश्वभ्यामनश्विौ दधीि द्ध्यङ्ाथवषणोऽथवषणो दैवादथवाष दैवो मृत्योः प्राध्॰ □□ सिानूमृतुयुः प्राध्॰ □□ सिः प्रध्ं॰ □□ सित्प्रध्॰ □□ सि एकषेरेकनषषनवषप्रािनेनवषप्रनिनिर्वषष्टर्वषनष्टः सिारोः सिारुः सितािात्सिातिः सिगात्सिगः परमेनष्ि परमेष्ी ब्रह्मणो ब्रह्म स्वयंभु ब्रह्मणे िमः ।३।

इनत नद्वतीयाध्यायस्य षष्ं ब्राह्मणम् इनत नद्वतीयोऽध्यायः

तृतीयोऽध्याय :

प्रथमं ब्राह्मणम्

ॐ िि को ह वैदेहो बहुदनक्षणेि यज्ञेिेिे तत्र ह कुरुपञ्चालािां ब्राह्मणा अनभसमेता बभूवुस्तस्य ह िि कस्य वैदेहस्य नवनिज्ञासा बभूव कः द्धस्वदेषां ब्राह्मणािामिूितम इनत स ह गवा॰ □□ सहस्रमवरुरोध दश दश पादा एकैकस्याः शृङ्गयोराबिा बभूवुः ।१।

तान्होवाि ब्राह्मणा भगवन्तो यो वो ब्रनह्मष्ः स एता गा उदितानमनत । ते ह ब्राह्मणा ि दधृषुरथ ह याज्ञवल्क्यः स्वमेव ब्रह्मिारररणमुवािाः सोम्योदि सामश्रवा३ इनत ता होदािकार ते ह ब्राह्मणािक्षुकुरुधुः

कथं ि ो ब्रनह्मष्ठो बु्रुवीतेत्यथ ह ि िकस्य वैदेहस्य होताश्वलो बभूव स हैिं पप्रच्छ त्वं ि ु खलु ि ो याज्ञवल्क्य ब्रनह्मष्ठोऽसी३ इनत स होवाि ि मो वयं ब्रनह्मष्ठाय कुमो गोकामा एव वय॰ □□ स्म इनत त॰ □□ह तत एव प्रष्टुं दधे होताश्वलः ।२।

याज्ञवल्क्येनत होवाि यनदद॰ □□ सवं मृत्युिाप्त॰ □□ सवं मृत्युिानभपन्नं केि यिमाि मृत्योराद्धप्तमनतमुच्यत इनत होत्रनवषािनग्िा वाि ा वागै्व यज्ञस्य होता तदे्येयं वाक्सोऽयमनग्नः स होता स मुद्धक्तः सानतमुद्धक्तः ।३।

केि याज्ञवल्क्येनत होवाि यनदद॰ □□सवषमहोरात्राभ्यामाप्त॰ □□सवषमहोरात्राभ्यामनभपन्नं यिमािोऽहोरात्रयोराद्धप्तमनतमुच्यत इत्यर्ध्युषणद्धवषाि ि कुषुषानदते्यि ि कुषुवे यज्ञस्यार्ध्युषस्तद्यनददं ि कुषुः सोऽसावानदत्यः सोऽर्ध्युषः स मुद्धक्तः सानतमुद्धक्तः ।४।

याज्ञवल्क्येनत होवाि यनदद॰ □□ सवं पूवषपक्षापरपक्षाभ्यामाप्त॰ □□ सवं पूवषपक्षापरपक्षाभ्यामनभपन्नं केि यिमािः पूवषपक्षा- ऽपरपक्षयोराद्धप्तमनतमुच्यत इत्युिात्रद्धवश्वाि वायुिा प्राणेि प्राणो वै यज्ञस्योिाता तद्योऽयं प्राणः स वायुः स उद्गाता स मुद्धक्तः सानतमुद्धक्तः ।५।

याज्ञवल्क्येनत होवाि यनददमन्तररक्षमिारम्बणनमव केिाक्रमेण यिमािः स्वगं लोकमाक्रमत इनत ब्रह्मणद्धववाि मिसा ि न्द्रेण मिो वै यज्ञस्य ब्रह्मा तद्यनददं मिः सोऽसौ ि न्द्रः स ब्रह्मा स मुद्धक्तः सानतमुद्धक्तररत्यनतमोक्षा अथ संपदः ।६।

याज्ञवल्क्येनत होवाि कनतनभरयमद्यद्धग्भहोताद्धस्मन्यजे्ञे कररष्यतीनत नतसृनभररनत कतमास्ताद्धस्तत्र इनत पुरोिुवाक्या ि शस्यैव तृतीया नकं तानभिषयतीनत यद्धत्कंिेदं याज्या ि प्राणभृनदनत ।७।

याज्ञवल्क्येनत होवाि कत्ययमद्यार्ध्युषरद्धस्मन्यज्ञ आहुती- र्होष्यतीनत नतस्र इनत कतमास्ताद्धस्तस्र इनत या हुता उज्ज्वलद्धन्त या हुता अनतिेदन्ते या हुता अनधशेरते नकं तानभिषयतीनत या हुता उज्ज्वलद्धन्त देवलोकमेव तानभिषयनत दीप्यत इव नह देवलोको या हुता अनतिेदन्ते नपतृलोकमेव तानभिषयत्यतीव नह नपतृलोको या हुता अनधशेरते मिुष्यलोकमेव तानभिषयत्यध इव नह मिुष्यलोकः ।८।

याज्ञवल्क्येनत होवाि कनतध्यमद्य ब्रह्मा यजं्ञं दनक्षणतो देवतानभगोपायतीत्येकयेनत कतमा सैकेनत मि एवेत्यिन्तं वै मिोऽनन्ता नवशे्वे देवा अिन्तमेव स तेि लोकं ि यनत ।९।

याज्ञवल्क्येनत होवाि कत्ययमद्योद्गाताद्धस्मन्यजे्ञे स्तोनत्रयाः स्तोष्यतीनत नतस्र इनत कतमास्ताद्धस्तस्र इनत पुरोिुवाक्या ि याज्या य शस्यैव तृतीया कतमास्ता या अध्यात्मनमनत प्राण एव पुरोिुवाक्यापािो याज्या व्याि ः शस्या नकं तानभिषयतीनत पृनथवीलोकमेव पुरोिुवाक्यया ि यत्यन्तररक्षलोकं याज्यया द्युलोक॰ □□ शस्यया ततो ह होताश्वल उपरराम ।१०।

इनत तृतीयाध्यायस्य प्रथमं ब्राह्मणम्

डितीयं ब्राह्मणम्

अथ हैँ िारत्कारव आतषभागः पप्रच्छ याज्ञवल्ेक्येनत होविा कनत ग्रहाः कत्यनतग्रहा इनत । अष्टौ ग्रहा अष्टावनतग्रहा इनत ये तेऽष्टौ ग्रहा अष्टावनतग्रहाः कतमे त इनत ।१।

प्राणो वै ग्रहः सोऽपािेनानतग्राहेण गृहीतोऽपािो नह गन्धानञ्जघ्रनत ।२।

वाग्ैवै ग्रहः स िाम्नानतग्राहेण गृहीतो वािा नह िामान्यनभवदनत ।३।

निह्वा वै ग्रहः स रसेिानतग्राहेण गृहीतो निह्वया नह रसान्वििानानत ।४।

िक्षुवै ग्रहः स रूपेणानतग्राहेण गृहीतिक्षुषा नह रूपानण पश्यनत ।५।

श्रोत्ंरं वै ग्रहः स शब्देिानतग्राहेण गृहीतः श्रोत्ेरेण नह शब्दाञ्छृणोनत ।६।

मिो वै ग्रहः स कामेिानतग्राहेण गृहीतो मिसा नह कामान्कामयते ।७।

हस्तौ वै ग्रहः स कमषणानतग्राहेण गृहीतो हस्ताभ्या॰ □□ नह कमष करोनत ।८।

त्वग्ैवै ग्रहः स स्पशेिानतग्राहेण गृहीतस्त्विा नह स्पशाषिेदयत इत्ेयेतेऽष्टौ ग्रहा अष्टावनतग्रहाः ।९।

याज्ञवल्ेक्येनत होविा यनदद॰ □□ सवं मृत्योरन्िं का द्धस्वत्सा देवता यस्या मृतुयुरन्ननमत्यनग्नवै मृतुयुः सोऽपामन्नमप पुिमृषतुंयुं ियनत ।१०।

याज्ञवल्ेक्येनत होविा यत्रायं पुरुषो नियत उदस्मात्प्राणाः क्रामन्त्याहो३ िेनत िेनत होविा याज्ञवल्क्योऽत्ैरैव समविीयन्ेते स उच्छ्वयत्याध्मायत्याध्मातो मृतः शेते ।११।

याज्ञवल्ेक्येनत होविा यत्रायं पुरुषो नियते नकमेिं ि िहातीनत िामेत्यिन्ंतं वै िामािन्ता नवश्ेवे देवा अिन्तमेव स तेि लोकं ियनत ।१२।

याज्ञवल्ेक्येनत होविा यत्रास्य पुरुषस्य मृतस्यानग्ंनं वागप्ेयेनत वातं प्राणिक्षुरानदत्ंयं मिनं्द्रं नदशः श्रोत्ंरं पृनथवी॰ □□ शरीरमाकाशमात्मौषधीलोमानि विस्पतीन्ेकेशा अप्सु लोनहतं ि रेति निधीयते क्वायं तदा पुरुषो भवतीत्याहर सोम्य हस्तमातषभागावामेवैतस्य वेनदष्यावो ि िावेतत्सि इनत । तौ होत्क्रम्य मन्त्यांक्रिाते तौ ह यद्दूतुः कमष हैव तद्दूतुरथ यत्प्रशश॰ □□ सतुः कमष हैव तत्प्रशश॰ □□ सतुः पुण्यो वै पुण्ेयिे कमषणा भवनत पापः पापेिनत ततो ह िारत्कारव आतषभाग उपरराम ।१३।

इनत तृतीयाध्यायस्य नद्वतीयं ब्राह्मणम्

तृतीयं ब्राह्मणम्

अथ हैं भुजुयुलाषह्यायनिः पप्रच्छ याज्ञवले्क्येनत होविा । मिषु ि रकाः पयषव्रिाम ते पतञ्जलस्य काप्यस्य गृहैीम तस्यासीदुनहता गन्धवषगृहीता तमपृच्छाम कोऽसीनत सो- ऽब्रवीतुसुधिानङ्गरस इनत तं यदा लोकिाामन्तिापृच्छा- माथिैमबू्रूम क्व पाररनक्षता अभवनन्ननत क्व पाररनक्षता अभवन्स त्वा पृच्छानम याज्ञवल्क्य क्व पाररनक्षता अभवनन्ननत ।१।

स होविाोविा वै सोऽगच्छिै ते तद्यत्राश्वमेधयाििनो गच्छन्तीनत क्व िश्वमेधयाििनो गच्छन्तीनत द्वानत्र॰ □□शतं वै देवरथिाह्यान्ययं लोकस्त॰ □□ समन्ंतं पृनथवी नद्वस्तावत्पयेनत ता॰ □□ समन्ंतं पृनथवीं ं नद्वस्तावत्समिुः पयेनत तद्यावती कुषुरस्य धारा यावद्वा मनक्षकायाः पत्ंरं ताविान्तरेणाकाशस्तानिन्द्रः सुपणो भूत्वा वायवे प्रायच्छिाायुरात्मनि नधत्वा तत्रागमयद्यत्राश्वमेधया- िनोऽभवनन्नत्येवनमव वै स वायुमेव प्रशश॰ □□ स तस्माद्वायुरेव व्र्नष्टवाषयुः समनष्टरप पुिमृषतुंयुं ियनत य एवं वेद ततो ह भुजुयुलाषह्यायनिरुपरराम ।२।

इनतं तृतीयाध्यायस्य तृतीयं ब्राह्मणम्

तिुथिं ब्राह्मणम्

अथ हैमुषस्तिाक्रायणः पप्रच्छ याज्ञवले्क्येनत होविा यत्साक्षादपरोक्षाद्ब्रह्म य आत्मा सवाषन्तरस्ंतं मे व्र्ािक्ष्विेत्येष त आत्मा सवाषन्तरः कतमो याज्ञवल्क्य सवाषन्तरो यः प्राणिे प्रानणनत स त आत्मा सवाषन्तरो योऽपािेनािपीनत स त आत्मा सवाषन्तरो यो व्र्ािे व्र्ािनित स त आत्मा सवाषन्तरो य उदािेनोदानिनत स त आत्मा सवाषन्तर एष त आत्मा सवाषन्तरः ।१।

स होविाोषस्तिाक्रायणो यथा नवबू्रूयादसौ गौरसावश्व इत्येवमेवैतद्वयपनदष्ंटं भवनत यदेव साक्षादपरोक्षाद्ब्रह्म य आत्मा सवाषन्तरस्ंतं मे व्र्ािक्ष्विेत्येष त आत्मा सवाषन्तरः कतमो याज्ञवल्क्य सवाषन्तरः । दृिष्टेिष्टारं पश्येिष शुरुतेः श्रोताएँ शृणुया ि मतेमषन्तारं मिीथा ि नवज्ञातेनवषज्ञातारं निविाीयाः । एष त आत्मा सवाषन्तरोऽतोऽन्यदातं ततो होषस्तिाक्रायण उपरराम ।२।

इनत तृतीयाध्यायस्य ितुथं ब्राह्मणम्

पञ्चमं ब्राह्मणम्

अथ हैं कहोल: कौषीतकेयः पप्रच्छ याज्ञवले्क्येनत होविा यदेव साक्षादपरोक्षाद्ब्रह्म य आत्मा सवाषन्तरस्ंतं मे व्र्ािक्ष्विेत्येष त आत्मा सवाषन्तरः । कतमो याज्ञवल्क्य सवाषन्तरो योऽशिाया- ऽनपपासे शोकं मोहं ि रां मृत्युमत्येनत । एतं वै तमात्मिां नवनदत्वा ब्राह्मणाः पुत्ैरैषणायाि नविैषणायाि लोकैषणायाि रु्वुत्थायाथ नभक्षािायं रिद्धन्त या ह्येव पुत्ैरैषणा सा नविैषणा या नविैषणा सा लोकैषणोभे ह्येते एषणे एव
भवतः । तस्माद्ब्राह्मणः पाद्धण्डत्ंयं निनवषद्य बाल्येिे नतष्ासेत् । बाल्ंयं ि पाद्धण्डत्ंयं ि निनवषद्याथ मुनिरमिौं ि
मिौं ि निनवषद्याथ ब्राह्मणः स ब्राह्मणः किे स्याद्येि िस्येिोदृश एवातोऽन्यदातं ततो ह कहोलः कौषीतकेय उपरराम ।१।

इनत तृतीयाध्यायस्य पञ्चमं ब्राह्मणम्

षष्ठं ब्राह्मणम्

अथ हैं गागी विाक्नवी पप्रच्छ याज्ञवल्क्येनत होविा यनददᵕ □□ सवषमप्स्वोतं ि प्रोतं ि कद्धस्मनुनु खिाप ओतिा प्रोतिोनत वायौ गागीनत कद्धस्मनुनु खलु वायुरोति प्रोतिेत्यन्तररक्षलोकेषु गागीनत कद्धस्मनुनु खिन्तररक्षलोका ओतिा प्रोतिोनत गन्धवषलोकेषु गागीनत कद्धस्मनुनु खलु गन्धवषलोका ओतिा प्रोतिोत्यानदत्यलोकेषु गागीनत कद्धस्मनुनु स्विानदत्यलोका ओतिा प्रोतिोनत ि न्द्रलोकेषु गागीनत कद्धस्मनुनु खलु ि न्द्रलोका ओतिा प्रोतिोनत ि क्षत्रलोकेषु गागीनत कद्धस्मनुनु खलु ि क्षत्रलोका ओतिा प्रोतिोनत देवलोकेषु गागीनत कद्धस्मनुनु खलु देवलोका ओतिा प्रोतिोतीन्द्रलोकेषु गागीनत कद्धस्मनुनु खद्धिन्द्रलोका ओतिा प्रोतिोनत प्रिापनतलोकेषु गागीनत कद्धस्मनुनु खलु प्रिापनतलोका ओतिा प्रोतिोनत ब्रह्मलोकेषु गागीनत कद्धस्मनुनु खलु ब्रह्मलोका ओतिा प्रोतिोनत स होविा गानगष मानतप्राक्षीमाष ते मूधाष व्यपप्तदिनतप्रश्थ्न्यां वै देवतामनतपृच्छनस गानगष मानतप्राक्षीररनत ततो ह गागीं ंविाक्नरुवुपरराम । १ ।

इनत तृतीयाध्यायस्य षष् ब्राह्मणम्

सप्तमं ब्राह्मणम्

अथ हैमुद्दालक आरुनणः पप्रच्छ याज्ञवल्क्येनत होविा मिेष्ववसाम पतञ्जलस्य काप्यस्य गृहेषु यज्ञमधीयिाास्तस्या- सीद्भायाष गन्धवषगृहीता तमपृच्छाम कोऽसीनत सोऽब्रवीत्कबन्ध आथवषण इनत सोऽब्रवीत्पतञ्जलं काप्यं यानज्ञकाᵕ □□ ि वेत्थ िु त्वं काप्य ततूसूत्रं यिेायं ि लोकः परि लोकः सवाषनण ि

भूतानि संदृब्धानि भवन्तीनत सोऽब्रवीत्पतञ्जल: काप्यो िाहं तद्भगविेदेनत सोऽब्रवीत्पतञ्जलं काप्यं यानज्ञकाᵕ □□ ि वेत्थ िु त्वं काप्य तमन्तयाषनमणं य इमं ि लोकं परं ि लोक सवाषनण ि भूतानि योऽन्तरो यमयतीनत सोऽब्रवीत्पतञ्जलः काप्यो िाहं तं भगविेदेनत सोऽब्रवीत्पतञ्जलं काप्यं यानज्ञकाᵕ □□□ यो वै

तत्काप्य सूत्रं नवद्यिां िा न्तयाषनमणनमनत स ब्रह्मनवत्स लोकनवत्स देवनवत्स वेदनवत्स भूतनवत्स आत्मनवत्स

सवषनवनदनत तेभ्योऽब्रविीदहं वेद तचेचेत्त्वं याज्ञवल्क्य सूत्रमनवद्वाᵕ □□ स्तं िान्तयाषनमणं ब्रह्मगवीरुदिसे मूधाषते

स होविा वायुवै गौतम ततूसूत्रं वायिुा वै गौतम सूतेरेणायं ि लोकः परि लोकः सवाषनण ि भूतानि संदृब्धानि भवद्धन्त तस्माद्वै गौतम पुरुषं [illegible] □□ [illegible] यथा वेत्थ [illegible]

संदृब्धानि बूरूहीनत ।२। भवन्तीत्येवमेवैतद्याज्ञवल्क्यान्तयाषनमणं तथा बूरूहीनत ।१।

यः पृनथर्व्यां नतष्न्पृनथर्व्या अन्तरो यं पृनथवी ि वेद यस्य पृनथवी शरीरं यः पृनथवीमन्तरो यमयत्येष त आत्मा- ऽन्तयाषम्यमृतः ।३।

योऽपुसु नतष्न्नद्भयोऽन्तरो यमापो ि नवदुयषस्यापः शरीरं योऽपोऽन्तरो यमयत्येष त आत्मान्तयाषम्यमृतः ।४।

योऽग्नौ नतष्ठन्नग्नेेरन्तरो यमनग्निष वेद यस्यानग्नः शरीरं योऽनग्नमन्तरो यमयत्येष त आत्मान्तयाषम्यमृतः ।५।

योऽन्तररक्षे नतष्ठन्नन्तररक्षादन्तरो यमन्तररक्षं ि वेद यस्यान्तररक्ष॰ □□ शरीरं योऽन्तररक्षमन्तरो यमयत्येष त आत्मा- ऽन्तयाषम्यमृतः ।६।

यो वायौ नतष्ठियौरन्तरो यं वायिुष वेद यस्य वायुः शरीरं यो वायुमन्तरो यमयत्येष त आत्मान्तयाषम्यमृतः ।७।

यो नदनव नतष्ठ्द्धन्दवोऽन्तरो यं द्यिौष वेद यस्य द्यौः शरीरं यो नदवमन्तरो यमयत्येष त आत्मान्तयाषम्यमृतः ।८।

य आनदत्ये नतष्ठन्नानदत्यादन्तरो यमानदत्यो ि वेद यस्यानदत्यः शरीरं य आनदत्यमन्तरो यमयत्येष त आत्मान्तयाषम्यमृतः ।९।

यो नदक्षु नतष्ठ्द्धन्दग्भ्योऽन्तरो यं नदशो ि नवदुयषस्य नदशः शरीरं यो नदशोऽन्तरो यमयत्येष त आत्मान्तयाषम्यमृतः ।१०।

यिन्द्रतारके नतष्॰ □□ िन्द्रतारकादन्तरो यं िन्द्रतारकं ि वेद यस्य िन्द्रतारक॰ □□ शरीरं यिन्द्रतारकोमन्तरो यमयत्येष त आत्मान्तयाषम्यमृतः ।११।

य आकाशे नतष्ठ्त्ाकाशादन्तरो यमाकाशो ि वेद यस्याकाशः शरीरं य आकाशमन्तरो यमयत्येष त आत्मान्तयाषम्यमृतः ।१२।

यस्तमनस नतष्॰ □□ स्तमसोऽन्तरो यं तमो ि वेद यस्य तमः शरीरं यस्तमोऽन्तरो यमयत्येष त आत्मान्तयाषम्यमृतः ।१३।

यसेतिनस नतष्॰ □□ सेतिसोऽन्तरो यं तिौ ि वेद यस्य तिः शरीरं यसेतिौऽन्तरो यमयत्येष त आत्मान्तयाषम्यमृत इत्यनधदैवत- मथानधभूतम् ।१४।

यः सवेषु भूतेषु नतष्न्सवेभ्यो भूतेभ्योऽन्तरो य॰ □□ सवाषनण भूतानि ि नवदुयषस्य सवाषनण भूतानि शरीरं यः सवाषनण भूतान्यन्तरो यमयत्येष त आत्मान्तयाषम्यमृत इत्यनधभूतमथाध्यात्मम् ।१५।

यः प्राणे नतष्ठ्िाणादन्तरो यं प्राणो ि वेद यस्य प्राणः शरीरं यः प्राणमन्तरो यमयत्येष त आत्मान्तयाषम्यमृतः ।१६।

यो वानि नतष्ठिाििऽन्तरो यं वाङ् ि वेद यस्य वाक्शरीरं यो विामन्तरो यमयत्येष त आत्मान्तयाषम्यमृतः ।१७।

यिकुषुनष नतष्ˇ □□ िकुषुषोऽन्तरो यं िकुषिुष वेद यस्य िकुषुः शरीरं यिकुषुरन्तरो यमयत्येष त आत्मान्तयाषम्यमृतः ।१८।

यः श्रोत्रे नतष्ञ्छरोत्रादन्तरो यˇ □□ श्रोत्रं ि वेद यस्य श्रोत्रˇ □□ शरीरं यः श्रोत्रमन्तरो यमयत्येष त आत्मान्तयाषम्यमृतः ।१९।

यो मिनस नतष्मिसोऽन्तरो यं मिो ि वेद यस्य मिः शरीरं यो मिोऽन्तरो यमयत्येष त आत्मान्तयाषम्यमृतः ।२०।

यस्त्वनि नतष्ˇ □□ स्त्विोऽन्तरो यं त्वङ् विेद यस्य त्वक्शरीरं यस्त्विमन्तरो यमयत्येष त आत्मान्तयाषम्यमृतः ।२१।

यो नवज्ञािो नतष्ठ्विज्ञािादन्तरो यं नवज्ञािं ि वेद यस्य नवज्ञािˇ □□ शरीरं यो नवज्ञािमन्तरो यमयत्येष त आत्मा- ऽन्तयाषम्यमृतः ।२२।

यो रेतनस नतष्न्नेतसोऽन्तरो यˇ □□ रेतो ि वेद यस्य रेतः शरीरं यो रेतोऽन्तरो यमयत्येष त आत्मान्तयाषम्यमृतोऽदृष्टो िष्टाशुरुतः श्रोतामतो मन्तानवज्ञातो नवज्ञाता िान्योऽतोऽद्धस्त िष्टा िान्योऽतोऽद्धस्त श्रोता िान्योऽतोऽद्धस्त मन्ता िान्योऽतोऽद्धस्त नवज्ञातैष त आत्मान्तयाषम्यमृतोऽतोऽन्यदातं ततो होद्दालक आरुनणरुपरराम ।२३।

इनत तृतीयाध्यायस्य सप्तमं ब्राह्मणम्

अष्टमं ब्राह्मणम्

अथ ह विाक्नरुवुिवा ब्राह्मणा भगवन्तो हन्ताहनममं द्वौ प्रश्नौ प्रक्ष्यानम तौ िेन्मे वक्ष्नत ि वै िातु यिुाकनममं कनिद्ब्रह्मोद्यं िेतेनत पृच्छ गागीनत ।१।

सा होविााहं वै त्वा याज्ञवल्क्य यथा काश्यो वा वैदेहो वोग्रपुत्र उज्ज्यं धिुरनधज्यं कृत्वा द्वौ बाणवन्तौ सपत्नानतव्यानधिौ हस्ते कृत्वोपोनिष्ठेदेवमेवाहं त्वा द्वाभ्यां प्रश्नाभ्यामुपादस्थां तौ मे बूरूहीनत पृच्छ गागीनत ।२।

सा होविा यदूर्ध्वं याज्ञवल्क्य नदवो यदवाकूपृनथव्या यदन्तरा द्यावापृनथवी इमे यद्भूतं ि भवच्च भनवष्यच्चेत्यिाक्षते कद्धस्मˇ □□ स्तदोतं ि प्रोतं िेनत ।३।

स होविा यदूर्ध्वं गानगष नदवो यदवाकूपृनथव्या यदन्तरा द्यावापृनथवी इमे यद्भूतं ि भवच्च भनवष्यच्चेत्यिाक्षत आकाशे तदोतं ि प्रोतं िेनत ।४।

सा होविा िमस्तेऽस्तु याज्ञवल्क्य यो म एतं व्यिोिोऽपरस्मै धारयस्वेनत पृच्छ गागीनत ।५।

सा होविा यदूर्ध्वं याज्ञवल्क्य नदवो यदवाकूपृनथर्व्ा यदन्तरा द्यावापृनथवी इमे यद्भूतं ि भवच्च भनवष्यचे्चेत्यािक्षते कद्धस्म स्तदोतं ि प्रोतं िेनत ।६।

स होविा यदूर्ध्वं गानगष नदवो यदवाकूपृनथर्व्ा यदन्तरा द्यावापृनथवी इमे यद्भूतं ि भवच्च भनवष्यचे्चेत्यािक्षत आकाश एव तदोतं ि प्रोतं िेनत कद्धस्मनुनु खिाकाश ओति प्रोतिेनत ।७।

स होविैतद्वै तदक्षरं गानगष ब्राह्मणा अनभवदन्त्यस्थूल-मिण्वहस्वमदीघषमलोनहतमसे्नेहमच्छायमतमोऽवाय्विाकाशम-सङ्गमरसमगन्धमिकुषुष्कमश्रोत्रमवागमिोऽतिेस्कमप्राणममुख- ममात्रमिन्तरमबाह्यं ि तदश्नानत नंकंि तिदश्नानत किि ।८।

एतस्य वा अक्षरस्य प्रशासिे गानगष सूयाषिन्द्रमसौ नवधृतौ नतष्त एतस्य वा अक्षरस्य प्रशासिे गानगष द्यावापृनथव्ौ नवधृते नतष्त एतस्य वा अक्षरस्य प्रशासिे गानगष निमेषा मुहूताष अहोरात्राण्यधषमासा मासा ऋतवः संवत्सरा इनत नवधृताद्धस्तष्ने्त्येतस्य वा अक्षरस्य प्रशासिे गानगष प्राच्योऽन्या िद्यः स्यन्दने्ते श्वेतेभ्यः पवषतेभ्यः प्रतीच्योऽन्या यां यां ि नदशमिेतस्य वा अक्षरस्य प्रशासिे गानगष ददतो मिुष्याः प्रश॰ □□ सद्धन्त यिमिां देवा दवी नपतरोऽिायिाः ।९।

यो वा एतदक्षरं गाग्यषनवनदत्वाद्धस्माँल्लोके िुहोनत यिते तपस्तप्यते बहूनि वषषसहस्राण्यन्तवदेवास्य तद्धवनत यो वा एतदक्षरं गाग्र्ग्यनवनदत्वास्माल्लोकाते्प्रेनत स कृपणोऽथ य एतदश्वरं गानगष नवनदत्वास्माल्लोकातै्प्रैनत स ब्राह्मणः ।१०।

तद्वा एतदक्षरं गाग्यषदृष्टं िष्टरशु्रुत॰ □□ श्रोत्रमतं मन्त्नवज्ञातं नवज्ञातृ िान्यदतोऽद्धस्त िष्टान्यदतोऽद्धस्त श्रोतृ िान्यदतोऽद्धस्त मनूतृ िान्यदतोऽद्धस्त नवज्ञात्रतद्धस्मनुनु खिक्षरे गायाषकाश ओति प्रोतिेनत ।११।

सा होविा ब्राह्मणा भगवन्तस्तदेव बहुमने्येर्ध्वं यदस्मान्नमस्कारेण मुचे्येर्ध्वं ि वै िातु यिुाकनममं कनिद्ब्रह्मोद्यं िेतेनत ततो ह विाक्नरुवुपरराम ।१२।

इनत तृतीयाध्यायस्य अष्टमं ब्राह्मणम्

नवमं ब्राह्मणम्

अथ हैिं नवदग्: शाकल्यः पप्रच्छ कनत देवा याज्ञवले्क्येनत स हैतयैव निनवदा प्रनतपेदे यावन्तो वैश्वदेवस्य निनवदयुच्यने्ते त्रयि त्री ि शता त्रयि त्री ि सहसे्रेत्योनमनत होविा कते्येव देवा याज्ञवले्क्येनत त्रयद्धसं्त्रंशनदत्योनमनत होविा कते्येव देवा याज्ञवले्क्येनत षनित्योनमनत होविा कते्येव देवा याज्ञवले्क्येनत त्रय इत्योनमनत होविा कते्येव देवा याज्ञवले्क्येनत द्वानवत्योनमनत होविा कते्येव देवा याज्ञवले्क्येत्यध्यधष इत्योनमनत होविा कते्येव देवा याज्ञवले्क्येते्येक इत्योनमनत होविा कतमे ते त्रयि त्री ि शता त्रयि त्री ि सहसे्रेनत ।१।

स होविा मनहमिा एवैषामेते त्रयद्धस्त्र॰ □□ शस्तेत्वेव देवा इनत कतमे ते त्रयद्धस्त्र॰ □□ शनदत्यष्टौ वसव एकादश रुिा द्वादशानदत्यास्त एकनत्र॰ □□ शनदन्द्रैव प्रिापनति त्रयद्धस्त्र शानवनत ।२।

कतमे वसव इत्यनग्नि पृनथवी ि वायुिन्तररक्षं िानदत्यि द्यिौ िन्द्रमिा िक्षत्रानण िैते वसव एतेषु हीद॰ □□ सवष॰ □□ नहतनमनत तस्माद्वसव इनत ।३।

कतमे रुिा इनत दशेमे पुरुषे प्राणा आत्मैकादशस्ते यदास्माच्छरीरान्मयाषदुत्क्रामन्त्यथ रोदयद्धन्त तद्यिोदयद्धन्त तर्स्मिुा इनत ।४।

कतम आनदत्या इनत द्वादश वै मासाः संवत्सरस्यैत आनदत्या एते हीद॰ □□ सवषमाददिाा यद्धन्त ते यनदद॰ □□ सवषमाददिाा यद्धन्त तस्मादानदत्या इनत ।५।

कतम इन्द्रः कतमः प्रिापनतररनत स्तिनयतुलुरेवेन्द्रो यज्ञः प्रिापनतररनत कतमः स्तिनयतुररत्यशनिररनत कतमो यज्ञ इनत पशव इनत ।६।

कतमे षनित्यनग्नि पृनथवी ि वायुिन्तररक्षं ि आनदत्यि द्यिौते षिते हीद॰ □□ सवष॰ □□ षनिनत ।७।

कतमे ते त्रयो देवा इतीम एव त्रयो लोका एषु होमे सवे देवा इनत कतमौ तौ द्वौ देवानवत्यन्नं िैव प्राणिैनत कतमोऽध्यधष इनत योऽयं पवत इनत ।८।

तदाहुयषदयमेक इवैव पवतेऽथ कथमध्यधष इनत यदद्धस्मनन्नद॰ □□ सवषमध्याथ्नार्षिोध्यधष इनत कतम एको देव इनत प्राण इनत स ब्रह्म त्यनदत्याक्षते ।९।

पृनथव्येव यस्यायतिमनग्नलोको मिोज्योनतयो वै तं पुरुषं नवद्यात्सवषस्यात्मिः परायण॰ □□ स वै वेनदता स्यात् । याज्ञवल्क्य वेद वा अहं तं पुरुष॰ □□ सवषस्यात्मिः परायणं यमात्थ य एवाय॰ □□ शारीर: पुरुषः स एष वदैव शाकल्य तस्य का देवतेत्यमृतनमनत होविा ।१०।

काम एव यस्यायति॰ □□ हृदयं लोको मिो ज्योनतयो वै तं पुरुषं नवद्यात्सवषस्यात्मिः परायण॰ □□ स वै वेनदता स्यात् । याज्ञवल्क्य वेद वा अहं तं पुरुष॰ □□ सवषस्यात्मिः परायणं यमात्थ य एवायं काममयः पुरुषः स एष वदैव शाकल्य तस्य का देवतेनत द्धस्त्रय इनत होविा ।११।

रूपाण्येव यस्यायतिं िकुषुलोको मिोज्योनतयो वै तं पुरुषं नवद्यात्सवषस्यात्मिः परायण॰ □□ स वै वेनदता स्यात् । याज्ञवल्क्य वेद वा अहं तं पुरुष॰ □□ सवषस्यात्मिः परायणं यमात्थ य एवासावानदत्ये पुरुषः स एष वदैव शाकल्य तस्य का देवतेनत सत्यनमनत होविा ।१२।

आकाश एव यस्यायति॰ □□ श्रोत्रं लोको मिोज्योनतयो वै तं पुरुषं नवद्यात्सवषस्यात्मिः परायण॰ □□ स वै वेनदता स्यात् । याज्ञवल्क्य वेद वा अहं तं पुरुष॰ □□ सवषस्यात्मिः परायणं यमात्थ य एवाय॰ □□ श्रौत्रः प्रानतशुरुत्कः पुरुषः स एष वदैव शाकल्य तस्य का देवतेनत नदश इनत होविा ।१३।

तम एव यस्यायति॰ □□ हृदयं लोको मिोज्योनतयो वै तं पुरुषं नवद्यात्सवषस्यात्मिः परायण॰ □□ स वै वेनदता स्यात् | याज्ञवल्क्य वेद वा अहं तं पुरुष॰ □□ सवषस्यात्मिः परायणं यमात्थ य एवायं छायामयः पुरुषः स एष वदैव शाकल्य तस्य का देवतेनत मृतुयुररनत होविा |१४|

रूपाणे्येव यस्यायतिं िकुषुलोको मिोज्योनतयो वै तं पुरुषं नवद्यात्सवषस्यात्मिः परायण॰ □□ स वै वेनदता स्यात् | याज्ञवल्क्यस्य वेद वा अहं तं पुरुषं॰ □□ सवषस्यात्मिः परायणं यमात्थ य एवायमादशष पुरुषः स एष वदैव शाकल्य तस्य का देवतेत्यसुररनत होविा |१५|

आप एव यस्यायति॰ □□ हृदयं लोको मिोज्योनतयो वै तं पुरुषं नवद्यात्सवषस्यात्मिः परायण॰ □□ स वै वेनदता स्यात् | याज्ञवल्क्य वेद वा अहं तं पुरुष॰ □□ सवषस्यात्मिः परायणं यमात्थ य एवायमपु्सु पुरुषः स एष वदैव शाकल्य तस्य का देवतेनत वरुण इनत होविा |१६|

रेत एव यस्यायति हृदय॰ □□ लोको मिोज्योनतयो वै तं पुरुषं नवद्यात्सवषस्यात्मिः परायण॰ □□ स वै वेनदता स्यात् | याज्ञवल्क्य वेद वा अहं तं पुरुष॰ □□ सवषस्यात्मिः परायणं यमात्थ य एवायं पुत्रमयः पुरुषः स एष वदैव शाकल्य तस्य का देवतेनत प्रिापनतररनत होविा |१७|

शाकले्येनत होविा याज्ञवल्क्यस्त्वा॰ □□ द्धस्वनदमे ब्राह्मणा अङ्गारावक्षयणमक्रता३ इनत |१८|

याज्ञवले्क्येनत होविा शाकल्यो यनददं कुरुपञ्चालािां ब्राह्मणािात्यवादीः नंकं ब्रह्म नवद्वाननित नदशो वेद सदेवाः सप्रनतष्ा इनत यनद्दशो वेत्थ सदेवाः सप्रनतष्ाः |१९|

नंकंदेवतोऽस्यां प्राच्यां नदश्यसीत्यानदत्यदेवत इनत स आनदत्यः कद्धस्मिनतनष्त इनत िकुषुषीनत कद्धस्मनुनु िकुषुः प्रनतनष्तनमनत रूपेद्धष्वनत िकुषुषा नह रूपानण पश्यनत कद्धस्मनुनु रूपानण प्रनतनष्तिाीनत हृदय इनत होविा हृदयिे नह रूपानण िािानत हृदये हे्येव रूपानण प्रनतनष्तानि भवन्तीते्येव- मेवैतद्याज्ञवल्क्य |२०|

नंकंदेवतोऽस्यां दनक्षणायां नदश्यसीनत यमदेवत इनत स यमः कद्धस्मिनतनष्त इनत यज्ञ इनत कद्धस्मनुनु यज्ञः प्रनतनष्त इनत दनक्षणायानमनत कद्धस्मनुनु दनक्षणा प्रनतनष्तेनत श्रिायानमनत यदा हे्येव श्रिेऽथ दनक्षणां ददानत श्रिाया॰ □□ हे्येव दनक्षणा प्रनतनष्तेनत कद्धस्मनुनु श्रिा प्रनतनष्तेनत हृदय इनत होविा हृदयिे नह श्रिां िािानत हृदये हे्येव श्रिा प्रनतनष्ता भवतीते्येवमेवैत- द्याज्ञवल्क्य |२१|

नंकंदेवतोऽस्यां प्रतीच्यां नदश्यसीनत वरुणदेवत इनत स वरुणः कद्धस्मिनतनष्त इत्यद्धप्स्वनत कद्धस्मिापः प्रनतनष्ता इनत रेतसीनत कद्धस्मनुनु रेतः प्रनतनष्तनमनत हृदय इनत तस्मादनप प्रनतरूपं िातिमाहुहृदयानदव सृप्तो हृदयानदव निनमषत इनत हृदये हे्येव रेतः प्रनतनष्तं भवतीते्येवमेवैतद्याज्ञवल्क्य |२२|

नंकंदेवतोऽस्यामुदीच्यां नदश्यसीनत सोमदेवत इनत स सोमः कद्धस्मिनतनष्त इनत दीक्षायानमनत कद्धस्मनुनु दीक्षा प्रनतनष्तेनत सत्य इनत तस्मादनप दीनक्षतमाहुः सतं्यं वदेनत सते्ये हे्येव दीक्षा प्रनतनष्तेनत

कद्धस्मनुनु सत्यं प्रनतनष्तनमनत हृदय इनत होविा हृदयि नह सत्यं िाानत हृदये ह्येव सत्यं प्रनतनष्तं भवतीत्येव- मेवैतद्याज्ञवल्क्य ।२३।

नंकंदेवतोऽस्यां ध्रुवायां नदश्यसीत्यनग्नदेवत इनत सोऽनग्नः कद्धस्मिनतनष्त इनत विानत कद्धस्मनुनु वाक्प्रनतनष्तेनत हृदय इनत कद्धस्मनुनु हृदयं प्रनतनष्तनमनत ।२४।

अहद्धल्लकेनत होविा याज्ञवल्क्यो यत्रैतदन्यत्रास्मन्मन्यासै यद्ध्येतदन्यत्रास्मत्स्याच्छिवाो विदद्युवषया नस विनद्धमथ्र्नि- रनन्ननत ।२५।

कद्धस्मनुनु त्वं िात्मा ि प्रनतनष्तौ स्थ इनत प्राण इनत कद्धस्मनुनु प्राणः प्रनतनष्त इत्यपिा इनत कद्धस्मिपिाः प्रनतनष्त इनत व्र्िा इनत कद्धस्मनुनु व्र्िाः प्रनतनष्त इतुयुदिा इनत कद्धस्मनूनूदिाः प्रनतनष्त इनत समिा इनत स एष िनत ित्यात्मागृह्यो ि नह गृह्यतेऽशीयो ि नह शीयषतेऽसङ्गो ि नह सज्यतेऽनसतो ि व्र्थते िररष्यनत । एतान्यष्टावायतिान्यष्टौ लोका अष्टौ देवा अष्टौ पुरुषाः स यस्तानुपुरुषानन्नरुह्य प्रतुयुह्यात्यक्रामिं त्वौपनिषदं पुरुषं पृच्छानम तं िन्मे ि नववक्ष्नत मूधाष ते नवपनतष्यतीनत । त॰ □□ ह ि मिे शाकल्यस्तस्य ह मूधाष नवपपातानप हास्य पररमोनषणो- स्थीन्यपिहुरन्यन्मन्यमिााः ।२६।

अथ होविा ब्राह्मणा भगवन्तो यो वः कामयते स मा पृच्छतु सवे वा मा पृच्छत यो वः कामयते तं वः पृच्छानम सवाषिा वः पृच्छामीनत ते ह ब्राह्मणा ि दधृषुः ।२७।

तान्हैतैः श्लोकैः पप्रच्छ-
यथा वृक्षो विस्पनतस्तथैव पुरुषोऽमृषा । तस्य लोमानि पणाषनि त्वगस्योत्पानटका बनहः ।१।

त्वि एवास्य रुनधरं प्रस्यद्धन्द त्वि उत्पटः। तस्मिादातृण्णात्प्रेनत रसो वृक्षानदवाहतात् ।२।

मा॰ □□सान्यस्य शकरानण नकिाट॰ □□ स्नाव तद्धत्स्थरम्। अस्थीन्यन्तरतो दारूनण मज्जा मज्जोपमा कृता । ३ ।

यवृक्षो वृक्णो रोहनत मूलान्नवतरः पुिः। मत्यषः द्धस्वनूमृतुयुिा वृक्णः कस्मानूमूलात्प्ररोहनत ।४।

रेतस इनत मा विोत िवतस्तत्प्रियते । धिाारुह इव वै वृक्षोऽञ्जसा पे्रत्य संभवः ।५।

यत्समूलमावृहेयुवृषक्षं ि पुिराभवेत् । मत्यषः द्धस्वनूमृतुयुिा वृक्णः कस्मानूमूलात्प्ररोहनत । ६ ।

ाति एव ि ायते को िं ियेतुपुिः । नवज्ञािमानन्दं ब्रह्म रानतदाषतुः परायणं नतष्मिास्य तनद्धद इनत ।७।

इनत तृतीयाध्यायस्य िवमं ब्राह्मणम्

इडत तृतीयोऽध्यायाः

तिृथोऽध्याय :

प्रथमं ब्राह्मणम्

ॐ िािको ह वैदेह आसांक्रिरेऽथ ह याज्ञवल्क्य आवव्रिा । त॰ □□ होविा याज्ञवल्क्य नकमथषमिारीः पशूनिच्छन्नण्वन्तानिनत । उभयमेव सिानिनत होविा ।१ ।

यथा यिे कनिदब्रविीचूछ्रणवामेत्यब्रवीन्मे नित्वा शैनलनिवाषगै्वै ब्रहे्मेनत मातृमाद्धन्पतृमििाायषवान्बूरूयिाथा तचै्छैनल- निरब्रवीद्वागै्वै ब्रहे्मेत्यवदतो नह नक॰ □□ स्यानदत्यब्रविीु ते तस्यायतिं प्रनतष्ां ि मेऽब्रवीनदते्येकपाद्वा एतत्सिानिनत स वै िो बूरूनह याज्ञवल्क्य । वागेवायतिमाकाशः प्रनतष्ा प्रजे्ञेते्यिेदुपासीत । का प्रज्ञता याज्ञवल्क्य । वागेव सिानिनत होविा । विाा वै सिाि्बनु्धुः प्रज्ञायत ऋगे्वेदो यिुवेदः सामवेदोऽथवाषनङ्गरस इनतहासः पुराणं नवद्या उपनिषदः श्लोकाः सूत्राण्यिुर्वा्ख्यिाानि र्वा्ख्यिाानीष्ट हुतमानशतं पानयतमयं ि लोकः परि लोकः सवाषनण ि भूतानि विाैव सिाट्प्रज्ञायने्ते वागै्वै सिाट्परमं ब्रह्म िििं वाग्जहानत सवाषणे्यिें भूतान्यनभक्षरद्धन्त देवो भूत्वा देविापे्येनत य एवं नवद्विोतदुपासे्ते । हसूत्यृषभ॰ □□ सहस्रं ददामीनत होविा िािको वैदेहः। स होविा याज्ञवल्क्यः नपता मेऽमन्यत िििाुनशष्य हरेतेनत ।२।

यदेव ते कनिदब्रविीचूछ्रणवामेत्यब्रवीन्म उदङ्‌ः शौल्बायिः प्राणो वै ब्रहे्मेनत यथा मातृमाद्धन्पतृमा- िाियिषवान्बूरूयिाथा तच्छौल्बायिोऽब्रवीत्प्राणो वै ब्रहे्मेत्यप्राणतो । नह नक॰ □□ स्यानदत्यब्रविीु ते तस्यायतिं प्रनतष्ां ि मेऽब्रवीनदते्येकपाद्वा एतत्सिानिनत स वै िो बूरूनह याज्ञवल्क्य प्राण एवायतिमाकाशः प्रनतष्ा नप्रयनमते्यिेदुपासीत का नप्रयता याज्ञवल्क्य प्राण एव सिानिनत होविा प्राणस्य वै सिाट्कामायायाजं्यं यिायत्यप्रनतगृह्यस्य प्रनतगृह्णात्यनप तन्त् वधाशङ्कं भवनत यां नदशमेनत प्राणसै्यैव सिाट्कामाय प्राणो वै सिाट्परमं ब्रह्म िििं प्राणो िाहानत सवाषणे्यिें भूतान्यनभक्षरद्धन्त देवो भूत्वा देविापे्येनत य एवं नवद्विोतदुपासे्ते हसूत्यृषभ॰ □□ सहस्रं ददामीनत होविा िािको वैदेहः स होविा याज्ञवल्क्यः नपता मेऽमन्यत िििाुनशष्य हरेतेनत । ३ ।

यथा यदेव ते कनिदब्रविीचूछ्रणवामेत्यब्रवीन्मे बकुषवाषष्णषिकुषुवे ब्रहे्मेनत मातृमाद्धन्पतृमििाायषवान्बूरूयिाथा तद्वाष्र्णो- ऽब्रवीच्चकुषुवे ब्रहे्मेत्यपश्यतो नह नक॰ □□ स्यानदत्यब्रविीु ते तस्यायतिं प्रनतष्ां ि मेऽब्रवीनदते्येकपाद्वा एतत्सिानिनत स वै िो बूरूनह याज्ञवल्क्य िाकुषुरेवायतिमाकाशः प्रनतष्ा सत्यनमते्यि- दुपासीत का सत्यता याज्ञवल्क्य िाकुषुरेव सिानिनत होविा िाकुषुषा वै सिाट्पश्यन्तमाहुरिाक्षीररनत स आहिाक्षनमनत तत्सत्यं भवनत िाकुषुवे सिाट्परमं ब्रह्म िििं िाकुषुिषहानत सवाषणे्यिें भूतान्यनभक्षरद्धन्त देवो भूत्वा देविापे्येनत य एवं नवद्विोतदुपासे्ते हसूत्यृषभ॰ □□ सहस्रं ददामीनत होविा िािको वैदहः स होविा याज्ञवल्क्यः नपता मेऽमन्यत िििाुनशष्य हरेतेनत ।४।

यदेव ते कनिदब्रविीचूछ्रणवामेत्यब्रवीन्मे गदषभीनवपीतो भारद्विाः श्रोतं्रं वै ब्रहे्मेनत यथा मातृमाद्धन्पतृमििाायषवान्बूरूयिाथा तद्भारद्विोऽब्रवीच्छरोतं्रं वै ब्रहे्मेत्यशृण्वतो नह नक॰ □□ स्यानदत्यब्रविीु ते तस्यायतिं प्रनतष्ां ि मेऽब्रवीनदते्येकपाद्वा एतत्सिानिनत स वै िो बूरूनह याज्ञवल्क्य श्रोत्रमेवायतिमाकाशः प्रनतष्ान्ति इते्यिेदुपासीत किान्तता याज्ञवल्क्य नदश एव सिानिनत होविा तस्मादै्वै सिानप यां कां ि

नदशं गच्छनत ि ैवास्या अनं्तं गच्छत्यिन्ता नह नदशो नदशो वै सिाट् श्रोतं्रं श्रोत्र॰ □□ वै सिाट्परमं ब्रह्म ि ि ै॰ ् श्रोतं्रं ि हानत सवाषणे्यिं भूतान्यनभक्षरद्धन्त देवो भूत्वा देविाप्येनत य एवं नवद्विोतदुपासे्ते हसूत्यृषभ॰ □□ सहसं्रं
ददामीनत होविा ि िको वैदेहः स होविा याज्ञवल्क्यः नपता मेऽमन्यत ि ि ि ुनशष्य हरेतेनत ।५।
यदेव ते कनिदब्रविीचूछृणवामेत्यब्रवीने्मे सत्यकामो िाबालो मिो वै ब्रहे्मेनत यथा
मातृमाद्धन्पतृमिाायषवान्बूरूयाथा तज्जाबालोऽब्रवीन्मिो वै ब्रहे्मेत्यमिसो नह नक॰ □□ स्यानदत्यब्रविाु ते तस्यायतिं प्रनतषां ि मेऽब्रवीनदते्येकपाद्वा एतत्सिानिनत स वै ि ो बूरूनह याज्ञवल्क्य मि एवायतिमाकाशः प्रनतष्ान्दि इते्यिेदुपासीत किान्दता याज्ञवल्क्य मि एव सिानिनत होविा मिसा वै सिाद्धस्त्रयमनभहायषते तस्यां प्रनतरूपः पुत्रो ि ायते स आिन्दो मिो वै सिाट्परमं ब्रह्म ि िै मिो ि हानत सवाषणे्यिं भूतान्यनभक्षरद्धन्त देवो भूत्वा देविाप्येनत य एवं नवद्विोतदुपासे्ते हसूत्वृषभ॰ □□ सहसं्रं ददामीनत होविा ि िको वैदेहः स होविा याज्ञवल्क्यः नपता मेऽमन्यत ि ि ि ुनशष्य हरेतेनत ।६।

यदेव ते कनिदब्रविीचूछृणवामेत्यब्रवीने्मे नवदग्ः शाकल्यो हृदयं वै ब्रहे्मेनत यथा
मातृमाद्धन्पतृमिाायषवान्बूरूयाथा तच्छाकल्योऽब्रवीद्धृदयं वै ब्रहे्मेत्यहृदयस्य नह नक॰ □□ स्यानदत्यब्रविाु ते तस्यायतिं प्रनतषां ि मेऽब्रवीनदते्येकपाद्वा एतत्सिानिनत स वै ि ो बूरूनह याज्ञवल्क्य हृदयमेवायतिमाकाशः प्रनतषा् द्धस्थनतररते्यिेदुपासीत का द्धस्थतता याज्ञवल्क्य हृदयमेव सिानिनत होविा हृदयं वै सिाट्सवेषां भूतिाामायति॰ □□ हृदयं वै सिाट्सवेषां भूतिाां प्रनतषा् हृदये हे्येव सिाट्सवाषनण भूतानि प्रनतनष्तानि भवद्धन्त हृदयं वै सिाट्परमं ब्रह्म ि ि ै॰ □□ हृदयं ि हानत सवाषणे्यिं भूतान्यनभक्षरद्धन्त देवो भूत्वा देविाप्येनत य एवं नवद्विोतदुपासे्ते हसूत्यृषभ॰ □□ सहसं्रं ददामीनत होविा ि िको वैदेहः स होविा याज्ञवल्क्यः नपता मेऽमन्यत ि ि ि ुनिशष्य हरेतेनत ।७।

इनत ि तुथाषध्यायस्य प्रथमं ब्राह्मणम्

डितीयं ब्राह्मणम्

ि िको ह वैदेहः कूिाषदुपावसपषनु्नुविा ि मसे्तेऽसुतु याज्ञवल्क्याु मा शाधीनत स होविा यथा वै सिाण्महान्त- मर्ध्ामिेष्यन्रथं वा ि ावं वा समाददीतैवमेवैतानभरुपनिषद्भद्धः समानहतात्मासे्येवं वृन्दारक आढ्यः सन्नधीतवेद उक्तोपनिषत्क इतो नवमुच्यमिाः क्व गनमष्यसीनत ि ा हं तद्धगविेद यत्र गनमष्यामीत्यथ वै तेऽहं तद्वक्ष्ानम यत्र गनमष्यसीनत ब्रवीतु भगवानिनत ।१।

इन्धो ह वै ि ामैष योऽयं दनक्षणेऽक्षनुपुरुषसं्तं वा एतनमन्ध॰ □□ सन्तनमन्द्र इत्यािक्षते परोके्षणैव परोक्षनप्रया इव नह देवाः प्रत्यक्षनद्वषः ।२।

अथैतद्वामेऽक्षनण पुरुषरूपमेषास्य पती् नवराट्तयोरेष स॰ □□स्तावो य एषोऽन्तहृदय आकाशोऽथैयोरेतदनं्नं य एषो- ऽन्तहृषदय लोनहतनपण्डोऽथैयोरेतत्प्रावरणं यदेतदन्तहृदये ालिकनमवाथैयोरेषा सृनतः संिरिणी यैषा हृदयादूर्ध्ाष ि ाडुयुच्चरनत यथा केशः सहस्रधा नभन्न एवमस्यैता नहता ि ाम ि ाड्योऽन्तहृदये प्रनतनष्ता भवने्त्येतानभवाष एतदास्रवदास्रवनत तस्मादेष प्रनवनवक्ताहारतर इवैव भवत्यस्माच्छारीरादात्मिः ।३ ।

तस्य प्रिाी नदक्प्राञ्चः प्राणा दनक्षणा नदद्धग्दनक्षणे प्राणाः प्रर्तीाी नदक्प्रत्यञ्चः प्राणा उर्दीाी नदगुदञ्चः प्राणा ऊर्ध्ा्ष नदगूर्ध्ा्षः प्राणा अविाी नदगवाञ्चः प्राणाः सवाष नदशः सवे प्राणाः स एष ि ेनत ि ेत्यात्मागृह्यो ि नह गृह्यतेऽशीयो ि नह शीयषतेऽसङ्गो ि नह सज्यतेऽनसतो ि व्र्थते ि ररष्यत्यभयं वै र्ाि क प्राप्तोऽसीनत होविा याज्ञवल्क्यः । स होविा र्ाि को वैदेहोऽभयं त्वा गच्छताद्याज्ञवल्क्य यो ि ो भगवन्नभयं वेदयसे ि मसे्तेऽद्धस्त्वमे नवदेहा अयमहमद्धस्म ।४।

इनत ि तुथाषध्यायस्य नद्वतीयं ब्राह्मणम्

तृतीयं ब्रह्मणम्

र्ाकि ॰ □□ ह वैदेहं याज्ञवल्क्यो ि गाम स मेि ि वनदष्य इत्यथ ह यज्जिकि वैदेहो याज्ञवल्क्यिानग्नहोते्रे समूदाते तसै्मै ह याज्ञवल्क्यो वरं ददौ स ह कामप्रश्नमेव वते्रे त॰ □□ हासै्मै ददौ त॰ □□ ह र्ाासोिव पूवष पप्रच्छ ।१।

याज्ञवल्क्य नंकंज्योनतरयं पुरुष इनत । आनदत्यज्योनतः सिानिनत होविााानदते्यैवायं ज्योनतषासे्ते पल्ययते कमष कुरुते नवपले्येतीते्येवमेवैतद्याज्ञवल्क्य ।२।

अस्तनमत आनदते्ये याज्ञवल्क्य नंकं ज्योनतरेवायं पुरुष इनत ि न्द्रमा एवास्य ज्योनतभषवतीनत न्द्रिमसैवायं ज्योनतषासे्ते पल्ययते कमष कुरुते नवपले्येतीते्येवमेवैतद्याज्ञवल्क्य ।३।

अस्तनमत आनदते्ये याज्ञवल्क्य ि न्द्रमस्यस्तनमते नंकंज्योनत- रेवायं पुरुष इत्यनग्नरेवास्य ज्योनतभषवतीत्यनग्नैवायं ज्योनतषासे्ते पल्ययते कमष कुरुते नवपले्येतीते्येवमेवैतद्याज्ञवल्क्य ।४।

अस्तनमत आनदते्ये याज्ञवल्क्य ि न्द्रमस्यस्तनमते शाने्तेऽग्नौ नंकंज्योनतरेवायं पुरुष इनत वागेवास्य ज्योनतभषवतीनत वाैवायं ज्योनतषासे्ते पल्ययते कमष कुरुते नवपले्येतीनत तस्माद्वै र्ाािनप यत्र स्वः पानणिष नवनिज्ञाषयतेऽथ यत्र वागुच्चरतु्युपैव तत्र ने्येतीते्येवमेवैतद्याज्ञवल्क्य ।५।

अस्तनमत आनदते्ये याज्ञवल्क्य ि न्द्रमस्यस्तनमते शाने्तेऽग्नौ शान्तायां वानि नंकंज्योनतरेवायं पुरुष इत्यातै्मैवास्य ज्योनतभषवतीत्यात्मैवायं ज्योनतषासे्ते पल्ययते कमष कुरुते नवपले्येतीनत ।६।

कतम आते्मेनत योऽयं नवज्ञिामयः प्राणेषु हृद्यन्तज्योंनंतः पुरुषः स समिाः सनु्नुभौ लोकाविुसंरिनत ध्यायतीव लेलायतीव स नह स्वप्नो भूते्वेमं लोकमनतक्रामनत मृत्यो रूपानण ।७।

स वा अयं पुरुषो ि ायमिाः शरीरमनभसंपद्यमिाः पाप्मनभः स॰ □□ सृज्यते स उत्क्रामद्धन्द्रयमाणः पाप्मिो नविहानत ।८।

तस्य वा एतस्य पुरुषस्य दे्वे एव स्थिो भवत इदं ि परलोकस्थिां ि संध्यं तृतीय॰ □□ स्वप्नस्थिां तद्धस्मनं्संधे्ये स्थिो नतष्ने्नेते उभे स्थिो पश्यतीदं ि परलोकस्थिां ि । अथ यथाक्रमोऽयं परलोकस्थिो भवनत तमाक्रममाक्रम्योभयान्पाप्मि आिन्दा॰ □□□ पश्यनत स यत्र प्रस्वनपत्यस्य लोकस्य सवाषवतो

मात्रामपादाय स्वयं नवहत्य स्वयं निमाषय से्विे भासा से्विे ज्योनतषा प्रस्वनपत्यत्रायं पुरुषः स्वयं ज्योनतभषवनत ।९।

ितत्र रथा ि रथयोगा ि पन्थािो भवन्त्यथ रथान्रथयोगान्पथः सृिते ि तत्रान्दा मुदः प्रमुदो भवन्त्यथािन्दानुमुदः प्रमुदः सृिते ि तत्र वेशान्ताः पुष्कररण्यः स्रवन्त्यो भवन्त्यथ वेशान्तानुपुष्कररणीः स्रवन्तीः सृिते स नह कताष ।१०।

तदेते श्लोका भवद्धन्त । स्वपे्निे शारीरमनभप्रहत्यासुप्तः सुप्तानिभािकशीनत । शुक्रमादाय पुिरैनत स्थाि॰ □□ नहरण्मयः पुरुष एकह॰ □□ सः ।११।

प्राणेि रक्षन्नवरं कुलायं बनहष्कुलायादमृतिररत्वा । स ईयतेऽमृतो यत्र काम॰ □□ नहरण्मयः पुरुष एकह॰ □□ सः ।१२।

स्वप्नान्त उच्चाविमीयमािो रूपानण देवः कुरुते बहूनि । उतेव स्त्रीनभः सह मोदमािो क्षिदुतेवानप भयानि पश्यि् ।१३।

आराममस्य पश्यद्धन्त ि तं पश्यनत िकेनत । तं िायतं बोधयेनदत्याहुः । दुनभषज्य॰ □□ हास्ैमै भवनत यमेष ि प्रनतपद्यते । अथो खिाहुिषगररतदेश एवास्ैयैष इनत यानि ह्येव िाग्रत्पश्यनत तानि सुप्त इत्यत्रायं पुरुषः स्वयं ज्योनतभषवनत सोऽहं भगवते सहस्रं ददाम्यत ऊध्वष नवमोक्षाय बूरूहीनत ।१४।

स वा एष एतद्धस्मनंसंप्रसादे रत्वा िररत्वा दृष्वैव पुण्यं ि पापं ि । पुिः प्रनतन्यायं प्रनतयोन्यािवनत स्वप्नायैव स यित्र नंकंनित्पश्यत्यिनागतस्ेति भवत्यसङ्गो ह्ययं पुरुष इत्ेयेव- मेवैतद्याज्ञवल्क्य सोऽहं भगवते सहस्रं ददाम्यत ऊध्वष नवमोक्षायैव बूरूहीनत ।१५।

स वा एष एतद्धस्मन्स्वपे्ने रत्वा िररत्वा दृष्वैव पुण्यं ि पापं ि पुिः प्रनतन्यायं प्रनतयोन्यािवनत िुिान्तायैव स यित्र नंकंनित्पश्यत्यिनागतस्ेति भवत्यसङ्गो ह्ययं पुरुष इत्ेयेव- मेवैतद्याज्ञवल्क्य सोऽहं भगवते सहस्रं ददाम्यत ऊर्ध्वं नवमोक्षायैव बूरूहीनत ।१६।

स वा एष एतद्धस्मन्बुिान्ते रत्वा िररत्वा दृष्वैव पुण्यं ि पापं ि पुिः प्रनतन्यायं प्रनतयोन्यािवनत स्वप्नान्तायैव ।१७।

तद्यथा महामत्स्य उभे कूले अिुसंिरनत पूवं िापरं िैवमेवायं पुरुष एतावुभावन्तावनुसंिरनत स्वप्नान्तं ि बुिान्तं ि ।१८।

तद्यथाद्धस्मन्नाकाशे श्येिो वा सुपणो वा नवपररपत्य श्रान्तः स॰ □□हत्य पक्षौ संलयायैव नध्रयत एवमेवायं पुरुष एतस्मा अन्ताय धावनत यत्र सुप्तो ि कंिि कामं कामयते ि कंिि स्वप्नं पश्यनत ।१९।

ता वा अस्ैयैता नहता िाम िाड्यो यथा केशः सहस्रधा नभन्नस्तावतानणम्ना नतष्ठद्धन्त शुक्लस्य िीलस्य नपङ्गलस्य हररतस्य लोनहतस्य पूणाष अथ यत्ैरैि घ्नन्तीव िििन्तीव हस्तीव नवच्छाययनत गतषनमव पतनत यदेव

ाग्रिद्धयं पश्यनत तदत्रानवद्यया मन्यतेऽथ यत्र देव इव रीवाहमेवेद॰ □□ सवोऽस्मीनत मन्यते सोऽस्य परमो लोकः ।२०।

तद्वा असै्यैतदनतच्छन्दा अपहतपाप्माभय॰ □□ रूपम् । तद्यथा नप्रयया द्धस्त्रया संपररष्वक्तो ि बाह्ं यं नंकंर्िं वेद िान्तरमेवमेवायं पुरुषः प्राजे्ञौात्मिा संपररष्वक्तो ि बाह्ं यं नंकंर्िं वेद िान्तरं तद्वा असै्यैतदाप्तकाममात्मकाममकाम॰ □□ रूप॰ □□ शोकान्तरम् ।२१।

अत्र नपतानपता भवनत मातामाता लोका अलोका देवा अदेवा वेदा अवेदाः । अत्र से्तिौऽसे्तिौ भवनत भ्रूणहाभ्रूणहा िाण्डालोऽण्डिालः पौल्कसोऽपौल्कसः श्रमणोऽश्रमणस्तापसो- ऽतापसोऽिािगतं पुणे्िििययािागतं पापेि तीणो नह तदा सवाषञ्छोकान्हृदयस्य भवनत । २२ ।

यदै्वै तन्न पश्यनत पश्यिै तन्न पश्यनत ि नह िष्टुदृषे्टेनवषपररलोपो नवद्यतेऽनविानशत्वात्। ि तु तनद्वतीयमद्धस्त ततोऽन्यनद्वभक्तं यत्पशे्येत् ।२३।

यदै्वै तन्न निघ्रनत निघ्रिै तन्न निघ्रनत ि नह प्रातुतेन्नवषपररलोपो नवद्यतेऽनविानशत्वान्न तु तनद्वतीयमद्धस्त ततोऽन्यनद्वभक्तं यद्धज्जते्रेत् ।२४।

यदै्वै तन्न रसयते रसयिै तन्न रसयते ि नह रसनयतृ रसयतेनवषपररलोपो नवद्यतेऽनविानशत्वान्न तु तनद्वतीयमद्धस्त ततोऽन्यनद्वभक्तं यिसयेत् ।२५।

यदै्वै तन्न वदनत वदिै तन्न वदनत ि नह वकुतुवषके्तेनवषपररलोपो नवद्यतेऽनविानशत्वान्न तु तनद्वतीयमद्धस्त ततोऽन्यनद्वभक्तं यद्वदेत् ।२६।

यदै्वै तन्न शृणोनत शृण्विै तन्न शृणोनत ि नह श्रोतुः शुरुतेनवषपररलोपो नवद्यतेऽनविानशत्वान्न तु तनद्वतीयमद्धस्त ततोऽन्यनद्वभक्तं यचूछृणुयात् ।२७ ।

यदै्वै तन्न मिुते िमिो वै तन्न मिुते ि नह मनुतुमषतेनवषपररलोपो नवद्यतेऽनविानशत्वान्न तु तनद्वतीयमद्धस्त ततोऽन्यनद्वभक्तं यन्मीत । २८ ।

यदै्वै तन्न सूपृशनत सूपृशिै तन्न सूपृशनत ि नह स्प्रष्टुः सूपृषे्टेनवषपररलोपो नवद्यतेऽनविानशत्वान्न तु तनद्वतीयमद्धस्त ततोऽन्यनद्वभक्तं यत्स्पृशेत् । २९ ।

यदै्वै तन्न निविाानत निर्िविौ तन्न निविाानत ि नह नवज्ञातुनवषज्ञातेनवषपररलोपो नवद्यतेऽनविानशत्वान्न तु तनद्वतीयमद्धस्त ततोऽन्यनद्वभक्तं यनद्विद्वीयात् ।३०।

स्यािात्रान्योऽन्यत्पशे्येदन्योऽन्यद्धज्जते्रे- अन्यनदव दन्योऽन्यिसयेदन्योऽन्यद्वदेदन्योऽन्यचूछृणुयादन्योऽन्यन्मीतान्यो- ऽन्यत्स्पृशेदन्योऽन्यनद्विद्वीयात् । ३१ ।

सनलल एको ि ष्टादै्वैतो भवते्येष ब्रह्मलोकः सिानिनत हैिमुिशशास याज्ञवल्क्य एषास्य परमा गनतरेषास्य परमा संपदेषोऽस्य परमो लोक एषोऽस्य परम आिन्द एतसै्यैविान्दस्यान्यानि भूतानि मात्रामुपिीवद्धन्त ।३२।

स यो मिुष्याणा॰ □□ रिाः समृिो भवत्यन्ये्येषामनधपनतः सवैमाषिुष्यकैभोगैः संपन्नतमः स मिुष्याणां परम आिन्दोऽथ ये शतं मिुष्याणामािन्दाः स एकः नपतॄणां नितलोकािामािन्दोऽथ ये शतं नपतॄणां नितलोकािामािन्दाः स एको गन्धवषलोक आिन्दोऽथ ये शतं गन्धवषलोक आिन्दाः स एकः कमषदेवािामािन्दो ये कमषणा देवत्वमनभसंपद्यन्ते्तेऽथ ये शतं कमषदेवािामािन्दाः स एकः आिादेवािामािन्दो यि श्रोनत्रयोऽवृनििोऽकामहतोऽथ ये शतमािादेवािामािन्दाः स एकः प्रिापनतलोक आिन्दो यि श्रोनत्रयोऽवृनििोऽकामहतोऽथ ये शतं प्रिापनतलोक आिन्दाः स एको ब्रह्मलोक आिन्दो यि श्रोनत्रयोऽवृनििोऽकामहतोऽथैष एव परम आिन्द एष ब्रह्मलोकः सिानिनत होवाि याज्ञवल्क्यः सोऽहं भगवते सहस्रं ददाम्यत ऊर्ध्वं नवमोक्षायैव बूर्हीत्यत्र है याज्ञवल्क्यो नबभयांिकार मेधावी रािा सवेभ्यो मान्ते्तेभ्य उदरौत्सीनदनत । ३३।

स वा एष एतद्धस्मन्स्वप्नान्ते रत्वा िररत्वा दृष्ट्वैव पुण्यं ि पापं ि पुिः प्रनतन्यायं प्रनतयोन्यािवनत बुिान्तायैव ।३४।

तद्यथािः सुसमानहतमुत्सिषद्यायादेवमेवाय॰ □□ शारीर आत्मा प्राज्ञेिात्मिािारूढ उत्सिषन्यानत यत्रैतदूबोच्छवासी भवनत ।३५।

स यत्रायमनणमािं न्येनत िरया वोपतपता वानणमािं निगच्छनत तद्यथाम्रं वोदुम्बरं वा नपप्पलं वा बन्धिात्प्रमुच्यत एवमेवायं पुरुष एभ्योऽङ्गेभ्यः संप्रमुच्य पुिः प्रनतन्यायं प्रनतयोन्यािवनत प्राणायैव ।३६।

तद्यथा रािािमायान्तमुग्राः प्रत्येिसः सूतग्रामण्योऽन्नैः पािैरावसथैः प्रनतकल्पन्तेऽयमायात्ययमागच्छतीत्येव॰ □□ हैवंनवद॰ □□ सवाषनण भूतानि प्रनतकल्पन्त इदं ब्रह्मायातीदमागच्छतीनत । ३७।

तद्यथा रािािं प्रनययासन्तमुग्राः प्रत्येिसः सूतग्रामण्यो- ऽनभसमायन्त्येवमेवेममात्मािमन्तकाले सवे प्राणा अनभसमायद्धन्त यत्रैतदृबोच्छवासी भवनत ।३८।

इनत ितुथाषध्यायस्य तृतीयं ब्राह्मणम्

ितुथिं ब्राह्मणम्

स यत्रायमात्माबल्यं न्येत्य संमोहनमव न्येत्यथैिमेते प्राणा अनभसमायद्धन्त स एतास्तेिोमात्राः समभ्याददािो हृदयमेवा- ऽविक्रामनत स यत्रैष िाक्षुषः पुरुषः पराङ्पयाषवतषतेऽथारूपज्ञो भवनत ।१।

एकी भवनत ि पश्यतीत्याहुरेकी भवनत ि निघ्रतीत्याहुरेकी भवनत ि रसयत इत्याहुरेकी भवनत ि वदतीत्याहुरेको भवनत ि शृणोतीत्याहुरेकी भवनत ि मिुत इत्याहुरेकी भवनत ि सूपृशतीत्याहुरेकी भवनत ि

नर्विाातीत्याहुस्तस्य हैतस्य हृदयस्याग्रं प्रद्योतते ति प्रद्योतेिष आत्मा र्निामनत िकुषुष्टो वा र्मूो वान्ेयेभ्यो वा शरीरदेशेभ्यस्तमुत्क्रामन्ंतं प्राणोऽूत्क्रिामनत प्राणमूत्क्रामन्त˘ □□ सवे प्राणा अूित्क्रामद्धन्त सनवज्ञािो भवनत सनवज्ञामेविावक्रामनत । तं नवद्याकमषणी समिारभेते पूवषप्रज्ञा ि ।२।

तद्यथा तृणिलायुका तृणस्यान्ंतं गत्वान्यमाक्रममाक्रम्या- त्मािमुपस हरते्येवमेवायमाते्मेद˘ □□ शरीरं निहत्यानवद्यां गमनयत्वा- न्यमाक्रममाक्रम्यात्मािमुपस हरनत ।३।

तद्यथा पेशस्कारी पेशसो मात्रामपादायान्यन्नवतरं कल्याण- तर˘ □□ रूपं तुित एवमेवायमाते्मेद˘ □□ शरीरं निहत्यानवद्यां गमनयत्वान्यन्नवतरं कल्याणतर˘ □□ रूपं कुरुते नपतृ्ंयं वा गान्धवं वा दैवं वा प्रिाापत्ंयं वा ब्राह्ंयं वान्ेयेषां वा भूतिाम् ।४।

स वा अयमात्मा ब्रह्म नवज्ञािमयो मिोमयः प्राणमयिकुषुमषयः श्रोत्रमयः पृनथवीमय आपोमयो वायुमय आकाशमयस्ेतेिोमयोऽतेिोमयः काममयोऽकाममयः क्रोधमयो- ऽक्रोधमयो धमषमयोऽधमषमयः सवषमयस्तद्यदेतनददंमयोऽदोमय इनत यथाकारी यथिाारी तथा भवनत साधुकारी साधुभषवनत पापकारी पापो भवनत पुण्यः पुणे्यि कमषणा भवनत पापः पापेि । अथो खिाहुः काममय एवायं पुरुष इनत स यथाकामो भवनत तत्क्रतुभषवनत यत्क्रतुभषवनत तत्कमष कुरुते यत्कमष कुरुते तदनभसंपद्यते ।५।

तदेष श्लोको भवनत । तदेव सक्तः सह कमषणैनत नलङ्गं मिो यत्र निषक्तमस्य । प्राप्यान्ंतं कमषणस्तस्य यद्धंत्ंकिेह करोत्ययम् । तस्माल्लोकातुपुिरैत्यस्ैमै लोकाय कमषण इनत ि ु कामय- मािोऽथाकामयमिाो योऽकामो निष्काम आप्तकाम आत्मकामो ि तस्य प्राणा उत्क्रामद्धन्त ब्रह्ैमैव सन्ब्रह्माप्ेयेनत ।६।

तदेष श्लोको भवनत । यदा सवे प्रमुच्यन्ेते कामा येऽस्य हृनद नश्रताः। अथ मयोऽमृतो भवत्यत्र ब्रह्म समशुनुत इनत । तद्यथानहनिर्व्षयिी वल्मीके मृता प्रत्यस्ता शयीतैवमेवेद˘ □□ शरीर˘ □□ शेतेऽथायमशरीरोऽमृतः प्राणो ब्रह्ैमैव तेि एव सोऽहं भगवते सहस्ंरं ददामीनत होविा ििको वैदेहः ।७।

तदेते श्लोका भवद्धन्त । अणुः पन्था नवततः पुराणो मा˘ □□ सूपृष्टोऽुनिविो मयैव। तेि धीरा अनपयद्धन्त ब्रह्मनवदः स्वगं लोकनमत ऊर्ध्ं नवमुक्ताः ।८।

तद्धस्मञुछुक्लमुत िीलमाहुः नपङ्गल˘ □□ हररतं लोनहतं ि । एष पन्था ब्रह्मणा हिाुनविस्ेतेिनत ब्रह्मनवतुपुण्यकृििसि ।९।

अन्ंधं तमः प्रनवशद्धन्त येऽनवद्यामुपासते । ततो भूय इव ते तमो य उ नवद्याया रताः ।१०।

अिन्दा िाम ते लोका अन्ेधेि तमसावृताः । ता˘ □□स्ेते प्ेरेत्यानभगच्छन्त्यनवद्वा˘ □□ सोऽबुधो ििाः ।११।

आत्मिां िेनद्दिीयादयमस्मीनत पूरुषः । नकनमच्छन्कस्य कामाय शरीरमिुसंज्वरेत् । १२ ।

यस्यािुनविः प्रनतबुि आत्माद्धस्मन्संदेह्येगहिे प्रनवष्टः । स नवश्वकृत्स नह सवषस्य कताष तस्य लोकः स उ लोक एव ।१३।

इहैव सन्तोऽथ नवद्मस्तद्वयं ि िेदवेनदमषहती नविनष्टः। ये तनद्वदुरमृतास्ेते भवन्त्यथेतरे दुःखमेवानपयद्धन्त ।१४।

यदैतमिुपश्यत्याहिां देवमञ्जसा । ईशािं भूतभव्यर्य ि ततो नविुगुप्सते ।१५।

यस्मादवाषक्संवत्सरोऽहोनभः पररवतषते । तद्देवा ज्योनतषां ज्योनतरायुहोपासतेऽमृतम् ।१६।

यद्धस्मन्पञ्च पञ्चिा आकाशि प्रनतनष्तः । तमेव मन्य आत्मािं नवद्वान्ब्रह्मामृतोऽमृतम् ।१७।

प्राणस्य प्राणमुत िकुषुषिकुषुरुत श्रोत्रस्य श्रोत्रं मिसो ये मिो नवदुः । ते निनिकुयुब्रषह्म पुराणमग्रयम् ।१८।

मिसैिैविुष्टर्व्ं िेह िािाद्धस्त नंकिि । मृत्योः स मृतुयुमाप्नोनत य इह िािेव पश्यनत ।१९।

एकधैिैविुष्टर्व्मेतदप्रमयं धुरुवम् । नवरिः पर आकाशादि आत्मा महानुध्रुवः ।२०।

तमेव धीरो नवज्ञाय प्रज्ञां कुवीत ब्राह्मणः िािुध्यायाद्बहुञ्छिब्दािाो नवग्लापिं॰ □□ नह तनदनत ।२१।

स वा एष मिहािा आत्मा योऽयं नवज्ञािामयः प्राणेषु य एषोऽन्तहृदय आकाशस्तद्धस्मञ्छेते सवषस्य वशी सवषस्ेयेशािः सवषस्यानधपनतः स ि साधुिा कमषणा भूयान्नो एवासाधुिा किीयािोष सवेश्वर एष भूतानधपनतरेष भूतपाल एष सेतुनवषधरण एषां लोकािाामसंभेदाय तमेतं वेदािुिविेवे ब्राह्मणा नवनवनदषद्धन्त यजेञ्ने िदािो तपसािाशकिैतमेव नवनदत्वा मुनिभषवनत । एतमेव प्रव्रािािनो लोकनमच्छन्तः प्रव्रिद्धन्त । एतद्ध स्म वै ततूपूवे नवद्वासः प्रिां ि कामयन्ेते नंकं प्रिया कररष्यामो येषां िोऽयमात्मायं लोक इनत ते ह स्म पुत्ैरैषणायािि नविैषणायािि लोकैषणायािि रुवु्त्थायाथ नभक्षािायं िरद्धन्त या ह्येव पुत्ैरैषणा सा नविैषणा या नविैषणा सा लोकैषणोभे ह्येते एषणे एव भवतः । स एष िेनत िेत्यात्मागृह्यो ि नह गृह्यतेऽशीयो ि नह शीयषतेऽसङ्गो ि नह सज्यतेऽनसतो ि व्र्थते ि ररष्यत्ेयेतमु हैवैते ि तरत इत्यतः पापमकरवनमत्यतः कल्याणमकरवनमतुयुभे उ हैवैष एते तरनत िािै कृताकृते तपतः ।२२।

तदेतदािृभुयुक्तम् । एष नित्यो मनहमा ब्राह्मणस्य ि वधषते कमषणा िो किीयािि् । तसै्यैव स्यात्पदनविं नवनदत्वा ि नलप्यते कमषणा पापकिैनत । तस्मादेवंनवच्छान्तो दान्त उपरतद्धस्तनतकुषुः समानहतो भूत्वात्मन्ेयेवात्मािं पश्यनत सवषमात्मािं पश्यनत िािै पाप्मा तरनत सवं पाप्मािं तरनत िािै पाप्मा तपनत सवं पाप्मािं तपनत नवपापो नवरिोऽनवनिनकत्सो ब्राह्मणो भवत्ेयेष ब्रह्मलोकः िािसिो प्रानपतोऽसीनत होवाि याज्ञवल्क्यः सोऽहं भगवते नवदेहान्ददानम मां िानप सह दास्यायेनत ।२३।

स वा एष मिहािा आत्मान्नादो वसुदािो नवन्दते वसु य एवं वेद ।२४।

स वा एष महाँिह आत्मािरोऽमरोऽमृतोऽभयो ब्रह्माभय॰ ◌◌ वै ब्रह्माभय नह वै ब्रह्म भवनत य एवं वेद ।२५।

इनत ितुथाषध्यायस्य ितुथष ब्राह्मणम्

पञ्चमं ब्राह्मणम्

अथ ह याज्ञवल्क्यस्य द्वे भाये बभूवतुमैत्रेयी ि कात्यायिी ि तयोहष मैत्रेयी ब्रह्मवानदिी बभूव स्त्रीप्रज्ञैवैव तनहष कात्यायन्यथ ह याज्ञवल्क्योऽन्यद्वृिमुपाकररष्यि् ।१ ।

मैत्रेयीनत होवाि याज्ञवल्क्यः प्रव्रनिष्यि अरेऽहम- स्मात्स्थािादद्धस्म हन्त तेऽयिा कात्यायन्यान्तं करवाणीनत ।२।

सा होवाि मैत्रेयी यन्नु म इयं भगोः सवाष पृनथवी नवत्तेि पूणाष स्यात्स्यां िहं तेिामृताहो३ िेनत िेनत होवाि याज्ञवल्क्यो यथैवोपकरणवतां िीनवतं तथैव ते िीनवत॰ ◌◌ स्यादमृतत्वस्य तु िाशाद्धस्त नवत्तेिेनत ।३।

सा होवाि मैत्रेयी येिाहं िामृता स्यां नकमहं तेि कुयां यदेव भगवाि वेद तदेव मे बूरूहीनत ।४।

स होवाि याज्ञवल्क्यः नप्रया वै खलु िो भवती सती नप्रयमवृधिन्त तनहष भवत्येतद्वयाख्यास्यानम ते व्यािक्षाणस्य तु मे निनदध्यासस्वेनत ।५।

स होवाि ि वा अरे पतुयुः कामाय पनतः नप्रयो भवत्यात्मिस्तु कामाय पनतः नप्रयो भवनत । ि वा अरे िायायै कामाय िाया नप्रया भवत्यात्मिस्तु कामाय िाया नप्रया भवनत । ि वा अरे पुत्राणां कामाय पुत्राः नप्रया भवन्त्यात्मिस्तु कामाय पुत्राः नप्रया भवद्धन्त । ि वा अरे नवत्तस्य कामाय नवत्तं नप्रयं भवत्यात्मिस्तु कामाय नवत्तं नप्रयं भवनत । ि वा अरे पशूिां कामाय पशवः नप्रया भवन्त्यात्मिस्तु कामाय पशवः नप्रया भवद्धन्त । ि वा अरे ब्रह्मणः कामाय ब्रह्म नप्रयं भवत्यात्मिस्तु कामाय ब्रह्म नप्रयं भवनत । ि वा अरे क्षत्रस्य कामाय क्षत्रं नप्रयं भवत्यात्मिस्तु कामाय क्षत्रं नप्रयं भवनत । ि वा अरे लोकािां कामाय लोकाः नप्रया भवन्त्यात्मिस्तु कामाय लोकाः नप्रया भवद्धन्त । ि वा अरे देवािां कामाय देवाः नप्रया भवन्त्यात्मिस्तु कामाय देवाः नप्रया भवद्धन्त । ि वा अरे वेदािां कामाय वेदाः नप्रया भवन्त्यात्मिस्तु कामाय वेदाः नप्रया भवद्धन्त । ि वा अरे भूतािां कामाय भूतानि नप्रयानण भवन्त्यात्मिस्तु कामाय भूतानि नप्रयानण भवद्धन्त । ि वा अरे सवषस्य कामाय सवं नप्रयं भवत्यात्मिस्तु कामाय सवं नप्रयं भवनत । आत्मा वा अरे िष्टव्यः श्रोतव्यो मन्तव्यो निनदध्यानसतव्यो मैत्रेय्यात्मनि खिरे दृष्टे श्रुते मते नवज्ञात इदं॰ ◌◌ सवं नवनदतम् । ६ ।

ब्रह्म तं परादाद्योऽन्यत्रात्मिो ब्रह्म वेद क्षत्रं तं परादाद्योऽन्यत्रात्मिः क्षत्रं वेद लोकास्तं परादुयोऽन्यत्रात्मिो लोकाि वेद देवास्तं परादुयोऽन्यत्रात्मिो देवाि वेद वेदास्तं परादुयोऽन्यत्रात्मिो वेदाि वेद भूतानि तं परादुयोऽन्यत्रात्मिो भूतानि वेद सवं तं परादाद्योऽन्यत्रात्मिः सवं वेदेदं ब्रह्मेदं क्षत्रनममे लोका इमे देवा इमे वेदा इमानि भूतािीद॰ ◌◌ सवं यदयमात्मा ।७।

स यथा दुन्दुभेहषन्यमािस्य ि बाह्याञ्छब्दाञ्छकुनुयाद्- ग्रहणाय दुन्दुभेसुतु ग्रहणेि दुन्दुभ्याघातस्य वा शब्दो गृहीतः ।८।

स यथा शङ्खस्य ध्मायमािस्य ि बाह्याञ्छब्दाञ्छकुनुयाद्- ग्रहणाय शङ्खस्य तु ग्रहणेि शङ्खध्मस्य वा शब्दो गृहीतः ।९।

स यथा वीणायै वाद्यमािायै ि बाह्याञ्छब्दाञ्छकुनुयाद्- ग्रहणाय वीणायै तु ग्रहणेि वीणावादस्य वा शब्दो गृहीतः ।१०।

भूतस्य स यथादै धाग्ेनेर भ्यानहतस्य पृथग्ूमा नर्विनिरन्त्येवं वा अरेऽस्य महतो निश्वनसतमेतद्यदृग्वेदो युिवेदः सामवेदोऽथवाषनङ्गरस इनतहासः पुराणं नवद्या उपनिषदः श्लोकाः सूत्राण्युिर्व्ाख्यािानि व्ािख्यािाीष्ट॰ ▯▯ हुतमानशतं पानयतमयं ि लोकः परि लोकः सवाषनण ि भूतान्यसै्यैवैतानि सवाषनण निश्वनसतानि ।११।

स यथा सवाषसामपा॰ ▯▯ समुि एकायिमेव॰ ▯▯ सवेषा॰ ▯▯ स्पशाषािां त्वगेकायिमेव॰ ▯▯ सवेषां गन्धािां ािसके एकायिमेव॰ ▯▯ सवेषा॰ ▯▯ रसािां निह्वकायिमेव॰ ▯▯ सवेषा॰ ▯▯ रूपाणां िकुषुरेकायिमेव सवेषा॰ ▯▯ शब्दािा॰ ▯▯ श्रोत्रमेकायिमेव॰ ▯▯ सवेषा॰ ▯▯ संकल्पािां मि एकायिमेव सवाषसां हृदयमेकायिमेव॰ ▯▯ सवेषां कमषणा॰ ▯▯ हस्ता- वेकायिमेव॰ ▯▯ सवेषामािन्दािामुपस्थ एकायिमेव॰ ▯▯ सवेषां नवस- गाषणां पायुरेकायिमेव॰ ▯▯ सवेषामर्ध्ािं पादावेकायिमेव॰ ▯▯ सवेषां वेदािां वागेकायिम् ।१२।

स यथा सैन्धवघिोऽन्तिरोऽबाह्यः कृत्स्नो रसघि एवैवं वा अरेऽयमात्मािन्तरोऽबाह्यः कृत्स्नः प्रज्ञािघि एवैतेभ्यो भूतेभ्यः समुत्थाय तान्येवािुनविश्यनत ि प्रेत्य संज्ञास्तीत्यरे ब्रवीमीनत होवाि याज्ञवल्क्यः ।१३।

सा होवाि मैत्रेय्यत्रैव मा भगवान्मोहान्तमापीनपपन्न वा अहनममं नर्विािामीनत स होवाि ि वा अरेऽहं मोहं ब्रवीम्यनविाशी वा अरेऽयमात्मािुद्धच्छनिधमाष ।१४।

यत्र नह द्वैतनमव भवनत तनदतर इतरं पश्यनत तनदतर इतरं निघ्रनत तनदतर इतर॰ ▯▯ रसयते तनदतर इतरमनभवदनत तनदतर इतर शृणोनत तनदतर इतरं मिुते तनदतर इतरं सूपृशनत तनदतर इतरं नर्विािानत यत्र त्वस्य सवषमात्मैवाभूत्तेिके कं पश्येित्तेिके कं निघ्रेित्तेिवे कं रसयेित्तेिके कमनभवदेित्तेिके क॰ ▯▯ शृणुयात्तेिके कं मिीत तत्तेिके कं सूपृशेत्तेिके कं नर्विािीयाद्येिेद॰ ▯▯ सवं नर्विािानत तं किे नर्विािीयात्स एष िेनत िेत्यात्मागृह्यो ि गृह्यतेऽशीयो ि नह शीयषतेऽसङ्गो ि नह सज्यतेऽनसतो ि व्यर्थते ि ररष्यनत नवज्ञातारमरे किे नर्विािीयानदत्युक्तािुशासिानस खिमृतत्वनमनत होक्त्वा याज्ञवल्क्यो मैत्रेय्येतावदरे नविहार ।१५।

इनत ितुथाषध्यायस्य पञ्चमं ब्राह्मणम्

षष्ठं ब्राह्मणम्

अथ व॰ □□शः पौनतमाष्यो गौपविागौपविः पौनतमा- ष्यात्पौनतमाष्यो गौपर्विाौपविः कौनशकात्कौनशकः कौद्धण्डन्यात्कौद्धण्डन्यः शाद्धण्डल्याच्छाद्धण्डल्यः कौनशकाच्च गौतमाच्च गौतमः ।१।

सैतवात्सैतवः आनग्नवेश्यादानग्नवेश्यो गाय्याषगायो गाय्याषगायो गौतमा- गौतमः पाराशयाषयणात्पाराशयाषयणो गाय्याषयणा- गायाषयण उद्दालकायिादुद्दालकायिो िाबालायिाज्जाबालायिो माध्यंनदिायिान्माध्यंनदिायिः सौकरायणात्सौकरायणः काषा- यणात्काषायणः सायकायिात्सायकायिः कौनशकायनिः ।२। कौनशकायिेः

घृतकौनशकाघृतकौनशकः पाराशयाषयणात्पाराशयाषयणः पाराशयाषत्पाराशयो िातूकष्याषज्जातूकण्यष आसुरायणाच्च यास्काच्चासुरायणस्त्रैवणेस्त्रैवनणरौपिन्धिरौपिन्धनिरासुरे- रासुररभाषरद्वािाद्धारद्वाि आत्रेयादात्रेयो माण्टेमाषद्धण्टगौतमागौतमो गौतमाद्गौतमो वात्स्याद्वात्स्यः शाद्धण्डल्याच्छाद्धण्डल्यः कैशोयाषत्काप्यात्कैशोयषः काप्यः कुमारहाररतातुकुमारहाररतो गालवाद्गालवो नवदभीकौद्धण्डन्यानद्वदभीकौद्धण्डन्यो वत्सिपातो बाभ्वाद्वत्सिपाद्वाभ्वः पथः सौभरात्पन्थाः सौभरोऽयास्या- दानङ्गरसादयास्य आनङ्गरस आभूतेस्त्वाष्टरादाभूनतस्त्वाष्टरो नवश्वरूपात्त्वाष्टरानद्वश्वरूपस्त्वाष्टरोऽनश्वभ्यामनश्विौ दधिी आथवषणा- द्दध्याथवषणोऽथवषणोदैवादथवाष दैवो मृत्योः प्रार्ध्॰ □□ सि- नूमृतुयुः प्रार्ध्॰ □□ सिः प्रर्ध्॰ □□सित्प्रर्ध्॰ □□सि एकषेरेकनषषनवषप्र- िनिनवषप्रनिनिर्वर्षष्टर्व्र्षनष्टः सिारोः सिारुः सिातिात्सिातिः सिगात्सिगः परमेनष्ः परमेष्ी ब्रह्मणो ब्रह्म स्वयंभु ब्रह्मणे िमः ।३।

इनत ितुथाषध्यायस्य षष्ं ब्राह्मणम्

इडत ितुथोऽध्यायाः

पञ्चमोऽध्याय :

प्रथमं ब्राह्मणम्

ॐ पूणषमदः पूणषनमदं पूणाषत्पूणषमुदच्यते । पूणषस्य पूणषमादाय पूणषमेवावनशष्यते । ॐ खं ब्रह्म । खं पुराणं वायुरं खनमनत ह स्माह कौरव्ायणीपुत्रो वेदोऽयं ब्राह्मणा नवदुवेिदै यद्वेनदतव्म् ।१ ।

इनतं पञ्चमाध्यायस्य प्रथमं ब्राह्मणम्

डितीयं ब्राह्मणम्

त्रयाः प्रााापत्याः प्रापतौ नपतरर ब्रह्मियषमूषुदेवा मुिष्या असुरा उनषत्वा ब्रह्मियं देवा ऊिुब्रषवीतु ो भवानिनत तेभ्यो हैतदक्षरमुवाि द इनत व्यर्ज्ञानसष्टा३ इनत व्यर्ज्ञानसैनत हुोिदाषम्यतेनत ि आते्थेत्योनमनत होवाि व्यर्ज्ञानसषेे्टनत ।१।

अथ हैं मुिष्या ऊिुब्रषवीतु ो भवानिनत तेभ्यो हैतदेवाक्षरमुवाि द इनत व्यर्ज्ञानसष्टा३ इनत व्यर्ज्ञानसैनत हुोिदषैनत ि आते्थेत्योनमनत होवाि व्यर्ज्ञानसषेे्टनत ।२।

अथ हैमसुरा ऊिुब्रषवीतु ो भवानिनत तेभ्यो हैतदेवाक्षरमुवाि द इनत व्यर्ज्ञानसष्टा३ इनत व्यर्ज्ञानसैनत हुोिदषयर्ध्वमनत ि आते्थेत्योनमनत होवाि व्यर्ज्ञानसषेे्टनत तदेतदेवैषा दैवी वागिुवदनत स्तिनयतुिुदष द द इनत दाम्यत दि दयर्ध्वमनत तदेतत्रय॰ □□ नशक्षेद्दमं दािं दयानमनत ।३।

इनत पञ्चमाध्यायस्य नद्वतीयं ब्राह्मणम्

तृतीयं ब्राह्मणम्

एष प्रापनतयषहृदयमेतद्ब्रहै्मैतत्सवं तदेतत्त्र्यक्षर॰ □□ हृदयनमनत ह इते्येकमक्षरमनभहरन्त्यस्मै स्वााने्ये ि य एवं वेद द इते्येकमक्षरं ददत्यस्मै स्वााने्ये ि य एवं वेद यनमते्येकमक्षरमेनत स्वगं लोकं य एवं वेद । १ ।

इनत पञ्चमाध्यायस्य तृतीयं ब्राह्मणम्

तुिथिं ब्राह्मणम्

तदै्वै तदेतदेव तदास सत्यमेव स यो हैतं महद्यक्षं प्रथमिं वेद सतं्य ब्रहे्मेनत ियतीमााँल्लोकानञ्जत इिसावसद्य एवमेतन्महद्यक्षं प्रथमिं वेद सतं्य ब्रहे्मेनत सत्य॰ □□ हे्येव ब्रह्म ।१ ।

इनत पञ्चमाध्यायस्य ितुथष ब्राह्मणम्

पञ्चमं ब्राह्मणम्

आप एवेदमग्र आसुस्ता आपः सत्यमसृिन्त सतं्य ब्रह्म ब्रह्म प्रापनतं प्रापनतदेवा स्ते देवाः सत्यमेवोपासते तदेतत्त्र्यक्षर॰ □□ सत्यनमनत स इते्येकमक्षरं तीते्येकमक्षरं यनमते्येकमक्षरं प्रथमोमे अक्षरे सतं्य मध्यतोऽिृतं तदेतदिृतमुभयतः सते्यि पररगृहीत॰ □□ सत्यभूयमेव भवनत िैवं नवद्वा॰ □□ समिृत॰ □□ नहिनस्त ।१।

तद्यत्सत्यमसौ स आनदत्यो य एष एतद्धस्मन्मण्डले पुरुषो यिायं दनक्षणेऽक्षनुपुरुषस्तावेतावन्योन्यद्धस्मिनतनष्ठौ रद्धश्म- नभरेषोऽद्धस्मिनतनष्ठः प्राणैरयममुद्धिन्स यदोत्क्रनमष्यन्भवनत शुिमेवैतन्मण्डलं पश्यनत िैमेते रश्मयः प्रत्यायद्धन्त ।२।

य एष एतद्धस्मन्मण्डले पुरुषस्तस्य भूररनत नशर एक॰ □□ नशर एकमेतदक्षरं भुव इनत बाहू द्वौ बाहू द्वे एते अक्षरे स्वररनत प्रनतष्ा द्वे प्रनतषे् द्वे एते अक्षरे तस्योपनिषदहररनत हद्धन्त पाप्मिां िहानत ि य एवं वेद ।३।

योऽयं दनक्षणेऽक्षनुपुरुषस्तस्य भूररनत नशर एक॰ □□ नशर एकमेतदक्षरं भुव इनत बाहू द्वौ बाहू द्वे एते अक्षरे स्वररनत प्रनतष्ा द्वे प्रनतषे् द्वे एते अक्षरे तस्योपनिषदहनमनत हद्धन्त पाप्मिां िहानत ि य एवं वेद ।४।

इनत पञ्चमाध्यायस्य पञ्चमं ब्राह्मणम्

षष्ठं ब्राह्मणम्

मिोमयोऽयं पुरुषो भाः सत्यस्तद्धस्मन्नन्तहृदये यथा व्रीनहवाष यवो वा स एष सवषस्येशािः सवषस्यानधपनतः सवषनमदं प्रशाद्धस्त यनददं नंकं ि ।१ ।

इनत पञ्चमाध्यायस्य षष्ं ब्राह्मणम्

सप्तमं ब्राह्मणम्

नवद्युद्ब्रह्मेत्याहुनवषदािानद्वद्युनद्धद्यते्यिे पाप्मिो य एवं वेद नवद्युद्ब्रह्मेनत नवद्युियेव ब्रह्म ।१ ।

इनत पञ्चमाध्यायस्य सप्तमं ब्राह्मणम्

अष्टमं ब्राह्मणम्

वािं धेिुमुपासीत तस्यािात्वारः स्तिाः स्वाहाकारो वषट्कारो हन्तकारः स्वधाकारस्तस्यै द्वौ स्तिौ देवा उपिीवद्धन्त स्वाहाकारं ि वषट्कारं ि हन्तकारं मिुष्याः स्वधाकारं नपतरस्तस्याः प्राण ऋषभो मिो वत्सः ।१।

इनत पञ्चमाध्यायस्य अष्टमं ब्राह्मणम्

नवमं ब्राह्मणम्

अयमनग्नवैश्वािरो योऽयमन्तः पुरुषे येिेदमन्नं पच्यते यनददमद्यते तस्यैष घोषो भवनत यमेतत्कणाषवनपधाय शृणोनत स यदोत्क्रनमष्यन्भवनत िैिं घोष॰ □□ शृणोनत ।१।

इनत पञ्चमाध्यायस्य िवमं ब्राह्मणम्

दशमं ब्राह्मणम्

यदा वै पुरुषोऽस्माल्लोकात्प्रैनत स वायुमागच्छनत तस्मै स तत्र नवनिहीते यथा रथिक्रस्य खं ति स ऊर्ध्व आक्रमते स आनदत्यमागच्छनत तस्मै स तत्र नवनिहीते यथा लम्बरस्य खं ति स ऊर्ध्व आक्रमते स न्द्रिमसमागच्छनत तस्मै स तत्र नवनिहीते यथा दुन्दुभेः खं ति स ऊर्ध्व आक्रमते स लोकमागच्छ- त्यशोकमनहमं तद्धस्मिसनत शाश्वतीः समाः ।१।

इनत पञ्चमाध्यायस्य दशमं ब्राह्मणम्

एकादशं ब्राह्मणम्

एतद्वै परमं तपो यद्व्यानहतस्तप्यते परम॰ □□ हैव लोकं ियनत य एवं वेदैतद्वै परमं तपो यं प्रेतमरण्य॰ □□ हरद्धन्त परम॰ □□ हैव लोकं ियनत य एवं वेदैतद्वै परमं तपो यं प्रेतमग्नावभ्यादधनत परम॰ □□ हैव लोकं यिनत य एवं वेद ।१।

इनत पञ्चमाध्यायस्य एकादशं ब्राह्मणम्

ादिशं ब्राह्मणम्

अन्नं ब्रह्मेमेत्येक आहुस्तन्न तथा पूयनत वा अन्नमृते प्राणात्प्राणो ब्रह्मेमेत्येक आहुस्तन्न तथा शुष्यनत वै प्राण ऋतेऽन्नादेते ह त्वेव देवते एकधाभूयं भूत्वा परमतां गच्छतस्ति स्माह प्रातृदः नपतरं नक॰ □□ द्धस्वदेवैवं नवदुषे साधु कुयां नकमेवास्मा असाधु कुयाषनमनत स ह स्माह पानणिा मा प्रातृद कस्त्वियोरेकधाभूयं भूत्वा परमतां गच्छतीनत तस्मा उ हैतदुविा वीत्यन्नं वै व्र्ने हीमानि सवाषनण भूतानि नवष्टानि रनमनत प्राणो वै रं प्राणे हीमानि सवाषनण भूतानि रमन्ते सवाषनण ह वा अद्धस्मन्भूतानि नवशद्धन्त सवाषनण भूतानि रमन्ते य एवं वेद ।१ ।

इनत पञ्चमाध्यायस्य द्वादशं ब्राह्मणम्

त्रयोदशंब्राह्मणम्

उक्थं प्राणो वा उक्थं प्राणो हीद॰ □□ सवषमुत्थापय- तुयिुास्मादुक्थनवीरद्धस्तष्तुयुक्थस्य सायुज्य॰ □□ सलोकतां ियनत य एवं वेद । १ ।

यिुः प्राणो वै यिुः प्राणे हीमानि सवाषनण भूतानि युज्यने्ते युज्यने्ते हासै्मै सवाषनण भूतानि श्े्रेष्याय यिुषः सायुज्य॰ □□ सलोकतां ियनत य एवं वेद ।२।

साम प्राणो वै साम प्राणे हीमानि सवाषनण भूतानि सम्यनि सम्यनञ्च हासै्मै सवाषनण भूतानि श्े्रेष्याय कल्पने्ते साम्नः सायुज्य॰ □□ सलोकतां ियनत य एवं वेद ।३।

क्षत्ं्रं प्राणो वै क्षत्ं्रं प्राणो नह वै क्षत्ं्रं त्रायते हैिं प्राणः क्षनणतोः प्र क्षत्रमत्रमाप्नोनत क्षत्रस्य सायुज्य॰ □□ सलोकतां ियनत य एवं वेद ।४।

इनत पञ्चमाध्यायस्य त्रयोदशं ब्राह्मणम्

तिुदिशं ब्राह्मणम्

भूनमरन्तररक्ंषं द्यौररत्यष्टावक्षराण्यष्टाक्षर॰ □□ ह वा एकं गायत्ै्यै पदमेतदु हैवास्या एतत्स यावदेषु नत्रषु लोकेषु तावि ियनत योऽस्या एतदेवं पदं वेद ।१ ।

ऋिो यिूं॰ □□नष सामिीत्यष्टावक्षराण्यष्टाक्षर॰ □□ ह वा एकं गायत्ै्यै पदमेतदु हैवास्या एतत्स यावतीयं त्रयी नवद्या तावि ियनत योऽस्या एतदेवं पदं वेद ।२।

प्राणोऽपािो व्ािा इत्यष्टावक्षराण्यष्टाक्षर॰ □□ ह वा एकं गायत्ै्यै पदमेतदु हैवास्या एतत्स यावनददं प्रानण तावि ियनत योऽस्या एतदेवं पदं वेदाथास्या एतदेव तुरीयं दशषतं पदं परोरिा य एष तपनत यद्ै्वै तुिथं तुिरीयं दशषतं पदनमनत ददृश इव ह्ेयेष परोरिा इनत सवषमु ह्ेयेवैष रि उपयुषपरर तपत्ेयेव॰ □□ हैव नश्रया यशसा तपनत योऽस्या एतदेवं पदं वेद ।३।

सैषा गायत्े्येतद्धस्म॰ □□ सुतुरीये दशषते पदे परोरिनस प्रनतनष्ता तद्ै्वै तत्सत्े्ये प्रनतनष्तं िक्ुषुवै सत्ं्यं क्ुिषुनहष वै सत्ं्यं तस्माद्यनददािीं ंद्वौ नववदमािावेयातामहमदशषमहमश्रौषनमनत य एवं ब्ूरूयादह- मदशषनमनत तस्मा एव श्रद्दध्याम तद्ै्वै तत्सत्ं्यं बले प्रनतनष्तं प्राणो वै बलं तत्प्राणे प्रनतनष्तं तस्मादाहुबषल॰ □□ सत्यादोगीय इत्े्येवम्े्वेषा गायत्र्यध्यात्ंमं प्रनतनष्ता सा हैषा गया॰ □□ स्तत्े्रे प्राणा वै गयास्तत्प्राणा स्तत्े्रे तद्यिया॰ □□ स्तत्े्रे तस्माद्गायत्री िाम स यामेवामूं॰ □□ सानवत्रीमािाहैषैव सा स यस्मा अािाह तस्य प्राणा स्त्रायते ।४।

ता॰ □□ हैतामेके सानवत्रीमिुष्टुभमािाद्दुवाषगिुष्टुवेतद्वािामिुब्ूरूम इनत ि तथा कुयाषगायत्रीमेव सानवत्रीमिुब्ूरूयाद्यनद ह वा अप्े्येवंनवद्बनिव प्रनतगृह्णानत ि हैव तद्गायत्र्या एकंिािा पदं प्रनत ।५।

स य इमा॰ □□ स्त्रॉल्लोकानूपूणाषिनतगृह्णीयात्सोऽस्या एतत्प्रथमं पदमापुनुयादथ यावतीयं त्रयी नवद्या यस्तावत्प्रनतगृह्णीयात्सोऽस्या एतद्द्नवतीयं पदमापुनुयादथ यावनददं प्रानण यस्तावत्प्रनत- गृह्णीयात्सोऽस्या एतृितीयं पदमापुनुयादथास्या एतदेव तुरीयं दशषतं पदं परोरिा य एष तपनत िैव िािािकेिाप्ंयं कुत उ एतावत्प्रनतगृह्णीयात् ।६।

तस्या उपस्थिां गायत्र्यसे्येकपदी नद्वपदी नत्रपदी ितुष्पद्यपदनस ि नह पद्यसे । िमसे्ते तुरीयाय दशषताय पदाय परोरिसेऽसावदो मा प्रापनदनत यं नद्वष्यादसावस्ैमै कामो मा समृ्ीनत वा ि हैवास्ैमै स कामः समृध्यते यस्मा एवमुपनतष्तेऽहमदः प्रापनमनत वा ।७।

एति वै तज्जिको वैदेहो बुनिलमाश्वतरानश्वमुविा यनुनु हो तगायत्रीनवदबू्रूथा अथ कथ॰ □□
हस्तीभूतो वहसीनत मुख॰ □□ ह्यस्याः सािणि नवदांकािरेनत होविा तस्या अनग्नरेव मुखं यनद ह वा अनप बनिवाग्नावभ्यादधनत सवषमेव तत्संदहत्येव॰ □□ हैवैवंनवद्यद्यनप बनिव पापं कुरुते सवषमेव तत्संप्साय शुिः पूतोऽरिोऽमृतः संभवनत ।८।

इनत पञ्चमाध्यायस्य ितुदषशं ब्राह्मणम्

पञ्चदशं ब्राह्मणम्

नहरण्मयेि पात्रेण सत्यस्यानपनहतं मुखम् । तत्त्वं पूषन्नपावृणु सत्यधमाषय दृष्टये । पूषन्नेकषे यम सूयष प्रािापत्य रूवूह रश्मी्ीन् । समूह तेिो यिे रूपं कल्याणतमं तिे पश्यानम । योऽसावसौ पुरुषः सोऽहमद्धस्म ।वायुरनिलममृतमथेदं भस्मान्त॰ □□ शरीरम् । ॐ क्रतो स्मर कृत॰ □□ स्मर क्रतो स्मर कृत॰ □□ स्मर । अग्ने यि सुपथा अस्माद्धिश्वानि देव वयिुनि नवद्वाि् युयोध्यस्मजुजुहुराणमेिो भूनयष्ां ते िमउद्धक्तिं नवधेम ।१। राये

इनत पञ्चमाध्यायस्य पञ्चदशं ब्राह्मणम्

इडत पञ्चमोऽध्यायाः

षष्ोऽध्याय :

प्रथमं ब्राह्मणम्

ॐ यो ह वै ज्येष्ं ि श्रेष्ं ि वेद ज्येष्श्रेष्स्विाां भवनत प्राणो वै ज्येष्श्रेष्ज्येष्श्रेष् स्विाां भवत्यनप ि येषां बुभूषनत य एवं वेद ।१ ।

यो ह वै वनसष्ां वेद वनसष्: स्विाां भवनत वागै्वै वनसष्ा वनसष्: स्विाां भवत्यनप ि येषां बुभूषनत य एवं वेद ।२।

यो ह वै प्रनतष्ां वेद प्रनतनतनतष्नत समे प्रनतनतनतष्नत दुगे िकुषुवे प्रनतष्ा िकुषुषा नह समे ि दुगे ि प्रनतनतनतष्नत प्रनतनतनतष्नत समे प्रनतनतनतष्नत दुगे य एवं वेद ।३।

यो ह वै संपदं वेद स॰ □□ हास्ैमै पद्यते यं कामं कामयते श्रोत्रं वै संपच्छरोत्रे हीमे सवे वेदा अनभसंपन्नाः स॰ □□ हास्ैमै पद्यते यं कामं कामयते य एवं वेद ।४।

यो ह वा आयतिं वेदायति॰ □□ स्विां भवत्यायतिं िििां मिो वा आयतिमायति॰ □□ स्विां भवत्यायतिं िििां य एवं वेद ।५।

यो ह वै प्रिनतं वेद प्रिपते ह प्रिया पशुभी रेतो वै प्रिनतः प्रियते ह प्रिया पशुनभयष एवं वेद ।६।

ते हेमे प्राणा अह॰ □□ श्रेयसे नववदमिाा ब्रह्म िगुस्तिोः को ि वनसष् इनत तोविा यद्धस्मि उत्क्रान्त इद॰ □□ शरीरं पापीयो मन्यते स वो वनसष् इनत ।७।

वाग्घोच्चक्राम सा संवत्सरं प्रोष्यागत्योविा कथमशकत मदृते िीनवतुनमनत ते हिोयषथाकला अवदन्तो विाा प्राणन्तः प्राणिे पश्यन्तिकुषुषा शृण्वन्तः श्रोते्रेण नवद्वा॰ □□ सो मिसा प्रियमिाा रेतसैवमिीनविेनत प्रनववेश ह वाक् ।८।

किुषुहोच्चक्राम तत्संवत्सरं प्रोष्यागत्योविा कथमशकत मदृते िीनवतुनमनत ते हिोयषथान्धा अपश्यन्तिकुषुषा प्राणन्तः प्राणिे वदन्तो विाा शृण्वन्तः श्रोते्रेण नवद्वा॰ □□ सो मिसा प्रियमिाा रेतसैवमिीनविेनत प्रनववेश ह िकुषुः ।९।

श्रोत्र॰ □□ होच्चक्राम तत्संवत्सरं प्रोष्यागत्योविा कथमशकत मदृते िीनवतुनमनत ते हिोयषथा बनधरा अशृण्वन्तः श्रोते्रेण प्राणान्तः प्राणिे वदन्तो विाा पश्यन्तिकुषुषा नवद्वा॰ □□ सो मिसा प्रियमिाा रेतसैवमिीनविेनत प्रनववेश ह श्रोत्रम् ।१०।

मिो होच्चक्राम तत्संवत्सरं प्रोष्यागत्योविा कथमशकत मदृते िीनवतुनमनत ते हिोयषथा मुग्ा अनवद्वा॰ □□ सो मिसा प्राणन्तः प्राणिे वदन्तो विाा पश्यन्तिकुषुषा शृण्वन्तः श्रोते्रेण प्रियमिाा रेतसैवमिीनविेनत प्रनववेश ह मिः । ११।

रेतो होच्चक्राम तत्संवत्सरं प्रोष्यागत्योविा कथमशकत मदृते िीनवतुनमनत ते हिोयषथा क्लीबा अप्रियमिाा रेतसा प्राणन्तः प्राणिे वदन्तो विाा पश्यन्तिकुषुषा शृण्वन्तः श्रोते्रेण नवद्वा॰ □□ सो मिसैवमिीनविेनत प्रनववेश ह रेतः ।१२।

अथ ह प्राण उत्क्रनमष्यन्यथा महासुहयः सैन्धवः प्विीश- शङ्नं्संवृहेदेव॰ □□ हैवेमिााणान्संववहष ते हिोमाष भगव उत्क्रमिीष वै शक्ष्ामस्त्वदृते िीनवतुनमनत तस्यो मे बनलं कुरुतेनत तथेनत ।१३।

सा ह वागुविा यद्वा अहं वनसष्ाद्धस्म त्वं तद्वनसष्ोऽसीनत यद्वा अहं प्रनतष्ाद्धस्म त्वं तत्प्रनतष्ोऽसीनत किुषुयषद्वा अह॰ □□ संपदद्धस्म त्वं तत्संपदसीनत श्रोत्रं यद्वा अहमायतिमद्धस्म त्वं तदायतिमसीनत मिो यद्वा अहं प्रिनतरद्धस्म त्वं तत्प्रिनतरसीनत रेतस्तस्यो मे नकमन्नं नंकं वास इनत यनददं नंकांश्विभ्य आ कृनमभ्य आ कीटपतङ्गेभ्यस्तैऽन्नमापो वास इनत ि ह वा अस्यिान्नं िगं् भवनत ििान्नं प्रनतगृहीतं य एवमेतदिस्यान्नं वेद तनद्वद्वा॰ □□ सः श्रोनत्रया अनशष्यन्त आिामन्त्यनशत्विाामने्त्येतमेव तदिमिग्नं कुवषन्तो मन्यने्ते ।१४।

इनत षष्ाध्यायस्य प्रथमं ब्राह्मणम्

डितीयं ब्राह्मणम्

श्वेतकेतुहष वा आरुणेयः पञ्चालाां पररषदमागाम स आगाम ैवनलं प्रवाहणं पररारयमाणं तमुदीक्ष्याभ्युवाद कुमारा ३ इनत स भो ३ इनत प्रनतशुश्राविुनशष्टोऽनिस नपत्रेत्योनमनत होवाि ।१।

वेत्थ यथेमाः प्राः प्रयत्यो नवप्रनतपद्यन्ता ३ इनत ेनत होवाि वेत्थो यथेमं लोकं पुरापद्यन्ता ३ इनत ेनत हैवोवाि वेत्थो यथासौ लोक एवं बहुनभः पुः पुः प्रयद्भिर्न संपूयषता ३ इनत ेनत हैवोवाि वेत्थो यनतथ्यामाहुत्या हुतायामापः पुरुषवाो भूत्वा समुत्थाय वदन्ती ३ इनत ेनत हैवोवाि वेत्थो देवयािस्य वा पथः प्रनतपदं नपतृयाणस्य वा यत्कृत्वा देवयािं वा पन्थािं प्रनतपद्यन्ते नपतृयाणं वानप नह ि ऋषेविः श्रुतं द्वे सृती अशृणवं नपतृणामहं देवािामुत मत्यािां ताभ्यानमदं नवश्वमेजत्समेनत यदन्तरा नपतरं मातरं ेनत ािहमत एकंि वेदेनत होवाि ।२।

अथैि वसत्योपमन्त्यांिक्रेऽनाि‍द्रत्य वसनतं कुमारः प्रदुद्राव स आगाम नपतरं त॰ □□ होवािेनत वाव नकल ो भवानुपुरानुशष्टिावो इनत कथ॰ □□ सुमेध इनत पञ्च मा प्रश्नान्राजन्यबन्धुरप्राक्षीत्तो ैकंि वेदेनत कतमे त इतीम इनत ह प्रतीकान्युदाजहार ।३।

स होवाि तथा ास्त्वं तात िाािथा यथा यदहं नंकंि वेद सवषमहं तुभ्यमवोिं प्रेनह तु तत्र प्रतीत्य ब्रह्मियं वत्स्याव इनत भवािेव गच्छद्धत्वनत स आगाम गौतमो यत्र प्रवाहणस्य ैवलेरास तस्मा आसिमाहृत्योदकमाहारयांिकाराथ हास्मा अयष िकार त॰ □□ होवाि वरं भगवते गौतमाय दद्म इनत ।४।

स होवाि प्रनतज्ञातो म एष वरो यां तु कुमारस्यान्ते वािमभाषथास्तां मे ब्रूहीनत ।५।

स होवाि दैवेषु वै गौतम तद्वरेषु मािुष्याणां ब्रूहीनत ।६।

स होवाि नवज्ञायते हाद्धस्त नहरण्यस्यापािं गोअश्वािां दासीिां प्रवाराणां पररदािस्य मा ो भवान्बहोरनन्तस्या- पयषन्तस्याभ्यवदान्यो भूनदनत स वै गौतम तीथेिेच्छासा इत्युपैम्यहं भवन्तनमनत वािा ह स्मैव पूवष उपयद्धन्त स होपायिकीत्याषवास ।७।

स होवाि तथा ास्त्वं गौतम मापराधास्तव ि नपतामहा यथेयं नवद्येतः पूवं ि कद्धस्म॰ □□ िि ब्राह्मण उवास तां त्वहं तुभ्यं वक्ष्यानम को नह त्वैवं ब्रुवन्तमहषनत प्रत्याख्यातुनमनत ।८।

असौ वै लोकोऽनग्नगौतम तस्यानदत्य एव सनमिमयो धूमोऽहरनिषनदषशोऽङ्गारा अवान्तरनदशो नवसुफुनलङ्गास्तद्धस्मन्ने- तद्धस्मन्नग्नौ देवाः श्रिां ुह्वनत तस्या आहुत्यै सोमो रािा संभवनत ।९।

पिषन्यो वा अनग्नगौतम तस्य संवत्सर एव सनमदभ्रानण धूमो नवद्युदनिषरशनिरङ्गारा ािदुयो नवसुफुनलङ्गास्तद्धस्मन्नेतद्धस्मन्नग्नौ देवाः सोम॰ □□ रािां ुह्वनत तस्या आहुत्यै वृनष्टः संभवनत ।१०।

अयं वै लोकोऽनग्नगौतम तस्य पृनथव्येव सनमदनग्नधूमो रानत्ररनिषिन्द्रमा अङ्गारा िक्षत्रानण नवसुफुनलङ्गास्तद्धस्मन्ने- तद्धस्मन्नग्नौ देवा वृनष्टं ुह्वनत तस्या आहुत्या अन्नं संभवनत ।११ ।

पुरुषो वा अनग्नगौतम तस्य र्व्ामेिव सनमत्प्राणो धूमो वागनिषिकुषुरङ्गाराः श्रोत्रं नवसुफुनलङ्गास्तद्धस्मन्ेनेतद्धस्मन्नग्नौ देवा अन्ं ि्ह्वनत तस्या आहुत्यै रेतः संभवनत ।१२।

योषा वा अनग्नगगौतम तस्या उपस्थ एव सनमल्लोमानि धूमो योनिरनिषयषदन्तः करोनत तेऽङ्गारा अनभिन्दा नवसुफुनलङ्गा- स्तद्धस्मन्ेनेतद्धस्मन्नग्नौ देवा रेतो ि्ह्वनत तस्या आहुत्यै पुरुषः संभवनत स िीवनत यावज्जीवत्यथ यदा नियते ।१३।

अथैमग्नये हरद्धन्त तस्यानग्नरेवानग्नभषवनत सनमत्सनमिमो धूमोऽनिषरनिषरङ्गारा नवसुफुनलङ्गा नवसुफुनलङ्गास्तद्धस्मन्ेनेतद्धस्मन्त्नौ देवाः पुरुषं ि्ह्वनत तस्या आहुत्यै पुरुषो भास्वरवणषः संभवनत ।१४।

ते य एवमेतनद्वदुये िामी अरण्ये श्रिा॰ □□ सत्यमुपासते तेऽनिषरनभसंभवन्त्यनिषोऽहरि आपूयषमाणपक्षमापूयषमाणपक्षा- द्यान्षण्मासिुदङ्ङानदत्य एनत मासेभ्यो देवलोकं देवलोका- दानदत्यमानदत्याद्वैद्युतं तौद्युतानुपुरुषो मिास एत्य ब्रह्मलोकान्गमयनत ते तेषु ब्रह्मलोकेषु पराः परावतो वसद्धन्त तेषां ि पुिरावृनिः ।१५।

धूमिाानत्रअथ□ ये यजेन्ि ििदो तपसा लोकाञ्जयद्धन्त ते धूममनभसंभवद्धन्त रात्ेरेरपक्षीयमाणपक्षमपक्षीयमाण- पक्षाद्यान्षण्मासान्दनक्षणानदत्य एनत मासेभ्यः नपतृलोकं नपतृ- लोकाच्चन्द्रं ते िन्द्रं प्राप्यान्नं भवद्धन्त ता॰ □□स्तत्र देवा यथा सोम िरािामाप्यायस्वापक्षीयस्वेत्येवमेिा॰ □□ स्तत्र भक्षयद्धन्त तेषां यदा तत्पयषवैत्यथेममेवाकाशमनभनिष्पद्यन्त आकाशाद्वायुं वायोवृषनष्टं वृषेटेः पृनथवीं ते पृनथवीं प्राप्यान्नं भवद्धन्त ते पुि: पुरुषाग्नौ हूयन्ते ततो योषाग्नौ िायन्ते लोकितुयुत्थानयिस्त एवमेविुपररवतषन्तेऽथ य एतौ पन्थािौ ि नवदुस्ते कीटाः पतङ्गा यनददं दन्दशूकम् ।१६।

इनत षष्ाध्यायस्य नद्वतीयं ब्राह्मणम्

तृतीयं ब्राह्मणम्

स यः कामयेत महत्प्रापुनुयानमतुयुदगयि आपूयषमाणपक्षस्य पुण्याहे द्वादशाहमुपसव्रती भूत्वौदुम्बरे क॰ □□से ि मसे वा सवोषधं फलिीनत संभृत्य पररसमुह्य पररनलप्यानग्नमुपसमाधाय पररस्तीयाषवृताज्य॰ ् स॰ □□ सूकृत्य पुसा ि क्षत्रेण मन्थ॰ □□ सीय ि होनत । यावन्तो देवास्त्वनय िा तवेदद्धस्तयषञ्चो घ्नद्धन्त पुरुषस्य
कामिा। तेभ्योऽहं भागधेयं ि्होनम ते मा तृप्ताः सवैः कामैस्तपषयनुतु स्वाहा। या नतरिी निपद्यतेऽहं नवधरणी इनत तां त्वा घृतस्य धारया यिे स॰ □□राधीमह॰ □□ स्वाहा ।१।
ज्येष्ाय स्वाहा श्रेष्ाय स्वाहेत्यग्नौ हुत्वा मन्थे स॰ □□त्रवमवियनत प्राणाय स्वाहा वनसषायै स्वाहेत्यग्नौ हुत्वा मन्थे स॰ □□ स्रवमवियनत वाि स्वाहा प्रनतषायै स्वाहेत्यग्नौ हुत्वा मन्थे स॰ □□ स्रवमवियनत िकुषुषे स्वाहा संपदे स्वाहेत्यग्नौ हुत्वा मन्थे स॰ □□ स्रवमवियनत श्रोत्राय स्वाहायतिाय स्वाहेत्यग्नौ हुत्वा मन्थे स॰ □□ स्रवमवियनत मिसे स्वाहा प्रिात्यै स्वाहेत्यग्नौ हुत्वा मन्थे स॰ □□ स्रवमवियनत रेतसे स्वाहेत्यग्नौ हुत्वा मन्थे स॰ □□ स्रव- मवियनत ।२।

अग्नये स्वाहेत्यग्नौ हुत्वा मने्थे स॰ □□ स्रवमवियनत सोमाय स्वाहेत्यग्नौ हुत्वा मने्थे स॰ □□ स्रवमवियनत भूः स्वाहेत्यग्नौ हुत्वा मने्थे स॰ □□त्रवमवियनत भुवः स्वाहेत्यग्नौ हुत्वा मने्थे स॰ □□स्रवमवियनत स्वः स्वाहेत्यग्नौ हुत्वा मने्थे स॰ □□ स्रवमवियनत भूभुषवः स्वः स्वाहेत्यग्नौ हुत्वा मने्थे स॰ □□ स्रवमवियनत ब्रह्मणे स्वाहेत्यग्नौ हुत्वा मने्थे स॰ □□ स्रवमवियनत क्षत्राय स्वाहेत्यग्नौ हुत्वा मने्थे स॰ □□स्रवमवियनत भूताय स्वाहेत्यग्नौ हुत्वा मने्थे स॰ □□स्रवमवियनत भनवष्यते स्वाहेत्यग्नौ हुत्वा मने्थे स॰ □□त्रवमवियनत नवश्वाय स्वाहेत्यग्नौ हुत्वा मने्थे स॰ □□ स्रवमवियनत सवाषय स्वाहेत्यग्नौ हुत्वा मने्थे स॰ □□स्रवमवियनत प्रिापतये स्वाहेत्यग्नौ हुत्वा मने्थे स॰ □□
स्रवमवियनत ।३।

अथैमनभमृशनत भ्मदनस ज्वलदनस पूणषमनस प्रस्तब्धमसे्येकसभमनस नहंकृतमनस नहंनक्रयमाणमसुयुद्गीथ- मसुयुद्गीयमिामनस श्रानवतमनस प्रत्याश्रानवतमस्यिाष संदीप्तमनस नवभूरनस प्रभूरस्यन्नमनस ज्योनतरनस निधिमनस संवगोऽसीनत ।४।

अथैमुद्यच्छत्याम॰ □□ स्याम॰ □□ नह ते मनह स नह रािेशिाो- ऽनधपनतः स मा॰ □□ रािेशिाोऽनधपनतं करोद्भत्वनत ।५।

अथैमिाामनत तत्सनवतुवषरेण्यम् । मधु वाता ऋतायते मधु क्षरद्धन्त नसन्धवः । मार्ध्ीषिः सन्त्वोषधीः । भूः स्वाहा । भगो देवस्य धीमनह । मधु िक्तमुतोषसो मधुमत्पानथषव॰ □□ रिः । मधु द्यौरसुतु िः नपता । भुवः स्वाहा । नधयो यो िः प्रिोदयात् । मधुमान्नो विस्पनतमषधुमा॰ □□ असुतु सूयषः । माध्ीगाषवो भवनुतु िः । स्वः स्वाहेनत । सवां ि सानवत्रीमिाह सवाषि मधुमतीरहमेवेद॰ □□ सवं भूयासं भूभुषवः स्वः स्वाहेत्यन्तत आिम्य पाणी प्रक्षाल्य िघ्िेनगं्नं प्राद्धक्शराः संनवशनत प्रातरानदत्यमुपनतष्ते नदशामेक- पुण्डरीकमस्यहं मिुष्याणामेकपुण्डरीकं भूयासनमनत यथेतमेत्य िघ्िेनग्नमासीिा व॰ □□शं िपनत ।६।

त॰ □□ हैतमुद्दालक आरुनणवाषिसेयाय याज्ञवल्क्यायान्ेतेवानसि उक्त्वोवािानप य एि॰ □□ शुषे्के स्थाणौ निनषञे्चेज्जायेरञ्छाखाः प्ररोहेयुः पलाशिाीनत ।७।

एतमु हैव वािसेयो याज्ञवल्क्यो मधुकाय पैङ्गन्यायान्ेतेवानसि उक्त्वोवािानप य एि॰ □□ शुषे्के स्थाणौ निनषञे्चेज्जायेरच्छाखाः प्ररोहेयुः पलाशिाीनत ।८।

एतमु हैव मधुकः पैङ्गन्यिलाय भागनवियेऽन्ेतेवानसि उक्त्वोवािानप य एि॰ □□ शुषे्के स्थाणौ निनषञे्चेज्जायेरञ्छाखाः प्ररोहेयुः पलाशिाीनत ।९।

एतमु हैव िूलो भागनविाीनिाषिकाय आयस्थूणायान्ेतेवानसि उक्त्वोवािानप य एि॰ □□ शुषे्के स्थाणौ निनषञे्चेज्जायेरञ्छाखाः प्ररोहेयुः पलाशिाीनत ।१०।

एतमु हैव िािनकरायस्थूणः सत्यकामाय िाबालायान्ेतेवानसि उक्त्वोवािानप य एि॰ □□ शुषे्के स्थाणौ निनषञे्चेज्जायेरञ्छाखाः प्ररोहेयुः पलाशिाीनत ।११।

एतमु हैव सत्यकामो िाबालोऽन्ेतेवानसभ्य उक्त्वोवािानप य एि॰ □□ शुषे्के स्थाणौ निनषञे्चेज्जायेरञ्छाखाः प्ररोहेयुः पलाशिाीनत तमेतं िापुत्राय वान्ेतेवानसिे वा ब्रूरूयात् ।१२।

तिुरौदुम्बरो भवत्यौदुम्बरः सुव औदुम्बरिमस औदुम्बर इध्म औदुम्बयाष उपमन्थन्यौ दश ग्राम्यानण धान्यानि भवद्धन्त व्रीनहयवाद्धस्तलमाषा अणुनप्रयंगवो गोधूमिा मसूरिा िखिा खलकुलिा ताद्धन्पष्टान्दधनि मधुनि घृत उपनसञ्चत्याज्यस्य िुहोनत ।१३।

इनत षष्ठ्यायस्य तृतीयं ब्राह्मणम्

तिुथिं ब्राह्मणम्

एषां वै भूतिाां पृनथवी रसः पृनथर्व्या आपोऽपामोषधय ओषधीिां पुष्पानण पुष्पाणां फलानि फलिाां पुरुषः पुरुषस्य रेतः । १ ।

स ह प्रिापनतरीक्षांक्रिरे हन्तास्मै प्रनतष्ठां कल्पयािीनत स द्धस्त्रय॰ □□ ससृिे ता॰ □□ सृष्वाध उपास्त तस्माद्धत्स्त्रयमध उपासीत स एतं प्राञ्चं ग्रावाणमात्मि एव समुदपारयिीयैमभ्यसृित् ।२।

तस्या वेनदरुपस्थो लोमानि बनहषिमाष नधषवणे सनमिो मध्यतस्तौ मुष्कौ स यावान् वै विापेयेि यिमािस्य लोको भवनत ताविास्य लोको भवनत य एवं नवद्वािधोपहासं िरत्यासा॰ □□ स्त्रीणा॰ □□ सुकृतं वृङ्क्तेऽथ य इदमनवद्वािधोपहासं िरत्यास्य द्धस्त्रयः सुकृतं वृञ्जते ।३।

एति स्म वै तनद्वद्विुद्दालक आरुनणराहैति स्म वै तनद्वद्वान्नाको मौद्गल्य आहैति स्म वै तनद्वद्वानुकुमारहाररत आह बहवो मयाष ब्राह्मणायिा निररद्धन्द्रया नवसुकृतोऽस्माल्लोकात्प्रयद्धन्त य इदमनवद्वा॰ □□ सोऽधोपहासं िरन्तीनत बहु वा इद॰ □□ सुप्तस्य वा िाग्रतो वा रेतः स्कन्दनत ।४।

तदनभमृशेदिु वा मन्त्येत यन्मेऽद्य रेतः पृनथवी- मस्कान्त्सीद्यदोषधीरप्यसरद्यदपः । इदमहं तिेत आददे पुिमाष- मैद्धत्वद्धन्द्रयं पुिसेतिः पुिभषगः । पुिरनग्ननधषष्ण्या यथास्थिां कल्पन्तानमत्यिानमकाङ्गुष्ठाभ्यामादायान्तरेण स्तिौ वा ध्रुवौ वा निमृज्यात् ।५।

अथ यद्युदक आत्मािां पश्येत्तदनभमन्त्येत मनय तेि इद्धन्द्रयं यशो िनवण॰ □□ सुकृतनमनत श्रीहष वा एषा स्त्रीणां यन्मलोद्वासा- स्तस्मान्मलोद्वाससं यशद्धस्वीमनभक्रम्योपमन्त्येत ।६।

सा िेदस्मै ि दद्यात्काममिेमामवक्रीणीयात्सा िेदस्मै िैव दद्यात्काममिेमां यष्या वा पानणिा वोपहत्यानतक्रामेनदद्धन्द्रयेण ते यशसा यश आदद इत्ययशा एव भवनत ।७।

सा िेदस्मै दद्यानदद्धन्द्रयेण ते यशसा यश आदधामीनत यशद्धस्विावेव भवतः ।८।

स यानमच्छेत्कामयेत मेनत तस्यामथं निष्ठाय मुखेि मुख॰ □□ संधायोपस्थमस्या अनभमृश्य पिेदङ्गादङ्गात्संभवनस हृदयादनध- िायसे । स त्वमङ्गकषायोऽनस नदग्धनविनमव मादयेमाममूं मयीनत ।९।

अथ यानमचे्छेन्न गभं दधीतेनत तस्यामथं निष्ाय मुखेै मुख॰ □□ संधायानभप्राण्यापान्यानदद्धन्द्रयेण ते रेतसा रेत आदद इत्यरेता एव भवनत ।१०।

अथ यानमचे्छेद्दधीतेनत तस्यामथं निष्ाय मुखेै मुख॰ □□ संधायापान्यानभप्राण्यानदद्धन्द्रयेण ते रेतसा रेत आदधामीनत गनभषण्येव भवनत ।११।

अथ यस्य ायायै ार: स्यिां िनद्वष्यादामपाते्रे ऽनग्नमुपसमाधाय प्रनतलोम॰ □□ शरबनहषस्तीत्वाष तद्धस्मने्नेता: शरभृष्टी: प्रनतलोमा: सनपषाक्ता ुहुयान्मम सनमिेऽहौषी: प्राणापािाै त आददेऽसानवनत मम सनमिेऽहौषी: पुत्रपशू॰ □□ स्त आददेऽसानवनत मम सनमिेऽहौषीररष्टासुकृते त आददेऽसानवनत मम सनमिे- ऽहौषीराशापराकाशौ त आददेऽसानवनत स वा एष निररद्धन्द्रयो नवसुकृतोऽस्माल्लोकात्प्रनत यमेवंनवद्ब्राह्मण: शनपनत तस्मादेवं- नवच्छरोनत्रयस्य दारेण ोपहासनमचे्छेदुत ह्येवंनवत्परो भवनत ।१२।

अथ यस्य ायामातषवं नवने्देत्त्यहं क॰ □□ सेि नपबेदहतवासा ीिां वृषलो ि वृषलुयुपहन्याद्धत्त्रिरात्रान्त आपु्लुत्य व्रीहीव- घातयेत् ।१३।

स य इचे्छेतुपुत्रो मे शुक्लो ायेत वेदमिुबुरुवीत सवषमायुररयानदनत क्षीरौदिं पिानयत्वा सनपषिन्तमश्नीयाता- मीश्वरौ ीिनयतवै ।१४।

अथ य इचे्छेतुपुत्रो मे कनपल: नपङ्गलो ायेत द्वौ वेदाविुबुरुवीत सवषमायुररयानदनत दध्योदिं पिानयत्वा सनपषिन्तमश्नीयातामीश्वरौ ीिनयतवै ।१५।

अथ य इचे्छेतुपुत्रो मे श्यामो लोनहताक्षो ायेत त्रीिदिुबुरुवीत सवषमायुररयानदतुयुदौदिं पिानयत्वा सनपषिन्त- मश्नीयातामीश्वरौ ीिनयतवै ।१६।

अथ य इचे्छेद्दुनहता मे पद्धण्डता ायेत सवषमायुररयानदनत नतलौदिं पिानयत्वा सनपषिन्तमश्नीयातामीश्वरौ ीिनयतवै ।१७।

अथ य इचे्छेतुपुत्रो मे पद्धण्डतो नवगीत: सनमनतंगम: शुशूरूनषतां विां भानषता ायेत सवािषेिदिुबुरुवीत सवषमायुररयानदनत मा॰ □□ सौदिं पिानयत्वा सनपषिन्तमश्नीयातामीश्वरौ ीिनयतवा औके्षेण वाषषभेण वा ।१८।

अथानभप्रातरेव स्थालीपाकावृताज्यं िनष्टत्वा स्थालीपाक- स्योपघातं ुहोत्यग्नये स्वाहािुमतये स्वाहा देवाय सनवते्रे सत्यप्रसवाय स्वाहेनत हुत्वोद्धृत्य प्राश्नानत प्राशे्येतरस्या: प्रयच्छनत प्रक्षाल्य पाणी उदपातं्रं पूरनयत्वा ीतिां नत्ररभ्युयुक्षतुयुनिष्ातो नवश्वावसोऽन्यानमच्छ प्रपूत्यां सं ायां पत्या सहेनत ।१९।

अथैामनभपद्यतेऽमोऽहमद्धस्म सा त्वं॰ □□ सा त्वमस्यमोऽहं सामाहमद्धस्म ऋक्त्वं द्यौरहं पृनथवी त्वं तावेनह सरभावहै सह रेतो दधावहै पु॰ □□से पुत्राय नविय इनत ।२०।

अथास्या उरू नवहापयनत नवनिहीथां द्यावापृनथवी इनत तस्यामथं निष्ाय मुखिे मुख॰ □□ संधाय नत्रिरोमिुलोमामिुमानटष नवष्ुणुयोनिं कल्पयतु त्वष्टा रूपानण नप॰ □□शतु । आनसञ्चतु प्रिापनतधाषता गभं दधातु ते । गभष धेनह नसीिवानल गभष धेनह पृथुष्टुके । गभष ते अनश्वेिौ देवावाधिां पुष्करस्रिौ ।२१।

नहरण्मयी अरणी याभ्यां निमषन्थतामनश्विौ । तं ते गभष हवामहे दशमे मानस सूतये । यथानग्नगभाष पृनथवी यथा द्यौररने्द्रेण गनभषणी । वायुनदषशां यथा गभष एवं गभं दधानम तेऽसानवनत ।२२।

सोष्यन्तीमद्भद्भरभ्ुयुक्षनत । यथा वायुः पुष्कररणी॰ □□ सनमङ्गयनत सवषतः । एवा ते गभष एितु सहावैतु रियुणा । इन्द्रस्यायं व्रिः कृतः सागषलः सपररश्रयः । तनमन्द्र निषनह गभेण सावरा सहेनत । २३ ।

तिेऽनग्नमुपसमाधायाङ् आधाय क॰ □□ से पृषदाज्य॰ □□ संियि पृषदाज्यस्योपघातं ुहोत्यद्भस्मन्सहस्रं पुष्यासमेधमिाः स्वेे गृहे । अस्योपसन्द्यां मा चे्छेत्सीत्प्रिया ि पशुनभि स्वाहा । मनय प्राणा॰ □□स्त्वनय मिसा ुहोनम स्वाहा । यत्कमषणात्यरीररिं यद्वा नूयिूनमहाकरम् । अनग्नष्टद्भत्स्वष्टकृनद्भद्वाद्भन्स्वष्ट॰ □□ सुहुतं करोतु िः स्वाहेनत ।२४।

अथास्य दनक्षणं कणषमनभनिधाय वाग्वानगनत नत्ररथ दनध मधु घृत॰ □□ संियियिान्तनहषतेि ितरूपेण प्राशयनत । भूसे्ते दधानम भुवसे्ते दधानम स्वसे्ते दधानम भूभुषवः स्वः सवं त्वनय दधामीनत ।२५।

अथास्य िाम करोनत वेदोऽसीनत तदस्य तद्गुह्यमेव िाम भवनत ।२६।

अथिैं मात्रे प्रदाय स्तिं प्रयच्छनत यस्ते स्तिः शशयो यो मयोभूयो रत्धा वसुनवद्यः सुदत्रः । यिे नवश्वा पुष्यनस वायाषनण सरस्वनत तनमह धातवे कररनत । २७।

अथास्य मातरमनभमन्त्यते । इलानस मैत्रावरुणी वीरे वीरिीमिीत् । सा त्वं वीरवती भव यास्मिीरवतोऽकरनदनत । तं वा एतमाहुरनतनपता बताभूरनतनपतामहो बताभूः परमां बत काष्ठां प्रापद्भच्छ्या यशसा ब्रह्मविषसिे य एवंनवदो ब्राह्मणस्य पुत्रो ियत इनत । २८।

इनत षष्ाध्यायस्य ितुथं ब्राह्मणम्

पञ्चमं ब्राह्मणम्

अथ व॰ □□शः । पौनतमाषीपुत्रः कात्यायिीपुत्रात्कात्यायिीपुत्रो गौतमीपुत्राद्गौतमीपुत्रो भारद्विािीपुत्राद्भारद्विािीपुत्रः पाराशरी- पुत्रात्पाराशरीपुत्र औपस्वस्तीपुत्रादौपस्वस्तीपुत्रः पाराशरी- पुत्रात्पाराशरीपुत्रः कात्यायिीपुत्रात्कात्यायिीपुत्रः कौनशकी- पुत्रात्कौनशकीपुत्र आलम्बीपुत्राच्च वैयाघ्रपदीपुत्राच्च वैयाघ्रपदीपुत्रः काण्वीपुत्राच्च कापीपुत्राच्च कापीपुत्रः ।१।

आते्रेयीपुत्रादाते्रेयीपुत्रो गौतमीपुत्राद्गौतमीपुत्रो भारद्विािी- पुत्राद्भारद्विािीपुत्रः पाराशरीपुत्रात्पाराशरीपुत्रो वात्सी- पुत्राद्वात्सीपुत्रः पाराशरीपुत्रात्पाराशरीपुत्रो वाकाषरुणी- पुत्राद्वाकाषरुणीपुत्रो वाकाषरुणीपुत्राद्वारुन्णीपुत्र आतषभागी- पुत्रादातषभागीपुत्रः शौङ्गीपुत्राच्छौङ्गीपुत्रः

सांकृतीपुत्रात्सांकृतीपुत्र आलम्बायीपुत्रादालम्बायीपुत्र ायिन्तीपुत्राज्जायन्तीपुत्रो माणूडूकायीपुत्रान्माणूडूकायीपुत्रो माणूडूकीपुत्रान्माणूडूकीपुत्रः शाण्डलीपुत्राच्छाण्डलीपुत्रो राथी-
तरीपुत्रिााथीतरीपुत्रो भालुकीपुत्राद्धालुकीपुत्रः क्रौनञ्चकीपुत्राभ्यां वैदभृतीपुत्राद्वैदभृतीपुत्रः काशषकेयी-
क्रौनञ्चकीपुत्रौ पुत्रात्काशषकेयीपुत्रः ाप्रिाीयोगीपुत्राात्प्रिाीयोगीपुत्रः सांाीवी- पुत्रात्सांाीवीपुत्रः प्राश्नीपुत्रादासुररवानसिः प्राश्नीपुत्र आसुरायणादासुरायण आसुरेरासुररः ।२। आलम्बीपुत्रादालम्बीपुत्रो

याज्ञवल्क्याद्याज्ञवल्क्य उद्दालकादुद्दालकोऽरुणादरुण वाषषगणो उपवेशेरुपवेनशः कुश्रेःे कुनश्रवाषिश्रवसो विाश्रवा निह्वावतो बाध्योगाद्धज्जह्वावान्बाध्योगोऽनसताद्वाषषगणादनसतो हररतात्कश्यपिाररतः कश्यपः नशल्पात्कश्यपाद्धच्छल्पः कश्यपः कश्यपान्ैनैधुरुवेः कश्यपो ैिधुरुनववाषिो वागद्धम्भण्या अद्धम्भण्यानदत्यादानदत्यिाीमानि शुक्लानि यिूँ □□ नष विासैयिे याज्ञवले्क्यैाख्यायने्ते ।३।

समिामा सांाीवीपुत्रात्सांाीवीपुत्रो माणूडूकायिे- माषणूडूकायनिमाषण्डर्व्ान्माण्डर्व्ः कौत्सात्कौत्सो मानहते्थे- माषनहद्धत्थवाषमकक्षायणाद्वामकक्षायणः शाद्धण्डल्याच्छद्धण्डल्यो वात्स्याद्वात्स्यः कुश्रेःे कुनश्रयषज्ञविसो रिास्तम्बायिाद्यज्ञविा रिास्तम्बायिसुतुरात्कावषेयिाुरः कावषेयः प्रिापतेः प्रिापनतब्रषह्मणो ब्रह्म स्वयंभु ब्रह्मणे िमः ।४।

इनत षष्ाध्यायस्य पञ्चमं ब्राह्मणम्

इडत षष्ठोऽध्यायाः

।।बृहदारण्यकोपडनषतं्संपूणिा ।।

ॐ पूणषमदः पूणषनमदं पूणाषतूपूणषमुदच्यते ।
पूणषस्य पूणषमादाय पूणषमेवावनशष्यते ।।

ॐ शाद्धन्तः शाद्धन्तः शाद्धन्तः ॥

दश शाद्धन्त मन्त्ाः

ॐ शं िो नमत्रः शं वरुणः । शं िो भवत्वयषमा । शं ि इन्द्रो बृहस्पनतः । शं िो नवषुणुरुक्रमः । िमो ब्रह्मणे । िमसे्ते वायो । त्वमेव प्रत्यकं्षं ब्रह्मानस । त्वामेव प्रत्यकं्षं ब्रह्मावानदषम्। ऋतमवानदषम्।

सत्यमवानदषम्। तन्मामावीत्। तद्वक्तारमावीत्। आवीन्माम् । आवीद्वक्तारम् ।। ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः ।।१।।

ॐ सह ावववतु। सह ौ भुनक्तु । सह वीयं करवावहै । तेजस्वि ावधीतमस्तु मा नवनद्वषावहै ।। ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः ।।२ ।।

ॐ यश्छन्दसामृषभो नवश्वरूपः । छन्दोभ्योऽध्यमृतात्सम्बभूव । स मेन्द्रो मेधया सूपृणोतु ।
अमृतस्य देव धारणो भूयासम्। शरीरं मे नविषषणम्। जिह्वा मे मधुमिमा । कणाषभ्यां भूरर नवश्रुवम् । ब्रह्मणः कोशोऽनस मेधया नपनहतः । श्रुतं मे गोपाय ।। ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः ।।३।।

ॐ अहं वृक्षस्य रेररवा। कीनतषः पृष्ठं नगरेररव । ऊर्ध्वपनवत्रो वाजिनीव स्वमृतमस्मि । िनवण सविषसम् । सुमेधा अमृतोऽनक्षतः । इनत नत्रशंकोवेदानुविम् ।। ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः ।।४।।

ॐ पूणषमदः पूणषनमदं पूणाषतूपूणषमुदच्यते । पूणषस्य पूणषमादाय पूणषमेवावनशष्यते ।। ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः ।।५ ॥

ॐ आप्यायन्तु ममाङ्गानि वाक्प्राणिकुषुः श्रोत्रमथो बल- नमन्द्रियानण ि सवाषनण । सवं ब्रह्मौपनिषदं माहं ब्रह्म निराकुयां मा मा ब्रह्म निराकरोदनिराकरणमस्त्वनिराकरणं मे अस्तु । तदात्मनि निरते य उपनिषत्सु धमाषस्ते मनय सन्तु ते मनय सन्तु ।। ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः ।। ६ ।।

ॐ वाङ्मे मिनस प्रनतनष्ता । मिो मे वानि प्रनतनष्तम्। आनवरावीमष एनध। वेदस्य म आणीस्थः । श्रुतं मे मा प्रहासीरिनाधीतेिहोरात्रान्संदधामृयृतं वनदष्यानम । सत्यं वनदष्यानम । तन्मामवतु । तद्वक्तारमवतु । अवतु माम्। अवतु वक्तारम् । अवतु वक्तारम् ।। ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः ।।७।।

ॐ भिं ो अनपवातय मिः ।। ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः ।।८।।

ॐ भिं कणेनभः शृणुयाम देवाः । भिं पश्येमाक्षनभयषित्राः । स्थिरैरङ्गैस्तुष्टुवाँ सस्तूनभर्व्यशेम देवनहतं यदायुः । स्वस्ति ि इन्द्रो वृिश्रवाः स्वस्ति िः पूषा नवश्ववेदाः । स्वस्ति िस्ताथोऽररष्टनेमः स्वस्ति ो बृहस्पनतदषधातु ।। ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः ।।९।।

ॐ यो ब्रह्माणं नवदधानत पूवं । यो वै वेदांश्च प्रनहणोनत तस्मै । तं ह देवमात्मबुद्धिप्रकाशं मुमुक्षुवै शरणमहं प्रपद्ये ।। ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः ।।१०।।

श्री गुरुवन्दिा

ॐ िमो ब्रह्मानदभ्यो ब्रह्मनवद्यासंप्रदायकतृषभ्यो वंशनषषभ्यो महद्भयो िमो गुरुभ्यः। सवोपप्लवरनहतः प्रज्ञािघिः प्रत्यगथी ब्रह्मैवाहमद्धस्म ।।१ ।।

ॐ िारायणं पद्मभवं वनशष् शद्धक्तं ि ततुपुत्रपराशरं ि ।
व्ासं शुकं गौपदं महान्तं गोनवन्दयोगीन्द्रमथास्य नशष्यम् ।।२।।

श्रीशंकरिायषमथास्य पद्मपादं ि हस्तामलकं ि नशष्यम् ।
तं तोटकं वानतषककारमन्यािस्मद्गुरून्संततमातोऽद्धस्म ।।३ ।।

शुरुनतसूमृनतपुराणिाामालयं करुणालयम् ।
मािम भगवत्पादं शंकरं लोकशंकरम् ।।४।।

शंकरं शंकरिायष केशवं बादरायणम् ।
सूत्रभाष्यकृतौ वन्दे भगवन्तौ पुिः पुिः ।।५ ।।

ईश्वरो गुरुरात्मेनत मूनतषभेदनवभानगिे ।
व्ोमवद्व्याप्तदेहाय दनक्षणामूतषये िमः ।।६ ।।

नवश्व-प्राथषिा

हेवन्दिीय पे्रेमाधार, हे कृपानिधे,
मिोऽसुतु ते, साष्टाङ्गं िमोऽसुतु ते ।
भवान्सवषर्व्यापी, सवषज्ञः, सवषशद्धक्तमांि।
भवान्सद्धच्चदािन्दः ।
भवान्सवाषन्तयाषमी।

नववेकञ्च समदशषिं ि मिस्समतं्वं ि,
अथ श्रिां ि भद्धक्तं ि ज्ञिां ि देनह िः।
आध्याद्धत्मकान्तःशद्धक्तमनप देनह िः।
यिेपायिे मायां नवहाय मिोवशं कुमषहे ।
कामक्रोधलोभाहंकारेभ्यः मिोयास्मिा् ।
दैवीसम्पद्धद्भरस्माकं हृदयानि पूरय ।

सवे िामरूपेषु त्वां ईक्षामहै ।
तेषु िामरूपेषु त्वां सेवामहै ।
सवषदा त्वामेव स्मराम ।
सवषदा तव मनहम्नां गिां करवामहै ।
अस्माकं ओषे्षु तव िामैव भूयात् ।
भवनत सवषदा वसाम ।

-स्वामी डशवानन्द